Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 2

Електронний журнал

лютий 2020

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 2

лютий 2020

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні вченої ради університету
Протокол № 6 від 31.01.2020 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

ЗМІСТ

Акопян Р. С. Сутність та особливості інноваційних проєктів 7
Аксенко В. С. Права й обов'язки головного бухгалтера на підприємстві 10
Асташов О. К. Теоретичні аспекти управління фінансовою діяльністю підприємства 12
Бабенко Д. С. Значення інформаційних технологій в бухгалтерському обліку 16
Бігун Т. С. Дослідження проблем обліку фінансових результатів діяльності підприємства 19
Бобко Т. А. Фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства 21
Бондаренко А. І. Аудит фінансової звітності підприємства: організаційно-методичний аспект 24
Бондаренко А. І. Організація бухгалтерського обліку готельно-ресторанного бізнесу 27
Бочков Д. Р. Організація документообороту на підприємстві в умовах комп'ютеризації обліку 30
Бутова В. В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями як спосіб оптимізації фінансового стану підприємства 33
Василенко М. О. Методи оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства 36
Вишнякова А. О. Аналіз причин фальсифікації фінансової звітності 39
Власенко О. В. Податковий та фінансовий облік ПДВ 42
Войнова А. В. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «АВТО-ЕКСПРЕС» з використанням методу аналізу ієрархії 45
Воронков І. В. Сутність корпоративного управління 52
Воскобійник О. М. Дотримання податкового законодавства як визначальна умова фінансового благополуччя країни 54
Галіченко А. В. Особливості формування облікової політики на підприємстві 57
Григорова А. О. Права та обов'язки головного бухгалтера на підприємстві 60
Гунько В. О. Оцінювання чинників впливу на стан будівельної галузі України за допомогою PEST-аналізу 63
Гусєва Я. В. Особливості методики аудиту дебіторської заборгованості 66
Данник О. С. Власні джерела формування активів підприємства 70
Демченко М. М. Особливості бухгалтерського обліку туристичної сфери 72

Деркач Ю. Е. Теоретико-методичне забезпечення оцінювання кредитоспроможності позичальника банку 76

Дубініна К. А. Особливості бухгалтерського обліку туристичної діяльності 79

Задорожна С. І. Пулінг як логістична інновація на сучасному підприємстві 83

Калініна М. Р. Актуальність прогресивного оподаткування на податок на доходи фізичних осіб в Україні 85

Кальченко Б. Р. Дослідження засад управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства 88

Канарова Я. В. Управління плануванням та реалізація бізнес-плану підприємства 91

Каплунівська К. О. Фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства 93

Карасик І. О. Аналіз зарубіжних підходів до оцінки економічного потенціалу підприємства 96

Клименко О. О. Теоретичні аспекти бізнес-планування на підприємстві 98

Ковтунов Р. В. Аналіз стратегічних альтернатив підприємства на основі позиціонування в матриці фінансової рівноваги 101

Кожевнікова М. О. Сучасні підходи до підвищення кваліфікації бухгалтерів в умовах сучасного суспільства 105

Козлова К. В. Діагностика співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства як інструмент моніторингу фінансової стійкості 108

Колодяжна В. Д. Особливості проведення аудиту малих підприємств згідно з міжнародними стандартами аудиту 111

Коренєва І. В. Фінансова звітність як інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства 114

Коршкова А. Є. Особливості мотивації персоналу в умовах інноваційної діяльності 117

Костарєва О. Є. Облік та аналіз вибуття запасів 119

Косяк Д. Б. Шляхи удосконалення та перспективи розвитку плану рахунків бухгалтерського обліку 122

Кочина О. Р. Шляхи удосконалення організації обліку виробничих запасів 125

Кубась І. Є. Види господарського обліку: характерні риси та відмінності 128

Леонова О. Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження 131

Лєсна В. М. Побудова «дерева цілей» підприємства легкої промисловості в системі антикризового стратегічного управління 133

Лобанов А. М. Формування конкурентних переваг підприємства 136

Лопатка К. В. Визначення рівня ефективності формування структури капіталу підприємства 140

Макеєва Є. А. Технологія оцінки й аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства 144

Малець С. А. Ретроспектива розвитку акцизного податку 149

Мантула Л. О. Переваги та недоліки оборотної відомості на паперових та електронних носіях інформації 152

Марін Д. С. Організація інноваційної діяльності на підприємстві 154

Маточкіна В. О. Особливості обліку витрат в туризмі 157

Маточкіна В. О. Обґрунтування особливостей аудиту основних засобів з урахуванням міжнародних стандартів 160

Михайлова Л. В. Оцінка ризику банкрутства підприємств галузі оптової торгівлі за допомогою дискримінантних моделей 162

Міхайлішина В. О. Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» 166

Міхайлішина В. О. Узагальнення методичних підходів до діагностики фінансової стійкості підприємства 170

Моісєєнко Ю. О. Теоретичні основи та практичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства 173

Мягков Д. С. Етапи розроблення маркетингових стратегій підприємства 175

Неймирок Л. М. Посадові обов'язки та відповідальність головного бухгалтера підприємства 178

Обрежа Д. Д. Особливості класифікації витрат на підприємстві 181

Панічек І. В. Особливості нарахування єдиного соціального внеску під час карантину 183

Панченко А. Р. Особливості складання фінансової звітності за міжнародними стандартами 186

Пащенко М. В. Критерії та варіанти вибору ефективної форми організації бухгалтерського обліку 190

Походенко П. О. Податкова знижка за витратами, пов'язаними зі потечним житловим кредитуванням: нюанси відшкодування 193

Пуніна А. М. Особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва 196

Романадзе І. Д. План рахунків бухгалтерського обліку: призначення, характеристика і зміст 199

Романцов А. Г. Аналіз факторів, які впливають на процес кар'єрного зростання працівників на підприємстві 202

Свиридов Я. О. Аналіз теоретичних основ і поняття стратегічного планування 205

Сергієнко К. М. Особливості використання інструментів стратегічного менеджменту з метою комплексної оцінки фінансової діяльності підприємства 208

Силка К. О. Класифікація видів капіталу підприємства 211

Сліденко К. Л. Сутність креативного обліку 215

Стеценко Д. В. План рахунків бухгалтерського обліку: призначення, характеристика і зміст 217

Сушко К. В. Оптимізація транспортно-логістичної діяльності підприємства 220

Тесленко Л. І. Особливості бухгалтерського обліку неприбуткових організацій в зонах конфлікту 223

Тімаков В. Є. Удосконалення логістичної діяльності підприємства 226

Ткаченко В. С. Аналітичне забезпечення оцінки ефективності логістичного менеджменту підприємства 229

Третьякова К. І. Проблеми та шляхи удосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості енергокомпаній 233

Трехліб О. Загальні підходи до аналізу накладних виробничих витрат, виходячи з центрів їх накопичення та центрів їх відповідальності в системі менеджменту сільськогосподарського підприємства 237

Чатикян Ф. Е. Регулювання бухгалтерського обліку в Україні 240

Черевко Д. А. Логістика постачання в системі управління ланцюгами поставок 243

Чіпка В. А. Аналіз сучасних досліджень щодо особливостей каналів збуту 245

Шварьова В. А. Особливості бухгалтерського обліку туристичної діяльності 248

Шевченко В. В. Гармонізація та стандартизація фінансової звітності як об'єктивна частина прогресу бухгалтерського обліку 251

Шеноголець А. В. Автоматизація бухгалтерського обліку українських підприємств 254

Яременко М. О. Сертифікація бухгалтерів в Україні: значення та організаційні аспекти 256

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

УДК 330.341.1

Акопян Р. С.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено порівняння інноваційного проєкту з інвестиційним. Розглянуто особливості бізнес-планування в умовах високого ризику. Проаналізовано різні підходи до визначення поняття інноваційного проєкту та дано власне визначення.*

Ключові слова: *інноваційні проєкти, ризик, бізнес-планування.*

Аннотация. *Проведено сравнение инновационного проекта с инвестиционным. Рассмотрены особенности бизнес-планирования в условиях высокого риска. Проанализированы различные подходы к определению понятия инновационного проекта, и дано собственное определение.*

Ключевые слова: *инновационные проекты, риск, бизнес-планирование.*

Annotation. *The article compares the innovative project with an investment. The features of business planning in high-risk environments are identified. Different approaches to the definition of the innovation project are analyzed and given own definition.*

Keywords: *innovative projects, risk, business planning.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції свідчать, що зростання ролі інноваційних проєктів економіки сприяє прискореному розвитку економіки країни і підвищенню рівня життя. Проте вкладення інвестицій в інноваційні проєкти не завжди сприяє зростанню прибутку і доходів. Як відомо з досвіду окремих суб'єктів господарювання, вкладення коштів не лише не окуповувалося, але і призводило до негативних результатів.

Інноваційні проєкти порівняно з іншими інвестиційними проєктами, мають багато відмінностей, а саме відрізняються підвищеним рівнем ризиковості. У цьому зв'язку становить велику практичну значущість питання про визначення сутності інноваційних проєктів, популярність і розповсюдженість яких постійно зростає в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень. Велика кількість науковців, займаючись дослідженнями сутності інноваційних проєктів, розглядають процес їх бізнес – планування, а також проводять аналіз наявної нормативно-правової бази, а також такої, що втратила чинність для вивчення різних підходів до тлумачення поняття інноваційних проєктів. Серед них особливої уваги заслуговують роботи: Ю. В. Сорочинського [4], С. В. Князя, Н. Г. Георгіаді, Я. С. Богіва [5] та ін.

Але далеко не всі проблеми, пов'язані з дослідженням сутності інноваційних проєктів, достатньо розглянуто, перш за все – це визначення відмінностей бізнес-планування звичайних інвестиційних та інноваційних проєктів.

Тому **метою** роботи є аналіз і визначення сутності інноваційних проєктів, їх ознак та особливостей.

Основні результати дослідження. Причинами підвищеного рівня ризиковості інноваційних проєктів є те, що аналітики підприємств не здатні прогнозувати реакцію ринку на інновацію, оскільки відсутні дані для моделювання майбутнього розвитку подій щодо продукту, який є абсолютно новим для споживачів.

З огляду на це умовою започаткування і реалізації інноваційних проєктів є обґрунтування їхньої окупності й прибутковості у визначений період часу. Подібне обґрунтування, як правило, наводиться в бізнес-планах. Більшість технологій бізнес-планування має універсальний характер. Вони не враховують специфіки окремих видів інвестиційних проєктів. Проблема бізнес-планування інноваційних проєктів полягає в тому, що досі відсутні спеціально розроблені технології бізнес-планування, які б дозволяли адекватно аргументувати економічну ефективність вкладення коштів в інновації з урахуванням тих чинників, які відрізняють інноваційні проєкти від усіх інших інвестиційних проєктів.

Для реалізації інноваційних проєктів відсутні спеціальні технології бізнес-планування. Як наслідок, стандартні технології адаптуються до конкретних умов ініціаторами інноваційних проєктів на основі власного досвіду, бачень, переконань. Це здебільшого є причиною суб'єктивізму бізнес-планування інноваційних проєктів.

© Акопян Р. С., 2020

Інноваційний проєкт є комплексом взаємопов'язаних заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за умови встановлених ресурсних обмежень [5, с. 205]. Тоді управління інноваційним проєктом – це процес управління людськими, матеріальними і фінансовими ресурсами інноваційного проєкту, який забезпечує досягнення запланованих результатів на основі узгодження інтересів і ефективного координування взаємодії учасників проєкту протягом його життєвого циклу.

Проведемо порівняльну характеристику бізнес-планування звичайних інвестиційних та інноваційних проєктів у табл. 1.

Таблиця 1

Спільне і відмінне в бізнес-планах інвестиційних та інноваційних проєктів [5, с. 206]

Інформація, яка зазвичай наводиться в бізнес-планах усіх інвестиційних проєктів	Інформація, яку необхідно наводити в бізнес-планах інноваційних проєктів
– резюме; – ідея проєкту; – оцінювання ринку збуту; – планування маркетингу; – планування виробництва; – планування організаційних заходів реалізації інвестиційного проєкту; – фінансове планування і фінансовий аналіз реалізації інвестиційного проєкту	– обґрунтування обсягу реалізації інноваційної продукції на основі аналізу швидкості дифузії інновацій серед підприємств-виробників і споживачів інноваційної продукції; – доведення реалістичності реалізації інноваційного проєкту на основі передбачення шляхів нівелювання законодавчих відмінностей захисту прав інтелектуальної власності в країні виробництва і в країнах, куди планується експортувати інноваційну продукцію; – передбачення варіативності окупності вкладених в інноваційний проєкт коштів за умови використання монопольного й конкурентного ціноутворення; – аргументування шляхів диверсифікації джерел фінансування інноваційного проєкту, зокрема диверсифікації банківського кредитування

Комплексний міжгалузевий характер інноваційної діяльності дозволяє нам виділити специфічні організаційно-правові форми здійснення інноваційної діяльності: інноваційні програми й інноваційні проєкти. Питання інноваційних проєктів як форм практичної реалізації інноваційної діяльності і, зокрема, такої її складової, як науково-технічної діяльності, дуже актуальне на сьогодні.

Сама категорія «проєкт» може бути визначена як цілеспрямоване, завчасно оброблене та заплановане створення або модернізація фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної та організаційної документації для них, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень і заходів по їх виконанню.

Категорія «інноваційний проєкт» може бути розглянута в двох аспектах:

- як організаційно-правова форма управління інноваційною діяльністю;
- як комплект документів [4, с. 164].

Інноваційний проєкт як організаційно-правова форма здійснення управління інноваційною діяльністю полягає у комплексному та системному поєднанні всіх складових елементів інноваційної діяльності в одне ціле для досягнення поставлених цілей, у здійсненні практичних дій учасниками проєкту для досягнення поставлених цілей (використання та розповсюдження інновацій). Такі дії здійснюються людьми і отримали назву інноваційної діяльності.

Інноваційний проєкт являє собою не лише організаційну форму здійснення інноваційної діяльності, але і є безпосередньою формою зберігання інформації про інноваційний проєкт. Інформація зберігається у формі документів. Тому інноваційний проєкт також є і комплектом документів, в якому відображені основні цілі, завдання, задіяні ресурси для досягнення таких цілей, визначені основні види робіт, які повинні бути здійснені для цього, а також інша інформація, необхідна для практичного виконання проєкту. В сучасних умовах інноваційний проєкт як елемент інноваційної програми має ряд особливостей. Головна особливість інноваційного проєкту полягає в тому, що він забезпечує функціонування та практичну реалізацію інноваційної програми.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає інноваційний проєкт як комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції [1].

У законодавстві Україні існували та існують інші визначення інноваційного проєкту. Інноваційний проєкт у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку формування та використання коштів Державного інноваційного фонду» розумівся як комплекс взаємопов'язаних заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок, освоєння нових видів продукції, послуг, впровадження новітніх технологій [2].

Відповідно до Положення про формування та використання коштів Української державної інноваційної компанії інноваційний проєкт – це комплект документів з комплексом заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок і нових технологій у виробництві або соціальній сфері [3].

Як бачимо, останні визначення практично тотожні. Єдина принципова відмінність полягає в тому, що в першому випадку – це комплекс заходів, які оформляються у вигляді формалізованого опису. Переважним є зміст, а форма лише дозволяє більш повно описати такий зміст. В іншому випадку інноваційний проєкт – це комплект документів. Тобто форма передує змісту.

На нашу думку, більш правильним є перший підхід, який дозволяє повно та об'єктивно розкрити всі необхідні заходи для реалізації поставленої мети. Повинен зміст, а не форма в цьому випадку виступати визначальним елементом для розуміння інноваційного проєкту.

Висновки. На підставі проведеного аналізу поняття «інноваційний проєкт» запропонуємо власне визначення. Під інноваційним проєктом ми розуміємо комплекс заходів: інвестиційних, дослідницьких і прогнозних, правових, творчих та організаційних, а також інших, спрямованих на розробку, використання та розповсюдження інноваційної продукції з метою досягнення певного соціального чи економічного ефекту.

Отже, інноваційний проєкт суттєво відрізняється від інвестиційного тим що він реалізується в умовах невизначеності. Складно зробити точний прогноз, чи сприйме споживач інновацію, а також передбачити попит. Фінансування інноваційного проєкту зазвичай має диверсифікований характер, оскільки інвестори не наважуються повністю фінансувати його через високий ризик.

Також інноваційний проєкт стикається з рядом правових проблем, перш за все, пов'язаних з правом інтелектуальної власності на результати творчої праці. Подібний проєкт вимагає від менеджерів, які ним керують, прояву творчого підходу: внесення постійних коректив та адаптації, вміння по-новому вирішити виробничі завдання, знаходити оптимальні рішення за умов невизначеності і ризику.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15. **2.** Про затвердження порядку формування та використання коштів Державного інноваційного фонду : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.1998 № 1242. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1242-98-%D0%BF. **3.** Положення про формування та використання коштів Української державної інноваційної компанії : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.05.2001 № 593. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/593-2001-%D0%BF. **4.** Сорочинський Ю. В. Інноваційний проект. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права.* 2004. № 1–2 (9–10). С. 162–168. **5.** Князь С. В., Георгіаді Н. Г., Богів Я. С. Бізнес-планування інноваційних проектів: сутність технологій, переваги і недоліки. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2012. № 2. С. 199–207.

ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 657.1

Аксенко В. С.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено значення посади головного бухгалтера на підприємствах, організаціях, компаніях; розкрито в деталях його обов'язки, права, відповідність кваліфікаційним вимогам. Узагальнено критерії, яким повинен відповідати головний бухгалтер, вимоги до його роботи і його роль в успішному процвітанні та фінансовій стабільності підприємства.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, фінанси, посадові обов'язки, головний бухгалтер, посадова інструкція головного бухгалтера.*

Аннотация. *Исследовано значение должности главного бухгалтера на предприятиях, организациях, компаниях; раскрыты в деталях его обязанности, права, квалификационные требования. Обобщены критерии, которым должен отвечать главный бухгалтер, требования к его работе и его роль в успешном процветании и финансовой стабильности предприятия.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, финансы, должностные обязанности, главный бухгалтер, должностная инструкция главного бухгалтера.*

Annotation. *The article describes the importance of the chief accountant in enterprises, organizations, companies, discloses in detail his responsibilities, rights, qualification requirements. The generalized standards that the chief accountant should have, the requirements for his work and his role in the successful prosperity and financial stability of the enterprise are explained.*

Keywords: *accounting, finance, chief accountant, job responsibilities, job description of chief accountant.*

Професія бухгалтера – одна з більш затребуваних на сьогодні спеціальностей у сфері економіки та фінансів. На будь-якому, навіть самому невеликому підприємстві, обов'язково є посада бухгалтера, тому що цей фахівець проводить розрахунок окладу, нараховує заробітну плату співробітникам, виконує розрахунок податкових відрахувань, проводить рахунки від постачальників, веде облік всіх витрат, збитків, прибутку підприємства. Таким чином, можна сказати, що з роботою бухгалтера пов'язана фінансова стабільність або банкрутство компанії. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться з самого початку, з дня реєстрації до дня його закриття, що показує необхідність обліку на всіх етапах діяльності підприємства. Бухгалтер знає все, що відбувається з грошима фірми, підприємства або холдингу.

Метою статті є дослідження значення посади головного бухгалтера підприємства, його обов'язки та права згідно з посадовою інструкцією; дослідження ролі професії «бухгалтер» у досягненні компанією розвитку та стабільного фінансового стану.

Питання посадових обов'язків, прав, компетенцій бухгалтера підприємства розробляли такі науковці: Полищук О., Данюк М., Сердюк О., Шарій Т., Єфімов О., Грибовська Ю., Верланов С., Чижевська Л.

Перші бухгалтери були відомі ще в Стародавній Індії – там вони займалися переважно урахуванням сільськогосподарської діяльності. Сама професія бухгалтер з'явилася у XV ст., саме тоді й була надрукована перша книга по бухгалтерському обліку «Трактат про рахунки і записи» італійця Луки Пачолі. Ця книга дала поштовх для розвитку бухгалтерського обліку, тому що в ній розглядалися всі сучасні досягнення в галузі математики, бухгалтерії і саме вона слугувала узагальненням усіх досягнень того часу, тобто була «сумою знань» [1].

Грамотний бухгалтер – це знахідка для будь-якого підприємства і насамперед, для його керівника, тому що саме ця людина стає правою рукою, веде фінансову звітність, відстоює інтереси підприємства, спільно розв'язує всі питання на користь підприємства й організовує контроль всіх коштів компанії.

Посадова інструкція головного бухгалтера – це важливий документ, у якому зафіксовані права й обов'язки, відповідальність, кваліфікаційні вимоги та організація роботи. У випадку відсутності цього документа може бути визнано як порушення законодавства про працю, де відповідати у цій ситуації доведеться і керівнику установи.

© Аксенко В. С., 2020

Працівник, який ознайомився з цією інструкцією, повинен розуміти, що йому потрібно виконувати, які результати роботи від нього очікують, та відповідальність, яку він понесе у випадку невиконання встановлених цим документом вимог. Отже, треба з'ясувати, що повинен знати та виконувати бухгалтер для успішного розвитку підприємства.

Головний бухгалтер повинен бути освіченою та відповідальною людиною, мати повну вищу економічну освіту, розумітися на нормативно-правових питаннях (Закони України, укази Президента України, постанови, розпорядження, рішення Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Державної податкової адміністрації України), знати фінансове, податкове та господарське законодавство, розуміти Положення (стандарти) бухгалтерського обліку щодо порядку ведення обліку та складання фінансової звітності [2] і дотримуватися їх.

Робота бухгалтера потребує уміння володіти комп'ютерними програмами, адже в наш час облікова робота виконується в електронних базах, у спеціальному програмному середовищі, наприклад, «1С: Бухгалтерія». Програма «1С: Бухгалтерія» призначена для автоматизації всіх розділів обліку, підготовки первинних документів і звітності та може бути використана для підприємств будь-якого типу.

Інформаційно-програмне забезпечення дуже важливе для бухгалтерського обліку підприємства. Чітко налагоджені та раціонально підібрані програми для автоматизації бухгалтерського обліку забезпечують високу ефективність управління установою в цілому та організацію облікового процесу зокрема. Застосування таких програм у процесі ведення бухгалтерського обліку дає змогу зобразити інформацію достовірно, своєчасно та чітко. Це дає змогу контролювати в будь-який час стан розрахунків, активів і зобов'язань [3].

Функціональні обов'язки головного бухгалтера вітчизняного підприємства полягають у такому: він повинен вести бухгалтерський облік з дотриманням єдиних методологічних засад, установлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та П(С)БО, затверджених Міністерством фінансів України, складати щомісячні звіти про прибутки та витрати, обробляти їх та зберігати протягом встановленого терміну, забезпечувати перерахування податків і зборів, соціальних внесків, проводити розрахунки з кредиторами, раціонально та ефективно використовувати матеріальні, трудові та фінансові ресурси підприємства.

У посадовій інструкції для головного бухгалтера чітко визначено права бухгалтера. Саме там описано можливості здійснювати діяльність від імені підприємства, представляти його інтереси у взаємовідносинах з іншими установами та організаціями, контролювати працівників підприємства та їхніх керівників у питаннях дотримання порядку обліку, зберігання та витрат грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, пропонувати керівництву підприємства пропозиції щодо покращення фінансової діяльності та розв'язувати проблеми у сфері фінансів [4].

Фінансовий облік регулюється нормативними документами, й бухгалтер збирає інформацію, яка потрібна для складання фінансової звітності про господарську діяльність підприємства, а саме: про доходи та витрати, грошові кошти, кредиторську та дебіторську заборгованість, бюджетні та позабюджетні платежі, фінансові результати тощо. Треба розуміти, яких зусиль, знань, уважності вимагають усі цифри, звіти, податки, прибутки і видатки, адже саме бухгалтер несе за це відповідальність.

Бухгалтер відповідає за ведення фінансової звітності та обліку відповідно до законодавства, але за наявність бухгалтерського обліку та правильне ведення його на підприємстві відповідає саме керівник. Робота головного бухгалтера пов'язана з певними ризиками, оскільки згідно зі ст. 92 Конституції України існують чотири види відповідальності, до яких може бути притягнутий головний бухгалтер: адміністративна (передбачає застосування до особи адміністративно-правових санкцій за вчинення адміністративного правопорушення [5]); кримінальна (передбачає притягнення особи до кримінального покарання за вчинення злочину – суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності), передбаченого ККУ [6]); дисциплінарна (відповідальність особи за порушення трудової дисципліни); матеріальна (передбачає обов'язок працівника відшкодувати шкоду, завдану підприємству неналежним виконанням своїх трудових обов'язків [7]). Найчастіше застосовується дисциплінарна відповідальність.

Наприклад, якщо співробітник порушив правила внутрішнього розпорядку, посадову інструкцію, статут або положення про дисципліну, адміністрація підприємства може застосувати до нього один із двох видів дисциплінарного стягнення – догану або звільнення. Підставою для застосування відповідальності є не лише помилкові дані, зображені у звітах, а й відсутність документів, які це підтверджують, або помилки при їхньому оформленні, бо саме ці документи використані для складання звітності.

Бухгалтер-фахівець повинен мати такі особисті якості, як працездатність, відповідальність, професіоналізм, здатність до постійного підвищення кваліфікації. Бо в сучасних умовах головний бухгалтер є тим незамінним спеціалістом, від кваліфікації та професійних знань якого значною мірою залежать фінансова стабільність, успіх і навіть ділова репутація компанії. Адже саме цьому фахівцю доводиться стикатися часом з дуже непростими завданнями у сфері бухгалтерського та податкового обліку, трудового та цивільного права і пропонувати керівнику найгарніші варіанти їх вирішення.

Отже, для будь-якого підприємства, чи то завод або комбінат чи навіть мале підприємство, потрібен висококваліфікований бухгалтер з досвідом роботи в цій галузі, знанням комп'ютерних програм для складання звітності та ведення обліку коштів. Саме від уважності, організованості, вмінь головного бухгалтера залежить правильність, своєчасність, достовірність, актуальність облікових даних, які, своєю чергою, стають основою суджень керівництва та ефективності управлінських рішень, що приймаються. Від повноти та якості інформаційного забезпечення підприємства, яке здебільшого складається з облікових даних, залежить розвиток підприємства у фінансовій та господарській сферах.

Таким чином, без організації та ведення бухгалтерського обліку не обходиться жодна економіка, тому що він є однією з основних частин грошового обігу на кожному підприємстві. Професія бухгалтера необхідна на великих підприємствах промисловості, в бюджетних організаціях, на невеликих фірмах і навіть суб'єктам малого бізнесу, оскільки всі вони законодавчо зобов'язані вести бухгалтерський облік.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Васільєва Л. М. Внесок Луки Пачолі в розвиток бухгалтерського обліку. *Агросвіт*. 2014. № 7. С. 13–16. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **3.** Полищук О. М. Особливості застосування комп'ютерних технологій для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. *Економічна наука. Серія «Облік і фінанси».* 2014. № 11 (41). Ч. 2. С. 287–292. **4.** Посадова інструкція для головного бухгалтера. URL: https://i.factor.ua/ukr/info/instrbuh/glavbuh. **5.** Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10. **6.** Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14. **7.** Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.014.1

Асташов О. К.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Уточнено поняття «фінансова діяльність підприємства». Розглянуто структуру джерел фінансової діяльності підприємства. Систематизовано етапи управління фінансовою діяльністю підприємства, принципи формування капіталу підприємства та види стратегії фінансування.*

Ключові слова: *фінансова діяльність підприємства, фінансові ресурси, джерела фінансової діяльності.*

Аннотация. *Уточнено понятие «финансовой деятельности предприятия». Рассмотрена структура источников финансовой деятельности предприятия. Систематизированы этапы управления финансовой дея-*

© Асташов О. К., 2020

тельностью предприятия, принципы формирования капитала предприятия и виды стратегии финансирования.

Ключевые слова: *финансовая деятельность предприятия, финансовые ресурсы, источники финансовой деятельности.*

Annotation. *This article clarifies the concept of «financial activity of the enterprise». The structure of sources of financial activity of the enterprise is considered. The stages of management of financial activity of the enterprise, principles of enterprise capital formation and types of financing strategy.are systematized.*

Keywords: *financial activity of the enterprise, financial resources, sources of financial activity.*

Управління фінансовою діяльністю підприємства є важливою складовою загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі.

Ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є найважливішим симптомом його «фінансового здоров'я», передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток. Основною метою управління фінансовими ресурсами на підприємстві є їх оптимізація, тобто процес вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів управління фінансовою діяльністю підприємства.

Теоретичну основу дослідження питання управління фінансовою діяльністю підприємства склали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: Авранчій В. І., Гриньова В. М., Піскунов О. Г., Терещенко О. О., Хотомлянський О. Л. та ін.

Встановимо сутність поняття «фінансова діяльність діяльності підприємства». В економічній літературі існують такі визначення цього терміна (табл. 1). Таким чином, можна побачити, що різні автори майже ототожнюють поняття «фінансова діяльність підприємства» та «фінансова діяльність».

Таблиця 1

Аналіз тлумачень терміна «фінансова діяльність підприємства»

Автори, джерело	Визначення
Авранчій В. І. [1]	Фінансова діяльність – це мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів
Гриньова В. М. [2]	Фінансова діяльність – це діяльність, спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, досягнення ним визначених цілей економічного і соціального розвитку. Фінансова діяльність зумовлює зміни як величини, так і складу власного та залученого (позикового) капіталів підприємства
Піскунов О. Г. [3]	Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення ним поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів
Терещенко О. О. [4]	Основне завдання фінансової діяльності підприємств полягає в мобілізації капіталу для фінансування їх операційної та інвестиційної діяльності. Термін «фінансова діяльність» характеризує всі заходи, що спрямовані на покриття потреби підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (грошових коштів, їх еквівалентів і майнових активів), їх повернення, а також відносини між підприємством і капіталодавцями, які з цього випливають (платіжні відносини, контроль і забезпечення)
Хотомлянський О. Л. [5]	Фінансова діяльність – це забезпечення грошовими ресурсами поточних витрат і капітальних вкладень; здійснюється за рахунок власних коштів підприємства, держави, залучених, запозичених та інших коштів

Можна зробити висновок, що фінансова діяльність підприємства являє собою організацію фінансових відносин, що виникають у нього в процесі роботи з іншими суб'єктами господарювання. Фінансово-господарська діяльність передбачає наявність фінансових відносин. Вони виникають у процесі формування і використання фінансових ресурсів підприємства, здійснення основної та інших видів діяльності, а також у процесі розподілу доходів підприємства, в тому числі направлення їх на ті ж цілі.

До позикових коштів належать довгострокові і короткострокові позички банків, придбання основних засобів за рахунок лізингу, податковий кредит.

Формування фінансових ресурсів з різних джерел дає можливість підприємству своєчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати у разі необхідності розширення і технологічне переозброєння діючого, фінансувати наукові дослідження, розробки та їх впровадження тощо.

Підсумовуючи проведений аналіз джерел фінансової діяльності підприємства, можна зробити висновок, що поповнення власного та позикового капіталу може відбуватися за рахунок зовнішнього та внутрішнього фінансування (табл. 2).

Таблиця 2

Структура джерел фінансової діяльності підприємства [3]

Види фінансової діяльності	Зовнішня фінансова діяльність	Внутрішня фінансова діяльність
Фінансова діяльність на основі власного капіталу	Фінансова діяльність на основі внесків і пайовий участі (наприклад, випуск акцій, залучення нових пайовиків)	Фінансова діяльність за рахунок прибутку після оподаткування (самофінансування у вузькому значенні)
Фінансова діяльність на основі позикового капіталу	Кредитне фінансування (наприклад, на основі позик, банківських кредитів, кредитів постачальників)	Забезпечення наступних виплат і платежів і доходи майбутніх періодів
Змішане фінансування на основі власного й позикового капіталу	Випуск облігацій, які можна обміняти на акції, позики на основі надання права участі в прибутку, випуск привілейованих акцій	Особливі позиції, що містять частину резервів

Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти. Власні фінансові ресурси формуються за рахунок власних джерел фінансової діяльності.

Діяльність підприємства безпосередньо залежить від обсягу і структури його фінансового капіталу. Джерелами формування капіталу можуть бути як власні фінансові ресурси, так і позикові. Для більшості підприємств основною частиною і базою усього фінансового капіталу є власний капітал, але діяльність підприємства в системі ринкової економіки неможлива без періодичного використання різноманітних форм залучення позикових коштів. Позикові кошти займають досить вагоме місце в структурі капіталу підприємства. Оптимальна структура загального капіталу є передумовою ефективності його використання. Використання позикових коштів дає можливість приросту рентабельності власного капіталу, але негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Отже, використання позикових коштів є важливим питанням для кожного підприємства і потребує виваженого підходу до визначення потреби в них, вибору їх джерел та обсягів залучення.

Аналіз економічної літератури [1–5] дозволив скласти етапи управління фінансовою діяльністю підприємства (рис. 1).

Обов'язковою умовою ефективного управління джерелами фінансування підприємства є комплексне виконання стратегії фінансування. Проте існують умови, що не залежать від конкретного підприємства. Так, тільки розвиток фінансового ринку країни допоможе отримати банківський кредит, а доступність фінансової інформації та сприятливий інвестиційний клімат – залучити інвесторів.

Дослідження системи управління фінансовою діяльністю підприємства показали, що залежно від розмірів підприємства та масштабів його діяльності оргструктура управління фінансами може змінюватися. На малих підприємствах ця структура може взагалі бути відсутньою, а усі фінансові питання можуть вирішуватися керівником підприємства сумісно з головним бухгалтером. В цьому випадку технічне оформлення фінансових рішень покладається на бухгалтерію, а відповідальність за їх прийняття – на директора.

Основою фінансування діяльності підприємства був позиковий капітал, обсяги якого значно перевищували обсяги власного капіталу. Це свідчить про фінансову залежність діяльності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Аналіз матричного балансу показав, що фінансова діяльність підприємства спрямовує довгострокові зобов'язання на фінансову діяльність поточних активів, що є негативним чинником.

Для удосконалення управління фінансовою діяльністю підприємства у роботі сформовано етапи управління фінансовою діяльністю підприємства з урахуванням принципів і видів стратегій фінансування, надано рекомендації щодо розробки стратегії фінансової діяльності. Запропоновано використовувати метод розрахунку ефекту фінансового левериджу при виборі джерел його фінансування.

Рис. 1. **Етапи управління фінансовою діяльністю підприємства, принципи формування капіталу підприємства та види стратегії фінансування**

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Строкович Г. В.

Література: 1. Авранчій В. І., Чумак В. Д., Смолянська О. Ю. Фінансова діяльність підприємств : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2015. 240 с. **2.** Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2014. 424 с. **3.** Піскунов О. Г., Мтеленко Н. Г., Лободзиньска Т. П. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансової діяльності підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. 2009. № 6. С. 80–88. **4.** Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 554 с. **5.** Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансової діяльності підприємства. *Фінанси України.* 2007. № 1. С. 111–117.

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

УДК 657.1.011

Бабенко Д. С.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз особливостей ведення бухгалтерського обліку автоматизованим і неавтоматизованим шляхом. Визначено важливість комп'ютеризації. Розглянуто новітні бухгалтерські програми та визначено напрями автоматизації обліку на вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, інформаційні технології, автоматизація, обробка даних.*

Аннотация. *Проведен анализ особенностей ведения бухгалтерского учета автоматизированным и неавтоматизированным путем. Определена важность компьютеризации. Рассмотрены новейшие бухгалтерские программы, и определены направления автоматизации учета на отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, информационные технологии, автоматизация, обработка данных.*

Annotation. *The analysis of the features of accounting in an automated and non-automated way. The importance of computerization is determined. The latest accounting programs are considered and directions of accounting automation at domestic enterprises are determined.*

Keywords: *accounting, information technology, automation, data processing.*

На сучасному етапі розвитку важливу роль відіграють інформаційні системи і технології, які визначають рівень розвитку сучасного суспільства. На Заході інформаційні технології забезпечують до 45 % зростання валового внутрішнього продукту і акумулюють при цьому до 25 % всіх інвестицій. Розвиток інформаційних технологій в нашій країні безпосередньо впливає на економічні аспекти життєдіяльності суспільства і, в тому числі, на всю систему бухгалтерського обліку. Тому раціонально було б частково або повністю перейти на комп'ютерну обробку даних. Комп'ютерна технологія характеризується рядом особливостей, які слід враховувати при оцінці умов і процедур контролю.

Розглянемо відмінності комп'ютерної обробки даних від неавтоматизованої:

1. Однакове виконання операцій. Комп'ютерна обробка припускає використання однакових команд при виконанні ідентичних операцій бухгалтерського обліку, що практично виключає появу помилок, властивих ручній обробці. Навпаки, програмні помилки призводять до неправильної обробки всіх ідентичних операцій за однакових умов.

2. Поділ функцій. Комп'ютерна система може здійснити велику кількість процедур внутрішнього контролю, які в неавтоматизованих системах виконують декілька фахівці. Така ситуація залишає фахівцям, що мають доступ до комп'ютера, можливість втручання в інші функції. У підсумку комп'ютерні системи можуть зажадати введення додаткових заходів для підтримки контролю на необхідному рівні, який в неавтоматизованих системах можливо досягти простим поділом функцій. До подібних заходів може відноситись система захисних паролів, які запобігають дії, не припустимій з боку фахівців, що мають доступ до інформації про облікові документи через термінал в діалоговому режимі.

3. Потенційні можливості появи помилок і неточностей. Порівняно з неавтоматизованими системами ведення бухгалтерського обліку комп'ютерні системи більш відкриті для несанкціонованого доступу, включаючи осіб, які здійснюють контроль. Вони також є відкритими для прихованої зміни даних і прямого чи непрямого одержання інформації про активи. Чим менше людина втручається в машинну обробку операцій обліку, тим нижче можливість виявлення помилок і неточностей. Помилки, допущені при розробці чи коригуванні прикладних програм, можуть залишатися непоміченими протягом тривалого періоду часу.

4. Потенційні можливості посилення контролю з боку адміністрації. Комп'ютерні системи надають у руки адміністрації широкий набір аналітичних засобів, що дозволяють контролювати та надавати результати діяльності фірми. Наявність додаткового інструментарію забезпечує зміцнення системи внутрішнього контролю в цілому і, таким чином, зниження ризику його неефективного використання. Результати звичайного зіставлення фактичних

© Бабенко Д. С., 2020

значень коефіцієнта витрат із плановими, а також звірення рахунків надходять до адміністрації більш регулярно при комп'ютерній обробці інформації. Зокрема, деякі прикладні програми накопичують статистичну інформацію про роботу комп'ютера, яку можна використовувати з метою контролю фактичної обробки операцій бухгалтерського обліку.

5. Ініціювання виконання операцій у комп'ютері. Комп'ютерна система може виконувати операції автоматично, причому їхнє санкціонування не обов'язкове документується, як це робиться в неавтоматизованих системах бухгалтерського обліку, оскільки сам факт прийняття такої системи в експлуатацію припускає наявність відповідних санкцій.

Також розглянемо чинники, що впливають на розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку:

- розвиток обчислювальної техніки, засобів зв'язку і передачі даних;
- нові, сучасні можливості документування фактів господарської діяльності, їх реєстрації та архівування;
- можливість автоматизації логічних операцій з ведення обліку з використанням інформаційних технологій;
- застосування системи регістрів, оборотних відомостей, статистичних таблиць, певній послідовності їх виготовлення і способів запису і зберігання інформації;
- нова організація системи контролю та виправлення помилок, що виникають під час перевірки вихідної інформації, аналітичних і синтетичних регістрів бухгалтерського обліку;
- можливості використання запитальний режиму;
- поява нових технологій ведення обліку бухгалтерії.

На цей час важко уявити ведення бухгалтерського обліку без комп'ютерної обробки даних. Автоматизація бухгалтерського обліку за допомогою персонального комп'ютера сьогодні не є складним завданням як для працівника, так і для користувача бухгалтерських програм. Однак простота рішення комп'ютеризації бухгалтерського обліку досягнута тяжким шляхом: від комп'ютеризації окремих аспектів облікової роботи до встановлення взаємозалежних баз даних для складання балансу підприємства. Освоєння бухгалтерами комп'ютера на рівні не тільки користувача, але і програмування дозволяє кардинально переглянути стратегію бухгалтерських програм.

У цей час створені інструментальні засоби, що утворюють інформаційні системи бухгалтерського обліку і включають взаємопов'язані призначені для користувача місця, які мають строгу функціональну спрямованість відповідно до розподілу повноважень між рівнями управління. В сучасних умовах автоматизації бухгалтерського обліку слід приділити увагу використанню універсальних первинних документів, в яких поєднуються оперативні та бухгалтерські дані, і машиночитаних носіїв інформації, що дозволяють з найменшими витратами розробляти на персональних комп'ютерах систему будь-яких регістрів і необхідну звітну документацію.[1]

Застосування таких універсальних документів дозволяє усунути дублювання при зборі даних, забезпечує збіг показників, використовуваних в оперативному і бухгалтерському обліку. Необхідно зазначити, що в умовах автоматизації обліку відпадає необхідність зберігати дані аналітичного і синтетичного обліку, оскільки створення єдиного масиву бухгалтерських записів дозволяє отримувати регістри будь-якого ступеня деталізації за синтетичними рахунками, аналітичними рахунками, постачальниками, покупцями. Використання інформаційних технологій в бухгалтерському обліку значно підвищує його оперативність, оскільки контроль за складанням розрахунків, запасів і зобов'язань протягом будь-якого періоду часу може бути забезпечений за допомогою складання довідкових регістрів і системи оперативного спостереження [2] Отже, не вдаючись до ручних вибірок і угруповань, можна отримати обороти коштів і визначити сальдо по рахунках, постачальниках, покупцях, контрагентах за будь-який період часу або на будь-яку дату.

Розглянемо топ-10 бухгалтерських програм, які використовуються в Україні [3]:

1С: Бухгалтерія. Прикладне рішення для України, призначене для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку в комерційних організаціях, а також для формування звітності за даними інформаційної бази.

Діловод. Український онлайн-сервіс ведення обліку та складання звітності для підприємців. Облік грошових коштів, взаєморозрахунків, закупівлі, продажу, склад, простий кадровий облік і розрахунок зарплати, здача звітності.

IFin. Онлайн-бухгалтерія плюс сервіс здачі звітності для України. Дозволяє, не заглиблюючись у тонкощі бухгалтерського і податкового обліку, вести облік доходів і витрат, зарплати, формувати документи і звіти. Дані зберігаються на Windows Azure за межами України.

Таксер. Сервіс для реєстрації та здачі електронних звітів в Україні. Онлайн-бухгалтерія для ФОП. Здача звітності до податкової та пенсійного фонду, ведення бухгалтерії та електронний документообіг. Актуальна інформація в довідниках, юридичні та бухгалтерські консультації.

BOOKKEEPER. Сучасна онлайн-бухгалтерія, що дозволяє вести облік діяльності, складати та надавати звітність підприємств і ФОП всіх систем оподаткування та неприбуткових організацій з усіх пристроїв.

1С Приватбанк. Оренда 1С для України. Комплексне готове рішення для обліку на підприємствах малого та середнього бізнесу. Інтеграція з Приват24 для бізнесу.

1С-24. Хмарний сервіс оренди 1С. Бази даних розміщуються на надійних і продуктивних серверах в Німеччині

БухОнлайн24. Онлайн-бухгалтерія від ПриватБанку. У сервісі можна повністю вести бухгалтерський облік (каса, рахунки, доходи, витрати, зарплата, активи), формувати первинні документи, звітні документи для податкової та соціальних фондів, вести договори і накази, каталог товарів і складський облік, управляти взаємовідносинами з клієнтами (CRM), здійснювати технічну підтримку (Helpdesk) і, звичайно, користуватися онлайн-банкінгом.

Дебет Плюс. Повнофункціональний програмний комплекс, який забезпечує всю необхідну функціональність для ведення обліку на підприємствах малого, середнього бізнесу, а також цілком підійде підприємцю.

GrossBee. Система управління підприємством GrossBee відноситься до систем ERP класу і призначена для комплексної автоматизації торговельних і виробничих підприємств різного масштабу: від корпорацій до невеликих компаній. Система вирішує задачі обліку та планування матеріальних і фінансових ресурсів, виробництва, аналізу показників роботи підприємства.

За останні роки в нашій країні відбулися значні позитивні зміни в структурі ринку інформаційних технологій: основну роль стали відігравати великі постачальники, розвивається якісний сервіс, формуються дилерські мережі. Але при існуванні на ринку безлічі бухгалтерських програм, що задовольняють найрізноманітніші до них вимоги, завдання вибору програми для конкретного підприємства залишається дуже важким, бо придбання і впровадження елементів програмного забезпечення вимагає значних матеріальних і трудових ресурсів. Тобто, з одного боку, автоматизація облікових процесів є об'єктивною необхідністю, удосконалювати організацію і форми бухгалтерського обліку можливо тільки на базі новітніх технологічних засобів. Але, з іншого боку, для того, щоб правильно вибрати систему автоматизації бухгалтерського обліку, що задовольняє всім запитам підприємства та враховує певні специфічні особливості діяльності підприємства, необхідно чітко уявляти систему ведення бухгалтерського обліку на підприємстві і ринку пропонованих програмних продуктів [4; 5]

Таким чином, сучасні інформаційні технології охоплюють самі різнобічні аспекти бухгалтерського обліку. Сучасний керівник сьогодні не уявляє собі прийняття управлінських рішень, не маючи достовірної, різноманітної інформації, що надається автоматизованою системою бухгалтерського обліку, але все ж таки важливо підібрати правильну програму для ефективного використання наявних ресурсів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Основи архівно-компютерної форми обліку / за ред. П. Т. Саблука. Київ : ІАЕ УААН, 2004. 126 с. **2.** Каллас К. Е. Организация автоматизированной информационной системы бухгалтерского учета. М. : Финансы и статистика, 2012. 176 с. **3.** Live Business.ua. URL: https://www.livebusiness.com.ua/tools/accounting/. **4.** Варнавский А. В., Терехова Т. Б., Бурякова А. О. О некоторых аспектах развития цифровой экономики. *Мировая экономика: проблемы безопасности.* 2018. № 1. С. 98–103. **5.** Ковальчученко В. Внутренний аудит. Как автоматизировать анализ данных бухгалтерского учета. *Финансовая газета.* 2012. № 24.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.52:657.372.12:664.013

Бігун Т. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито ряд проблем та особливостей організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства. Досліджено сутність фінансових результатів підприємства та їх роль. Запропоновано шляхи ефективної організації щодо обліку фінансових результатів діяльності підприємства.*

Ключові слова: *облік, фінансовий результат, підприємство, облікова політика, ефективність.*

Аннотация. *. Раскрыты проблемы и особенности организации учета финансовых результатов деятельности предприятия. Исследованы сущность финансовых результатов предприятия и их роль. Предложены пути эффективной организации учета финансовых результатов деятельности предприятия.*

Ключевые слова: *учет, финансовый результат, предприятие, учетная политика, эффективность.*

Annotation. *The problems and features of the organization of accounting for the financial results of the company. The essence of the financial results of the enterprise and their role are investigated. Ways of effective organization of accounting for financial results of the company.*

Keywords: *accounting, financial result, enterprise, accounting policy, efficiencyis.*

В умовах сьогоденного господарювання одним із найважливіших показників, що характеризують ефективність фінансової діяльності підприємств, є фінансові результати, тобто прибутки чи збитки. Основною метою діяльності підприємства в умовах глобальних економічних перетворень є одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Актуальність роботи полягає у тому, що, аналізуючи сучасний стан економіки України за даними Державної служби статистики України, можна сказати, що за останній час відбувається збільшення кількості підприємств, які отримали збитки. Тому актуальним є питання визначення факторів, які впливають на формування фінансового результату.

Дослідженню проблем формування та обліку фінансових результатів приділяли увагу такі вчені, як: А. Б. Борисов [1], В. Я. Бутинець [2], А. Г. Загородній [3], С. В. Мочерний [4], М. С. Пушкар [5], Я. В. Соколов [6], С. Б. Шипіна [7] та ін.

Метою написання цієї статті є виявлення нагальних проблем, пов'язаних з обліком фінансових результатів діяльності підприємства.

Необхідністю створення та подальшого функціонування підприємств, попри сферу діяльності та форму власності, є досягнення позитивного фінансового результату, а саме прибутку. Фінансовий результат підприємств характеризується отриманням прибутку або збитку.

Розмір отриманого прибутку має прямий вплив на стан і формування особистого капіталу та можливість компанії розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Від коефіцієнта прибутку залежить і дивідендна політика підприємства, зокрема, обсяг дивідендних виплат. Своєю чергою, обсяг прибутку компанії залежить від ефективності проведення ним основної, фінансової та інвестиційної діяльності.

В діяльності будь-якої організації, незалежно від її форми власності та виду діяльності, важливу роль відіграє правильний і раціональний облік, адже виключно він є фундаментом інформаційної бази на підприємстві. Своєю чергою, до системи організації обліку фінансових результатів підприємства входять певні підсистеми, в рамках яких формується інформація про фінансові результати, а саме операційний, управлінський та фінансовий облік.

Якщо зробити аналіз літератури, то можна дійти висновку, що між фахівцями у сферах бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та юридичних наук відсутня однозначність стосовно визначення сутності поняття «фінансові результати» [9].

Здійснено аналіз критеріїв сутності поняття «фінансові результати» керуючись групуванням досліджених дефініцій за відповідними ознаками в довідковій та навчальній літературі [8]. На підставі такого аналізу визначень, які наводяться в проаналізованій літературі, можна сказати, що думки багатьох авторів є тотожними.

© Бігун Т. С., 2020

Наприклад, С. В. Мочерний [4] визначає сутність поняття «фінансовий результат» як грошову форму підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражену в прибутках або збитках.

Водночас М. С. Пушкар [5] стверджує, що сутність фінансового результату полягає в прибутку або збитку, що отримані в результаті господарської діяльності, а Я. В. Соколов [6] впевнений, що це приріст (зменшення) капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Фінансовим результатом виступає прибуток, а також збиток.

У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі сторони діяльності підприємства: рівень його технології та організації виробництва, ефективність системи управління, контролю за рівнем витрат та рівнем реалізаційних цін, особливості господарського механізму та державне регулювання розвитку певної галузі з огляду на її значення для розвитку економіки країни [1].

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] демонструє визначення такого поняття: що прибутком являється сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; а збитками – перевищення розміру витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені указані витрати [10].

Для того щоб визначити стан фінансового результату, необхідно обчислити чистий прибуток (збиток) звітного періоду. Посилаючись на це, у бухгалтерському обліку передбачено послідовне порівняння доходів з витратами (принцип нарахування доходів і витрат). Порядок формування чистого прибутку (збитку) відбито у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід).

Визначення і відображення фінансових результатів діяльності господарчого суб'єкта здійснюється для потреб користувачів фінансової звітності, проте насправді користувач отримує інформацію зі значними відхиленнями.

Це зумовлено тим, що методика визначення фінансового результату, відповідно до принципів бухгалтерського обліку, є варіативним значенням. Для забезпечення об'єктивності процесу формування фінансових результатів з використанням методів облікової політики необхідне забезпечення тісного взаємозв'язку між власником (керівником) підприємства, головним бухгалтером і фінансовим директором (якщо існування такого передбачено) [3].

Отже, при формуванні облікової політики підприємства відповідальні особи повинні враховувати наслідки обрання того чи іншого елементу облікової політики для фінансових результатів підприємства, тому що окремі з них дають можливість маніпулювати розміром прибутку, а це призведе до неправдивості інформації. Крім того, об'єктивність обраного методу ведення обліку може бути забезпечена у деяких випадках залученням інших фахівців. Отже, підприємства повинні здійснювати докладний аналіз доцільності застосування певних елементів облікової політики.

Але це правило ніде не регламентовано, відповідно, методи облікової політики обираються за принципом легкості вжитку або звичності, що і призводить до викривлення фінансового результату .

Відсутність конкретної відповідальності за застосування методів облікової політики, які не сприяють об'єктивному визначенню фінансового результату, також обумовлює використання певних методів без здійснення детального аналізу. Отже, для визначення фінансових результатів та їх відображення у фінансовій звітності немає уніфікованої схеми, тому автор вважає, що ця проблема залишається актуальною для подальшого вивчення [7].

Зважаючи на це, фінансовими результатами відображається мета підприємницької діяльності з її дохідністю, що і виступає як вирішальний етап для підприємства. Не враховуючи його керівництво і колектив, ним також цікавляться вкладники капіталу, кредитори, державні органи, фондові біржі тощо. Прибуток – це основне фінансове джерело розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази та продукції, будь-якої форми інвестування. Це також свого роду джерело сплати податків. Але фінансовим результатом є якоюсь мірою і складна економічна категорія, що потребує досконалішого вивчення сутності, ролі, особливостей формування, розподілу, використання фінансових результатів та їх впливу на господарську діяльність підприємства, тому ця категорія потребує подальших глибоких аналітичних досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасічник І. Ю.

Література: 1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. М. : Книжный мир, 1999. 895 с. **2.** Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз : навч. посіб. Житомир : Рута, 2003. 680 с. **3.** Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с. **4.** Мочерний С. В. Політична економія : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2002. 687 с. **5.** Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 628 с. **6.** Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. М. : Финансы и статистика, 2000. 496 с. **7.** Шипіна С. Б.

Сутність поняття «Фінансовий результат», як об'єкта бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ.* 2012. № 1 (59). С. 229–232. **8.** Губарик О. М., Корінь А. М. Фінансовий облік в управлінні доходами і фінансовими результатами в діяльності підприємства. URL: http://global-national.in.ua/archive/7-2015/172.pdf. **9.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **10.** Скасюк Р. В. Сутність і значення фінансових результатів у системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal1/natura1/npkntu_e.

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.65

Бобко Т. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено показники фінансової стійкості, розглянуто зовнішні та внутрішні чинники формування фінансової стійкості, фактори, що її визначають, і причини впливу ризиків на діяльність суб'єктів господарювання.*

Ключові слова: *фінансова стійкість, фінансовий стан, управління фінансовою стійкістю, чинники.*

Аннотация. *Приведены показатели финансовой устойчивости, рассмотрены внешние и внутренние факторы формирования финансовой устойчивости, факторы, ее определяющие, и причины влияния рисков на деятельность субъектов хозяйствования.*

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, финансовое состояние, управление финансовой устойчивостью, факторы.*

Annotation. *The article presents indicators of financial stability, considers the external and internal factors of financial stability, the factors that determine it and the reasons for the impact of risks on the activities of economic entities.*

Keywords: *financial stability, financial condition, financial stability management, factors.*

Діяльність будь-якого підприємства в умовах підвищення процесів глобалізації в економіці постійно піддається впливу різноманітних факторів і невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Саме тому є потреба дослідження факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства і аналіз причин, що спричиняють появу негативних тенденцій і явищ у розвитку підприємств України.

Вагомий внесок у дослідження фінансової стійкості підприємства зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Брікхейм Е. Р., Артеменко В. Г., Савицька Г. В., Покроповний С. Ф., Ковальов В. В., Ізмайлова К. В., Василенко В. О., Лахтіонова Л. А.

В їхніх дослідженнях надано визначення категорії «фінансова стійкість підприємства» та розроблено рекомендації щодо її оцінки та збереження. Проте аналізу конкретного і точного переліку факторів, що можуть впли-

© Бобко Т. А., 2020

нути на діяльність організації, приділено недостатньо уваги. Тому важливим є саме розгляд чинників впливу на функціонування суб'єктів господарської діяльності.

Метою дослідження є аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на діяльність підприємств і на рівень їх фінансової стійкості.

Фінансова стійкість – це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників досягнення стану фінансової рівноваги і його здатність розвиватися.

З цього визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість підприємства впливають зовнішні і внутрішні чинники. Найпоширеніші види факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства, наведено на рис. 1.

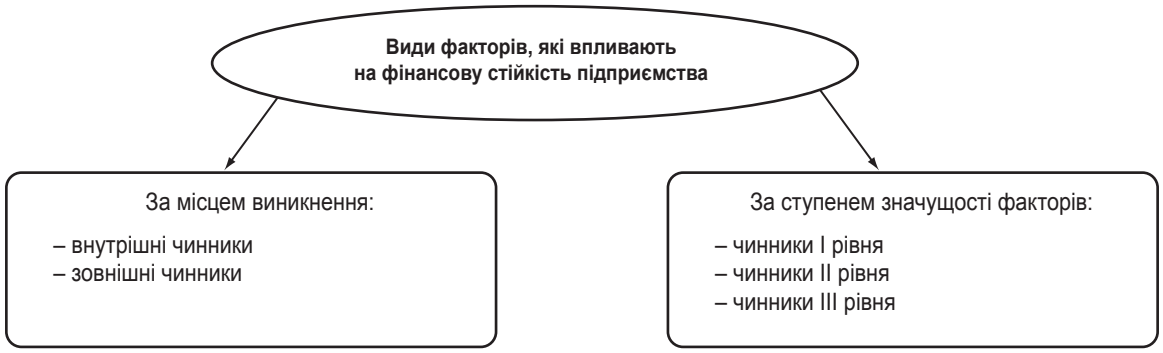

Рис. 1. **Види факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства**

Зовнішні фактори, непідвладні волі підприємства, і внутрішні, залежні від організації його роботи, класифікуються за місцем виникнення. Для ринкової економіки характерне і необхідне активне реагування управління підприємством на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема зовнішні чинники: економічні умови господарювання; політична стабільність; техніка і технологія; платоспроможний попит споживачів; економічна і фінансово-кредитна законодавча база; соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; податкова політика; рівень конкурентної боротьби; розвиток фінансового і страхового ринку у сучасному посткризовому становищі України, коли темпи реалізації продукції ще не досягнули докризового обсягу і відрізняються від темпів її виробництва, підприємства, оцінюючи наявні ризики, не здійснюють інвестування і не залучають інвестицій для зміщення виробничих потужностей.

Зовнішні чинники впливу в більшості випадків не підлягають регулюванню з боку керівників певного підприємства задля забезпечення фінансової стійкості. Для структурування зовнішнього середовища доцільно використати методику T.E.M.P.L.E.S.

Чинники 1 рівня – це базові або основні чинники, які виникають через дію чинників нижчого рівня (2 і 3 рівень), також через взаємодію зі системою виступають генератором дрібних чинників.

До базових чинників можна віднести: фазу економічного розвитку системи; стадію життєвого циклу підприємства. Фаза економічного циклу розвитку економічної системи є базовим зовнішнім чинником, що впливає на фінансову стійкість підприємства.

Чинники 2 рівня – похідні. Виникають через дію здебільшого базових чинників, до них належать: рівень доходів населення; демографічну ситуація; податкову політику держави; соціально-економічну політику держави; грошово-кредитну політику НБУ та інші.

Чинники 2 рівня бувають як внутрішніми, так зовнішніми.

Зовнішні чинники 2 рівня – це чинники що виникають на рівні національної економіки, до них відносять державну політику у всіх сферах. До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом.

Однією з умов забезпечення фінансової стійкості підприємства є досягнення такого рівня виторгу, який дасть змогу контрагентам, державі й працівникам, отримання прибутку для наповнення резервних фондів і виплати дивідендів.

Отже, прибуток одних основних результатів діяльності підприємства, який в майбутньому може забезпечити йому належну фінансову стійкість і платоспроможність. Варто зауважити, що величина чистого прибутку підпри-

ємства залежить від багатьох чинників. Внаслідок невдалого співвідношення позикових і власних коштів підприємство може втратити фінансову стійкість і можливість здійснювати оплату платежів. Тому досить важливо обрати оптимальну структуру капіталу.

Чинники 3 рівня є деталізуючими. Дають можливість з'ясувати механізм впливу похідних чинників на фінансово-господарський стан суб'єкта господарювання. До них належать: рівень конкурентних переваг і недоліків; рівень інфляційних процесів у державі; склад і структуру активів; стратегія управління власними коштами і позиковим капіталом.

На сьогодні найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства.

Фінансова стійкість багатьох підприємств знижується також внаслідок низької конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світовому ринку.

Підприємство може управляти безпосередньо лише внутрішніми чинниками впливу на фінансову стійкість. Саме тому найбільшої уваги необхідно приділяти саме цій групі чинників, адже забезпечення оптимального співвідношення між постійними і змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективне управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – фактори, які повністю або частково залежать від підприємств.

Фінансова стійкість підприємства залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених і залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат.

Отже, розв'язок проблеми забезпечення фінансової стійкості передбачає аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства (рис. 2).

Рис. 2. **Класифікація чинників фінансової стійкості підприємства**

Підприємство як відкрита система та самостійний учасник ринкових відносин має унікальну структуру внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто «зіштовхується» з унікальним, властивим тільки йому, набором факторів втрати фінансової стійкості і платоспроможності, притаманним конкретному сегменту ринку. Тому розробка унікальної, персональної системи управління чинниками втрати фінансової стійкості дасть змогу ідентифікувати

основні чинники впливу на фінансову стійкість, визначити періодичність проведення контролю та результативність, ефективність таких дій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 588 с. **2.** Бланк И. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ, 2004. 655 с. **3.** Василенко Ю. М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право.* 2015. № 1. С. 21–25. **4.** Вініченко І. І., Крючок С. І. Економічна стійкість підприємства та її складові. *Агросвіт*. 2016. № 24. С. 15–20. **5.** Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка.* 2014. Вип. 1 (42). С. 191–196. **6.** Жовтопуп М. М. Фінансова стійкість підприємства як запорука успіху його розвитку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки.* 2014. Вип. 25 (1). С. 220–224. **7.** Ігнатишин М. В., Алтухова О. В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка.* 2014. Вип. 2. С. 104–112.

АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

УДК 658:657.6

Бондаренко А. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено методичні й організаційні аспекти аудиту фінансової звітності. Визначені процедури, які аудитор проводить під час аудиторської перевірки звітності підприємства. Узагальнено найбільш поширені помилки, що виявляють під час аудиту фінансової звітності на підприємствах.*

Ключові слова: *аудит, фінансова звітність, методика аудиту, організація аудиту, процедури аудиту, стандарти аудиту.*

Аннотация. *Приведены методические и организационные аспекты аудита финансовой отчетности. Определены процедуры, которые аудитор проводит в ходе аудиторской проверки отчетности. Обобщены наиболее распространенные ошибки, выявляемые в ходе аудита финансовой отчетности на предприятиях.*

Ключевые слова: *аудит, финансовая отчетность, методика аудита, организация аудита, процедуры аудита, стандарты аудита.*

Annotation. *The article presents methodological aspects of organizing the audit of financial statements. The procedures that the auditor carries out during the audit of the company's financial statements are defined. Describes the most common errors identified during the audit of financial statements in enterprises.*

Keywords: *audit, financial statements, audit methods, audit organization, audit procedures, audit standards.*

© Бондаренко А. І., 2020

У сучасних умовах господарювання, особливо з урахуванням впливу наслідків світової фінансової кризи, кожне підприємство намагається якомога якісніше проводити оцінку свого фінансового стану та знаходити шляхи його поліпшення. В Україні більшість підприємств мають нестабільну внутрішню економіку, яка спричинена нестачею оборотних коштів на підприємствах і невтішною, розбалансованою, структурою капіталу. Для того щоб підприємство мало змогу завжди оцінити свій фінансовий стан, управлінській персонал має вчасно користуватися послугами аудиторів та аудиторських фірм, які дають незалежну оцінку стану підприємства.

На цей момент є тенденція, коли управлінці «прикрашають» економічне становище діяльності підприємства, де дані бухгалтерського обліку не відображають насправді дійсність справ. Такі дії направлені передусім на покращення показників діяльності, привабливості інвесторів та кредитоспроможності для певних користувачів. Адже саме показники привабливості дають спроможність оцінити в подальшому розвиток і можливість отримання прибутків користувачами.

Отже, аудиторська перевірка фінансової звітності набуває важливого значення для висвітлення справжнього стану підприємства як для зовнішніх, так внутрішніх користувачів.

Питання організації та методичного забезпечення аудиту фінансової звітності підприємств були висвітлені у роботах таких вітчизняних учених: М. Т. Білухи, В. В. Сопко, Ф. Ф. Бутинця, О. А. Петрик, В. О. Зотова, Б. В. Кудрицького, Л. П. Кулаковської, Л. Н. Шкірі, А. М. Лисенко й ін.

Головна функція аудиту полягає в оцінці та захисту справжньої інформації, донесення до управлінського персоналу правдивої інформації щодо фінансової ситуації. Мета аудита – це підвищення ступеня довіри управлінського персоналу до фінансової звітності [1].

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка має у собі інформацію про результати діяльності підприємства, його фінансовий стан за звітний період [2].

Аудитор має дати свою оцінку щодо достовірності фінансової звітності, але для цього він має дослідити такі аспекти, як: структура та зміст такої звітності та висвітлення інформації про господарські операції, проведені за звітний період та надані у фінансовій звітності та примітках до неї. Процес перевірки полягає в отриманні аудитором доказів, які він повинен використати для аргументації аудиторського висновку.

МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» розділяє твердження, заради яких збираються докази аудитором, на такі категорії: перша категорія – це твердження щодо класів операцій та подій протягом періоду аудиту, друга – це твердження щодо залишків на рахунках на кінець періоду, та третя – це твердження щодо подання та розкриття.

Такі твердження аудитор може використовувати або виражати їх у інший спосіб за умови врахування всіх описаних вище аспектів [3].

Для того щоб аудитор визначився з тим, який обсяг інформації та процедури він повинен застосувати для цієї перевірки, йому треба визначити твердження щодо кожної статті фінансової звітності, які містить ця стаття. Наступним кроком аудитора є визначення для встановленого твердження джерело, докази та процедури їх отримання.

У вітчизняній літературі процес аудиту фінансової звітності поділяється на такі етапи: підготовчий (організаційний), проміжний, фізична перевірка, аудит звітності, завершальний, що наведені у табл. 1.

Слід зазначити, що у табл. 1 відображено особливі аспекти процесу аудиту в загальному вигляді щодо перевірки показників фінансової звітності підприємства.

Таблиця 1

Аудит фінансової звітності: організаційно-методичні аспекти

Ознака	Зміст
1	2
Мета аудиту фінансової звітності	Перевірити правильність і законність даних, відображених у фінансовій звітності, та сформувати, висловити незалежну думку аудитора про достовірність фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах і відповідність вимогам законів України [4]
Нормативні документи, які регулюють аудит фінансової звітності	Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»; Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»; Міжнародні стандарти аудиту; Кодекс етики; Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність»; План рахунків бухгалтерського обліку; П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»
Джерело аудиту фінансової звітності	Фінансова звітність; облікові регістри та первинна документація

Закінчення табл. 1

1	2
Етапи процесу аудиту фінансової звітності	*Підготовчий етап* – знайомство зі сферою та діяльністю бізнесу клієнта, специфікою роботи в певній галузі. Домовленість на проведення перевірки з управлінським персоналом. *Проміжний* – ознайомлення з організацією бухгалтерського обліку в цілому та її оцінка. *Фізична перевірка* – фактична перевірка усіх активів, які має підприємство. *Аудит фінансової звітності* – проведення аудиторських процедур, які застосовує аудитор для одержання певного доказу. *Завершальний* –перевірити роботу складу групи аудиторів і вирішити, чи достатньо зібрано доказів, та оцінити результати аудиту, скласти аудиторський висновок та рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства
Процедури аудиту фінансової звітності (МСА 500 – «Аудиторські докази»)	Перевірка, опитування; оцінка; вивчення по суті; огляд; спостереження; запит; аналітичний огляд; процедури; узагальнення; зовнішнє підтвердження, повторне обчислення, повторне виконання [5]

Здійснюється аудит за допомогою загальнонаукових і специфічних методів. До загальнонаукових відносяться: синтез та аналіз, індукція та дедукція, системний аналіз, аналогія, моделювання та абстрагування. Специфічні – це методи, які дають змогу вирішити спеціальні аудиторські завдання. Такі методи, як: опитування, оцінка, вивчення по суті, огляд, спостереження, запит, аналітичний огляд, процедури, узагальнення.

При перевірці аудитором фінансової звітності можуть бути знайдені помилки в організації та відображенні обліку, що будуть мати вплив на як на самого суб'єкта діяльності, так і на його бізнес-партнерів. Приклади типових помилок при аудиті фінансової звітності: неправильне оформлення первинної документації або взагалі відсутність первинних документів; додавання до собівартості реалізованої продукції витрат операційної діяльності (витрат на відрядження понад норми; витрат, пов'язаних з митними процедурами, тощо); недостовірна оцінка та визнання витрат і доходів; недотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат; невірне визначення собівартості реалізації за видами діяльності; неможливість правильно визначити й оцінити ступінь завершеності виконаних робіт, витрат, здійснених для надання послуг; невірний, помилковий розподіл витрат між адміністративними втратами, витратами на збут і від основної операційної діяльності.

Такі помилки при веденні обліку на підприємстві призведуть до прийняття необґрунтованих управлінських рішень, які не будуть повноцінно розкривати потенціал підприємства, та підвищення рівня прибутку, а навпаки. Також можливі проблеми з органами фіскальної служби, невірні уявлення кредиторів та інвесторів щодо платоспроможності цього підприємства [6].

Отже, в сучасних умовах питання стабільності роботи підприємства, шляхи його покращення та впевненість у достовірності фінансової інформації є дуже важливим. Саме комплексний підхід і постійний моніторинг за фінансовими показниками дадуть змогу покращити фінансове становище підприємства, конкурентоспроможність на ринку та привабливість для інвесторів. Тому більшість компаній звертаються за допомогою до аудиторських фірм, які висловлюють незалежну думку та мають змогу оцінити діяльність компанії та підвищити ступінь довіри до звітності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 200. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf. **2.** Загальні вимоги до фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **3.** Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його : Міжнародний стандарт аудиту 315. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf. **4.** Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 20.03.2020 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19. **5.** Аудиторські докази : Міжнародний стандарт аудиту 500. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.pdf. **6.** Виноградова М. О. Аудит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 500 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

УДК 640.4:657

Бондаренко А. І.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено організаційні аспекти організації бухгалтерського обліку готельно-ресторанного бізнесу. Виявлено особливості організація обліку підприємств готельно-ресторанного бізнесу в сучасних умовах. Розглянуто сучасну систему організації бухгалтерського у сфері готельно-ресторанного бізнесу.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, готельно-ресторанний бізнес, господарські операції, господарська діяльність, собівартість, доходи, витрати, фінансові результати.*

Аннотация. *Приведены организационные аспекты организации бухгалтерского учета гостинично-ресторанного бизнеса. Выявлены особенности организации учета предприятий гостинично-ресторанного бизнеса в современных условиях. Рассмотрена современная система организации бухгалтерского в сфере гостинично-ресторанного бизнеса.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, гостинично-ресторанный бизнес, хозяйственные операции, хозяйственная деятельность, себестоимость, доходы, расходы, финансовые результаты.*

Annotation. *The organizational aspects of the organization of accounting of hotel and restaurant business are given. Peculiarities of organization of accounting of hotel and restaurant business enterprises in modern conditions are revealed. The modern system of accounting organization in the field of hotel and restaurant business is considered.*

Keywords: *accounting, hotel and restaurant business, business operations, economic activity, cost, income, expenses, financial results.*

У сучасних умовах господарювання, особливо з урахуванням впливу наслідків світової фінансової кризи, кожна сфера бізнесової ланки намагається якомога якісніше проводити організацію обліку на власному підприємстві. В Україні дуже прогресивно розвивається готельно-ресторанний бізнес, адже він має дуже гарний попит і примножує сферу послуг для населення. Особливістю цього бізнесу являється створення, виробництво та надання послуг. Головна умова успішного ведення такого бізнесу – забезпечення вищого управлінського персоналу достатньою інформаційною системою. Адже головна мета господарської діяльності підприємств – це отримання прибутку завдяки вчасним вірним рішенням головних управлінців і дуже злагодженій роботі бухгалтерського відділу.

Предметом дослідження є питання організації обліку готельно-ресторанного бізнесу в сучасних умовах.

Об'єктом – сам готельно-ресторанний бізнес.

Метою цієї статті є виявлення та розкриття особливостей організації бухгалтерського обліку на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу.

Питання організації та ведення обліку готельно-ресторанного бізнесу розглядали такі вітчизняні вчені, як: Я. О. Остапенко [1], О. М. Чабанюк [2], К. В. Безверхий [3], М. В. Корягін [4], Я. В. Волковська [5], О. В. Мелень [6] та ін. Подальше дослідження питання особливостей організації обліку у сфері готельно-ресторанного бізнесу і досі залишається актуальним для вітчизняних і зарубіжних учених.

Управління у сфері готельно-ресторанного бізнесу має свою специфіку та механізми. Для визначення спрямованості управлінських рішень, перш за все, потрібні інструменти, які будуть враховувати особливості та вирішувати завдання обліково-аналітичного забезпечення управління у цій сфері бізнесу. Саме тому ефективне функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення дає змогу підвищити потенціал прибутковості. Достовірна організація та раціональне використання інформаційних ресурсів, аналізу, спостереження, оцінки та виявлення похибок при узагальненні фінансової звітності – все це дозволяє управлінцям досягти максимізації прибутку та вивести власний бізнес до нового рівня попиту та потужності. Важливим для ефективності готельно-ресторанного бізнесу є його розташування та реалізація готової продукції споживачам.

На основі законодавчих актів, установчих документів підприємства відбувається організація обліку. Для цього підприємству треба визначитися з такими питаннями, як: здійснення документообігу, форма ведення бухгалтерського обліку, облікова політика та періоди інвентаризації [7]. Регулюють розроблення облікової політики

© Бондаренко А. І., 2020

згідно з чинним законодавством НП(С)БО 1 [8]. Згідно з Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємство самостійно вирішує питання щодо встановлення облікової політики на підприємствах [9]. При здійсненні господарських операцій підставою є первинні документи, дані яких є підставою для внесення на облікові рахунки, які використовує підприємство згідно з затвердженим планом рахунків [10].

Ресторанне господарство є видом економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності, при якому надають послуги із задоволення потреб людей у харчуванні та організації дозвілля. Діяльність цих закладів передбачає надання послуг з харчування у ресторанах, ресторанах самообслуговування, швидкого самообслуговування з наданням місць для сидіння чи без. Ресторанний бізнес працює у сфері роздрібної торгівлі, тож для обліку продуктів харчування доцільно використати рахунок 28 «Товари».

Для обліку товарів надходження товарів до комори ресторану використовують субрахунок 281, на якому оцінка відбувається за первісною вартістю, згідно з П(С)БО 9 [11]. Коли відбувається передача товарів з комори ресторану до кухні – сировина обліковується за собівартістю. Згідно з П(С)БО 9 під час списання сировини у виробництво доцільно використовувати метод оцінки запасів за середньозваженою собівартістю, адже ресторан використовує та має запаси великого різноманіття продуктів, які закуповуються у поставників із частою зміною цін.

Бухгалтерський запис, який буде здійснено при надходженні товарів від постачальника, відображається так: Д-т 281 К-т 631. Операцію слід відобразити без урахування ПДВ, тобто за собівартістю.

Для узагальнення витрат на створення власного продукту використовують рахунок 23 «Виробництво». Його використовують для обліку на субрахунках витрат, які несуть підприємства громадського харчування на виготовлення власної продукції. Передача запасів із комори ресторану до кухні має такий бухгалтерський запис: Д-т 23 К-т 281, якщо ці товари передані до торгового залу, тоді відображають таким чином: Д-т 282 К-т 281 за середньозваженою собівартістю.

Продовольча сировина обліковується на рахунку 201 «Сировина і матеріали», яка згодом буде використана у приготуванні та створенні страв. Облікова вартість приготованих страв становить виробничу собівартість. Вона включає у собі калькулювання собівартості продукції, яку виготовляють на кухні ресторану, які саме статті калькулювання будуть задіяні – вирішує підприємство згідно з П(С)БО 16 [12]. Коли відбувається відпуск продукції з кухні ресторану до бару, то згідно з П(С)БО 16, їх доцільно оцінювати за методом «нормативних витрат». Така операція супроводжується такою бухгалтерською проводкою: Д-т 282 К-т 23 за собівартістю, а надалі ресторанний заклад здійснює нарахування власної націнки.

Дохід від отримання коштів за продукцію обліковують на рахунку 702 «Дохід від реалізації товарів». Після продажу продукції та товару торгову націнку списують методом «сторно». Вартість, що залишається, списується на рахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів». Адміністративні витрати обліковуються на рахунку 92, а витрати по виплаті заробітної плати, оренда приміщень, амортизація кухонних пристроїв, інші ведуть на рахунку 93 «Витрати на збут». Витрати та доходи, які виникають на момент надання готельних послуг споживачам, формуються згідно з П(С)БО 16 та П(С)БО 15 [13]. Витрати підприємств цієї сфери бізнесу складають такі: оплата праці робітників, які надають основні послуги в готелі, амортизаційні витрати, охоронне забезпечення гостей, ремонт і технічне обслуговування номерів готелю. Вартість готельних послуг включає у собі також суму ПДВ і готельний збір.

Статті калькулювання щодо виробничої собівартості підприємство готельного бізнесу визначає самостійно згідно з П(С)БО 16 та усіх методичних рекомендацій у цій галузі облікової системи. Собівартість готельних послуг обліковується на рахунку 23 «Виробництво». Для витрат використовується 9 клас рахунків, а саме: для обліку загальновиробничих витрат рахунок 91 «Загальновиробничі витрати», витрати, які виникають в процесі господарювання та здійснення готельних послуг, відносять на рахунки 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». Витрати у звітному періоду, які виникли у цей період часу, відображають у складі фінансового звіту та скорочують фінансовий результат підприємства.

Доход від здійснення послуги визнається згідно з П(С)БО 15 виходячи із рівня завершеності цієї послуги на дату балансу та достовірної оцінки результату такої операції. На субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» відображають отриману винагороду за надання споживачам і користувачам послуг з проживання. За кредитом цього субрахунку ми фіксуємо одержання доходу, а за дебетом – непрямі податки та збори. Готельний бізнес отримує свій дохід від бронювання гостем номерів для необхідної кількості днів, які мають свою грошову вартість, і кількості гостей готельно-ресторанного бізнесу. Для надання такої інформації використовують такі бухгалтерські документи, як журнал обліку для громадян України та журнал обліку для іноземних громадян, які винайняли номери у готелі. Дохід розраховується за даними цих журналів, а не в той час, коли поступає оплата за ці послуги споживачами.

Отже, сучасний розвиток готельно-ресторанного бізнесу в Україні потребує раціональних рішень щодо забезпечення якісної та своєчасної обліково-аналітичної системи, яка надає змогу керівникам підприємств у цій

сфері приймати стратегічні рішення та підвищувати рівень конкурентоспроможності серед інших. Система бухгалтерського обліку повинна містити у собі всі наявні відмінності специфіки обліку у сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Первинний облік на таких підприємствах має бути пристосованим стосовно специфіки діяльності, способів та обсягів реалізації, а також тривалості операційного циклу. Раціональний підхід в організації бухгалтерського обліку на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу передбачає практичне застосування аналітичного та синтетичного обліку, який, своєю чергою, забезпечить своєчасну фінансову інформацію, за допомогою чого здійснюватиметься комплексний контроль і своєчасний аналіз за господарською діяльністю підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Остапенко Я. О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 8. URL: http://global-national.in.ua/issue-8-2015/16-vipusk-8-listopad-2015-r/1633-ostapenko-ya-o-statistichnij-analiz-pidpriemstv-gotelnogo-gospodarstva-ta-prognozuvannya-jogo-rozvitku. **2.** Чабанюк О. М. Особливості обліку витрат та калькулювання собівартості готельних послуг. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки».* 2012. Вип. 9 (33). Ч. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9(3)__61. **3.** Безверхий К. В. Облікові документи як первинна складова обліково-звітної інформації підприємства. *Європейський вектор економічного розвитку.* 2013. № 1 (14). С. 11–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ever_2013_1_4. **4.** Корягін М. В., Куцик П. О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку : монографія. Львів : ЛКА, 2015. 239 с. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/18127. **5.** Волковська Я. В. Підходи до обліку додаткових послуг, наданих підприємствами готельно-ресторанного комплексу. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* 2015. Т. 20. Вип. 2 (2). С. 173–176. **6.** Мелень О. В. Організація бухгалтерського обліку готельно-ресторанного бізнесу: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. Вип. 6 (11). С. 324–328. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34188. **7.** Семенюк Л. В. Облік та аналіз витрат у системі управління продуктом закладів ресторанного господарства. *Бізнес Інформ.* 2015. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_9_44. **8.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **9.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.09.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **10.** План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99. **11.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 9 «Запаси». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **12.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 16 «Витрати». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00. **13.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 15 «Доходи» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБОРОТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ОБЛІКУ

УДК 657.1

Бочков Д. Р.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття «первинний облік», розглянуто закони його функціонування. Запропоновано систематизацію явища на документацію та первісну обробку інформації. Доведено, що процес документування та сам документ є структурними елементами системи первинного обліку*

Ключові слова: *інформаційна система підприємства, автоматизація бухгалтерського обліку, система первинного обліку, документування, первісна обробка інформації.*

Аннотация. *Определена сущность понятия «первичный учет», рассмотрены законы его функционирования. Предложена систематизация явления на документацию и первоначальную обработку информации. Доказано, что процесс документирования и сам документ являются структурными элементами системы бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *информационная система предприятия, автоматизация бухгалтерского учета, система первичного учета, документирование, первоначальная обработка информации.*

Annotation. *The article defines the essence of the concept of «primary accounting», considers the laws of its operation. Systematization of the phenomenon on documentation and initial processing of information is offered. It is proved that the documentation process and the document itself are structural elements of the primary accounting system.*

Keywords: *enterprise information system, accounting automation, primary accounting system, documentation, initial information processing.*

У бухгалтерському обліку достовірна інформація генерується на етапі первинного обліку, який вдало пов'язує між собою можливості для здійснення господарської діяльності та системи управління підприємством. Проте сучасні умови комп'ютеризації обліку призводять до певних особливостей організаційно-методичних аспектів первинного обліку, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки для системи документообігу на підприємствах.

Суттєвий внесок у розгляд питання формування інформаційних ресурсів управління підприємством зробили такі вітчизняні вчені, як В. Бачинський, З. Бандура, Ю. Верига, О. Брадул, Н. Рудецька, Т. Бутинець, Н. Грабова, А. Крутова, В. Горєлкін, В. Євдокимов, А. Пилипенко та О. Сапоговська.

Метою статті є розгляд сучасного стану та впливу процесу інформаційного забезпечення системи документообігу на управління підприємством і розробка рекомендацій щодо удосконалення організації первинного обліку господарських операцій.

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов всеосяжного використання комп'ютерних систем відбувається зміна методології обліку: змінюється система бухгалтерського обліку, процес обліку, відбування поліпшення рівня управління, спостерігається кількісна та якісна зміна облікового апарату, його функцій, проте наукові аспекти теорії та організації бухгалтерського обліку залишаються незмінними. Комп'ютерна форма бухгалтерського обліку призводить до розширення та поглиблення змісту форми обліку; вона визначає не лише методологічні, а й технологічні та інформаційні аспекти організації бухгалтерського обліку та обробки облікової інформації.

Використання комп'ютерів дозволило автоматизувати робоче місце бухгалтера та одночасно досягти нового рівня процесу реєстрації господарських операцій. Нині основна часина роботи бухгалтера відбувається за комп'ютером в інтерактивному режимі з використанням зворотного зв'язку у процесі обробки інформації та отримання відповідних вихідних документів. Одноразове введення інформації забезпечує цілісність інформаційної бази та повністю автоматизований технологічний процес.

Особливістю комп'ютерної форми обліку є те, що вона не існує без конкретного програмного середовища, адже реєстри обліку різних програм схожі, проте значної мірою відрізняються.

© Бочков Д. Р., 2020

Головними постачальниками програмного забезпечення, що займаються автоматизацією бухгалтерського обліку, є корпорація «Телур» з пакетом «1С: Бухгалтерія»; компанія «Linkos Group» з програмою «M.E.Doc»; «ДИЦ» (програма «Турбо-бухгалтер»); «Айті» (серія програм «БОС»); «Атлант-Інформ» з пакетом «Акорд»; «Акцент 6.0»; «Інтелект-сервіс» (серія програм «БЕСТ»); «Інфософт» («Інтегратор»).

Незважаючи на те, що впровадження комп'ютерних технологій не змінює принципів реєстрації бухгалтерського обліку, які склалися в умовах комп'ютерної обробки облікової інформації, техніка збору та обробки облікової інформації різко змінюється. При використанні комп'ютерних технологій кожен з елементів методу бухгалтерського обліку, в тому числі документація господарських операцій, відображення бухгалтерської інформації шляхом подвійного запису на рахунках та інших компонентів методу обліку, не лише зберігає, а ще й примножує власну вартість, але форма і сутність трансформуються. Це, своєю чергою, призводить до змін у застосуванні елементів методу обліку.

Автоматизація обліку висуває нові вимоги до первинної інформації. Різноманітність форм подання інформації бухгалтерського обліку дозволяє вести консолідовану звітність безпосередньо на основі первинних документів без необхідності їх попереднього накопичення та узагальнення.

До головних відмінностей технології документування при використанні комп'ютеризованих систем обліку слід віднести таке:

– накопичення та первісна обробка даних бухгалтерського обліку ґрунтується на використанні комп'ютерів на робочому місці працівників, що здійснюють облік. Це зменшує потік паперових документів і прискорює перехід до технології безпаперового обліку;

– обробка даних документації відбувається за принципом поєднання процесів складання первинного документа та його внесення до комп'ютерної бази даних;

– автоматичний запису первинної інформації за допомогою різноманітних інструментів (датчики, сканери штрих-коду для обліку товарно-виробничих запасів, касові апарати для обліку роздрібних продажів, смарт-картки для обліку праці та заробітної плати, лічильники, ваги, вимірювальні контейнери, годинники тощо). Відповідна технологія первинного обліку дає змогу отримати всі необхідні звітні дані безпосередньо на основі первинних документів без будь-якої попередньої реєстрації даних бухгалтерського обліку та їх накопичення.

Використання комп'ютерів веде до суттєвих змін в організації документообігу, а саме до використання електронних носіїв первинної інформації, а отже, електронних первинних документів та їх автоматичного складання.

Необхідно зазначити, що під електронним документом мається на увазі документ, представлений у комп'ютерній формі. Особливість електронних документів полягає у необхідності використання комп'ютера для їх створення та обробки.

Складання, оформлення та зберігання первинних документів за умови комп'ютеризованого документообігу має ряд відмінностей від обробки даних на папері.

Однією з головних переваг безпосередньої передачі документа з комп'ютера на комп'ютер є можливість отримання документа у первозданному вигляді із включеними графіками, таблицями, малюнками тощо. Інформація з такого документа легко може бути включена в інші документи, які можуть передаватися по мережі в межах підприємства.

Операція реєструється в комп'ютеризованій системі бухгалтерського обліку шляхом заповнення реєстраційної картки у програмному середовищі та передачі реєстраційного номера самому документу в штамп, позначений при отриманні документа.

Документи, що було отримано, проходять процес обробки, реєстрації та контролю за їх виконанням. Після цього документи надсилаються в електронний архів, де вони зберігаються зазначений період.

На відміну від некомп'ютеризованих форм обліку, в яких первинні документи, регістри бухгалтерського обліку, звіти друкуються та зберігаються в архіві за комп'ютеризованої форми обліку, електронні сховища даних створюються на електронних носіях первинної інформації.

Компактне зберігання, швидкість пошук потрібного документа, створення підбору документів на задану тему – все це досягається створенням електронного архіву.

Подвійний запис за умови комп'ютеризації бухгалтерського обліку ведеться, навіть якщо операція записується один раз за відповідним кодом. Принцип подвійності запису реалізується на іншій основі – шляхом кодування всіх операцій бухгалтерського обліку та розробки необхідних алгоритмів для отримання бухгалтерських показників різного ступеня та рівня. Залежно від програмного середовища обробки, записана один раз інформація може використовуватися неодноразово, в тому числі у контексті відповідних рахунків для отримання дебетових і кредитних оборотів.

Процедура звітності також суттєво змінюється. Використовуючи комп'ютерний метод обробки даних, звітність формується відповідно до регламентованого режиму та до режиму запитів баз даних, а не складається одноразово для використання протягом тривалого періоду часу.

Використання сучасних комп'ютерних і комунікаційних технологій призводить до того, що використання тієї чи іншої форми обліку здійснюється за допомогою програмно реалізованих алгоритмів. Таким чином, комп'ютеризація обліку на сучасних комп'ютерах не є обмеженням форми. Хоча комп'ютерна техніка може технічно реалізувати будь-яку ручну або механізовану форму обліку, з'являється можливість реалізувати найбільш оптимальну форму. Організовуючи бухгалтерський облік, персонал повинен знати, де і в якій формі вони отримують початкові умови для здійснення операції; алгоритм або спосіб його роботи; який результат і в якій формі він повинен отримати; що і кому передати після операції. Така інформація має бути надана працівником незалежно від використовуваного на підприємстві способу обробки інформації. У цьому випадку способи досягнення роботи організації при використанні прикладного програмного забезпечення на підприємстві можуть бути різноманітними.

Висновки. Використання інтегрованих програмних систем може різко покращити ситуацію з організацією бухгалтерського обліку в цілому. Бухгалтерський облік – це найбільш регламентована функція управління, яка може ефективно виконувати свої завдання лише за наявності заздалегідь визначених планів і правил. Оскільки в складній автоматизації обліку такий системоутворюючий фактор є програмно реалізованим набором формальних алгоритмів, облік перестає просто представляти економічний процес в цілому і починає перетворювати цей процес на організоване ціле, чим цей процес раніше не був. Фактично це дозволяє перейти до концепції активної організації виробництва, праці та управління в бухгалтерському обліку, в якій організоване ціле є продуктом свідомої цілеспрямованої праці бухгалтера.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Войтюшенко Н., Цибульська Л. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. 340 с. **2.** Ерофеева В. Учет, информация, управление: прямые и обратные связи. М. : Финансы и статистика, 1992. 192 с. **3.** Кирьянова З. Совершенствование первичного учета в управлении предприятием // Совершенствование учета деятельности промышленного предприятия : материалы семинара. М. : [б. и.], 1986. 135 с. **4.** Палий В. Современный бухгалтерский учет. М. : Бухгалтерский учет, 2003. 791 с. **5.** Брадул О. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій : монографія. Київ : КНТЕУ, 2009. 356 с. **6.** Кундря-Висоцька О. Організація обліку в системі корпоративного управління : монографія. Київ : УБС НБУ, 2010. 271 с.

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНОСТЯМИ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.2

Бутова В. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто методи оцінки фінансового стану підприємства, а також інструменти управління дебіторською та кредиторською заборгованостями.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, баланс підприємства, аналіз та управління фінансовим станом підприємства.*

Аннотация. *Рассмотрены методы оценки финансового положения предприятия, а также инструменты управления дебиторской и кредиторской задолженностями.*

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, баланс предприятия, анализ и управление финансовым состоянием предприятия.*

Annotation. *The article considers methods for assessing the financial position of the enterprise, as well as tools for managing receivables and payables.*

Keywords: *receivables, accounts payable, balance sheet, analysis and management of the financial condition of the enterprise.*

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження визначається тим, що в умовах сучасної ринкової економіки будь-яка господарська діяльність пов'язана з певною часткою невизначеності і ризику. Це вимагає не тільки об'єктивної оцінки фінансового стану, платоспроможності і надійності своїх контрагентів, а й ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, розміри і якість яких справляють великий вплив на фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

Питанням оцінки дебіторської та кредиторської заборгованостей та подальшого ефективного управління ними займались такі науковці, як Беспалов, Солдатова, Родіонова, Федотова та багато інших. У досліджені ми спирались саме на їх праці.

Дебіторська і кредиторська заборгованість є природними складовими бухгалтерського балансу організації. Вони виникають у результаті розбіжності дати появи зобов'язань з датою платежів по них. На фінансовий стан організації впливають як розміри балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості, так і період оборотності кожної з них. Виручка від продажу є єдиним засобом для погашення всіх видів кредиторської заборгованості. Надходження грошових коштів від продажу визначає можливості організації щодо погашення боргів кредиторам. Як правило, більша частина дебіторської заборгованості формується як борги покупців. Встановлення з покупцями таких договірних відносин, які забезпечують своєчасне і достатнє надходження коштів для здійснення платежів кредиторам, – головне завдання управління рухом дебіторської заборгованості. Управління рухом кредиторської заборгованості – це встановлення таких договірних відносин з постачальниками, які ставлять строки і розміри платежів організації останнім у залежність від надходження грошових коштів від покупців [1].

Отже, практично йдеться про одночасне управлінні рухом як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. Практичне здійснення такого управління передбачає наявність інформації про реальний стан дебіторської і кредиторської заборгованості та їх оборотності.

Йдеться про оцінку руху дебіторської та кредиторської заборгованості в певному періоді. Тому в якості вихідних даних для такої оцінки мають бути прийняті борги, що відносяться саме до цього періоду. Інакше кажучи, з балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості треба виключати довгострокову і прострочену, тобто ті елементи боргів, перетворення яких на грошові кошти відносяться до інших часових періодів.

Частина дебіторської та кредиторської заборгованості, що залишилася після цього, є основою для оцінки періодичності надходження боргів покупців, достатнього періоду за умови їх оборотності відповідно до договірних

© Бутова В. В., 2020

умова або встановленого порядку розрахунків. Зрештою все це дозволяє відповісти на питання, чи забезпечують договірні умови розрахунків з покупцями і постачальниками потребу організації в коштах і достатній його рівень.

Управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на прибутковість компанії і визначає дисконтну і кредитну політику для малоефективних покупців, шляхи прискорення повернення боргів і зменшення безнадійних боргів, а також вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження грошових коштів. До прийомів управління дебіторською заборгованістю належать: облік замовлень, оформлення рахунків і встановлення характеру дебіторської заборгованості. Деякі з моментів вимагають особливої уваги, наприклад, необхідність пошуку шляхів скорочення середнього проміжку часу між завершенням операції з продажу товару та випискою рахунка-фактури покупця. Також повинні оцінюватися можливі витрати, пов'язані з дебіторською заборгованістю, тобто упущена вигода від невикористання коштів, замість їх інвестування.

Ключовим моментом в управлінні дебіторською заборгованістю є визначення термінів кредиту (наданого покупцям), які впливають на обсяги продажу та отримання грошей. Наприклад, надання більш тривалих термінів кредиту, ймовірно, збільшить обсяг продажів. Терміни кредиту мають пряме відношення до витрат і доходу, пов'язаних з дебіторською заборгованістю. Якщо терміни кредиту жорсткі, у компанії буде менше інвестованих грошових коштів у дебіторську заборгованість і втрат від безнадійних боргів, але це може призвести до зниження обсягів продажу, зменшення прибутків і негативної реакції покупців. З іншого боку, якщо терміни кредиту неконкретні, компанія може домогтися збільшення обсягів продажів і більшого доходу, але і ризикує збільшити частку безнадійних боргів і великими витратами, пов'язаними з тим, що малоефективні покупці затягують оплату. Терміни дебіторської заборгованості слід зробити більш ліберальними, коли ви хочете позбутися надлишкових товарно-матеріальних запасів або застарілої продукції або якщо ви працюєте в галузі промисловості, товари якої призначені для сезонних продажів. Якщо товар є таким, що швидко псується, необхідно використовувати короткострокову дебіторську заборгованість і за можливості практикувати оплату при поставці.

При оцінці платоспроможності потенційного покупця слід враховувати чесність покупця, фінансову стійкість і майнове забезпечення.

Оцінка реального стану дебіторської заборгованості, тобто оцінка ймовірності безнадійних боргів – одне з найважливіших питань управління оборотним капіталом. Ця оцінка ведеться окремо по групах дебіторської заборгованості з різними термінами виникнення [2].

Фінансовий менеджер може при цьому використовувати накопичену в організації статистику, а також вдатися до послуг експертів-консультантів.

Як уже було сказано, одним із важливих моментів в управлінні оборотним капіталом є визначення розумного співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованостями.

При цьому необхідно проводити оцінку не лише власних умов кредитування покупців, але і умов кредиту постачальників сировини і матеріалів, з точки зору зменшення витрат або збільшення додаткового доходу, одержуваного організацією при використанні знижок.

Таким чином, система знижок сприяє захисту організації від інфляційних збитків і відносно дешевому поповненню оборотного капіталу в грошовій або натуральній формі.

Для того щоб вирішити, чи слід компанії давати кредит малоефективним покупцям, треба порівняти дохід від додаткових продажів з додатковими витратами, пов'язаними з дебіторською заборгованістю [3].

Якщо у компанії є резервні виробничі потужності, додатковий дохід є маржинальним прибутком з нових продажів, оскільки постійні витрати у цьому випадку не змінюються. Додаткові витрати за дебіторською заборгованістю пояснюються можливим збільшенням безнадійних боргів і вкладенням коштів у дебіторську заборгованість на більш тривалий період часу. Управління дебіторською заборгованістю ґрунтується на двох підходах: порівняння додаткового прибутку, пов'язаного зі схемою спонтанного фінансування, з витратами і втратами, що виникають при зміні політики реалізації продукції; порівняння та оптимізація величини і термінів дебіторської і кредиторської заборгованостей за рівнем кредитоспроможності, час відстрочки платежу, стратегія знижок, доходів і витрат по інкасації.

З метою максимізації припливу коштів організації слід використовувати різноманітні моделі договорів із гнучкими умовами форми оплати і ціноутворення. Можливі різні варіанти: від передоплати чи часткової передоплати до передачі на реалізацію та банківської гарантії. Рівень дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції, місткістю ринку, ступенем насиченості ринку цією продукцією, прийнятою в компанії системою розрахунків та ін. Останній фактор особливо важливий для фінансового менеджера. Постійні клієнти зазвичай оплачують товар у кредит, причому умови кредиту залежать від безлічі факторів.

В економічно розвинених країнах однією з найбільш поширених є схема типу «d/k брутто n», що означає, що: покупець отримує знижку в розмірі d% у випадку оплати отриманого товару протягом k днів з початку пері-

оду кредитування (наприклад, з моменту отримання або відвантаження товару); покупець оплачує повну вартість товару, якщо оплата відбувається в період з (k+1)-го по n-й день кредитного періоду; у випадку несплати протягом п днів покупець буде змушений додатково сплатити штраф, величина якого варіює залежно від моменту оплати [4]. В цілому управління дебіторською заборгованістю включає: аналіз дебіторів; аналіз реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості; контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; розробку політики авансових розрахунків і надання комерційних кредитів; оцінку і реалізацію факторингу.

Аналіз дебіторів передбачає насамперед аналіз їх платоспроможності з метою вироблення індивідуальних умов подання комерційних кредитів і умов договорів факторингу. Рівень і динаміка коефіцієнтів ліквідності можуть призвести менеджера до висновку про доцільність продажу продукції тільки при передоплаті або, навпаки, – про можливість зниження відсотка за комерційними кредитами тощо [5]. Аналіз дебіторської заборгованості та оцінка її реальної вартості полягає в аналізі заборгованості за термінами її виникнення, у виявленні безнадійної заборгованості та формуванні на цю суму резерву по сумнівних боргах. Певний інтерес становить аналіз динаміки дебіторської заборгованості за термінами її виникнення і за періодом оборотності. Докладний аналіз дозволяє зробити прогноз надходжень коштів, виявити дебіторів, щодо яких необхідні додаткові зусилля з повернення боргів, оцінити ефективність управління дебіторською заборгованістю [6].

Висновки. Таким чином, якщо діяльність підприємства спрямована, перш за все, на підвищення і зміцнення свого фінансового добробуту, управлінню дебіторською та кредиторською заборгованістю в системі бухгалтерського і управлінського обліку підприємства має приділятися особлива увага. Аналіз і подальше управління дебіторською і кредиторською заборгованостями є одним з найважливіших факторів максимізації норми прибутку, збільшення ліквідності, кредитоспроможності і мінімізації фінансових ризиків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Беспалов М. В. Анализ эффективности инвестиционно- инновационной деятельности организаций: критерии оценки, основные показатели, алгоритм расчета. *Аудит и финансовый анализ.* 2013. № 6. С. 104–110. **2.** Беспалов М. В. Анализ инвестиционной привлекательности предприятий розничной торговли по данным бухгалтерской (финансовой) отчетности. *Все для бухгалтера*. 2013. № 6. С. 21–26. **3.** Беспалов М. В. Налоговое планирование и оптимизация налогообложения: основныецели, задачи и принципы осуществления. *Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях.* 2013. № 23 (335). С. 26–32. **4.** Солдатова А. П., Солдатова Л. И. Анализ задолженности контрагентов как база поиска для управления дебиторской задолженностью. *Science Time .* 2014. № 8 (8). С. 276–296. **5.** Родионова В. М., Федотова М. А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. М. : Перспектива, 2007. 350 с. **6.** Финансовый менеджмент : учебник для вузов / под ред. Г. Б. Поляка. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. 527с.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658:[330.322:005.591.6]

Василенко М. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто наявні методи оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. Зазначено найбільш важливі фактори, на які слід звернути увагу при обґрунтуванні доцільності інвестування ресурсів у розвиток інноваційної сфери.*

Ключові слова: *інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестиційно-інноваційний потенціал, оцінка ефективності.*

Аннотация. *Рассмотрены существующие методы оценки эффективности инвестиционно-инновационной деятельности предприятия. Отмечены наиболее важные факторы, на которые следует обратить внимание при обосновании целесообразности инвестирования ресурсов в развитие инновационной сферы.*

Ключевые слова: *инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационная деятельность, инвестиционно-инновационный потенциал, оценка эффективности.*

Annotation. *This article discusses existing methods for assessing the effectiveness of investment and innovation activities of an enterprise. The most important points to which attention should be paid when substantiating the feasibility of investing resources in the development of the innovation sphere are noted.*

Keywords: *investments, innovations, investment-innovative activity, investment-innovative potential, evaluation of efficiency.*

В умовах сьогодення одним з найбільш перспективних напрямків розвитку, як для вітчизняних, так і для зарубіжних підприємств, є ефективне управління інвестиційно-інноваційною діяльністю. Основною метою управління інноваційно-інвестиційною діяльністю є створення механізмів ефективної взаємодії усіх складових науково-технічного розвитку підприємств, їх збалансованості та пропорційності, забезпечення високих темпів інноваційного розвитку необхідними інвестиційними ресурсами та підвищення ефективності використання коштів, вкладених у процес їх відтворення.

На сьогодні існує значна кількість робіт, присвячених різним аспектам інноваційно-інвестиційної діяльності. У їх числі роботи таких вчених і фахівців, як Кудря Я. В., Кіпіоро І. М., Кузнєцова О. Ю., Охріменко О. О., Митрофанова І. О., Строкович Г. В., Ястремська О. М. та ін.

Метою статті є аналіз та узагальнення наявних методів оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності.

Інвестиційно-інноваційний розвиток економіки, притаманний усім розвиненим країнам світу, є одночасно і чинником, і наслідком економічного піднесення країн. Його ефективність обумовлюється змістом відповідних інноваційно-інвестиційних напрямків, що задовольняють потреби динамічного розвитку економіки. В умовах економічних відносин конкурентоспроможними є ті підприємства, які орієнтовані на інноваційний тип розвитку, тобто займаються інноваційною діяльністю та здійснюють інвестиції.

Кудря Я. В. пропонує здійснювати аналіз чинників, що визначають рівень інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства. Такий аналіз надає можливість визначити перелік факторів, які мають найбільш суттєвий вплив і визначають ступінь поточних інвестиційних та інноваційних можливостей [1].

Процес аналізу чинників поточного рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства повинен розпочинатися зі збору необхідної для цього інформації: внутрішньої, що характеризує окремі сторони діяльності цього підприємства; зовнішньої, яка характеризує зовнішнє середовище. Далі відбувається групування чинників, які впливають на рівень поточного інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства: чинники, що дозволяють реалізувати інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства; чинники, що формують інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства. На наступних етапах формується система показників кількісного оціню-

© Василенко М. О., 2020

вання чинників, що впливають на поточний рівень інвестиційно-інноваційного потенціалу, аналізується динаміка показників кількісного оцінювання та зіставляються значення цих показників зі значеннями за іншими підприємствами галузі. Завершує процес аналіз міри впливу показників кількісного оцінювання чинників, що визначають рівень інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства та ранжування показників за мірою впливу. Такий аналіз дасть змогу правильно скерувати подальше управління підприємством у інвестиційно-інноваційній сфері для досягнення найбільшого економічного ефекту.

Існує результативний підхід, який сфокусований на аналізі результативності та ефективності інноваційної діяльності. Основним завданням є ідентифікація і вартісна оцінка ефектів від застосування інновацій з метою визначення здатності організації створювати і застосовувати успішні нововведення.

До основних показників результативного підходу відносять ефекти економії витрат і ефекти вкладу в ринкову вартість бізнесу. Перші включають в себе такі показники, як: економія витрат на виробництво і реалізацію продукції за період як результат технологічних інновацій; економія транзакційних витрат як результат організаційно-управлінських інновацій; економія виплат, пов'язаних з виробничим травматизмом, профзахворюваннями, екологічних штрафів як результат соціальних інновацій.

До ефектів вкладу в ринкову вартість бізнесу відносять: вклад матеріальних активів, створених в результаті продуктових і техніко-технологічних інновацій; внесок нематеріальних активів; внесок неідентифікованих елементів інтелектуального капіталу, що відображає результат організаційно-управлінських та соціальних інновацій.

В рамках цього підходу північноамериканські менеджери оцінюють результати інноваційної діяльності, використовуючи такі критерії, як вплив на зростання доходів компанії, задоволеність клієнта, зростання доходів від нових продуктів, підвищення продуктивності праці, динаміка прибутку [2].

Для оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства також застосовують кількісний метод оцінки ефективності інноваційних проєктів, який пов'язаний з рентабельністю і прибутковістю проєкту. Цей метод має на увазі три типи оцінки.

Перша – абсолютна. Тобто відбувається оцінка доходу, який може отримати інвестор після реалізації проєкту.

Друга – абсолютно-порівняльна оцінка прибутковості, яка полягає в тому, що інвестор може порівняти можливу суму абсолютного доходу з нормативом. В цьому випадку інвестор самостійно встановлює нормативи або використовує загальноприйняті для цього бізнесу.

Третя – порівняльна оцінка прибутковості проєкту, де проєкт порівнюється не з нормативом, а з альтернативними варіантами [3].

Цей метод є досить суб'єктивним, тому доцільно звернути увагу й на інші методи оцінки інвестиційно-інноваційної діяльності.

Також при оцінці ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства згадуються якісні показники. Якісні показники інноваційної активності підприємства часто пов'язані з оцінкою її стратегічного характеру, в тому числі якості інноваційної стратегії, складу і динаміки стратегічних змін, особливостей підготовки та прийняття стратегічних рішень з початку змін у зовнішньому середовищі. Аналізу піддаються зовнішні та внутрішні параметри інноваційної діяльності підприємства: нестабільність зовнішнього середовища, інноваційний клімат, інвестиційний клімат, інноваційне конкурентне середовище, відкритість організації, компетентність її керівництва і фахівців, стратегічна гнучкість, мотивація фахівців і керівництва.

Стратегічні та якісні показники інноваційної активності покликані охарактеризувати такі елементи інноваційної діяльності [4]:

- якість інноваційної стратегії (за умови відповідності місії призначенню, орієнтації, зовнішньому середовищу, потенціалу, цілям та іншим стратегіям);
- рівень мобілізації інноваційного потенціалу;
- рівень залучених капіталовкладень;
- методи, культуру, орієнтири, які використані при проведенні інноваційних змін;
- обґрунтування реалізованого рівня інноваційної активності, його відповідність стану зовнішнього середовища і стану організації;
- відповідність реакції підприємства характеру конкурентної стратегічної ситуації;
- швидкість розробки і реалізації інноваційної стратегії.

Митрофанова І. О. пропонує алгоритм оцінки інвестиційно-інноваційної діяльності, який включає в себе 8 стадій: початкова, аналіз значущих факторів, прогнозування, аналіз інноваційної активності, аналіз потреб, оцінка, планування змін, модернізація [5].

Розроблений алгоритм дозволить створити на підприємстві систему оцінки інвестиційно-інноваційної діяльності, що характеризується такими рисами:

– ця система інтегрується в загальну систему оцінки економічної діяльності підприємства, оскільки інвестиційно-інноваційна діяльність знаходиться в тісному зв'язку з іншими аспектами діяльності підприємства;

– наповнення системи може змінюватися залежно від сфери діяльності, розміру та потреб підприємства, однак загальні основи, послідовність кроків і структура системи оцінки будуть ідентичні незалежно від перерахованих вище особливостей;

– удосконалення системи відбувається в міру необхідності й виявлення проблемних зон і способів поліпшення діяльності.

Запропонований алгоритм оцінки і вдосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності відображає безперервний характер цього процесу. Кожна стадія алгоритму може бути зіставлена з етапами процесу інвестиційно-інноваційної діяльності і буде корисна підприємству для своєчасної діагностики необхідних змін і виявлення слабких місць.

Отже, можна зробити висновок, що не існує єдиної концепції для оцінки ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності. Система критеріїв оцінки стану інвестиційно-інноваційної діяльності повинна охоплювати усі аспекти і створювати можливість оцінки стану інвестиційно-інноваційної діяльності на будь-якому етапі його здійснення – від процесів реалізації окремих інноваційних проектів, до об'єктивної й достовірної оцінки інвестиційно-інноваційної активності, як окремих підприємств, так і в цілому стану цієї сфери регіону. Для комплексної оцінки доцільно використовувати одночасно декілька методів, що дасть змогу більш детально дослідити цей аспект діяльності підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Строкович Г. В.

Література: 1. Кудря Я.В. Управління інвестиційно-інноваційним потенціалом промислових підприємств : монографія. Львів, 2018. 192 с. **2.** Кіпіоро І. М. Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Умань, 2015. 235 с. **3.** Кузнецова Е. Ю. Оценка эффективности инновационной деятельности. *Социально-экономические явления и процессы.* 2016. № 4. С. 50–54. **4.** Охріменко О. О., Скоробогатова Н. Є., Манаєнко І. М., Яресько Р. С. Управління інноваційними проектами в умовах міжнародної інтеграції : монографія. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 262 с. **5.** Митрофанова И. А., Тлисов А. Б. и др. Оценка и совершенствование инвестиционно-инновационной деятельности предприятия : монография. Москва – Берлин : Директ-Медиа, 2016. 98 с. **6.** Iastremska O., Strokovych H. Main trends of investment and innovative activity of business entities in the conditions of European integration. *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries.* 2019. No. 1 (7). P. 130–142.

АНАЛІЗ ПРИЧИН ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 657.632

Вишнякова А. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості природи, походження та методи виявлення фальсифікації фінансової звітності. Визначено основні причини та фактори, які призводять до фальсифікації фінансової звітності підприємства. Запропоновано підходи до класифікації факторів ризику фальсифікації фінансової звітності.*

Ключові слова: *фінансова звітність, фальсифікація показників звітності, шахрайство, фактори ризику, методи виявлення фальсифікації.*

Аннотация. *Исследованы особенности природы, происхождения и методы выявления фальсификации финансовой отчетности. Определены основные причины и факторы, которые приводят к фальсификации финансовой отчетности предприятия. Предложены подходы к классификации факторов риска фальсификации финансовой отчетности.*

Ключевые слова: *финансовая отчетность, фальсификация показателей отчетности, мошенничество, факторы риска, методы выявления фальсификации.*

Annotation. *The peculiarities of nature, origin and methods of detecting falsification of financial reporting have been investigated. The main reasons and factors that lead to falsification of the financial statements of the enterprise are determined. Approaches to the classification of risk factors for falsification of financial reporting.*

Keywords: *financial statements, falsification reporting indicators, fraud, risk factors, methods for detecting fraud.*

Складання фінансової звітності суб'єктів господарювання є завершальним етапом облікового процесу. В ній відображаються підсумкові дані, що характеризують результати господарської діяльності, і дають можливість визначити істинне майнове і фінансове становище підприємства. Звітність дозволяє визначити загальну вартість майна підприємства, вартість іммобілізованих (тобто основних та інших необоротних) коштів, вартість мобільних (оборотних) коштів, матеріальних оборотних коштів, величину власних і позикових коштів підприємства.

Помилки або викривлення даних фінансової звітності призводять до невідповідного визначення потреб у фінансових ресурсах; користувачі, як внутрішні, так і зовнішні, не мають чіткого уявлення про структуру капіталу підприємства, що призводить до помилкової оцінки ефективності його використання.

Неправдивість фінансової звітності може бути спричинена спробами управлінського персоналу приховати доходи або, навпаки, завищити їх, щоб ввести в оману користувачів фінансової звітності через зміну сприйняття ними фінансових результатів та прибутковості підприємства. Свідоме викривлення фінансової звітності може здійснюватися через зовнішній та внутрішній тиск на управлінський персонал для досягнення очікуваних доходів, зокрема, коли неспроможність досягти фінансових цілей може мати значні наслідки для управлінського персоналу. Важливо дослідити фактори, які впливають на фальсифікацію фінансової звітності суб'єктів господарювання, та оцінити можливі ризики щодо формування неправдивої інформації про підприємство, відображеної у його фінансовій звітності.

Вагомим є внесок у розв'язання проблем щодо формування показників фінансової звітності таких учених: М. І. Бондаря, С. Ф. Голова, Б. В. Гриніва, В. М. Жука, С. А. Кузнецової, Я. Д. Крупки, С. О. Левицької, С. Ф. Легенчука, А. В. Озеран, В. М. Пархоменка, О. М. Петрука, Л. В. Чижевської, М. Г. Чумаченка, Я. В. Шевері, М. М. Шигун та ін.; та зарубіжними вченими: Н. А. Бреславцевою, Т. Д. Варфілдом, Дж. Дж. Вейгандтом, С. Дж. Греєм, Д. Е. Кізо, В. В. Ковальовим, М. І. Кутером, М. Р. Метьюсом та ін.

Метою дослідження є визначення сутності та природи фальсифікації фінансової звітності, методів її виявлення.

Усвідомлена можливість викривлення фінансової звітності або незаконне привласнення активів існує, коли відповідальний працівник підприємства вважає, що внутрішній контроль можна обійти тому що, наприклад, він користується довірою або знає про конкретні недоліки внутрішнього контролю. Працівники підприємства, як правило, можуть знайти раціональне виправдання для скоєння шахрайства [8].

© Вишнякова А. О., 2020

Бухгалтерські помилки виникають в результаті неправильного відображення на рахунках бухгалтерського обліку фінансово-господарських операцій. При цьому особливо виділяють помилки, що призводять до заниження або завищення об'єктів оподаткування, внаслідок яких спотворюються результати фінансово-господарської діяльності організації, відображаються у звітності і в підсумку неправильно обчислюються податки.

Навмисні помилки є засобом ділової політики організацій, зокрема акціонерних товариств. Складовою частиною загальної ділової політики акціонерних товариств слід вважати балансову політику, тобто свідомий вплив на форму і зміст публікованих балансів. Існують мотиви, обумовлені господарськими причинами і цілями, які спонукають керівників акціонерних товариств вести балансову політику, спрямовану на спотворення становища та інформації про майно товариства або результатів його діяльності.

Шахрайство – навмисно неправильне відображення і подання даних обліку і звітності службовими особами і керівництвом підприємства. Шахрайство полягає в маніпуляціях обліковими записами і фальсифікації первинних документів, реєстрів обліку і звітності, навмисних змінах записів в обліку, які перекручують суть фінансових і господарських операцій з метою порушення українського законодавства або прийнятої на підприємстві облікової політики, у навмисно неправильній оцінці активів і методів їх списання, навмисному пропуску або приховуванні результатів записів або документів, навмисному невисвітлені змісту відображених операцій, незаконному отриманні в особисту власність грошово-матеріальних цінностей, невідповідному відображенні записів в обліку.

Фальсифікація бухгалтерських документів і запи¬сів – це оформлення наперед неправильних або фальсифікованих документів бухгалтерського обліку і записів у реєстрах бухгалтерського обліку.

Тісний зв'язок цих понять виникає із МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрай¬ства, при аудиті фінансової звітності», але поняття «фальсифікація» є вужчим за своїм змістом, ніж поняття «шахрайство», що обґрунтовує необхідність виокремлення фальсифікації як способу здійснення шахрайства. Отже, можна дійти висновку, що «фальсифікації» – дія, що передбачає підробку, навмисне викривлення або неправильне оформлення документів (у бухгалтерському обліку – первинних документів, записів у облікових регістрах та звітності). На основі дослідження підходів до трактування поняття «фальсифікація» можливо виділити такі її ознаки: фальсифікація фінансової звітності, як і будь-які інші шахрайські дії, є навмисною дією для обману людини або групи людей; фальсифікація фінансової звітності наносить її користувачам певну шкоду; фальсифікація фінансової звітності – це найчастіше дія або бездіяльність, сутність якої полягає або в формальному застосуванні бухгалтерських стандартів або в ухиленні від застосування норм бухгалтерських стандартів у процесі підготовки фінансової звітності та розкриття фінансової інформації.

Таким чином, фальсифікація фінансової звітності є умисним викривленням спотворенням інформації в фінансовій звітності з метою обману зовнішніх або внутрішніх користувачів [12].

Невідповідність економічної природи факту господарського життя способу його відображення в бухгалтерській звітності згідно з чинними правилами. Наприклад, організація отримала на свій розрахунковий рахунок кошти для виконання зобов'язань (придбання товарів) за договором комісії, але на кінець звітного періоду не витратила їх повністю.

Оскільки ці кошти належать комітенту, невірно показувати їх в балансі як власні. Однак в нормативних актах такої вказівки немає і за статтею «Грошові кошти» бухгалтерського балансу прямо передбачено відображати суми на підставі виписок кредитних організацій.

Вважається, що користувачів фінансової звітності володіють достатніми знаннями у сфері бухгалтерського обліку, щоб правильно читати і розуміти зміст показників фінансової звітності. Корисність інформації, наведеної у фінансовій звітності, вказує, в першу чергу, на їх корисність у прийнятті рішень. Інформація є корисною, коли впливає на прийняті на її основі рішення і дозволяє оцінити альтернативні варіанти дій при прийнятті рішень [8].

Суттєвою ознакою якості фінансової звітності є достовірність інформації у ній. Інформація вважається надійною, якщо вона відповідає дійсності і не містить істотних помилок. На достовірність інформації у фінансовій звітності має суттєвий вплив: правильність відображення операцій та інших подій у системі бухгалтерського обліку; нейтральність; обачність; повнота відображення інформації [4].

Шахрайство у сфері бухгалтерського обліку та фальсифікація фінансової звітності – це явища не нові і існували ще з того моменту, коли почали оцінювати наявне майно і відображати його у певній звітності. Прагнення менеджерів підприємства представити свою компанію в якомога кращому світлі сприяло розробці багатьох методів «облагородження» даних у фінансовій звітності суб'єкта господарювання за допомогою прогалин у нормативному регулюванні або навіть на стику законодавчих актів. Деякі з цих методів переходять межі дозволеного і є зловживаннями, що суперечить чинному законодавству і призводить до прийнятті невірних рішень користувачами фінансової звітності.

Тому в цьому випадку існує проблема щодо чіткого розмежування таких понять, як «креативний облік» (який в межах закону дозволяє презентувати компанію в якнайкращому світлі для інвесторів і кредиторів) і «фальсифікація показників фінансової звітності», яка підриває довіру призводить до мільйонних витрат інвесторів і кредиторів.

Основними причинами та факторами, які призводять до фальсифікації фінансової звітності підприємства, на нашу думку, є:

1. Це жадібність управлінського персоналу, яка проявляється у необ'єктивному збільшенні ціни на акції та вартості компанії тощо.

2. Безпринциповість, егоїзм, відсутність професійної етики та елементарного почуття відповідальності в облікового та управлінського персоналу компанії.

3. Бажання презентувати фінансову звітність підприємства як у найкращому світлі з метою її позитивного сприйняття користувачами.

4. Конфлікт інтересів між управлінським персоналом і власниками підприємства.

5. Прагнення управлінського персоналу підприємства виправдати очікування власників та ринку або тримання марки «найкращі» у певному секторі ринку.

6. Особисті інтереси менеджерів компанії, які залежать від короткострокових результатів діяльності підприємства.

Очевидно, що оточуюче середовище, а також і сам устрій на підприємстві мають вплив на фальсифікацію фінансової звітності. Для цілей дослідження ми розглядали фактори ризику фальсифікації фінансової звітності підприємства в розрізі:

– факторів, які мають опосередкований, тобто непрямий вплив на процес фальсифікації фінансової звітності підприємства;

– факторів, які мають безпосередній, тобто прямий вплив на процес фальсифікації фінансової звітності підприємства [8].

До факторів, які мають безпосередній вплив на процес фальсифікації фінансової звітності підприємства варто віднести:

– організаційні фактори (фактори, які безпосередньо впливають на порядок підготовки фінансової звітності, система корпоративного управління, кадровий склад, професійні якості працівників підприємства, наявність конфлікту інтересів між працівниками підприємства тощо);

– фінансово-економічні фактори (фактори, що залежать від планування та особливостей діяльності підприємства, технологічного процесу, нетипового відображення фактів господарського життя у звітності підприємства, тривалість виробничого циклу тощо);

– фактори, спричинені системою внутрішнього контролю на підприємстві (фактори, що характеризують рівень внутрішнього контролю (аудиту) на підприємстві, вплив на зовнішніх аудиторів під час перевірки звітності компанії тощо).

Інформація, що формується в системі бухгалтерського обліку, повинна бути якісною для прийняття раціональних економічних рішень як в межах підприємства, так і зовнішніми користувачами. Якість цієї інформації впливає на людей, які її, а також на людей, які займаються її перевіркою, – аудиторів. Розкриття суттєвої, повної і достовірної інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання у звітності сприятиме прийняттю користувачами правильних економічних рішень на її основі [5].

На сьогодні існує безліч факторів ризику фальсифікації фінансової звітності, серед яких ті, які мають безпосередній або опосередкований вплив на показники звітності. Запропонована класифікація факторів ризику фальсифікації фінансової звітності є необхідною для систематизації ризиків фальсифікації звітності з метою їх мінімізації та уникнення у процесі формування показників фінансової звітності.

Позитивні зрушення у зазначеному напрямі свідчать про вагомість і глибокий підхід до формування якісної інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання з метою прийняття ефективних рішень на її основі. Враховуючи все вищезазначене, перспективами подальших досліджень стануть вирішення проблемних питань у сфері організації та методики аудиту звітності з метою підтвердження її достовірності та виявлення її фальсифікації.

Керівництво, намагаючись найповніше задовольнити інформаційні потреби користувачів фінансової звітності, прагне до підвищення розміру власного капіталу та скорочення своїх довгострокових і поточних зобов'язань. Це спонукало до так званої «фальсифікації» фінансової звітності і передусім балансу як основної інформаційної бази про майнове і фінансове становище на визначену дату. Враховуючи вищезазначене, нагальною потребою є вирішення таких основних завдань: контроль за неправомірним визнанням і неправильним групуванням статей

активів, власного капіталу та зобов'язань; перевірка за правильністю нарахування амортизації на об'єкти основних засобів згідно зі встановленими економічно обґрунтованими нормами амортизаційних відрахувань і термінами їх корисного використання; інспектування за згортанням статей активів і зобов'язань за розрахунками з контрагентами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Бутинець Т. А. Господарські порушення: поняття і сутність. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/oif_apk/2010_1/14_ Butin.pdf. **2.** Гадзевич О. І. Розгляд фактів шахрайства та помилок при проведенні аудиторської перевірки господарської діяльності підприємств. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgp/ ekon/2009_2/v46ek05. pdf. **3.** Типові порушення в бухгалтерському обліку підприємства при документуванні господарських операцій // Інформаційний портал «Твердиня». URL: http://tverdynya.org.ua/materialu/stati/byhoblk-blagodino-organzac/62. **4.** Види спотворень в бухгалтерській звітності. URL: http://alls.in.ua/26661-vidi-spotvoren-v-buhgalterskijj-zvitnosti.html. **5.** Сардарова Б.М. Манипулирование финансовой отчетностью – схемы и симптомы, способы выявления. URL: http://www.litera.inst-et.ru/admin/ pdf/20110221152734fle.pdf. **6.** Рабошук А. В. Проблеми забезпечення достовірності фінан¬сової звітності. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/ 2012_9_3/15.pdf. **7.** Безверхий К. В. Удосконалення методики виявлення ознак викривлень і помилок у фінансовій звітності підприємства на основі аналітичних процедур. *Облік і фінанси*. 2014. № 4 (66). С. 8–16. **8.** Спасенко О. Роль фінансової звітності в процесі управління сільськогосподарським підприємством. *Студентський науковий вісник.* 2013. Вип. 1 (8). Ч. 1. С. 610–614.

ПОДАТКОВИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ПДВ

УДК 657

Власенко О. В.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні аспекти відображення інформації з податку на додану вартість у системі податкового та фінансового обліку. Досліджено особливості та наведено механізм документування операцій з ПДВ. Проведено порівняльний аналіз документації з ПДВ.*

Ключові слова: *ПДВ, подати, облік, законодавство, бухгалтерський облік.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические аспекты отображения информации по налогу на добавленную стоимость в системе налогового и финансового учета. Исследованы особенности и приведен пример механизма документирования операций с НДС. Проведен сравнительный анализ документации по НДС.*

Ключевые слова: *НДС, налоги, учет, законодательство, бухгалтерский учет.*

Annotation. *Theoretical aspects of value added tax information display in the tax and financial accounting system are considered. The features are studied and an example of the mechanism for documentation of VAT transactions is given. Comparative analys is of VAT documentation was carried out.*

Keywords: *VAT, taxes, accounting, legislation, accounting.*

© Власенко О. В., 2020

Детально сутність, нормативне та законодавче обгрунтування обліку ПДВ розглянуто та досліджено в працях таких українських вчених, як: В. Амоша, В. Буряковський, В. Волканов, Д. Дяковський, Н. Ущапівська й ін.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що податок на додану вартість є постійним джерелом коштів, що спрямовуються на формування Державного бюджету України. За останні роки його частка в доходній частині Державного бюджету стабільно зростає. Водночас ПДВ є одним із основних податків, з яким проводять незаконні операції. Проявом цього є ухилення від сплати, незаконне використання податкових знижок і пільг, відшкодування несправедливих сум податку з державного бюджету. Основною причиною можливості проведення неправомірних операцій і незаконних дій є недосконалість побудови функціонування механізму податкової системи та економіки в цілому, недосконалість організації податкового обліку та контрою за ним [1].

Метою роботи є аналіз, дослідження та порівняння особливостей податкового та фінансового обліку податку на додану вартість.

Методологічною базою для обліку ПДВ виступає Податковий кодекс України [2], постанови та накази Кабміну та розпорядження державних контролюючих органів. Слід зазначити, що цей основний документ має певні недоліки, що провокують розбіжності між податковим і фінансовим обліком, зокрема, відмінності в питанні визнання моменту отримання зобов'язання з ПДВ в податковому обліку здійснюються за ПКУ, а для фінансового обліку актуальним є «правило першої події», подібні відмінності і є причинами формування різної податкової документації.

Аналізуючи розбіжності у фінансовому та податковому обліку ПДВ, необхідно згадати про особливості оформлення звітності, які пов'язані з різними механізмами документування, що схематично зображено на рис. 1.

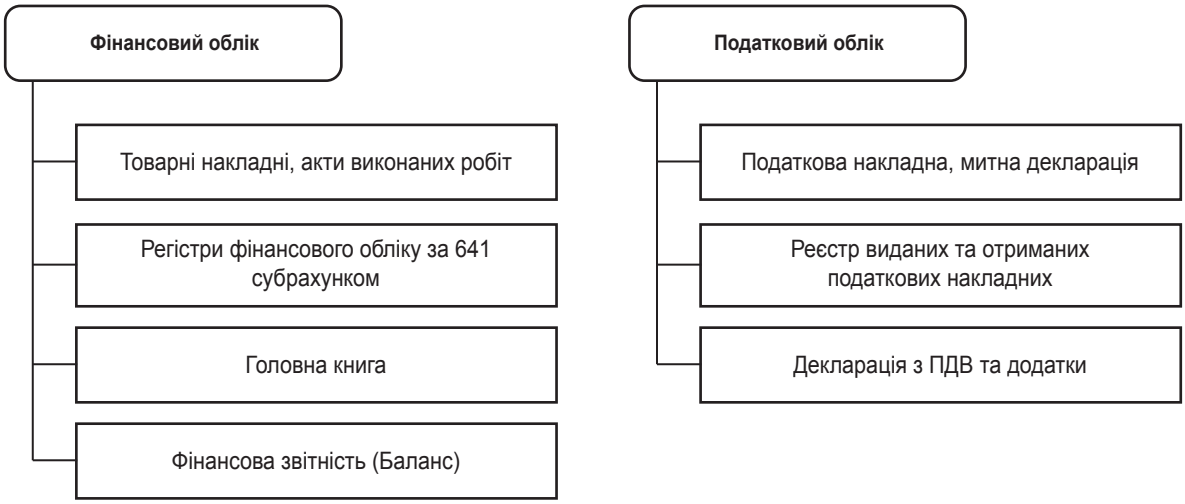

Рис. 1. **Порядок документування операції з ПДВ**

У практичній діяльності зустрічаються розбіжності оборотів як за дебетом, так і за кредитом 641 субрахунку з даними, що є у I та II розділах Реєстру податкових накладних.

До основних причин стосовно різниці оборотів по дебету відносять:

– застосування «правила першої поді» в податковому обліку;

– невідображення операцій з придбання продукції у постачальника, на яку немає належно оформленої податкової документації.

Але в бухгалтерському обліку такі операції відображаються, адже зазвичай вони є документально підтвердженими товарними документами.

До основних причин стосовно різниці оборотів за кредитом відносять :

– застосування «правила першої поді» в податковому обліку;

– неоперативне проведення товарних накладних, невчасне відображення сум з зобов'язань з метою оптимізації податку у звітному періоді тощо.

Щоб забезпечити справедливе та достовірне відображення даних в реєстрах обліку, необхідно звіряти окремі позиції аналітичного обліку, що одночасно відображаються у фінансовому та податковому обліках. Значення цих позицій повинно збігатись одне з одним, проте є причини, за яких, можливо, можуть виникнути різниці у фінансовій та податковій документації [3].

Оскільки однією з основних причин виникнення розбіжностей є документація, автором сформовано основні відмінності в оформленні податкових накладних у фінансовому та податковому обліках, що подано у табл. 1. Фіксація подій у первинних документах фінансового та податкового обліку.

Таблиця 1

Фіксація подій у первинних документах фінансового та податкового обліку

Операція, подія, що є підставою для податкової накладної	Фіксація події у первинних документах	
	Фінансового обліку	Податкового обліку
Податкову накладну заповнює особа, яка зареєстрована як платник податку в податковому органі та якій присвоєно індивідуальний податковий номер платника податку на додану вартість, у тому числі філії платника податку [4]	Ні	Так
Платники податку на додану вартість складають окремі податкові накладні за видами діяльності, що передбачають спеціальний режим оподаткування, та зазначають у порядковому номері накладної після знаку дробу перед номером філії чи структурного підрозділу код відповідної діяльності	Ні	Так
Накладну виписують у день виникнення податкових зобов'язань продавця	Не завжди	Так
Накладну виписують на суму коштів, що надійшли на поточний рахунок як попередня оплата (аванс)	Ні	Так
Податкова накладна є підставою для віднесення до податкового кредиту витрат зі сплати податку на додану вартість у покупця, зареєстрованого як платник податку	Ні	Так
Накладну реєструють у Реєстрі виданих та отриманих податкових накладних	Ні	Так
Накладну реєструють у Єдиному реєстрі податкових накладних	Ні	Так
Неправильно заповнена накладна спричиняє штрафні санкції до юридичної особи	Ні	Так
Для операцій, що оподатковуються або звільнені від оподаткування, складаються окремі податкові накладні	Ні	Так
Сплачена (нарахована) сума податку на додану вартість у податковій накладній повинна відповідати сумі податкових зобов'язань з постачання товарів / послуг продавця у Реєстрі виданих та отриманих податкових накладних	Ні	Так

На основі наведеної інформації можна зробити висновок, що для більшості операцій, характерних для податкового обліку, в бухгалтерському обліку документи відсутні. Цей факт виявляє деякі відмінності у принципах заповнення документації на первинному рівні обліку.

У рамках сучасності для податкового обліку ПДВ є характерним застосування норм податкового законодавства та правил відмінних, що діють для бухгалтерського обліку («правило першої події», «касовий метод») [5].

Відмінності у підходах до оформлення та документування операцій у вигляді податкової накладної є доволі суттєвими і сильно відрізняються. Більшість специфічної податкової документації є відсутньою в регістрах та на рахунках у фінансовому обліку. Таку групу операцій доцільно кваліфікувати як «податкові різниці з ПДВ». За характером вони є постійними.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Семенко Т. Проблемні питання обліку податкових зобов'язань з ПДВ у контексті Податкового кодексу України. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2011. № 7. С. 25–32. **2.** Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **3.** Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи : Закон України від 04.07.2013 № 404-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-18. **4.** Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України від 23.02.2017 № 276. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-17. **5.** Альбіна М. Податкова звітність з ПДВ. *Вісник податкової служби України.* 2011. № 45. С. 21–25.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТОВ «АВТО-ЕКСПРЕС» З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЇ

УДК 658.15:338.31

Войнова А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів з використанням методу аналізу ієрархії. Як основу для формування системи критеріїв оцінки розглянуто метод аналізу ієрархій, який дозволяє провести аналіз проблеми.*

Ключові слова: *метод аналізу ієрархії, ефективність, критерій, альтернативи.*

Аннотация. *Исследованы пути повышения эффективности использования финансовых ресурсов с использованием метода анализа иерархии. В качестве основы для формирования системы критериев оценки рассмотрен метод анализа иерархий, который позволяет провести анализ проблемы.*

Ключевые слова: *метод анализа иерархии, эффективность, критерий, альтернативы.*

Annotation. *The article explores ways to increase the efficiency of financial resources using the method of hierarchy analysis. The method of hierarchy analysis, which allows to analyze the problem, is considered as a basis for the formation of a system of evaluation criteria.*

Keywords: *method of hierarchy analysis, efficiency, criterion, alternatives.*

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогодні реальні умови функціонування підприємства обумовлюють необхідність проведення об'єктивного і всебічного фінансового аналізу, який дозволяє визначити особливості його діяльності, недоліки в роботі і причини їх виникнення, а також на основі отриманих результатів виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Метод аналізу ієрархій (МАІ) – методологічна основа для рішення завдань вибору альтернатив за допомогою їх багатокритеріального рейтингування. Метод аналізу ієрархій розробив американський вчений Т. Сааті. На цей момент він являє собою великий міждисциплінарний розділ науки, що має строгі математичні та психологічні обґрунтування й численні додатки.

Основне застосування методу – підтримка прийняття рішень за допомогою ієрархічної композиції завдання й рейтингування альтернативних рішень. Метод дозволяє провести аналіз проблеми. При цьому проблема ухвалення рішення представляється у вигляді ієрархічно впорядкованих таких елементів: мети рейтингування; критеріїв, за якими оцінюються альтернативи; альтернатив; системи зв'язків, що вказують на взаємний вплив критеріїв і рішень [3].

МАІ ґрунтується на здійсненні декомпозиції проблеми на порівняно прості складові частини з подальшою обробкою послідовності суджень особи, що приймає рішення, за допомогою здійснення попарного їхнього порівняння. У результаті аналізу може бути виражений відносний ступінь взаємодії окремих елементів у побудованій ієрархії. Ці судження згодом повинні бути виражені кількісно [2].

Отже, перший крок МАІ полягає в декомпозиції та представленні задачі в ієрархічній формі. Ми розглядаємо домінантні ієрархії, які будуються з вершини (мета – з точки зору управління) через проміжні рівні (критерії, від яких залежать наступні рівні) до найнижчого рівня, який є зазвичай переліком альтернатив. Ієрархія вважається повною, якщо кожен елемент заданого рівня функціонує як критерій для всіх елементів рівня, що стоїть нижче [1].

Тобто ієрархія може бути поділена на підієрархії, що мають спільним найвищий елемент (рис. 1).

Після побудови декомпозиції задачі ієрархії визначається пріоритетність критеріїв при виборі альтернатив на основі попарних оцінок суджень. Було обрано 4 критерії: збільшення маршрутів, зміна договірних зобов'язань з постачальниками, модернізація підприємства, підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху.

© Войнова А. В., 2020

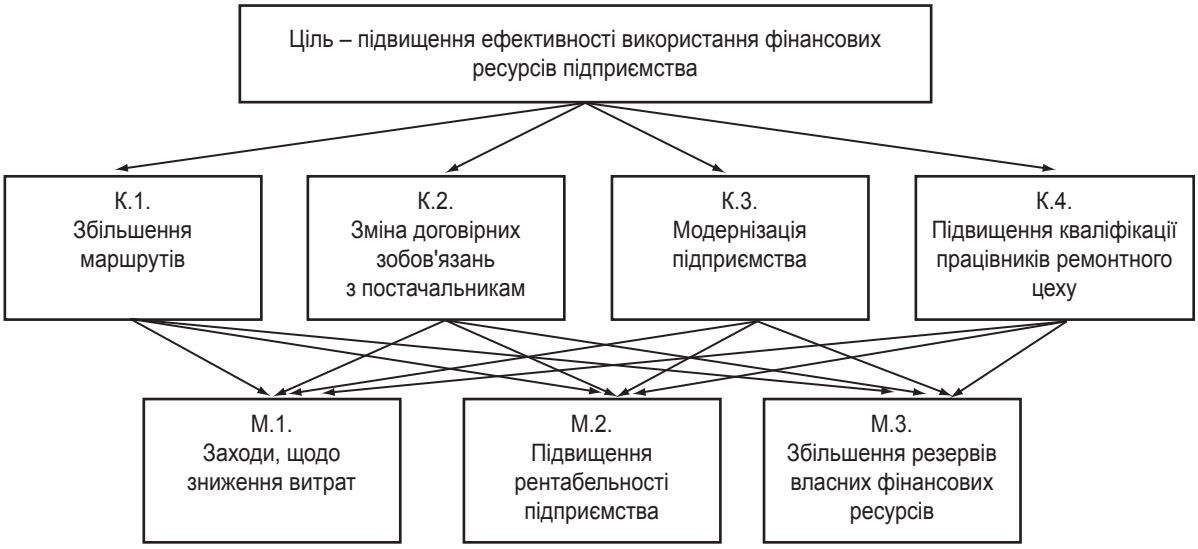

Рис. 1. **Вибір найкращого методу**

Ми досліджуємо транспортне підприємство, яке займається пасажирськими перевезеннями міського та приміського сполучення, тому одним з критеріїв є збільшення кількості маршрутів. Збільшення маршрутів є довгим і складним процесом, але це не тільки сприяє територіальному розширенню діяльності підприємства, залученню нових клієнтів, розширенню асортименту пропонованих платних послуг населенню, а й збільшить кількість прибутку у майбутніх періодах.

Зміна договірних зобов'язань з постачальниками (розірвання договорів з тими постачальниками, які пропонують товари за завищеними цінами, або у яких відсутня ефективна система знижок). Ця міра спрямована на зниження собівартості. Для зменшення витрат потрібно знайти саме прямих постачальників палива, щоб не переплачувати посередникам.

Модернізація підприємства включає в себе створення онлайн-платформи для продажу квитків на пасажирські перевезення, що зробить підприємство більш сучасним і зручним, що повинно підвищити кількість споживачів.

Для збільшення доходів потрібна зацікавленість не тільки керівного складу, а й усього персоналу організації. Для цього треба провести ряд організаційних заходів: своєчасно проводити ремонтні роботи; зміцнювати корпоративний дух; підвищувати кваліфікацію працівників, що буде супроводжуватися зростанням продуктивності їхньої праці; побудувати ефективну систему матеріального стимулювання персоналу. Підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху дасть змогу не звертатися до станцій технічного обслуговування, що також зменшить витрати. Усі перераховані критерії дадуть змогу більш ефективно використовувати фінансові ресурси та збільшувати прибуток підприємства.

Система попарних оцінок суджень за методом аналізу ієрархії Т. Сааті приводить до результату, що може бути представлений у вигляді зворотно-симетричної матриці, представленої в табл 1.

Елемент матриці визначається шляхом порівняння важливості факторів за шкалою інтенсивності від 1 до 9, де оцінки мають таке визначення:

1 – рівна важливість;

3 – помірне домінування і-го фактора над j-м;

5 – істотна перевага і-го фактора над j-м;

7 – значна перевага і-го фактора над j-м;

9 – дуже сильні перевага і-го фактора над j-м;

2, 4, 6, 8 – відповідні проміжні значення [3].

Визначення піоритетності критеріїв при виборі альтернативи здійснюється за формулами (1)–(2):

$$w_i = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^{n} a_{ij}}, \quad (1)$$

$$w_{норм} = w_i / \sum_{i=1}^{n} w_i, \quad (2)$$

де W – компонента власного вектора матриці (середнє значення оцінок пріоритетності);

$W_{норм}$ – нормований вектор матриці попарних порівнянь (вектор пріоритетів);

a_{ij} – значення елементів матриці.

Таблиця 1

Матриця парних порівнянь суджень за методом аналізу ієрархії Т. Сааті

Критерії	Збільшення маршрутів	Зміна договірних зобов'язань з постачальниками	Модернізація підприємства	Підвищення кваліфікації пацівників ремонтного цеху
Збільшення маршрутів	1	1/9	3	3
Зміна договірних зобов'язань з постачальниками	9	1	8	6
Модернізація підприємства	1/3	1/8	1	2
Підвищення кваліфікації пацівників ремонтного цеху	1/3	1/6	1/2	1
Сума	10,67	1,40	12,50	12,00

Оцінка узгодженості думок експертів здійснюється за формулами (3)–(5):

$$\lambda = \sum_{i=1}^{n} a_{ij} \cdot w_{норм\ i}, \quad (3)$$

$$I_c = (\lambda - n)/(n-1) \ \leq 0{,}2, \quad (4)$$

$$OC = I_c / I_{cc}, \quad (5)$$

де λ – власне значення матриці;

I_c – індекс узгодженості;

I_{cc} – середнє значення індексу узгодженості ;

OC – відношення узгодженості;

n – кількість критеріїв (альтернатив).

Результати розрахунку пріоритетності критеріїв вибору сценарію розвитку наведені в табл. 2

Таблиця 2

Значення пріоритетності критеріїв

Критерії	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Критерій 4	Середнє значення	%
Критерій 1	0,09	0,08	0,24	0,25	0,17	16,57
Критерій 2	0,84	0,71	0,64	0,50	0,67	67,42
Критерій 3	0,03	0,09	0,08	0,17	0,09	9,18
Критерій 4	0,03	0,12	0,04	0,08	0,07	6,83

За результатами розрахунків найбільш пріоритетним є критерій 2 «зміна договірних зобов'язань з постачальникам».

Наступним етапом є визначення пріоритетів альтернатив за кожним з критеріїв, що наведено у табл. 3–12.

За критерієм «збільшення маршрутів» вищий пріоритет має метод підвищення рентабельності підприємства (0,62).

Таблиця 3

Значення пріоритетності альтернативи за критерієм «збільшення маршрутів»

Збільшення маршрутів	Заходи щодо зниження витрат	Підвищення рентабельності підприємства	Збільшення резервів власних фінансових ресурсів
Заходи щодо зниження витрат	1	1/3	1/2
Підвищення рентабельності підприємства	3	1	4
Збільшення резервів власних фінансових ресурсів	2	1/4	1
Сума	6	1,58	5,5

Таблиця 4

Вектор ваг об'єктів за критерієм «збільшення маршрутів»

Збільшення маршрутів	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Середнє значення	%
Критерій 1	0,17	0,21	0,09	0,16	15,60
Критерій 2	0,50	0,63	0,73	0,62	61,96
Критерій 3	0,33	0,16	0,18	0,22	22,43

Розглянемо матрицю попарних порівнянь за критерієм «зміна договірних зобов'язань з постачальникам» (табл. 5).

Таблиця 5

Значення пріоритетності альтернативи за критерієм «зміна договірних зобов'язань з постачальниками»

Зміна договірних зобов'язань з постачальниками	Заходи щодо зниження витрат	Підвищення рентабельності підприємства	Збільшення резервів власних фінансових ресурсів
Заходи щодо зниження витрат	1	4	2
Підвищення рентабельності підприємства	1/4	1	1/3
Збільшення резервів власних фінансових ресурсів	1/2	3	1
Сума	1,8	8,0	3,3

За критерієм «зміна договірних зобов'язань з постачальниками» вищий пріоритет мають заходи щодо зниження витрат (0,56).

Таблиця 6

Вектор ваг об'єктів за критерієм «зміна договірних зобов'язань з постачальниками»

Зміна договірних зобов'язань з постачальникам	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Середнє значення	%
Критерій 1	0,57	0,50	0,60	0,56	55,71
Критерій 2	0,14	0,13	0,10	0,12	12,26
Критерій 3	0,29	0,38	0,30	0,32	32,02

Значення пріоритетності альтернативи за критерієм «модернізація виробництва» наведено в табл. 7.

За критерієм «модернізація виробництва» вищий пріоритет має метод збільшення резервів власних фінансових ресурсів (0,58).

Таблиця 7

Значення пріоритетності альтернативи за критерієм «модернізація виробництва»

Модернізація підприємства	Заходи щодо зниження витрат	Підвищення рентабельності підприємства	Збільшення резервів власних фінансових ресурсів
Заходи щодо зниження витрат	1	1/5	1/6
Підвищення рентабельності підприємства	5	1	1/2
Збільшення резервів власних фінансових ресурсів	6	2	1
Сума	12	3,2	1,67

Таблиця 8

Вектор ваг об'єктів за критерієм «модернізація виробництва»

Модернізація підприємства	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Середнє значення	%
Критерій 1	0,08	0,06	0,10	0,08	8,19
Критерій 2	0,42	0,31	0,30	0,34	34,31
Критерій 3	0,50	0,63	0,60	0,58	57,50

Далі наведено матрицю попарних порівнянь за критерієм «підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху» (табл. 9).

Таблиця 9

Значення пріоритетності альтернативи за критерієм «підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху»

Підвищення кваліфікації пацівників ремонтного цеху	Заходи щодо зниження витрат	Підвищення рентабельності підприємства	Збільшення резервів власних фінансових ресурсів
Заходи щодо зниження витрат	1	2	1/3
Підвищення рентабельності підприємства	1/2	1	2
Збільшення резервів власних фінансових ресурсів	3	1/2	1
Сума	4,5	3,5	3,33

За критерієм «підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху» вищий пріоритет має збільшення резервів власних фінансових ресурсів (0,37).

Таблиця 10

Вектор ваг об'єктів за критерієм «підвищення кваліфікації працівників ремонтного цеху»

Підвищення кваліфікації пацівників ремонтного цеху	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Середнє значення	%
Критерій 1	0,22	0,57	0,10	0,30	29,79
Критерій 2	0,11	0,29	0,60	0,33	33,23
Критерій 3	0,67	0,14	0,30	0,37	36,98

Найбільш пріоритетна альтернатива визначається шляхом перемноження матриці пріоритетів критеріїв (табл. 11) на матрицю альтернатив за кожним критерієм (табл. 12, рис. 3).

Таблиця 11

Матриця пріоритетів критеріїв

Критерії	0,17	0,67	0,09	0,07

Таблиця 12

Матриця пріоритетів альтернатив за кожним критерієм

	Збільшення маршрутів	**Зміна договірних зобов'язань з постачальниками**	**Модернізація підприємства**	**Підвищення кваліфікації пацівників ремонтного цеху**
Заходи щодо зниження витрат	0,16	0,56	0,08	0,30
Підвищення рентабельності підприємства	0,62	0,12	0,34	0,33
Збільшення резервів власних фінансових ресурсів	0,22	0,32	0,58	0,37

$$\begin{vmatrix} 0,16 & 0,56 & 0,08 & 0,30 \\ 0,62 & 0,12 & 0,34 & 0,33 \\ 0,22 & 0,32 & 0,58 & 0,37 \end{vmatrix} \times \begin{vmatrix} 0,17 \\ 0,67 \\ 0,09 \\ 0,07 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0,43 \\ 0,24 \\ 0,33 \end{vmatrix}$$

Рис. 3. **Розрахунок пріоритету методу підвищення ефективності використання фінансових ресурсів**

Пріоритетність методів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства за критеріями графічно наведено на рис. 4.

Здійснивши експертну оцінку пріоритетності альтернатив методом аналізу ієрархії можемо зробити висновок, що найзначущим критерієм вибору методу підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є заходи щодо зниження витрат.

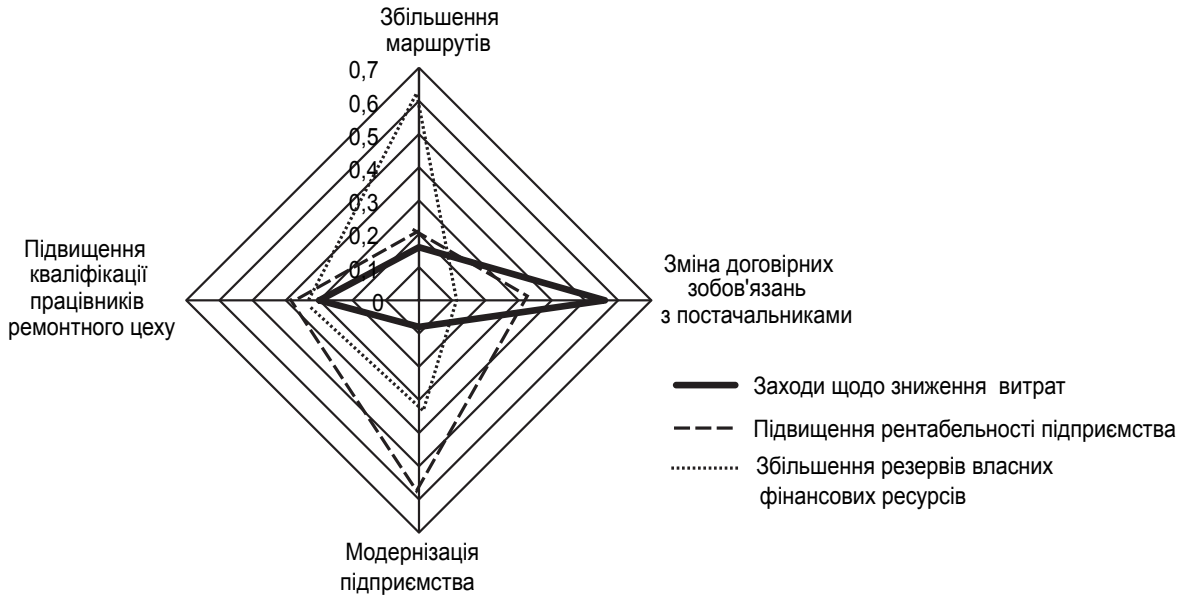

Рис. 4. **Значення пріоритетів методів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства за критеріями**

Пріоритетність альтернатив продемонстровано графічно на рис. 5.

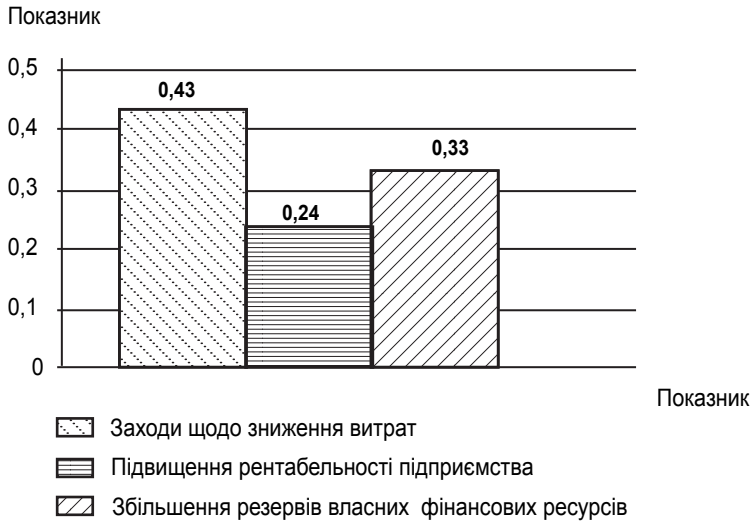

Рис. 5. **Значення оцінки альтернатив підвищення ефективності використання фінансових ресурсів**

Вибір кінцевого єдиного компромісного рішення з урахуванням різноманітних критеріїв є достатньо складним завданням при плануванні та прийнятті рішень. МАІ є систематичною процедурою ієрархічного представлення елементів, що визначають суть будь-якої проблеми.

Таким чином, експертне оцінювання альтернатив методом аналізу ієрархій дає змогу визначити пріоритетність альтернатив за обраними кількісними та якісними критеріями з урахуванням «людського фактора».

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіпа М. О.

Література: 1. Ларичев И. О. Системы поддержки принятия решений: современное состояние и перспективы развития. М. : ЮНИТИ, 2008. 131 с. **2.** Панкратова Н. Д. Моделі і методи аналізу ієрархій. Теорія. Застосування : навч. посіб. Київ : Вид-во «Політехніка», 2010. 372 с. **3.** Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. М. : Радио и связь, 1993. 278 с.

СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 005.72:33.7

Воронков І. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи різних авторів до визначення корпоративного управління, а також його сутність у вузькому, широкому та класичному сенсі. Наведено різні підходи до встановлення сутності корпоративного управління з точки зору психології менеджменту, теорії організації, фінансової системи та юридичної точки зору.*

Ключові слова: *корпоративне управління, корпорація, рада директорів, акціонер, менеджер.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы разных авторов к определению корпоративного управления, а также его сущность в узком, широком и классическом смысле. Приведены разные подходы к установлению сущности корпоративного управления с точки зрения психологии менеджмента, теории организации, финансовой системы и юридической точки зрения.*

Ключевые слова: *корпоративное управление, корпорация, совет директоров, акционер, менеджер.*

Annotation. *The approaches of various authors to the definition of corporate governance, as well as its essence in a narrow, broad and classical sense, are examined. Different approaches to establishing the essence of corporate governance from the point of view of management psychology, organization theory, financial system and legal point of view are given.*

Keywords: *corporate governance, corporation, board of directors, shareholder, manager.*

Системи корпоративного управління дають суспільству можливість переконатися в тому, що великі корпорації є добре керованими установами, яким інвестори і кредитори можуть впевнено довіряти свої кошти. Проблема поліпшення корпоративного управління останнім часом викликає підвищений інтерес з боку вітчизняного бізнесу, громадських організацій, державних органів законодавчої і виконавчої влади. Це, в тому числі, пов'язано з тим, що подальший розвиток корпоративного сектора в Україні ще не закінчився, а процес реорганізації основних галузей української промисловості вимагає залучення значних інвестицій, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Як показують останні дослідження, переважна більшість інвесторів розглядають практику роботи органів управління компанії як фактор, що має навіть більше значення, ніж фінансові показники її діяльності. Сприймаючи розвиток ринкових відносин як основу економічної політики, необхідно усвідомлювати особливу роль акціонерних товариств у підвищенні добробуту громадян і суспільства в цілому, створенні робочих місць, прискоренні економічного розвитку, реалізації інших соціально-економічних завдань.

Засновниками корпоративного управління прийнято вважати провідних зарубіжних економістів А. Берлі і Г. Мінза. Надалі їх дослідження були розвинені в працях таких видатних зарубіжних учених, як І. Ансофф, У. Батнер, Д. Йермах, Р. Лазер, Д. Лорш, К. Мейєр, Р. Мілгром, Б. Мейн, Д. Сейлер, Д. Селліван, Д. Тобін, М. Хессель, Д. Чархем, А. Шлейфер та ін. Проблема формування ефективної системи корпоративного управління привернула до себе увагу й багатьох українських фахівців у галузі економіки та права, серед них: В. Євтушовський, Д. Задихайло, Р. Задорожна, О. Кібенко, Г. Козаченко, Г. Назарова, С.А. Румянцев, А. Чухно, Л. Чепурда й ін.

Метою статті є дослідження сутності корпоративного управління.

Корпоративне управління (англ. Corporate governance) – це система взаємодії між акціонерами і керівництвом компанії (акціонерного товариства, корпорації), включаючи її раду директорів, а також з іншими зацікавленими особами, за допомогою якої реалізуються права акціонерів [1]; комплекс механізмів, що дозволяють акціонерам (інвесторам) контролювати діяльність керівників компанії і вирішувати проблеми, що виникають, з іншими групами впливу. Найчастіше корпорації організовуються у формі акціонерних товариств, які мають такі риси, що притаманні корпоративній формі бізнесу: самостійність суб'єкта як юридичної особи; обмежена відповідальність кожного акціонера; можливість передачі іншим особам акцій, що належать акціонерам; централізоване управління корпорацією.

Шамсиев Ф. К. [2] розглядає корпоративне управління в вузькому і широкому сенсах. Корпоративне управління у вузькому сенсі – це набір правил і стимулів, що спонукають менеджерів діяти в інтересах акціонерів. У ши-

© Воронков І. В., 2020

рокому сенсі корпоративне управління – це система організаційних, правових, адміністративних та економічних відносин між учасниками, що орієнтована на досягнення цілей корпорації.

Автори [3] під час аналізу сутності корпоративного управління розглядають його у широкому та класичному розумінні. У широкому розумінні корпоративне управління – це збірка правил на ринках капіталу, яка регулює акціонерний капітал фірми. Також корпоративне управління – це набір контрактів, що визначають права на грошові потоки, які генерує фірма. У більш класичному розумінні корпоративне управління – це сукупність систем, що забезпечують правильне управління компанію в інтересах зацікавлених сторін.

Також в економічній літературі існують різні думки стосовно сутності корпоративного управління. Наприклад, на думку Храбрової І. А. [4], корпоративне управління – це управління організаційно-правовим оформленням бізнесу, оптимізацією організаційних структур, побудова усередині міжфірмових відносин компанії відповідно до прийнятих цілей.

Могилевський С. Д. [5] вважає, що корпоративне управління – це безперервний і цілеспрямований впорядкований вплив на поведінку людей, залучених до сфери діяльності господарського товариства. З цим визначенням можна погодитися частково, тому що в ньому корпоративне управління визначено як спосіб впливу на поведінку працівників та інших зацікавлених осіб, включаючи найманих менеджерів, залучених у корпоративні відносини.

На думку Бєлікова І., Вербицького Б. [5], корпоративне управління – це система взаємовідносин між власниками компанії і її менеджментом, між різними групами акціонерів, між компанією в цілому й іншими зацікавленими групами з питань забезпечення інтересів зазначених учасників корпоративних відносин та ефективної діяльності компанії, її відповідності соціальним цілям і суспільним інтересам. Таке визначення з точки зору охоплення учасників і механізмів мотивації учасників корпоративних відносин до досягнення цілей корпорації має більш всеосяжний характер. Природно, в ньому вказується необхідність врахування інтересів учасників і дотримання принципів суспільної корисності результату діяльності організації.

На думку Ільїчевої Л. [6], корпоративне управління – це форма інституційних угод, заснована на розмежуванні де-юре прав власності і прав управління і пов'язана з розподілом (а також перерозподілом) між залученими сторонами пучків правомочностей, що визначають безліч допустимих видів рішень з приводу використання об'єднаних в пул обмежених ресурсів в рамках ієрархічно організованих відносин.

Таким чином, корпоративне управління розглядається з різних точок зору: як управління організаційно-правовим оформленням бізнесу; як безперервний і цілеспрямований впорядкований вплив на поведінку людей; як система взаємовідносин між власниками компанії і її менеджментом або як форма інституційних угод.

Відмінність у тлумаченні поняття «корпоративне управління» також залежить від теми дослідження того чи іншого автора. Тому необхідно розглянути різні підходи до визначення корпоративного управління.

Підхід з точки зору психології менеджменту визначає корпоративне управління як управління, яке породжує корпоративну культуру, тобто комплекс загальних традицій, установок, принципів поведінки.

Підхід з точки зору теорії організації має на увазі збіг понять «корпорація» і «організація». Наприклад, поняття корпоративної інформаційної системи. Підхід з точки зору фінансової системи визначає корпоративне управління як певні інституціональні угоди, що забезпечують трансформацію заощаджень в інвестиції і розподіляють ресурси серед альтернативних користувачів в індустріальному секторі. Ефективне перетікання капіталу між галузями і сферами суспільства здійснюється в рамках корпорацій, побудованих на основі об'єднання банківського і промислового капіталу.

З юридичної точки зору корпоративне управління – це загальна назва юридичних концепцій і процедур, що лежать в основі створення і управління корпорацією, зокрема, що стосуються прав акціонерів.

Дослідження, що проведено у [7], дозволило авторам розподілити правові системи корпоративного управління на дві групи: загального та цивільного права. Країни загального права (наприклад, США і Велика Британія), як правило, забезпечують набагато кращий захист інвесторів, ніж країни з цивільним правом (наприклад, Франція і Італія).

Також було встановлено, що рівень захисту інвесторів, що забезпечується країнами з цивільним правом (наприклад, Німеччина та Японія) і скандинавськими країнами (наприклад, Данія та Швеція), знаходиться посередині між цими двома крайнощами. Це говорить про те, що акціонер або кредитор будуть користуватися різними рівнями захисту залежно від юрисдикції, в якій він діє, а не від конкретного цінного паперу, який він тримає.

Відповідно до дослідження, проведеного авторами [8], належне корпоративне управління має кілька визначень. Так, згідно з визначенням організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР, 2004), належне корпоративне управління – це структура, в якій акціонери, директори та менеджери встановлюють цілі компанії, готують шлях до досягнення цілей і оцінюють ефективність їх досягнення. Також належне корпоративне управління може бути визначено як процедура корпоративного управління, в якій застосовуються принципи відкритості, під-

звітності, відповідальності, незалежності та справедливості. Впровадження належного корпоративного управління в компанії має вирішальне значення і, як очікується, призведе до скорочення агентських витрат і появи інформаційної асиметрії через розділення функцій володіння і контролю над компанією. Впровадження належного корпоративного управління може бути ефективним моніторингом діяльності керівництва компанії, може стимулювати оптимізацію використання доступних ресурсів, що призводить до збільшення продуктивності компанії.

Таким чином, розвиток компанії неможливий без наявності ефективної структури, яка визначає взаємини ради директорів, виконавчого органу та акціонерів, впевненості інвесторів у тому, що їхні кошти розумно витрачаються керівництвом компанії і, таким чином, сприяють зростанню її капіталізації. Компанії, що дотримуються високих стандартів корпоративного управління, як правило, отримують більш широкий доступ до капіталу, роблять більший внесок у національну економіку і розвиток суспільства в цілому. Вони більш стійкі з фінансової точки зору, забезпечують створення більшої вартості для акціонерів, працівників, місцевих громад і країн в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Велика О. Ю.

Література: 1. Управление и корпоративный контроль в акционерном обществе : практ. пособие / под ред. Е. П. Губина. М. : Юристъ, 1999. 216 с. **2.** Шамсиев Ф. К. К исследованию корпоративных отношений в переходных экономиках. *Науковедение*. 2016. Т. 8. № 3. С. 1–7. **3.** Saona P., Muro L., Alvarado M. How do the ownership structure and board of directors' features impact earnings management? *The Spanish case. J. Int Financ Manage Account.* 2020. No. 31. P. 98–133. **4.** Храброва И. А. Корпоративное управление: вопросы интеграции. Аффилированные лица, организационное проектирование, интеграционная динамика. М. : АЛЬПИНА, 2000. 198 с. **5.** Могилевский С. Д. Органы управления хозяйственными обществами: правовой аспект : монография. М. : Дело, 2001. 160 с. **6.** Ильичева Л. Лоббизм и интересы предпринимательства. М., 2000. 255 с. **7.** Nawaf Almaskati, Ron Bird, Yue Lu. Corporate governance, institutions, markets, and social factors. *Research in International Business and Finance.* 2020. No. 51. P. 1–20. **8.** Napitupulu S., Primiana I., Nidar S. R., Effendy N., Puspitasari D. M. The Effect of Management Capabilities in Implementing Good Corporate Governance: A Study from Indonesia Banking Sector. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 2020. Vol. 7. No. 1. P. 159–165.

ДОТРИМАННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА УМОВА ФІНАНСОВОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ КРАЇНИ

УДК 342.9:336.225

Воскобійник О. М.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення податкового законодавства. Визначено основні причини ухилення від сплати податків і зборів. Запропоновано варіант удосконалення законодавства, що дасть можливість поповнювати місцеві бюджети.*

© Воскобійник О. М., 2020

Ключові слова: *податок, правопорушення, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, податкове законодавство.*

Аннотация. *Проанализированы особенности административной и уголовной ответственности за нарушение налогового законодательства. Определены основные причины уклонения от уплаты налогов и сборов. Предложен вариант усовершенствования законодательства, что позволит пополнять местные бюджеты.*

Ключевые слова: *налог, правонарушение, административная ответственность, уголовная ответственность, налоговое законодательство.*

Annotation. *Peculiarities of administrative and criminal liability for violation of tax legislation are analyzed. The main reasons for tax evasion and fees have been identified. An option to improve the legislation has been proposed, which will make it possible to replenish local budgets to a greater extent.*

Keywords: *tax, offenses, administrative liability, criminal liability, tax legislation.*

Держава в сучасних ринкових відносинах повною мірою не може об'єктивно спиратися на повне усвідомлення громадянами важливості сплати податків, передбаченої нормами податкового законодавства. Водночас податок відіграє першорядну роль у житті суспільства, відтворювальній діяльності, формуванні ВВП країни за елементами доходів, а також контролює виробничі відносини між суб'єктами.

Ухилення від сплати обов'язкових платежів тягне за собою адміністративну та кримінальну відповідальність, адже насамперед це створює проблему наповнення бюджету країни.

Дослідженнями проблеми приховування податків в Україні та їх несплати в своїх роботах розглядали такі вчені, як Баранов. С. О. [1], Останін В. О. [2], Сухов Ю. О. [3], Попова С. М. [4], Тацій В. Я. [5] та ін.

Метою цієї статті є висвітлення особливостей відповідальності, що виникає внаслідок ухилення від сплати податків, зборів та інших платежів, виявлення причин недотримання податкового законодавства.

Основним завданням чинного законодавства є створення найкращих умов для громадян, захист інтересів як споживачів, так і підприємців та держави в цілому. Тому для забезпечення належного рівня податкових надходжень важливого значення набуває вжиття заходів державного примусу в податковій сфері.

Кількість податкових правопорушень в Україні вже протягом тривалого періоду залишається високою. Проте варто зазначити, що на фоні таких масових правопорушень податкового законодавства існує зовсім мала частка зареєстрованих випадків притягнення до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст. 109 Податкового кодексу України станом на 02.01.2010 року [6] податкове правопорушення трактується як протиправна діяльність (або бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

На сьогодні такі податкові злочини в країні зустрічаються дедалі частіше, а правопорушення зросли до надто великих масштабів. Однією з причин такої ситуації вважають значний рівень тіньової економіки та криміналізацію національної економіки [1, с. 58].

У сучасній ринковій економіці можна виділити такі особливості податкових правопорушень:

- виникають найчастіше з використанням інноваційних комп'ютерних технологій;
- прикриваються багатьма прийомами та приховують свою протиправну діяльність під виглядом невдалого бізнесу;
- часто здійснюються особами, що мали вищу економічну освіту і не мали раніше конфліктів з органами;
- задають великі збитки країні і більшості фізичних і юридичних осіб.

Відповідно до ст. 111 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року за порушення законів податкового законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності:

1) фінансова;

2) адміністративна;

3) кримінальна.

Одними з основних причин, через які платники податків ухиляються від сплати, є складність у розрахунку податків і зборів через часті зміни в законодавстві, складна структура податкової системи, а також низький рівень податкової культури. Це пояснюється тим, що часто громадяни не розуміють того, що, намагаючись зробити вигідно собі, вони завдають величезні збитки країні.

Підставою для виникнення адміністративної відповідальності за недотримання податкового законодавства є наявність правопорушення – винної дії чи бездіяльності, що негативно впливає на захищені законом суспільні відносини, за яку передбачена адміністративна відповідальність.

Характерними рисами адміністративних стягнень є те, що за них не передбачена судимість, і вони не несуть за собою тяжких правових наслідків.

З усіх можливих видів стягнень, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення, податкові органи можуть впливати на порушників лише адміністративними штрафами. Їх розмір визначається відповідно скоєним злочинам в сумі кратній або мінімальній заробітній платі, або ж неоподаткованому мінімуму доходів чи фіксованій сумі, визначеній законодавством. Проте Податковий кодекс України при ухиленні від сплати податків передбачає і персональну відповідальність (адміністративну чи кримінальну) певних осіб.

У ст. 212 Кримінального кодексу України [7] висвітлено кримінальну відповідальність за несплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Після прийняття Податкового кодексу кількість податків і зборів в країні зменшилася. Податковий кодекс дає змогу розрізнити такі податки, як загальнодержавні та місцеві (приймаються на власний розсуд органами місцевого самоврядування).

Варто зазначити, що негативний вплив на поповнення місцевого бюджету справляє скасування комунального податку та податку з реклами.

Можна зауважити, що єдиний податок займає найбільшу частку всіх податків в обсязі доходів місцевого бюджету. Проте саме його зростання спричиняє підвищення кількості фізичних і юридичних осіб.

На цьому етапі значущим за обсягом поповнення місцевого бюджету є податок на доходи фізичних осіб. У нашій країні цей податок встановлюється на загальнодержавному рівні. На нашу думку, варто надати більше прав щодо ставок і правил оподаткування місцевим бюджетам задля поповнення дохідної частини поетапно, на певних місцях, а податок на доходи з фізичних осіб віднести до місцевих бюджетів.

Виходячи з вищесказаного можна стверджувати, що сплата податків повною мірою та у вказані строки справляє колосальний вплив на фінансовий стан країни, сприяє покращенню захищеності громадян України. Вагомою причиною несплати податків чи ухиленню від них громадянами є недосконаліть податкового законодавства та недостатність мір покарання за чинним законодавством. Задля покращення ситуації варто вирішити основні проблеми, пов'язані з адміністративною та кримінальною відповідальністю за податкові правопорушення, шляхом внесення змін до законодавства. Дотримання наявних податкових законів допоможе здебільшого поповнювати бюджет. Також в умовах сьогодення, на нашу думку, варто розширити повноваження органам місцевого самоврядування, надавши їм більші права щодо ставок і порядку оподаткування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Баранов С. О. Ухилення від сплати. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України.* 2015. № 2. С. 65–79. **2.** Останін В. О. Кваліфікація ухилення від сплати податків. *Науковий вісник НАВСУ.* 2013. № 1.С. 57–60. **3.** Сухов Ю. М. Ухилення від сплати податків: проблеми відмежування від злочинів : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2000. 16 с. **4.** Попова С. М. Організація податкового контролю : наук.-практ. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 336 с. **5.** Тацій В. Я. Відповідальність за господарські правопорушення. Харків : Право, 2002. 92 с. **6.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **7.** Кримінальний кодекс України : Закон України від 28.04.2020 № 2341-3. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 330.142.26

Галіченко А. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено критичному аналізу аспектів облікової політики як елементу цілісної системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Досліджено сучасний стан і проблеми формування облікової політики підприємства. Розроблено пропозиції з оптимізації систем бухгалтерського обліку на підприємствах.*

Ключові слова: *оптимізація систем обліку, облікова політика, організація бухгалтерського обліку, наказ про облікову політику, бухгалтерський прибуток, витрати на податок на прибуток, податкові різниці.*

Аннотация. *Статья посвящена критическому анализу аспектов учетной политики как элемента целостной системы бухгалтерського учета. Исследованы современное состояние и проблемы формирования учетной политики. Разработаны предложения по оптимизации систем бухгалтерского учета на предприятиях.*

Ключевые слова: *оптимизация систем учета, учетная политика,организация бухгалтерского учета, приказ об учетной политике,бухгалтерская прибыль, расходы по налогу на прибыль, налоговые разницы.*

Annotation. *The article is devoted to the critical analysis of aspects ofaccounting policy as an integral part of the accounting system at theenterprise. The present state and problems of formation of accounting policyof the enterprise are investigated. Proposals on optimization of accountingsystems at enterprises are developed.*

Keywords: *optimization of accounting systems, accounting policy,organization of accounting, order of accounting policy, accounting profit,expenses on profit tax, tax differences.*

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві і формування звітності повинні здійснюватися за встановленими правилами, виконання яких забезпечить максимальний ефект господарювання в межах чинного законодавства. Під ефектом розуміється своєчасне створення достовірної та корисної фінансової та управлінської інформації, яка дає змогу суб'єкту господарювання оперативно реагувати на зміни, які відбуваються у зовнішньому середовищі функціонування підприємства, не порушуючи діючих законодавчих норм і правил та не завдаючи шкоди власному бізнесу через надмірні витрати на податок на прибуток чи втрати, пов'язані з неналежним виконанням податкових зобов'язань.

Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежать управління господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу. Вдало обрана облікова політика позитивно впливає на діяльність підприємства, його рентабельність [1]. Однак, як справедливо наголошується в економічних дослідженнях, керівники підприємств не надають належної уваги процесу формування облікової політики.

Теоретичні, організаційні та методичні аспекти формування облікової політики підприємства досліджували порівняно небагато вітчизняних вчених. Серед ґрунтовних наукових праць з проблем формування та реалізації облікової політики зазначимо дослідження П. Є. Житного [2], В. Б. Клевець [3], М. С. Пушкаря [4] та М. Т. Щирби [5].

Завданнями написання статі є дослідження систем бухгалтерського обліку на підприємствах.

Питання формування облікової політики підприємства сьогодні у багатьох на слуху. Майже кожен вчений з обліку своїм обов'язком вважає висловитися з цього питання. І це дуже добре, оскільки однією з проблем формування облікової політики на підприємствах України є відсутність досвіду. Розглядаючи можливість застосування на підприємстві будь-якого способу ведення обліку, необхідно визначити, чи відповідає його використання перерахованим вимогам, які складають основу розробки облікової політики. Названі вимоги і припущення забезпечують основу розробки і прийняття підприємствами облікової політики. Недотримання їх викривляє картину майнового і фінансового стану підприємства і повинно трактуватися як неправильне ведення обліку. Бєлоусова Л., своєю чергою, визначає облікову політику у широкому та вузькому розумінні. В першому випадку – це є управлінський облік, у другому – сукупність способів ведення обліку [6].

© Галіченко А. В., 2020

З точки зору Житнього П., облікова політика – це одночасно інструмент історичного та поточного обліку, попередньої оцінки господарських фактів, прогнозування, планування і внутрішньогосподарського контролю, а також інструмент перетворення інформації про господарські події на облікові показники згідно з потребами фінансової звітності та управління виробничою системою.

Сьогодні спостерігається тенденція розвитку бухгалтерського обліку на користь управління. Облікова політика – це, насамперед, політика власника. Як зазначає Ф. Ф. Бутинець, «…цілі та завдання бухгалтерського обліку на кожному етапі його розвитку визначаються власником». «Завдання облікової науки полягає в тому, щоб допомогти власнику бачити в будь-який час своє становище, як він живе, збагачується чи бідніє, чи йде його становище до спадку чи збільшується, на чому він проживає і на чому він наживає» [5].

Формування облікової політики підприємства та організація обліку не є самоціллю, а має бути направлено на реалізацію конкретних цілей, які ставляться керівництвом підприємства на певному етапі розвитку бізнесу [3].

Облікова політика повинна розроблюватися самостійно на кожному підприємстві незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання [2]. Вид економічної діяльності, нормативно-правова та організаційна структура підприємства, обсяги виробництва, наявність бухгалтерських кваліфікованих кадрів суттєво впливають на положення облікової політики підприємства. Вона обирається і обґрунтовується економічними, юридичними і бухгалтерськими службами підприємства, оформлюється відповідним організаційно-розпорядчим документом (наказом про облікову політику) і затверджується керівником відповідно до установчих документів.

Необхідність затвердження наказу про облікову політику для всіх юридичних осіб встановлено на нормативному рівні. Основними методологічними елементами облікової політики, згідно з Наказом Міністерства фінансів України [6], є межа істотності, методи оцінки вибуття запасів; періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів; порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат тощо.

Їх перелік кожне підприємство обирає самостійно та визначає в розпорядчому документі – наказі про облікову політику. Облікова політика підприємства є елементом цілісної системи бухгалтерського обліку. Тому вона повинна охоплювати всі аспекти обліку, а саме методичний, технічний та організаційний.

При формуванні облікової політики мають дотримуватися такі вимоги: активи і зобов'язання підприємства існують окремо від активів і зобов'язань її засновників та інших підприємств (допущення майнової відособленості); підприємство планує продовжувати свою діяльність у найближчому майбутньому (допущення безперервності діяльності); облікова політика підприємства застосовується послідовно з року в рік (допущення послідовності застосування облікової політики); факти господарської діяльності підприємства відносяться до того звітного періоду, в якому вони мали місце, незалежно від часу оплати (допущення тимчасової визначеності факторів господарської діяльності); облікова політика повинна формуватися шляхом вибору одного їх альтернативних методів з декількох допускаються загальновизнаними стандартами; щодо якогось одного конкретного питання підприємство повинна використовувати, як правило, один вибраний спосіб ведення різних операцій в обліку, але в окремих випадках припустимо і доцільно паралельне застосування декількох способів; облікова політика підприємства, затверджується керівником і є одним з основних документів, який визначає правила ведення бухгалтерського обліку на підприємстві в рамках стандартів обліку, визначених нормативними актами законодавства з бухгалтерського обліку [7].

Критичний огляд наказів про облікову політику вітчизняних підприємств засвідчує наявність типових помилок під час їх складання.

Основними з них є: відсутність Наказу про облікову політику взагалі; об'єднання Наказу про облікову політику та Положення про організацію бухгалтерського обліку; відсутність обов'язкових реквізитів; затвердження Наказу про облікову політику або змін до нього всередині року або на початку звітного року; щорічне перезатвердження Наказу про облікову політику; слабка систематизація та непослідовність викладеного змісту; наявність зайвої інформації, що повторює зміст нормативних документів або не стосується облікової політики; введення до Наказу про облікову політику безальтернативних методів оцінки, обліку та процедур; неповне розкриття вибраних підприємством елементів облікової політики; недоцільність застосування окремих елементів облікової політики з урахуванням специфіки та особливостей діяльності підприємства; розкриття організаційних аспектів бухгалтерського обліку (форми організації бухгалтерського обліку, форми ведення бухгалтерського обліку, технології обробки облікової інформації, порядку документообігу тощо); розкриття елементів облікової політики стосовно управлінського та податкового обліку; наявність прізвищ посадових осіб у тексті Наказу про облікову політику; відсутність додатків до Наказу про облікову політику або посилань на них в тексті[3]. Звичайно, багато в чому ці недоліки пов'язані з формальним ставленням до формування облікової політики на практиці та нерозумінням її впливу на прийняття рішень, зі складністю вибору найоптимальнішого варіанта обліку чи оцінки конкретного об'єкта.

Проте більшість проблем усе ж лежать у площині її нормативно-правового регулювання і пов'язані із недосконалістю чинного законодавства, неузгодженістю вимог окремих нормативно-правових актів між собою та їх систематичними змінами.

Усунути зазначені недоліки можна за рахунок: узгодженості вимог окремих нормативних документів між собою; докладнішого розкриття в нормативних документах сутності, особливостей застосування, переваг та недоліків окремих елементів облікової політики; встановлення жорсткіших вимог до змісту, порядку складання та затвердження Наказу про облікову політику на законодавчому рівні; розроблення Міністерством фінансів України типової форми Наказу із обґрунтуванням переліку статей; встановлення чітких вимог щодо строків і порядку внесення змін до Наказу тощо. У цьому контексті важливим є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення Наказу про облікову політику підприємства.

У висновку можна сказати, що облікова політика підприємства повинна відповідати таким вимогам: повнота – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій і подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі; своєчасність – господарські операції та події має бути відображено в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства в тому звітному періоді, в якому їх було здійснено; несуперечність – забезпечення тотожності даних аналітичного обліку відповідним рахункам синтетичного обліку на кінець останнього календарного дня кожного місяця, а також показників фінансової звітності – даним синтетичного та аналітичного обліку.

Як основну вимогу виділимо постійність та послідовність облікової політики з року в рік. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, зі змінами в законодавстві, розробкою та застосуванням нових методів ведення обліку або суттєвими змінами в умовах роботи чи у структурі підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Житний П. Проблеми формування облікової політики та шляхи їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 3. С. 19–22. **2.** Житний П. Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово- промислових систем: методологія та організація : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. 352 с. **3.** Клевець В. Б. Облікова політика підприємств за стандартами : монографія. Тернопіль : Екон. думка, 2007. 313 с. **4.** Пушкар М. С., Щирба М. Т. Теорія і практика формування облікової політики : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 260 с. **5.** Щирба М. Т. Облікова політика в системі управлінського обліку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2011. 338 с. **6.** Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. URL: http://www.nau.kiev.ua. **7.** Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ЖІТІ, 2000. 640 с.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 336.013.23

Григорова А. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано процес визначення та встановлення обов'язків головних бухгалтерів на підприємствах України. Досліджено права головних бухгалтерів і нормативно-правові документи, які їх визначають.*

Ключові слова: *головний бухгалтер, посадова інструкція, бухгалтерський облік.*

Аннотация. *Проанализирован процесс определения и установления обязательств главных бухгалтеров на предприятиях Украины. Исследованы права главных бухгалтеров и нормативно-правовые акты, которые их определяют.*

Ключевые слова: *главный бухгалтер, должностная инструкция, бухгалтерский учет.*

Annotation. *The article analyzes the process of determining and establishing chief account ants responsibilities at Ukrainian enterprises. Theis sues of chief accountant srights fand normative legal documents that define the marestudied.*

Keywords: *chief accountant, job description, accounting.*

Бухгалтерський облік на підприємстві відіграє важливу роль у забезпеченні його функціонування, розвитку та прибутковості. Успішна в умовах конкурентного середовища діяльність підприємства значною мірою залежить від належної організації ведення бухгалтерського обліку, що, своєю чергою, відноситься до повноважень головного бухгалтера. Актуальність наукової роботи обумовлюється високим ступенем впливу роботи бухгалтерів як на роботу підприємств, так і на функціонування економіки в цілому.

Метою наукової роботи є аналіз процесу формування обов'язків головного бухгалтера на підприємстві та визначення його прав.

Вивчення наукової літератури показало, що питанням розподілення обов'язків бухгалтерів та визначення їх прав займалися такі науковці: Б. І. Валуев, Г. Г. Кірейцев, В. В. Сопко й ін.

Посада головного бухгалтера передбачає участь у проведенні контролю та аналізу, в оперативному та стратегічному плануванні діяльності підприємства. Чітке встановлення обов'язків фахівця та відповідне їх виконання обумовлює налагоджену інформаційну, контролюючу та оціночну функції підприємства, які є головними для прийняття управлінських рішень.

Водночас робота головного бухгалтера характеризується високим ступенем відповідальності, що є специфікою поданої посади. Тому знання своїх прав є першочерговим для запобігання потраплянням у кризові ситуації. Таким чином розглядання прав та обов'язків головного бухгалтера на підприємстві є актуальним.

Для вивчення поданої тематики необхідно дослідити, якими документами визначаються права та зобов'язання. До них відносять такі:

1. Трудовий договір або контракт.
2. Посадова інструкція.
3. Нормативно-правові акти.

Одним із головних нормативно-правових актів, що регулюють права та обов'язки головних бухгалтерів в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що набрав чинності в 2000 році.

В третьому розділі закону «Організація та ведення бухгалтерського обліку», у ст. 8 п. 7 визначено, що головний бухгалтер або особа, яка забезпечує ведення бухгалтерського обліку підприємства [1]:

– забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;

© Григорова А. О., 2020

– організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

– бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею і відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;

– забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства;

– керує працівниками бухгалтерського обліку підприємства та розподіляє між ними посадові завдання та обов'язки. Ознайомлює цих працівників із нормативно-методичними документами та інформаційними матеріалами, які стосуються їх діяльності, а також зі змінами в чинному законодавстві.

Головному бухгалтеру відповідно до Положення по веденню бухгалтерського обліку та бухгалтерської звітності забороняється приймати до виконання й оформлення документи по операціях, що суперечить законодавству і порушує договірну і фінансову дисципліну.

Крім цих зобов'язань, у цьому ж пункті встановлено, що особа на подану посаду може бути призначена, якщо має повну вищу економічну освіту, стаж роботи у сфері фінансів, бухгалтерського обліку та оподаткування не менше трьох років, не має непогашеної або незнятої судимості за вчинення злочину проти власності та у сфері господарської діяльності. Але також можливе просування на посаду головного бухгалтера особи, що не має вищої спеціальної освіти, за наявності у неї стажу роботи за фахом і достатнього досвіду практичної роботи для виконання обов'язків головного бухгалтера.

Подані зобов'язання є загальними, тому можуть бути уточненими через Посадову Інструкцію, яка є обов'язковим кадровим документом. Посадові інструкції мають бути розроблені на основі вимог, визначених Загальними положеннями Довідника, що затверджений Законом України «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик» [2]. Посадові інструкції складаються для чіткого визначення вимог, що висуваються працівнику, для справедливого та ефективного розподілу обов'язків між працівниками, для забезпечення працівників підприємства правами.

Важливим є те, що доповнення посадових інструкцій можливо лише з нормативних документів, які встановлені адміністрацією та погоджені з профспілковим або іншим уповноваженим органом, що представляє трудовий колектив. Такими нормативними документами можуть бути: статути, інструкції, технологічні карти, регламенти й ін. У Посадову Інструкцію не можуть бути включені умови, що порушують права та соціальні гарантії найманого працівника, вона вважатиметься недійсною. У разі потреби завдання та обов'язки, включені до типової кваліфікаційної характеристики посади, можуть бути розподілені між працівниками або, навпаки ,розширені. Обсяг обов'язків головного бухгалтера не заборонено частково перерозподілити між різними посадовими особами. Саме для цього окреслені повноваження в обов'язковому порядку фіксують в їх посадових інструкціях.

Щодо питання матеріальної відповідальності. Головний бухгалтер, який є керівником структурного підрозділу на підприємстві, несе обмежену матеріальну відповідальність згідно зі ст. 133 п. 2 КЗпП, якщо шкоду заподіяно [4]:

– зайвими грошовими виплатами;

– неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних чи грошових цінностей;

– невжиттям необхідних заходів щодо запобігання розкраданню, знищенню і псуванню матеріальних чи грошових цінностей.

Якщо головний бухгалтер виконує зобов'язання касира на підприємстві, то він несе повну матеріальну відповідальність та з ним укладається певний договір.

Головний бухгалтер також несе відповідальність відповідно до законодавства України, що визначені:

▪ чинним законодавством України про працю (невиконання посадових обов'язків або завдання матеріальної шкоди підприємству);

▪ чинним адміністративним законодавством України. Прикладом адміністративного правопорушення можуть бути:

— неподання або несвоєчасне подання платіжних доручень на перерахування належних до сплати податків та зборів (ст. 1632 КУпАП);

— несвоєчасна сплата страхових внесків (ст. 1654 КУпАП) [5];

▪ чинним кримінальним законодавством України. Прикладом кримінального правопорушення можуть бути:

— ухиляння від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212 ККУ);

— службове підроблення (ст. 366 ККУ) [6];

▪ чинним цивільним законодавством України.

Головний бухгалтер наділений широкими правами, що дозволяє йому виконувати свої функції, забезпечуючи роботу підприємства. Він підписує та візує документи у межах своєї відповідальності; має право на листування з іншими установами з питань, що відносяться до компетенції бухгалтерії, але водночас не потребують рішення керівництва; пропонує на розгляд керівника підприємства ідеї щодо покращення роботи, що прописані в інструкції; має право пропонувати керівнику підприємства шляхи щодо варіантів про притягнення до матеріальної та дисциплінарної відповідальності осіб після проведення перевірок, а також про заохочення працівників.

Головний бухгалтер має право в межах своєї компетенції повідомляти керівнику підприємства про всі виявлені недоліки у функціонуванні підприємства та пропонувати шляхи щодо їх ліквідації; має право вимагати та отримувати у керівників структурних підрозділів і фахівців потрібну для виконання своїх функцій на підприємстві інформацію та документи; має право залучати фахівців з усіх структурних підрозділів до виконання завдань, що стосуються компетенції особи. Головний бухгалтер має право вимагати від керівництва сприяння у виконанні своїх зобов'язань, що прописані посадовою інструкцією на підприємстві.

Отже, бухгалтерський облік відіграє важливу роль у функціонуванні кожного підприємства. Він виконує інформаційну, контролюючу та оціночну функції, що є ключовими для аналізу діяльності підприємства та майбутнього планування розвитку. Саме тому раціональне та грамотне розподілення обов'язків і забезпечення правами працівника, що забезпечує виконання бухгалтерської звітності та інших важливих функцій, є необхідним для успішної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки, зростаючої конкуренції та мінливості зовнішніх умов.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Про затвердження Порядку розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик : Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.05.2017 № 918. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-17. **3.** Про затвердження Професійних вимог до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ : Закон України від 13.07.2004 № 1590. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0955-04. **4.** Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-XIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **5.** Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10. **6.** Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

ОЦІНЮВАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА СТАН БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ PEST-АНАЛІЗУ

УДК [005.52:005.33]:624

Гунько В. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто розвиток будівельної галузі України на сучасному етапі. Розкрито фактори, що вплинули на стан будівельної галузі України. Проведено аналіз та оцінку чинників впливу макросередовища будівельної галузі за допомогою PEST-аналізу.*

Ключові слова: *будівельна галузь, метод PEST-аналізу, зовнішнє середовище.*

Аннотация. *Рассмотрено развитие строительной отрасли Украины на современном этапе. Раскрыты факторы, повлиявшие на состояние строительной отрасли Украины. Проведены анализ и оценка факторов влияния макросреды строительной отрасли с помощью PEST-анализа.*

Ключевые слова: *строительная отрасль, метод PEST-анализа, внешняя среда.*

Annotation. *The paper considers the construction industry in Ukraine today. The factors affecting the construction industry in Ukraine have been studied. Analysis and evaluation of factors of macro environment in the construction industry are made using PEST analysis.*

Keywords: *construction industry, PEST analysis method, external environment.*

Будівництво становить самостійну галузь народногосподарського комплексу держави, яка виконує значну роль у створенні умов для динамічного розвитку економіки країни та її регіонів. Підприємства будівельного комплексу України забезпечують інші галузі національного господарства новими основними фондами та виконують роботи чи надають послуги з реконструкції, ремонту та технічного переоснащення діючих об'єктів [1].

Критична соціально-економічна ситуація, яка склалася в Україні сьогодні, негативно позначається на розвитку будівельного комплексу країни і на функціонуванні будівельних підприємств безпосередньо. Саме тому будівельна галузь України дуже гостро потребує уваги уряду країни як до окремих аспектів розвитку її підприємств (рівень кредитування, оподаткування підприємств, складність дозвільних процедур), так і до загального стану підприємств будівельного комплексу. Тому на сучасному етапі розвитку галузей господарського комплексу та соціально-економічного розвитку країни в цілому є актуальним дослідження чинників впливу на стан підприємств будівельного комплексу України.

Різним аспектам питання присвячено праці вітчизняних і зарубіжних економістів, таких як Ансофф І. [1], Бутиріна В. [3], Бланк І. [2], Минцлер Г. [5], Хижина М. [6] та ін. Однак, незважаючи на ґрунтовні дослідження в цій сфері, окремі питання щодо теоретичного і методичного забезпечення оцінки вітчизняних суб'єктів господарювання потребують подальшого дослідження.

Мета цієї статті – оцінка проблем будівельної галузі України та аналіз найвпливовіших факторів макросередовища. Зростання будівельної галузі неминуче викликає економічне зростання у країні і виникнення необхідних умов для розв'язання багатьох соціальних проблем. Але на сучасному етапі її розвитку говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі не є можливим.

Підприємствами України за 2019 р. виконано будівельних робіт на суму 134,8 млрд грн, що на 28,7 % більше проти попереднього року, нове будівництво, реконструкція і технічне переозброєння склали 74,2 % від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонти – 25,8 %. Розподіл обсягів виробленої будівельної продукції за характером будівництва 2015–2019 рр. подано на рис. 1.

За період 2015–2019 рр. прослідковується тенденція до збільшення обсягів будівництва – з 46,1 млрд грн у 2015 р. до 134,8 млрд грн у 2019 р., приріст склав 316 %. Нове будівництво, реконструкція і технічне переозброєння займають частку від 70 % до 80 % від загального об'єму виконаних робіт.

Як видно, протягом 2015–2017 рр. у будівельній галузі переважало зведення будівельних споруд – близько 50 % від загального обсягу, у 2018–2019 – помітний приріст зведення інженерних споруд (в середньому 53,3 % від загального обсягу будівельних робіт).

© Гунько В. О., 2020

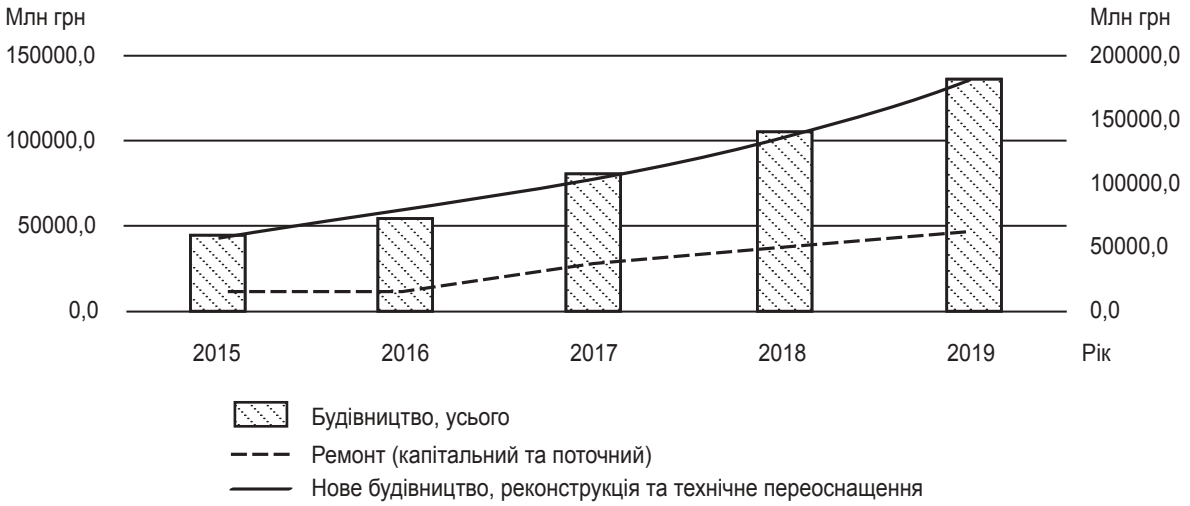

Рис. 1. **Розподіл обсягів виробленої будівельної продукції за характером будівництва у 2015–2019 рр., млн грн** [4]

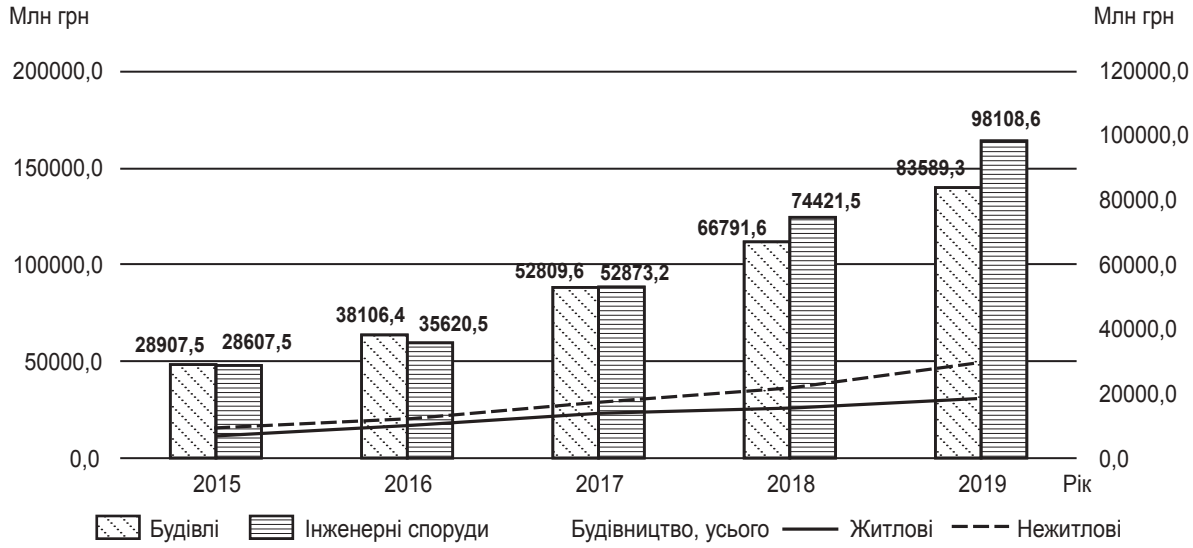

Рис. 2. **Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) за видами у 2015–2019 рр., млн грн** [4]

Будівництво є капіталомісткою галуззю з тривалим фінансовим циклом. При цьому переважна частина будівельних компаній не має достатнього обсягу власних коштів для реалізації проєктів, тому залежить від залучених коштів. Також великий вплив на результати господарської діяльності підприємств справляють асортимент і структура виробництва та реалізації продукції.

Зараз будівництво нових виробничих об'єктів ведеться в незначних обсягах. Основними напрямами і пріоритетами структурної реорганізації промислового будівництва є розширення, реконструкція, перепрофілювання і технічне переоснащення існуючих промислових об'єктів. Також не приділяється достатньої уваги промисловому будівництву через підвищення затрат на соціальну сферу, як наслідок – обсяг бюджетних інвестицій у капітальне будівництво різко зменшився.

Отже, головна проблема будівельної галузі України – нестача позабюджетних інвестицій. На сьогодні існує кілька можливих способів залучення ресурсів для кредитування будівництва і придбання житла. Джерелами цих ресурсів, зокрема, можуть виступати: населення, яке потребує поліпшення житлових умов; підприємства, що бажають розв'язати житлові проблеми своїх співробітників; державні органи управління і місцеві адміністрації; фінансові інвестори.

На сьогодні у нашій державі існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, яка пов'язана із політичною нестабільністю, надмірним втручанням держави у регулювання іноземних інвестицій, постійними змінами у чинному законодавстві. Іноземні інвестиції є провідником сучасних технологій виробництва та управління, своєрідною «перепусткою» на світові ринки товарів і капіталів, дозволяючи при цьому компенсувати дефіцит національних грошових коштів.

Аналіз макросередовища будівельної галузі України проводиться за допомогою PEST-аналізу в таблиці. PEST-аналіз – це інструмент, який дає змогу зрозуміти ринок, позицію компанії в ньому, потенціал підприємства та напрями його безпосереднього розвитку на основі аналізу зовнішнього середовища підприємства [3]. За допомогою оцінки з'ясовується, які з факторів середовища мають більш важливе значення для підприємства і тому заслуговують на особливу увагу (табл. 1).

Таблиця 1

PEST-аналіз

№	Політика (P)	Вага	Бал	Оцінка	№	Економіка (E)	Вага	Бал	Оцінка
1	Ступінь впливу держави на галузь	0,2	4	0,8	1	Конкуренція на ринку і в галузі	0,1	2	0,2
2	Недосконалість законодавства	0,14	2	0,28	2	Рівень інвестування	0,42	5	2,1
3	Політична ситуація	0,41	5	2,05	3	Попит і пропозиція	0,11	1	0,11
4	Поправки до законодавчої бази	0,1	1	0,1	4	Нестабільність валютного курсу	0,23	4	0,92
5	Непрозорість розподілу державних замовлень на виконання будівельно-ремонтних робіт	0,15	3	0,45	5	Зростання цін на ресурси	0,14	3	0,42
Усього	1	-	3,68	Усього	1	-	3,75		
№	**Соціум (S)**	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**	**№**	**Технологія (T)**	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**
1	Якість життя	0,22	5	1,1	1	Вплив технологічних нововведень	0,23	2	0,46
2	Зниження трудового потенціалу	0,16	3	0,48	2	Модернізація виробництва	0,15	4	0,6
3	Дефіцит спеціалістів	0,12	2	0,24	3	НТП	0,3	5	1,5
4	Неготовність людей до змін	0,15	1	0,15	4	Проведення науково-технічних робіт	0,16	1	0,16
5	Демографічна ситуація	0,35	4	1,4	5	Доступність технологій	0,16	3	0,48
Усього	1	-	3,37	Усього	1	-	3,2		

В табл. 1 відображено показники проведеного PEST-аналізу. На їх основі було створено матрицю факторів, які безпосередньо впливають на функціонування будівельної галузі (рис. 3).

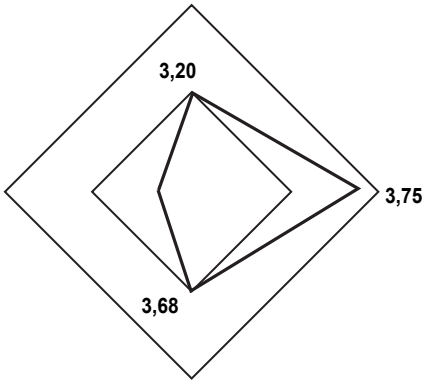

Рис. 3. **Матриця PEST-аналізу**

Таким чином, аналіз чинників показав, що найістотніший вплив на діяльність будівельної галузі мають економічні фактори: рівень інвестування, нестабільність валютного курсу, зростання цін на ресурси, конкуренція на ринку і в галузі та попит і пропозиція.

Однак політичні фактори знаходяться на другому місці за якістю впливу на галузь, а саме фактори: політична ситуація, ступінь впливу держави на галузь, непрозорість розподілу державних замовлень на виконання будівельно-ремонтних робіт та ін. Менш за все впливають технологічні фактори та фактори економіки, а саме: НТП, модернізація виробництва, доступність технологій та ін.

Отже, проведений аналіз зовнішнього середовища показав, що для сучасних будівельних підприємств України існує дуже багато загроз, основною причиною яких є низький рівень інвестування галузі та нестабільне політичне становище.

У зв'язку з цим основною вимогою для успішної діяльності підприємств стає їх гнучкість та здатність швидко та вчасно пристосовуватися до динамічного зовнішнього середовища. Проте відповідно до оцінки значущості факторів можна зазначити, що жодний з них не загрожує існуванню підприємств, за умови прийняття зважених стратегічних та оперативних рішень на основі постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание. СПб. : Питер Пресс, 2009. 344 с. **2.** Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия : учебный курс. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2006. 520 с. **3.** Бутиріна В. М. Визначення фінансової стратегії розвитку підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 21. С. 177–179. **4.** Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/. **5.** Минцберг Г. Стратегический процесс / под ред. Ю. Каптуревского. СПб. : Питер, 2001. 688 с. **6.** Хижина М. А. Анализ инструментов стратегического планирования. *Молодой ученый.* 2013. № 11. С. 500–503.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

УДК 657.6.(075.8)

Гусєва Я. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено особливості методики аудиту дебіторської заборгованості. Досліджено сутнісне наповнення особливостей. Охарактеризовано порядок здійснення аудиту дебіторської заборгованості, наведено шляхи удосконалення.*

Ключові слова: *аудит, методика аудиту, дебіторська заборгованість.*

© Гусєва Я. В., 2020

Аннотация. *Определены особенности методики аудита дебиторской задолженности. Исследовано сущностное наполнение особенностей. Дана характеристика порядка аудита дебиторской задолженности, намечены пути совершенствования.*

Ключевые слова: *аудит, методика аудита, дебиторская задолженность.*

Annotation. *The article defines the features of the receivables audit methodology. Essential filling of features is investigated. The characteristic of an order of audit of accounts receivable is given, the ways of improvement are outlined.*

Keywords: *audit, audit methodology, accounts receivable.*

Постановка проблеми. Фінансовий стан підприємства напряму залежить від стану дебіторської заборгованості, через що і виникає необхідність у проведенні її аудиту. Аудиторська перевірка стану, наявності та аналізу дебіторської заборгованості та підготовка достовірного звіту про стан господарства підприємства є важливим етапом на шляху до успішного його функціонування. Від правильного вибору методики аудиту дебіторської заборгованості залежить його якість та ефективність.

Аналіз літератури. Проблеми визначення організації і методики аудиту фінансової звітності взагалі та дебіторської заборгованості зокрема були предметом дослідження багатьох учених, але найбільший внесок у їх вирішення зробили С. А. Бурлан, Н. О. Руденко [1], Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна [2], Н. М. Самородова, Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб [3], А. О. Баранова, Т. А. Наумова, А. І. Кашперська [4] та ін. Проте залишаються не вирішеними питання підвищення ефективності аудиторської перевірки дебіторської заборгованості шляхом удосконалення аудиторських процедур як елементу особливостей методики.

Метою статті є дослідження та обґрунтування особливостей методики аудиту дебіторської заборгованості, та розробка напрямів її удосконалення.

Для того щоб визначити особливості методики аудиту дебіторської заборгованості, розглянемо визначення мети аудиту дебіторської заборгованості різними авторами. Так, на думку Бурлан С. А., метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження інформації щодо повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку та своєчасність розрахунків [1].

Баранова А. О. метою аудиту дебіторської заборгованості вважає перевірку правильності відображення в обліку розрахунків підприємства з покупцями і замовниками та іншими дебіторами [3].

Самородова Н. М. розглядає мету аудиту дебіторської заборгованості як підтвердження достовірності, повноти, реальності і законності обліку дебіторської заборгованості у звітності, тобто у балансі підприємства [2].

Узагальнюючи підходи вчених, можна зробити висновок, що на сьогодні метою перевірки дебіторської заборгованості є підвищення ступеня довіри користувачів до фінансової звітності, перевірка та висловлювання думки аудитора щодо повноти, достовірності, законності, реальності, правильності відображення в обліку підприємства дебіторської заборгованості.

Взагалі методика – це фіксована сукупність прийомів практичної діяльності, що приводить до заздалегідь визначеного результату [3].

Кожна галузь науки використовувані прийоми, способи і засоби визначає як методи, а застосування методів в будь-якій галузі науки з чіткою послідовністю дій – як методику.

Вивчення спеціальної літератури стосовно питань методики аудиту дебіторської заборгованості показало, що автори описують різні елементи методики. Елементи методики аудиту дебіторської заборгованості узагальнено автором на підставі досліджених літературних джерел (рис. 1).

Аудит дебіторської заборгованості починається з того моменту, коли аудиторська фірма отримала від замовника лист-пропозицію про проведення аудиту. В цьому листі повинна бути інформація про масштаб перевірки, мету аудиторської перевірки, форму подання звіту перевірки, методи перевірки, місце і строки перевірки.

Перш ніж погодитися на здійснення аудиту, аудитори повинні здійснити аналіз інформації щодо потенційного клієнта, крім того необхідно врахувати спеціальні вимоги до аудиторів щодо їх незалежності, зважити реальну можливість задовольнити потреби замовника [4; 5].

Згідно з Міжнародними стандартами аудиту [5] погодженість сторін необхідно підтвердити документально. Отже, підтвердженням згоди аудитора на здійснення аудиту є лист-зобов'язання. Цей лист може містити положення, які стосуються меж відповідальності аудиторської фірми перед клієнтом, форми подання аудиторського звіту, розцінки та інші моменти. Керівник аудиторської фірми зобов'язаний проінформувати керівництво замовника про сутність аудиторської перевірки та про відповідальність сторін.

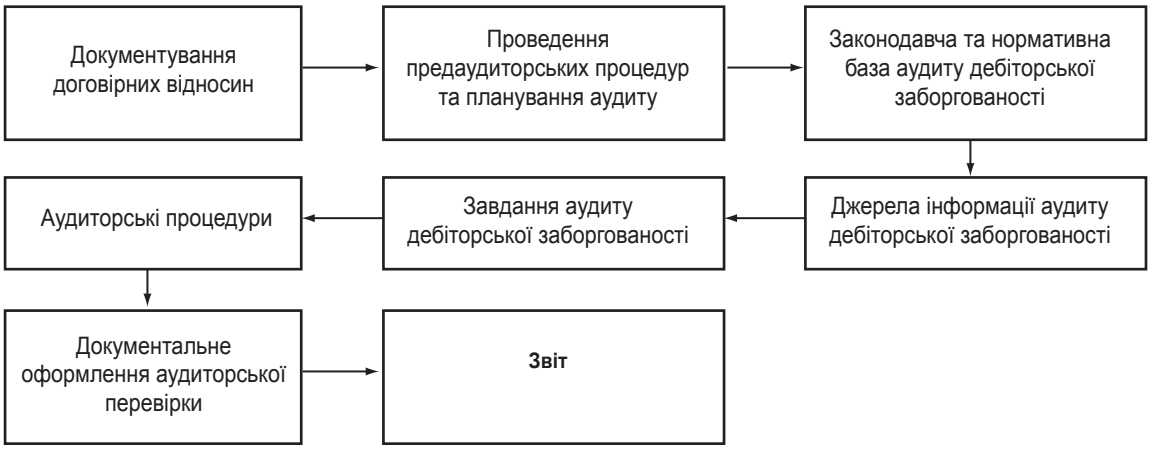

Рис. 1. **Елементи методики аудиту дебіторської заборгованості**

Також однією з особливостей методики аудиту дебіторської заборгованості є правильно визначені завдання, які повинен вирішити аудитор під час перевірки. Важливо, щоб аудитор здійснив: установлення реальності дебіторської заборгованості та простроченої заборгованості; перевірку правильності списання заборгованості, строк позовної якої минув; перевірку правильності та обґрунтованості списання заборгованості; дослідження правильності оформлення і відображення в обліку заборгованості за виданими авансами, пред'явленими претензіями тощо.

В ході виконання поставлених завдань необхідно дотримуватися вимог законодавчої та нормативної бази, що регламентує порядок здійснення обліку дебіторської заборгованості, а також аудит зазначеної ділянки обліку.

Вкрай важливою особливістю методики аудиту дебіторської заборгованості є визначення джерел інформації аудиту. Такі джерела обумовлені специфікою діяльності суб'єкта господарювання (сферою, організаційно-правовою формою, масштабами бізнесу тощо), а також особливостями організації обліку (програмні продукти, наявність міжнародних зв'язків тощо). Безперечно, джерелами інформації будуть первинні документи, регістри аналітичного та синтетичного обліку, форми фінансової звітності, акти звірок, звіти / акти попередніх перевірок чи аудитів тощо.

Досліджуючи наявні джерела, аудитор зможе зібрати достатні та відповідні аудиторські докази для формування неупередженої думки щодо достовірності інформації, яка відображена в обліку дебіторської заборгованості.

Для отримання аудиторських доказів необхідно провести аудиторські процедури (по суті, аналітичні процедури тощо).

У ході перевірки отримана інформація фіксується у різного роду робочих документах.

На завершальному етапі аудиту дебіторської заборгованості аудитори здійснюють обробку отриманої в ході перевірки інформації та складають аудиторський звіт.

Вивчення спеціальної літератури дозволило узагальнити найбільш типові порушення, які трапляються під час перевірки ведення обліку дебіторської заборгованості (рис. 2).

Висновок. Загалом слід зазначити, що методика аудиту дебіторської заборгованості має велике практичне значення, оскільки вона дозволяє виявити викривлення у фінансовій звітності, а надані аудиторами результати діяльності дають впевненість користувачам фінансових звітів підприємства та власникам для прийняття управлінських рішень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

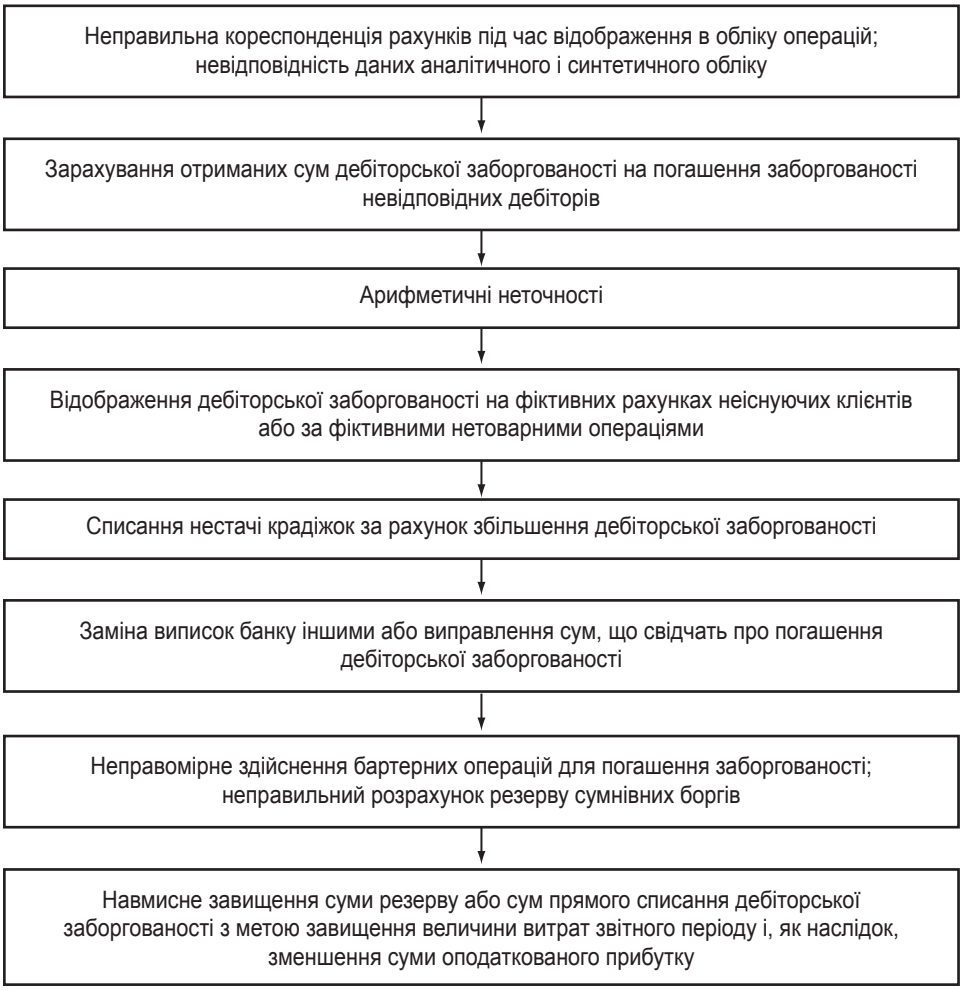

Рис. 2. **Найбільш типові порушення, які трапляються під час перевірки ведення обліку дебіторської заборгованості**

Література: 1. Бурлан С. А., Руденко Н. О. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 184 с. **2.** Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Мізік Ю. І., Конопліна О. О. Аудит: методика і організація : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с. **3.** Самородова Н. М., Дікань Л. В., Голуб Ю. О. Аудит : навч.-метод. посіб. для організації самостійної та індивідуальної роботи студентів напрямів підготовки «Облік і аудит» та «Фінанси і кредит». Харків : ХІБС НБУ, 2012. 209 с. **4.** Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2017. 246 с. **5.** Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016–2017 рр. URL: https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolu-yakosti-2016-2017. **6.** Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19.

ВЛАСНІ ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.146

Данник О. С.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття «власні» та «залучені» джерела формування активів підприємства. Проаналізовано джерела формування капіталу підприємства, наведено їхню класифікацію та визначено роль власних джерел у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. Окреслено основні функції власних джерел у формуванні фінансового капіталу.*

Ключові слова: *власний капітал, позиковий капітал, джерела фінансування, господарська діяльність, зобов'язання, кредит.*

Аннотация. *Определена сущность понятий «собственные» и «привлеченные» источники формирования активов предприятия. Проанализированы источники формирования капитала предприятия, представлена их классификация, и исследована роль собственных источников в обеспечении эффективной деятельности предприятия. Очерчены основные функции собственных источников в формировании финансового капитала.*

Ключевые слова: *собственный капитал, заемный капитал, источники финансирования, хозяйственная деятельность, обязательства, кредит.*

Annotation. *The meanings of concepts «own» and «attracted» resources of formation of enterprise assets were defined in this article. The sources of capital formation of the enterprise and their classification are considered, the role of own sources in ensuring the efficient operation of the enterprise is also analyzed in this article. The main functions of own sources in the formation of financial capital are determined.*

Keywords: *equity, borrowed capital, sources of financing, economic activity, liabilities, credit.*

Кожне підприємство, незалежно від його організаційно-правової форми, перед початком своєї діяльності стикається з однією з основних та суттєвих проблем – проблемою формування фінансового капіталу підприємства та побудування оптимальної структури джерел фінансування. Особливе місце в структурі джерел фінансування займає саме власний капітал підприємства, який виступає гарантом стійкості та перспективності суб'єкта ринкової діяльності. Пошук способів збільшення власного капіталу та визначення його оптимальної структури є і досі актуальною проблемою ефективності управління джерелами фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття джерел формування активів підприємства було розглянуто в наукових роботах таких вітчизняних учених, як В. П. Рябоконь, Л. В. Нападовська, О. С. Бородкін, В. В. Сопко, Є. Ф. Брігхем, М. В. Кужельний С. В. Мних, А. М. Поддєрьогін, Г. А. Стасюк та ін.

Незважаючи на велику кількість наукових робіт щодо аналізу цієї теми, питання поняття «структури» внутрішніх джерел формування фінансового капіталу підприємства та їх застосування, визначення основних функцій, які би визначили шлях ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства, залишається актуальним і потребує детального вивчення.

Метою цієї статті є трактування понять «джерел формування капіталу», визначення необхідності залучення власних джерел як основного фактора побудови врегульованої структури фінансування підприємства та виявлення основних функцій власного капіталу для забезпечення оптимального вибору джерел формування фінансового капіталу та підвищення фінансової стабільності підприємства.

Розвиток ринкових відносин в Україні та підвищення рівня конкурентоспроможності для суб'єктів господарювання визначає основний напрямок оптимізації своєї діяльності для підприємств. Для зберігання фінансової стабільності та утримання своєї позиції на ринку останнім треба не тільки розробляти механізм впровадження свої стратегії та тактики на зовнішньому середовищі, але й налагоджувати внутрішнє управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Основні фактори, які можуть цьому сприяти, це – ресурсна збалансованість, розробка економічно обгрунтованих нормативів, ефективний підхід до використання власного і запозиченого капіталу, оцінювання фінансової звітності для визначення фінансового стану. Формування ресурсів та їхнє використання є визначальними фактора-

© Данник О. С., 2020

ми для фінансового стану підприємства, яка є складовою частиною загальної системи управління його діяльності [1]. Воно надає можливість вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту для досягнення основної мети й отримувати додатковий дохід. Високі кінцеві результати господарської діяльності підприємства визначаються саме оптимально-розміщеними фінансовими ресурсами та переважанням власних джерел у структурі активів підприємства.

Формування фінансових ресурсів підприємства переважно залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників. До внутрішніх чинників відносяться: уточнення фінансових завдань, ефективне управління фінансовими ресурсами, оптимізація об'єму виготовленої продукції з метою мінімізації запасів і відповідних витрат, визначення оптимальної структури виробництва з метою збільшення амортизаційних відрахувань обладнання, аналіз структури витрат підприємства та шляхи її оптимізації тощо. До зовнішніх чинників відноситься: темп приросту інфляції, зменшення або зростання цін на фактори виробництва, рівень соціально-економічного розвитку країни та стан її фінансового ринку [2].

Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємства є власні (внутрішні) та залучені (зовнішні) кошти (рис. 1).

Джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства зазвичай складаються з тих коштів, які безпосередньо формуються, виходячи з потреб для організації фінансово-господарської діяльності підприємства. Вони займають переважну частку у формуванні власного капіталу підприємства.

Статутний капітал – це грошові кошти підприємства, які вносяться учасниками як перший внесок при його реєстрації. Його також називають складовим капіталом або статутним фондом. У своєму головному визначенні: статутний капітал – це початковий внесок грошових коштів у створення нового бізнесу, для оплати активів, які сформують ресурсну базу для ведення діяльності організації на старті.

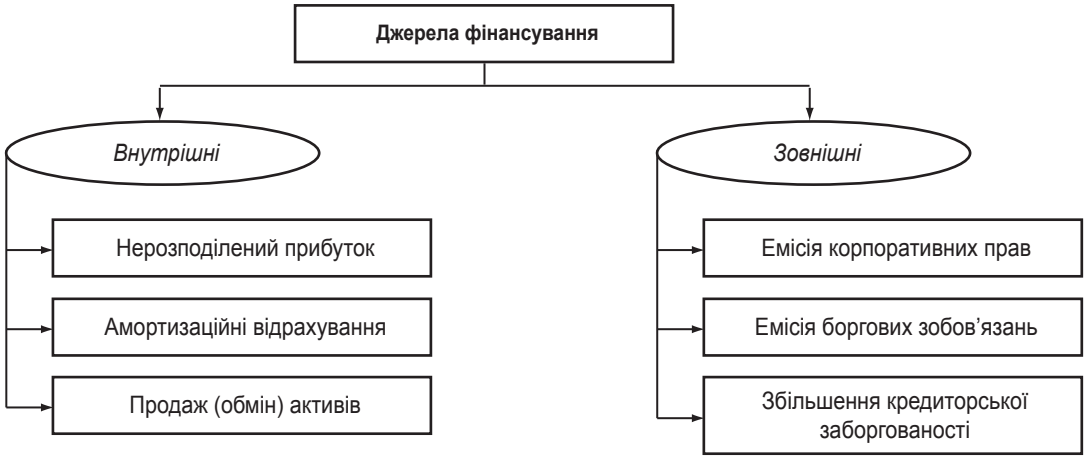

Рис. 1. **Джерела фінансування підприємств**

Його основною функцією є врегулювання відносин власності та управління підприємством.

Амортизаційні відрахування – це поступове перенесення вартості основних фондів на виготовлені продукти. Вони є одним із найдешевших джерел фінансування, адже не оподатковуються і не потребують витрат на мобілізацію. Розмір амортизаційних відрахувань залежить від норм амортизації, структури груп та їх балансової вартості.

До операцій з продажу включається обмін одних непоточних активів на інші непоточні активи, за умови, якщо такий обмін має комерційну сутність [4].

Головною умовою для повноцінного формування та функціонування підприємства є наявність власного капіталу. Вчені виділяють вкладений та нагромаджений власний капітал підприємства. Власний капітал – це частина активів підприємства, фінансові ресурси, які залишаються після вирахування його зобов'язань. Він відображає частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власних засобів підприємства та його власників.

Виконуючи функції фінансування господарської діяльності на довгострокову перспективу, виступаючи так званим «гарантом», який є відповідальним за захист прав вкладників від втрати грошей та кредиторів, а в іншому випадку – механізмом компенсації понесених збитків, власний капітал – це вирішальний елемент для початку і подальшого продовження господарської діяльності кожного підприємства.

Амортизаційні відрахування займають важливе місце у складі внутрішніх джерел підприємства, виступаючи засобом не збільшення власного капіталу, а його «реінвестування» власного капіталу. Особливо це актуально для підприємств із високою вартістю нематеріальних активів та основних засобів [3].

Основними перевагами власних джерел фінансування відносно залучених ресурсів є відносна простота та швидкість їхнього залучення, забезпечення фінансової стабільності розвитку підприємства, можливість отримання більшого прибутку, зниження ризику неприбутковості та збереження повного регулювання і контролю з боку вкладників та засновників. На жаль, обсяги власних фінансових джерел, які можуть бути залучені для формування активів підприємства, є обмеженими [5]. Це, відповідно, залежить від показників діяльності у попередньому періоді, насамперед від її ефективності та потенційних фінансових можливостей.

Таким чином, проаналізувавши структуру джерел фінансування підприємства, можна зробити висновок, що наявність значної питомої ваги власних фінансових ресурсів може позитивно впливати на фінансову діяльність підприємств, тоді як висока частка позичених може свідчити про певні фінансові проблеми. Однак у сучасних умовах діяльності підприємство повинно не використовувати одне джерело формування фінансових ресурсів, а зберігати комплексний підхід до вибору джерел формування активів підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДІА.* 2011. № 47. С. 227–283. **2.** Коробко М. В. Оптимізація структури капіталу. *Вісник технологічного університету Поділля.* 2003. № 1 (Ч. 2). С. 110–115. **3.** Джерела фінансування діяльності суб'єктів господарювання. URL: https://pidruchniki.com/16280414/finansi/dzherela_finansuvannya_diyalnosti_subyektiv_gospodaryuvannya. **4.** Кропівцова Н. І. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг*. 2011. Вип. 1. С. 261–268. **5.** Гнип Н. О. Моделі формування фінансового потенціалу в рамках стратегії зростання підприємства. *Держава та регіони.* 2010. № 2. С. 63–66.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

УДК 657:22:338.486

Демченко М. М.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості бухгалтерського обліку туристичної сфери. Виокремлено особливості бухгалтерського обліку, характерні риси туристичної діяльності і принципи формування собівартості туристичного продукту. Запропоновано удосконалення контрольних процедур на туристичних підприємствах.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, туризм, туристичний продукт, туристи, туроператори.*

© Демченко М. М., 2020

Аннотация. *Рассмотрены особенности бухгалтерского учета туристической деятельности. Выделены особенности бухгалтерского учета, характерные черты туристической деятельности и принципы формирования себестоимости туристического продукта. Предложено усовершенствование контрольных процедур на туристических предприятиях.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, туристическая деятельность, туристический продукт, туристы, туроператоры.*

Annotation. *The article considers the peculiarities of accounting for tourism. The peculiarities of these accounting, the characteristic features of tourist activity and the principles of forming the cost of a tourist product are singled out. Improvement of control procedures at tourist enterprises is offered.*

Keywords: *accounting, tourist activity, tourist product, tourists, tour operators.*

Бухгалтерський облік (далі – БО) – це процес виявлення, реєстрації, накопичення, зберігання і передачі інформації про діяльність підприємства різними користувачами для прийняття рішень. Засновником цього обліку є Лука Пачолі, котрий в 1494 р. розробив книгу «Трактат про рахунки і записи». Вперше про подвійну бухгалтерію написав Б. Котрульї в 1458 р. У літописах першим згадується бухгалтер (утримувач книг) в 1498 р., аудитор (контролер обліку) – в 1324 р.

На сьогодні роль і можливості бухгалтерського обліку в суспільстві змінилася таким чином, що сам бухгалтер має бути розвиненим всебічно – бути не тільки обліковцем, а й акаунтером, який активно використовує інформацію. Враховуючи неабияку важливість БО в усіх сферах господарської діяльності, значну кількість наукових і практичних доробок, важливим залишається питання обґрунтування особливостей ведення БО окремих сфер. У нашому дослідженні – це туристична сфера.

Метою роботи є обґрунтування особливостей бухгалтерського обліку туристичної сфери. Основним завданням цієї роботи є визначення особливостей БО туристичної діяльності, виокремлення характерних рис туристичної сфери і принципи формування собівартості цього продукту.

Слід зазначити, що в 1979 р. розроблено Комітет із міжнародних стандартів БО (КМСБО), а також розпочато розробку міжнародних стандартів (МСБО) – IAS (International accounting standards). У 1999 р. в Україні почалося реформування БО згідно з МСБО і національними стандартами (П(С)БО). З 2000 р. розрахунки проводяться відповідно до П(С)БО та Плану рахунків [1].

Варто зазначити, що БО дуже важливий для кожного. Без бухгалтерії не може існувати жодне підприємство, фірма, компанія. Поки існує держава, а з нею і податкова система, фінансова звітність залишається на бухгалтері.

У сучасності інтеграція економіки набула таких розмірів, що стала необхідною уніфікація БО для розуміння в інших державах [2].

За обліком взаєморозрахунки між контрагентами можуть бути туроператорами-резидентами та перевізниками, хотельєрами чи агенціями, а також імпортом послуг за умови передоплати.

Основними проблемами бухгалтера є:

1) відображення укладення елотмент- та комітмент-угод в обліку туризму;

2) установлення впливу змін валютних курсів на фінансові результати діяльності;

3) нарахування податкового кредиту з ПДВ за операціями з імпорту [3].

Наприкінці XIX ст. розвиток обліку на Галичині набуває регламенту і є обов'язковим згідно із законом. Значний вплив розвитку БО на західноукраїнських землях мали: Т. Кормош, К. Левицький, Т. Войнеровський, Р. Залозецький, В. Нагірний, П. Цьомпа, Р. Райш, К. Крайбіг та ін.

У своїх дослідженнях найбільшу увагу Т. Кормош приділяє формуванню резервності і її використанню. Джерелом утворення є, по-перше, внески членів товариства у вступі; по-друге, частина чистих прибутків. Щодо його розмірів Т. Кормош – прихильник німецьких економістів Шульце й Деліча, котрі вважали, що резервний фонд кредитних спілок повинен становити щонайменше 10 % від декларованих уділів, а для інших повинен зростати так, щоб підприємство обмежувалось фондом.

Окрім створення надійних фінансових умов для діяльності товариств, Т. Кормош приділяв найбільшу увагу стратегії зниження витрат. Він подав найцікавіші пропозиції щодо класифікації витрат, зробивши наголос на збереженні різних видів витрат до величини кредитів [4].

Таким чином, можна сказати, що більшу увагу приділив питанням формування капіталу. Розглядаючи капітал основою фінансової могутності, а також підставою для отримання кредиту, власний капітал повинен становити одну третину оборотного капіталу.

Тепер розглянемо нашу другу частину теми – туризм – тимчасовий виїзд людини з міста або його постійного проживання для оздоровлення, пізнавання, професійно-ділового або інших цілях без здійснення діяльності, яка оплачувалась в місці, куди особа прибуває.

Ознаки обліку туристичної сфери визначаються особливостями галузі й специфікою суб'єктів туристичної діяльності: наявністю власної матеріальної бази, визначенням доходу від надання туристичних послуг, необхідністю додаткових витрат зі страхування, операціями з валютними коштами тощо.

Бухгалтерський облік туристичних операцій-відображення операції з послугами, які дозволяють туристичному оператору отримати готівку в оплату вартості турів без реєстраторів. Із застосуванням касових ордерів та видачею відповідних квитанцій.

Коли туристичний оператор формує свій продукт, він включає до нього цілий комплекс послуг, також одночасно заключає договори з багатьма контрагентами.

Продукт, який пов'язаний з туризмом, складається з різних туристичних послуг. Саме це обумовлює використання в БО туроператорами норм і положень, які регулюють порядок визнання доходів і витрат від надання послуг. Найголовніший об'єкт у формуванні продажу туристичних послуг – фінансові ресурси, які вкладені в ці послуги.

Звідси всі зміни, які обумовлюються формуванням турпродукту і його продажем, створюється документ і записується в регістрах, які дають змогу отримувати найрізноманітнішу інформацію, потрібну для управління господарською сферою в туризмі [5].

Найголовніші документи з оформлення туризму: договір з клієнтами на туризм, готель, екскурсії, обслуговування; туристичний ваучер; страхування; договір з компаніями, які рекламують послуги операторів та агентів.

Синтетичний облік у суб'єктів представляють за класифікаційними ознаками: залежно від суб'єкта (туристичних операторів й агентів), від виду туризму (внутрішнього та різних підвидів туристичних подорожей). Він передбачає формування собівартості послуг на рахунку 23 «Виробництво». Собівартість визначається вартісною оцінкою матеріальних й інших витрат, які використовують у процесі виробництва і продажу, а також інших витрат просування і реалізації.

Дохід від реалізації (надання послуг) відображається на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», а собівартість списується в дебет субрахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг». Суми надходжень підлягають перерахуванню туроператору від турагента, накопичення за дебетом субрахунку 704 «Перарахунок доходу». Та в кінці звітного періоду списуються на субрахунок 791 «Результат операційної діяльності». Також найчастіше суб'єкти виконують операції із застосуванням субрахунків 331 «Грошові документи в національній валюті» та 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті». Спочатку ведеться облік путівок до санаторіїв, які вже оплатили, пансіонатів та будинків відпочинку. А вже потім облік грошових коштів в національній валюті, які потрібні для придбання іноземної валюти [6].

З урахуванням пропозицій щодо організації та методики бухгалтерського обліку витрат і калькуляції собівартості туристичного продукту запропоновано етапи контролю процесу формування його собівартості:

1. Перевірка прямих витрат на виробництво туристичного продукту;

2. Перевірка розподілу непрямих витрат на виробництво туристичного продукту.

Під час контролю за наведеними етапами найбільшу ефективність контролю забезпечать такі прийоми: документальний – перевірка по суті, нормативно-правова, за формою, арифметична, зустрічні та взаємні перевірки, хронологічна; фактичний – інвентаризація, огляд, спостереження, комбінований (контрольна закупка туристичної послуги з використанням прийомів огляду та обстеження). В табл. 1 наведено кореспонденцію рахунків типових операцій для БО витрат туристичного підприємства.

Таблиця 1

Бухгалтерський облік витрат туристичного підприємства

Зміст господарської операції	Сума	Кореспонденція Рахунків	
		дебет	кредит
1	2	3	4
Нараховано витрати на просування туризму	28 751 39	39	13,20, 22,31, 37, 63, 65, 66
Перераховано кошти за бронювання готелю для групи туристів (можливе часткове повернення оплати)	59 180	371	31

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Перераховано передоплату авіакомпанії (можливе часткове повернення оплати)	171 637	371	31
Повністю перераховано кошти за проживання готелю	236 720	371	31
Отримано підтвердження від готелю про повну оплату (повернення оплати неможливе)	295 900	39	371
Повністю перераховано кошти за комплект авіаквитків	42 909	371	31
Нараховано комісійну винагороду турагенту	214 546	39	371
Виписано авіаквитки (повернення оплати неможливе)	17 386	39	31
Перераховано комісійну винагороду турагенту	17 386	685	685
Оплачено послуги приймаючої сторони (іноземного туроператора)	31 680	39	31
У кінці місяця розподілено і списано непрямі виробничі витрати	39 166	23	91

Слід звернути увагу, що у нашому прикладі дебіторська заборгованість списується на витрати майбутніх періодів тоді, коли за умовами договору здійснені видатки вже не можна повернути. Витрати на просування туристичного продукту необхідно списувати поетапно протягом деякого періоду, рівними частками або пропорційно обсягу реалізації у звітному періоді з урахуванням очікуваного загального обсягу його реалізації.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що організацію БО непрямих виробничих витрат на туристичну діяльність необхідно узгодити з методом обліку та калькуляцією собівартості туристичного продукту. Кожний із наявних методів має свої переваги та недоліки. Так, простий метод – найлегший у розрахунках і організації обліку, однак він не надає можливість розрахувати собівартість окремих туристичних продуктів.

Попроцесний метод дозволяє найбільш точно визначити собівартість усіх туристичних продуктів, які реалізуються туристичним підприємством, але він найбільш трудомісткий. Позамовний метод дозволяє визначити собівартість кожного виду туристичних продуктів, однак не виключає наявність непрямих витрат та обгрунтований вибір бази їх розподілу. Нормативний метод також має певні обмеження щодо умов та ефективності використання. При виборі методу обліку витрат і калькулювання собівартості вирішальне значення матимуть характер туристичного продукту, мета подорожі, чисельність туристичних груп та інші ознаки класифікації подорожей.

БО адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат у туристичній сфері суттєво не відрізняється від обліку таких витрат іншими підприємствами.

Вдосконалення організації та обліку витрат туристичного підприємства вимагає розробки облікової моделі, яка зважатиме на мету й особливості діяльності такого підприємства та дозволятиме виконати поставлені перед ним завдання. Необхідно зазначити, що наведені пропозиції щодо організації обліку витрат туристичного підприємства доцільно впроваджувати на основі сучасних інформаційних технологій.

Це не тільки полегшить реалізацію завдання, а й дозволить створити динамічну облікову модель, здатну адаптуватись до змін у структурі туристичного продукту, договірних умовах розрахунків із контрагентами, законодавства тощо.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно наголосити, що на структуру та характер витрат туристичного підприємства, організацію та методику їх обліку впливає комплекс факторів, зокрема: організаційна форма туристичної діяльності, структура турів, договірні умови надання турпослуг, законодавчі вимоги до суб'єктів туристичної діяльності, наявність форс-мажорних обставин тощо.

Особливості туристичної діяльності повинні знайти відображення у наказі про облікову політику підприємства, яка має відповідати інформаційним потребам управління витратами, калькуляція собівартості туристичних продуктів і захисту економічних інтересів підприємства. Крім того, необхідно розробити і впровадити методичні рекомендації з планування, обліку та калькуляції собівартості туристичного продукту з урахуванням досвіду інших країн, вимог чинного законодавства і особливостей діяльності туристичних підприємств в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/. **2.** Коваленко В. В. Нагальні проблеми реформування бухгалтерських органів. *Бухгалтерський вісник України.* 2010. № 33. **3.** Височан О. С. Елотмент та комітент у зовнішньоекономічній діяльності туристичних операторів: проблеми облікового відображення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 722 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 32–37. **4.** Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidruchniki.com/70398/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/ukrayinska_oblikova_shkola. **5.** Навчальні матеріали. URL: https://works.doklad.ru/view/M2Jtmjudh3k.html. 6. Навчальні матеріали. URL: https://works.doklad.ru/view/Nj9RF0H0IOI.html.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ

УДК 336.717.061

Деркач Ю. Е.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено наявні підходи до трактування поняття «кредитоспроможність», визначено його характерні ознаки. Розглянуто наявні методи оцінювання кредитоспроможності позичальника – юридичної особи, виділено їх основні переваги та недоліки. Наведено схему оцінювання кредитоспроможності позичальника на основі використання системи рейтингової оцінки, впровадження якої дозволяє знизити кредитні ризики та підвищити якість кредитного портфеля банку.*

Ключові слова: *кредитоспроможність, методика оцінювання кредитоспроможності, позичальник, показники фінансового стану, фінансові коефіцієнти, якісні показники кредитоспроможності.*

Аннотация. *Обобщены существующие подходы к трактовке понятия «кредитоспособность», определены его характерные признаки. Рассмотрены существующие методы оценки кредитоспособности заемщика – юридического лица, выделены их основные преимущества и недостатки. Приведена схема оценки кредитоспособности заемщика на основе использования системы рейтинговой оценки, внедрение которой позволяет снизить кредитные риски и повысить качество кредитного портфеля банка.*

Ключевые слова: *кредитоспособность, методика оценки кредитоспособности, заемщик, показатели фінансового состояния, финансовые коэффициенты, качественные показатели кредитоспособности.*

Annotation. *Characteristic features. The existing methods of assessing the borrower's creditworthiness of a legal entity are considered, their main advantages and disadvantages are highlighted. The scheme of assessment of the borrower's creditworthiness is based on the use of the rating system, the implementation of which allows to reduce credit risks and improve the quality of the bank's loan portfolio.*

Keywords: *solvency, methodology of estimation of solvency, borrower, indexes of the financial state, financial coefficients, quality indexes of solvency.*

© Деркач Ю. Е., 2020

В умовах фінансово-економічної кризи, що характеризується збільшенням неплатоспроможності суб'єктів господарювання кредитного ринку, яке спричиняє зростання частки сумнівних кредитів у кредитних портфелях банків, особливої актуальності набуває питання вивчення оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. Зазначене, насамперед, обумовлене тим, що значна частина протермінованих кредитів виникає внаслідок недостатньо глибокого аналізу кредитоспроможності позичальника на етапі прийняття рішення щодо кредитування, що спричинено відсутністю новітніх методик оцінки кредитоспроможності позичальника, які б чітко відповідали вимогам сьогодення.

Метою статті є узагальнення методичних підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальника банку для запобігання зростанню проблемної заборгованості.

Особливості оцінки кредитоспроможності комерційних банків, а також аналіз наявних проблем у цій сфері є об'єктом наукових досліджень. Зокрема, наявні аспекти кредитних відносин знайшли відображення у дослідженнях таких вчених, як О. В. Васюренко, О. М. Гриценко, А. Г. Грязнова, Т. М. Корпанюк, А. О. Єпіфанов, Г. Г. Коробова, О. І. Лаврушин, В. Д. Лагутін, Є. І. Мешкова, А. М. Мороз, Г. С. Панова, М. І. Савлук, В. Т. Севрук, І. В. Сало, М. І. Сивульський та ін. Однак ці проблеми потребують удосконалення та рекомендації щодо способів забезпечення та удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку для вирішення проблеми економічного зростання.

При наданні кредитів будь-який банк стикається з необхідністю оцінки кредитоспроможності позичальників. Ця процедура є обов'язковою, а її результати істотно впливають як на умови конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку в цілому. Для позичальника оцінка кредитоспроможності також важлива, оскільки від її результату залежить, в якому обсязі буде наданий кредит, і чи буде він наданий взагалі.

Результатом неякісної та недостовірної оцінки кредитоспроможності позичальників може стати погіршення якості кредитного портфеля банку, яке може спричинити необхідність зайвого резервування. У кращому випадку це призведе до погіршення фінансового стану банку, у гіршому – до банкрутства.

Надійним способом вирішення цієї проблеми є розробка і використання обґрунтованої методики, що дозволятиме банку реально оцінювати кредитоспроможність позичальників. Проте слід зазначити, що не існує ні єдиної методики, ні єдиного підходу до її побудови.

Для прийняття рішень щодо кредитування потрібно використовувати постійні потоки інформації всередині підприємницьких структур та за їх межами, а також різні форми інформаційного забезпечення на основі організації спеціальних інформаційних підприємницьких структур – асоціацій кредиторів, організацій з моніторингу підприємницьких структур.

У країнах з розвиненою ринковою економікою для оцінки кредитоспроможності клієнтів застосовуються методики якісного аналізу, що базуються на агрегованих кількісних та якісних характеристиках позичальника. На основі комплексної оцінки визначається питома вага та пріоритетність кожного критерію з метою вираження суми бальних оцінок. Потім складається таблиця ступеня ризикованості та прийняття рішення. На базі отриманих експертних оцінок та питомої ваги критерію визначається сукупна оцінка кредитного ризику за кожним окремим позичальником та приймається рішення про кредитоспроможність клієнта – потенційного позичальника, доцільність видачі йому кредитних коштів.

На сучасному етапі розвитку економічної науки використовується велика кількість методів і підходів щодо оцінки кредитоспроможності, які не виключають один одного, а доповнюють – оцінюючи кредитоспроможність позичальника відповідно до реальності.

Згідно з класифікацією, яка запропонована професором І. В. Вишняковим [3], підходи до оцінки кредитоспроможності можна поділити на класифікаційні моделі та моделі на базі комплексного аналізу. З класифікаційних моделей виділяють прогнозні (дозволяють ранжувати позичальників залежно від загрози їх банкрутства) та рейтингові (дозволяють групувати позичальників залежно від їх категорії, яка ґрунтується на розрахованій групі фінансово-економічних показників).

Рейтингові оцінки дозволяють спрогнозувати здійснення в строк майбутніх платежів за кредитом, ліквідність і реальність оборотних активів, оцінити загальний фінансовий стан позичальника, а також дають можливість визначити межі зниження обсягу прибутку, в яких здійснюється погашення кредиту. Перевагами рейтингових моделей є їх простота, здатність розрахувати оптимальне значення за частковими показниками, здатність ранжування позичальників за результатами, комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності (використовувані показники характеризують підприємства з різних боків діяльності позичальника).

Прогнозні моделі, які ми отримуємо завдяки використанню статистичних методів, використовуються для оцінки «якості» потенційних позичальників. При множинному дискримінантному аналізі використовується дискримінантна функція (Z), яка враховує коефіцієнти регресії та фактори, які характеризують фінансовий стан позичальника, в тому числі фінансові показники.

Методи аналізу і система показників кредитоспроможності потенційного позичальника, що використовуються комерційними банками, досить різноманітні. Умовно їх можна розбити на класифікаційні (статистичні) методи оцінки та комплексний аналіз кредитоспроможності (рис. 1).

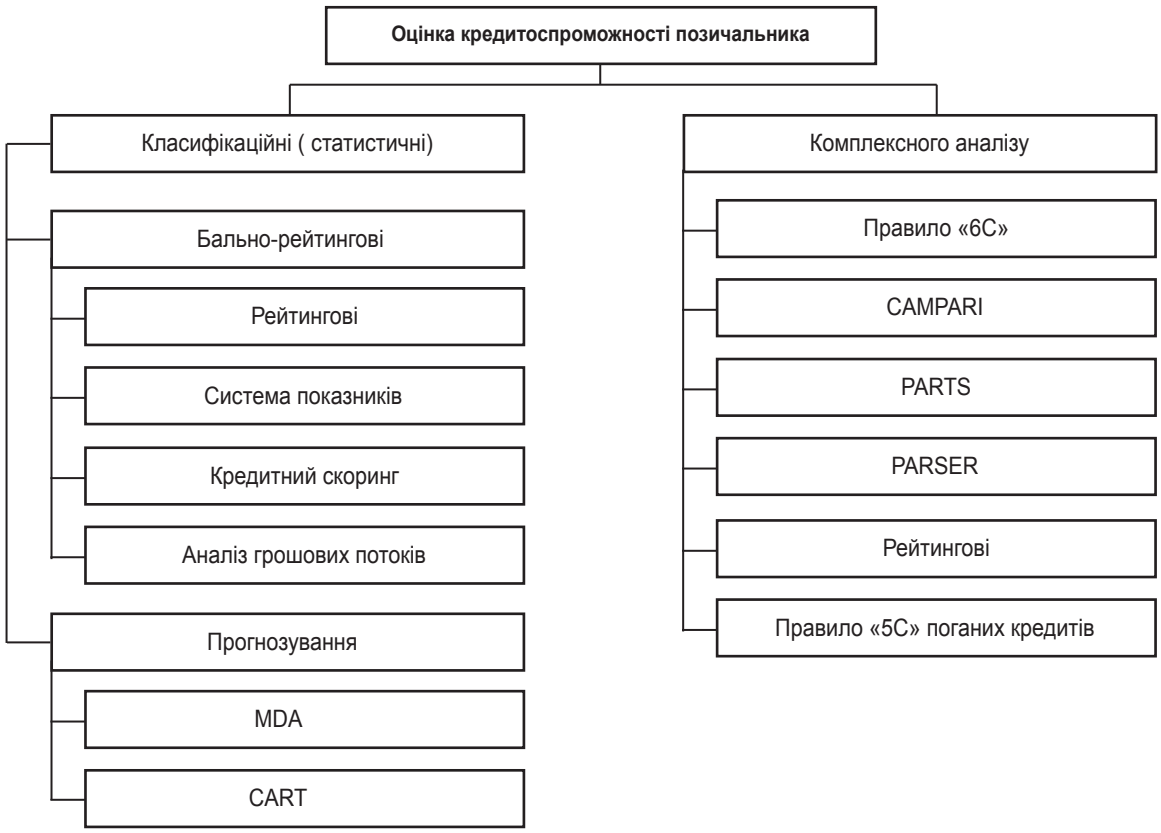

Рис. 1. **Методи оцінки кредитоспроможності позичальника**

Використання методів оцінки кредитоспроможності позичальника українськими банками узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Методи визначення кредитоспроможності позичальника комерційними банками України

Назва комерційного банку	Методи визначення кредитоспроможності
ПАТ «АКБ «КИЇВ»	Бально-рейтингові методи (аналіз показників, кредитний скоринг, рейтинговий метод)
ПАТ «Укрсоцбанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
АТ «Ощадбанк»	Бально-рейтингові методи
ПАТ «Мегабанк»	Бально-рейтингові методи з коригуванням на ділову репутацію позичальника
ПАТ КБ «ПриватБанк»	Рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника
ПАТ «Промінвестбанк»	Бально-рейтингові методи на основі кількісної оцінки фінансового стану та якісного аналізу ризиків
ПАТ АБ «Укргазбанк»	Бально-рейтингові методи залежно від типу позичальника (рейтинговий метод – для суб'єктів малого підприємництва; аналіз показників, кредитний скоринг, прогнозування – для юридичних осіб)
ПАТ «Райфайзен Банк «Аваль»	Бально-рейтингові методи з врахуванням об'єктивних та додаткових факторів діяльності підприємства (специфіка діяльності, наявність нерухомості)
ПАТ «УкрСиббанк»	Бально-рейтингові методи, прогнозування
ПАТ КБ «Правекс-банк»	Бально-рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника. Особлива увага приділяється оцінці вартості забезпечення за кредитною угодою

Отже, методи, які застосовуються в практиці вітчизняних банків, адекватно оцінюють фінансові показники, однак є суттєві проблеми з ефективним використанням якісних характеристик позичальника при оцінці його діяльності, які не мають кількісного вираження (характеристика бізнесу, ринкова позиція позичальника, ділова репутація та ін.).

Проаналізувавши вищезазначене методичне забезпечення оцінювання кредитоспроможності позичальника, можна зробити висновок, що не існує єдиної досконалої методики. Кожна з методик має свої переваги та недоліки. Тому одним із напрямів удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника пропонуємо врахування ризиків за позабалансовими операціями. Ці операції часто використовуються для зменшення витрат, що пов'язані з вимогами обов'язкових резервів, достатності капіталу та іншими нормативами, які банки висувають до суб'єктів господарювання.

Необхідно зазначити, що позабалансові інструменти, наприклад, гарантії чи акредитиви, а також похідні фінансові інструменти (ф'ючерси, опціони) не обліковуються як активи чи пасиви, при цьому вони створюють додатковий ризик банківським установам.

Отже, необхідно удосконалити інформаційне та методичне забезпечення оцінювання кредитоспроможності позичальника в напрямку врахування ризиків потенційних втрат за позабалансовими інструментами при оцінці кредитоспроможності позичальника.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Остафіль О., Рубаха М. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2009. № 19. С. 387–396. **2.** Кравченко В. П., Кравченко В. І. Удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки.* 2010. № 17. С. 11–15. **3.** Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2008. № 3. С. 112–115. **4.** Андрушків Т. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників в управлінні кредитним ризиком банку. *Світ фінансів*. 2008. № 2 (15). С. 113–118.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657: 338.48

Дубініна К. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено специфіку бухгалтерського обліку суб'єктів туристичної діяльності й основні особливості документального оформлення господарських операцій. Зазначено особливості побудови обліку доходів, витрат і фінансових результатів туристичної діяльності. Звернено увагу на основні особливості та внесено пропозиції удосконалення організації обліку.*

© Дубініна К. А., 2020

Ключові слова: *туризм, облік туристичної діяльності, облікова політика, документооборот, форма обліку.*

Аннотация. *Определены специфика бухгалтерского учета субъектов туристической деятельности и основные особенности документального оформления хозяйственных операций. Обозначены особенности построения учета доходов, расходов и финансовых результатов туристической деятельности. Обращено внимание на основные особенности, и внесены предложения усовершенствования организации учета.*

Ключевые слова: *туризм, учет туристической деятельности, учетная политика, документооборот, форма учета.*

Annotation. *The specific of record-keeping of subjects of tourist activity and basic features of documentary registration of economic operations are certain in this article. The features of construction of accounting of incomes, charges and financial results of tourist activity are certain. Paid attention to basic features and suggestions of improvement of organization of account are brought in.*

Keywords: *tourism, an account of tourist activity, registration politics, circulation of documents, a form of account.*

Актуальність теми дослідження. Питання бухгалтерського обліку у будь-якій сфері бізнесу завжди є актуальним. Визначення особливостей бухгалтерського обліку в туристичній сфері допоможе зрозуміти та досягти основної мети всіх підприємств, а саме – постійне збільшення доходу при відносному зменшенні фінансових, матеріальних та трудових витрат. Актуальним це питання є і для держави, бо туризм в Україні досить швидко розвивається та робить чималий внесок у державний бюджет країни.

Постановка проблеми. У наш час, в умовах економічної та соціально-політичної кризи в Україні туристична діяльність є галуззю, що поступово без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту.

Обсяги туристичних послуг, формування яких є досить маловитратним, зростають з кожним роком, як і зацікавленість українців в них. Саме це веде до того, що надходження до державного та місцевих бюджетів збільшуються. Туризм є досить прибутковим бізнесом та вигідним як для суб'єктів туристичної діяльності, так і для держави. Це явище спонукає до вивчення особливостей організації обліку туристичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Питання бухгалтерського обліку діяльності та організації туристичних підприємств досліджували такі вітчизняні вчені, як З. Балченко, Н. Гура, С. Король, Ж. Богданова, Ю. Рудяк, А. Клименко, І. Басов. Однак, незважаючи на неабияку зацікавленість науковців у цьому питанні, невирішеною залишається велика кількість питань щодо завдань бухгалтерської служби, облікової політики, документообороту та форми обліку, що дозволить чітко розмежовувати облік у різних суб'єктів туристичної діяльності. Ці питання мають бути доопрацьовані та більш досконало вивчені.

Метою роботи є визначення особливостей бухгалтерського обліку у сфері туризму.

Туристична діяльність – це діяльність зі створення та просування туристичного продукту, яка формується на правовій основі. Основними документами є: Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері туристичної діяльності, Закон України «Про туризм», галузеве законодавство та підзаконні нормативно-правові акти у сфері туризму [1].

До суб'єктів туристичної діяльності належать: туристичні оператори, агенти та інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення, харчування та інших туристичних послуг [2]. Бухгалтерія суб'єктів туристичного бізнесу по суті має виконувати функції трьох підрозділів: економічного, фінансового, бухгалтерського. Основними операціями бухгалтерії є:

1) ведення касових операцій;

2) заповнення звітних документів;

3) ведення обліку доходів та витрат;

4) ведення обліку оплати праці та заробітної плати;

5) обчислення податків та інших платежів;

6) розрахунки з туристами та постачальниками туристичних послуг тощо.

Отже, можемо зробити висновок щодо основних завдань бухгалтерського обліку на туристичному підприємстві. До них належать:

1) формування повної і достовірної інформації про діяльність туристичного підприємства та його майновий стан;

2) забезпечення контролю за використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм та нормативів;

3) своєчасне виявлення і попередження негативних явищ в господарсько-фінансовій діяльності.

В цілому етапи процесу організації бухгалтерського обліку туроператорів та турагентів такі:

1) визначити свою облікову політику;

2) враховуючи особливості діяльності та технологій обробки даних, обрати форму бухгалтерського обліку;

3) розробити систему і форму управлінського обліку та звітності;

4) затвердити правила документообігу та технології обробки облікових даних.

Головним завданням є визначення облікової політики, бо саме від цього залежить аналіз діяльності підприємства, об'єктивне висвітлення інформації у фінансовій звітності та прийняття важливих організаційних рішень. Облікова політика – організація діяльності підприємства, що має застосовуватись з початком ведення господарських операцій. Від основних елементів облікової політики залежить достовірне відображення господарських операцій та вся інформація фінансової складової [3]

Українське законодавство надає право на формування туристичних продуктів лише туроператорам, водночас турагентам надається право тільки реалізовувати вже сформовані турпродукти. Отже, саме така велика різниця у господарських операціях формує необхідність детального вивчення їх відображення у системі обліку та фінансовій звітності туристичних підприємств.

Особливості здійснення обліку діяльності напряму залежать від спільних та відмінних характеристик туроператора та турагента. Туристична документація оформляється як туроператором, так і турагентом. Основними документами, що регулюють їх взаємовідносини, є агентська угода та договір комісії. Взаємовідносини суб'єкта туристичної діяльності як виконавця туристичної послуги та туриста як її замовника оформляються туристичним ваучером – путівкою (є гарантом отримання та оплати наданих послуг) [4].

Бухгалтерський облік діяльності туроператора та турагента здійснюється згідно зі Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність Україні». Облік витрат ведеться згідно з П(С)БО 16 «Витрати», невеликі туристичні фірми можуть вести облік тільки на рахунку «Виробництво» і не використовувати рахунки «Адміністративних витрат» та «Витрат та збут». Витрати є основою організації обліку. Щоб віднести витрати туроператора до певної категорії, необхідно звернути увагу на всі наявні аспекти: структура турпродукту; умови договору про формування та реалізацію, організаційну структуру підприємства та інше.

Витрати туроператорів включають: витрати на формування турпродукту, транспортні витрати, страхові витрати, витрати на трансферт, окремі послуги, що входять у вартість турпродукту. Обсяг цих витрат та умови їх визнання залежать від виду договору.

Питання щодо обліку загальновиробничих витрат є досить спірним – витрати можуть відразу обліковуватись в дебет рахунку 23 або відноситися на рахунку 91. У другому варіанті вони списуються з кредиту рахунку 91 в дебет рахунку 23 або в повному обсязі, або в сумі розподілених постійних загальновиробничих витрат [5]. Витрати турагентів містять у собі вартість турпродукту, що була сформована туроператором, витрати на маркетингові дослідження, виплати зарплати працівникам турагентства, витрати на рекламу, витрати на збут, амортизаційні відрахування, банківські послуги та ін. Турагенти можуть вести облік витрат тільки на рахунку 23, субрахунку «Виробництво турагентських послуг» або як суб'єкт малого підприємництва – тільки на рахунках класу 8, тобто за елементами витрат [4].

Під час організації бухгалтерського обліку доходів туристичні підприємства використовують норми П(С)БО 15 «Дохід».

Існують два підходи щодо дати визнання доходу туроператора і турагента. При першому підході виникнення доходу припадає на дату надходження коштів на поточний рахунок або до каси туристичної фірми як оплата за турпродукт. Другий підхід вважають більш правильним, відповідно до нього дохід визнається за датою закінчення туру [6]. Умови визнання доходу у туроператора та турагента також різні. У першого дохід визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо результат цієї операції може бути оцінено; у другого, послуги якого вважають посередницькими, надаються одразу і в повному обсязі, ступінь завершеності визначати не треба.

Для обліку доходів від реалізації туристичних послуг туроператор має використовувати субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», субрахунок другого порядку «Дохід від реалізації туристичних послуг», а турагент – «Дохід від реалізації турагентських послуг» [7].

Понесені витрати туристичної фірми та отримані доходи списуються на фінансові результати – рахунок 79 «Фінансові результати».

Прибуток туроператора і турагента теж формується по-різному: у туроператора – це різниця між ціною придбання послуг у постачальників і ціною реалізації сформованої путівки згідно із встановленим механізмом ціноутворення; у турагента – це комісійна винагорода, яку виплачує туроператор за реалізацію свого туристичного продукту. Комісійна винагорода закладається туроператором як відсоток у ціну турпакета або дорівнює відсотку знижки з роздрібної ціни реалізації турпродукту. Турагент має право робити власні нарахування на ціну, за якою турпродукт був придбаний у туроператора.

Суб'єкти туристичної діяльності надають перевагу автоматизованій формі обліку. В такому випадку менше помилок, ніж при паперовій технології, та вище якість обліку.

Відмінності в обліковій політиці та організації обліку суб'єктів туристичної діяльності наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Відмінності в організації обліку туроператорів і турагентів

Ознака	Туроператор	Турагент
Напрям підприємницької діяльності	Формування, просування та реалізація турпродукту	Просування сформованого туроператором турпродукту, рекламно-інформаційні та інші послуги
Форма обліку	Автоматизована, журнальна або спрощена форма	Спрощена форма
Документообіг	Чіткий порядок передачі документів між підрозділами підприємства та від зовнішніх суб'єктів	Складається з документів, які фіксують господарські операції з перепродажу готового туристичного продукту
Рахунки обліку витрат	Рахунок 23, рахунки класу 9 або рахунки класу 9 і 8	Рахунок 23, рахунки класу 8
Контроль облікового процесу	Застосовується внутрішній аудит підприємства	Функцію контролю виконує керівник
Умови визнання доходу	Дохід визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо результат цієї операції може бути достовірно оцінено	Немає потреби визначати ступінь завершеності, бо послуги відносять до посередницьких, надаються відразу в повному обсязі
Формування прибутку	Визначається як різниця між ціною придбання послуг у постачальників і ціною реалізації сформованої путівки згідно зі встановленим механізмом ціноутворення	Визначається як комісійна винагорода, яку виплачує туроператор за реалізацію свого туристичного продукту

Висновки. Враховуючи викладене вище, треба зазначити, що організація бухгалтерського обліку діяльності туроператора і турагента має деякі відмінності, що зумовлені видом діяльності, яку вони здійснюють, формою обліку, зокрема, можливістю застосування спрощеної форми обліку, особливостями документального оформлення господарських операцій, формою здійснення розрахунків та ін. Врахування особливостей здійснення обліку кожним з суб'єктів туристичної діяльності дасть змогу правильно організувати бухгалтерський облік, підвищити ефективність туристичної діяльності та досягти максимальних прибутків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Ващишин М. Правове регулювання туристичної діяльності : навч.-метод, посіб. Львів : ПП Сорока Т. Б., 2014. 168 с. **2.** Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 325/95-ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-Вр. **3.** Облікова політика: починаємо новий рік. Дебет кредит. 01.02.2010. № 5. **4.** Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України : навч. посіб. Київ : Вид-во КУТЕП, 2006. 232 с. **5.** Богданова Ж. А. Бухгалтерський облік і контроль туристичної діяльності : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2011. 20 с. **6.** Момонт Т. В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки.* 2014. № 1 (67). С. 34–40. **7.** Гура Н. О. Облік видів економічної діяльності : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2010. 392 с.

ПУЛІНГ ЯК ЛОГІСТИЧНА ІННОВАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 339.187.6

Задорожна С. І.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто пулінг як систему обороту багаторазової тари, особливості управління та контролю в логістиці тари на підприємствах, розвиток пулінгу в Україні та за кордоном. Визначено переваги пулінгу як ефективної сучасної технології управління тарою на підприємстві.*

Ключові слова: *пулінг, транспортна тара, управління тарою, логістика, управління технологічними процесами.*

Аннотация. *Рассмотрены пулинг как система оборота многоразовой тары, особенности управления и контроля в логистике тары на предприятиях, развитие пулинга в Украине и за границей. Определены преимущества пулинга как эффективной современной технологии управления тарой на предприятии.*

Ключевые слова: *пулинг, транспортна тара, управление тарой, логистика, управление технологическими процесами.*

Annotation. *This article examines pulping as a system of turnover of multiple containers, features of management and control in logistics of containers at enterprises, the development of pudding in Ukraine and abroad. Advantages of pudding as an effective modern container management technology in the enterprise.*

Keywords: *pulling, transport packaging, packaging management, logistics, process control.*

Сучасні тенденції розвитку національного ринку харчової продукції та сільського господарства диктують орієнтованість на європейські норми ведення бізнес-процесів, а саме – використання орендної, прокатної, інакше кажучи – пулінгової пластикової тари. За останні 30 років пулінг став основою для організації обороту багаторазової тари в розвиненому світі. На сьогодні пулінгові компанії присутні на логістичному ринку всіх більш-менш розвинених країн.

Метою статті є аналіз розвитку пулінгової системи в Україні та за кордоном, особливості його розвитку.

Під терміном пулінг розуміється система обороту багаторазової тари, мета якої – оптимізувати логістичні витрати на шляху продукції від виробника до кінцевого споживача [1].

Проблему розвитку пулінгу як ефективної сучасної технології управління тарою на підприємстві висвітлюють у своїх роботах Мамедова Д. [3], Муртазина Г. [5], Авраменко О. [1].

Аналізуючи інформацію про розвиток пулінгу, можна зробити висновок, що він надає відчутні переваги і для постачальників продукції, і для роздрібних торгових підприємств, адже в системі пулу транспортна тара циркулює в межах обмеженого кола компаній так, що жодна компанія, яка увійшла в пул, не зіткнулася ні з проблемою надлишків упаковки на складі, ні з необхідністю придбання додаткової упаковки [3].

Також до переваг можна віднести те, що приховані витрати стають явними, а загальні витрати знижуються. Тобто при використанні цієї системи підприємство рятує себе від необхідності інвестицій в оборотну тару, в тому числі забезпечення резервних запасів тари для покриття тижневих і сезонних піків, адже підприємство платить фіксовану орендну плату за фактично використану тару і не несе жодних витрат, пов'язаних з поповненням тари, що вибула з обороту.

Можна сказати, що за останні роки пулінг став основною системою для організації доставки продукції до кінцевого споживача і способу обороту багаторазової тари в багатьох країнах світу.

Україна залишається великим сільськогосподарським виробником, тому розвиток пулінгу є актуальним питанням.

В умовах сучасного ринку виробники продуктів харчування змушені звертати пильну увагу не тільки на споживчу упаковку, а й аналізувати оборотну тару. Правильний вибір ящиків може заощадити чимало коштів, забезпечуючи надійність ланцюга поставок і економну логістику. Саме такими властивостями володіють багатооборотні полімерні ящики.

© Задорожна С. І., 2020

На українському ринку добре зарекомендувала себе пластикова тара виробництва «Пласт-Бокс Україна». Компанія пропонує асортимент ящиків, які відрізняються розмірами і призначенням: для м'яса, молочних продуктів, хліба, овочів, фруктів, ягід тощо [1].

Складні полімерні ящики, як правило, використовуються в пулінговій системі. Схема бізнесу, при якому тара багаторазового використання не продається, а здається в оренду пулінговою компанією, вже добре відпрацьована в країнах Європи.

На українському ринку пулінгова система працює вже декілька років. До нинішнього моменту практично вся полімерна тара, задіяна в системі пулінг, імпортувалася. Ряд виробників овочів і фруктів поставляють свою продукцію торговельним мережам в складаній полімерній тарі. Виробники отримують вигоду за рахунок економії на утриманні власного «парку ящиків», ритейлери – уніфіковану тару, яку можна використовувати для викладення продукції в торговому залі. А пулінгова компанія – фінансову винагороду за свої послуги [2].

Основними споживачами послуг пулінгу є торговельні марки «Сільпо», «Ашан», «АТБ», «Metro», «Фора», «Верес», «Злагода», а також інші національні виробники і постачальники.

У схемі пулінгу задіяні три учасники, це сама пулінгова компанія, орендар (виробник продукції) і торговельна мережа. Схему руху тари при пулінгу наведено на рис. 1 [1].

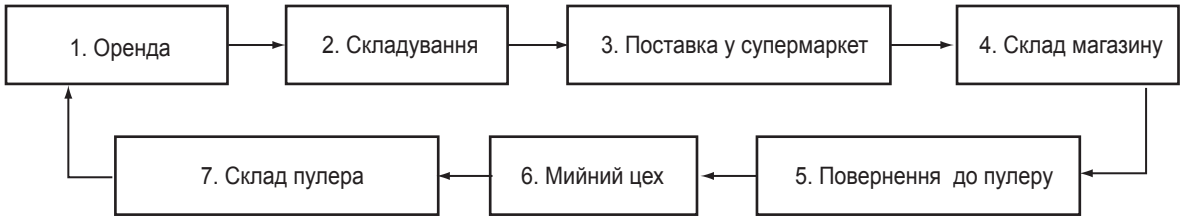

Рис. 1. **Рух тари пулінгової компанії**

Як видно з рис. 1, рух тари між учасниками пулу проходить сім етапів. Виробник продуктів бере пластикову тару у власника (пулера) в оренду і платить йому за користування; магазин виставляє товар на прилавок, не перевантажуючи. Це дозволяє скоротити час на передпродажну підготовку товару; після продажу товару ритейлер збирає порожню тару на своєму складі; пулер самостійно забирає на складі торгової мережі тару, миє її в своєму мийному цеху, робить заміну пошкодженої тари і повертає на свій склад. Згідно з дослідженнями [1; 3] витрати на оренду тари виробник окупає за вісім поставок своєї продукції в торговельну мережу [1].

Аналізуючи пулінг в Європі, зрозуміло, що він досить розвинутий. Найбільші логістичні компанії (Deutsche Paletten Logistik, Polymer Logistics, IFCO Systems та ін.) здають підприємствам в оренду мільйони ящиків.

Компанії використовують багаторазові полімерні засоби для транспортування, зберігання і демонстрації на основі полімерів світового класу, реорганізовують способи доставки швидкопсувних продуктів [5].

У Європі багаторазові транспортні та демонстраційні пакувальні системи, розроблені, поставлені і керовані європейськими компаніями, є ключовими факторами глобального руху до кругової економіки. Вони спроєктовані і виготовлені для безперервного повторного використання та відновлення. В кінці терміну їх служби вони переробляються на нові багаторазові продукти. Крім того, по всьому ланцюгу поставок знижуються викиди парникових газів і споживання енергії [6].

Продукції європейських пулінгових компаній – на високому рівні довговічності і стійкості, адже враховуються три основних критерії (рис. 2).

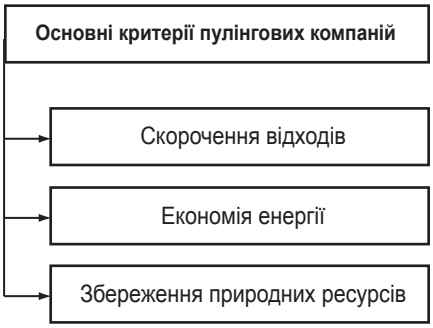

Рис. 2. **Основні критерії європейських пулінгових компаній** [6]

Під скороченням відходів розуміється, що продукти компаній скорочують пакувальні, товарні та трудові витрати по всьому ланцюжку поставок. Пакувальні рішення виготовлені з міцних, довговічних пластикових матеріалів і можуть використовуватися більше 100 разів.

При виготовленні упаковки потрібно менше енергії. Крім того, середній життєвий цикл продукту складає приблизно 10 років.

Виробництво упаковки на основі полімерів вимагає менше води, ніж альтернативи одноразового використання, і зменшує потребу в заготівлі деревини для виробництва деревини та гофротари [6].

Пропонуються різні види та розміри тари для зручності, безпеки і транспортування. Через інтернет-програми роздрібні магазини можуть відслідковувати і контролювати замовлену продукцію. Компанії мають можливість надавати важливу бізнес-інформацію, щоб допомогти роздрібним продавцям знизити бізнес-ризики, заощадити гроші і створити нові джерела доходу [4].

Таким чином, пулінг – це рішення досить серйозного питання, пов'язаного з тарою для транспортування продукції. При визначенні обсягів необхідної кількості тари фірма гарантує своєчасне отримання та належний стан наданої тари. Ця система управління тарою, судячи з відгуків зарубіжних підприємств, дає максимальну ефективність всіх процесів в обороті виробничої тари. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що пулінг – це вибір тих підприємств, які хочуть динамічно розвиватися, скорочуючи свої витрати на тарі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Авраменко О. В.

Література: 1. Авраменко О. В. Пулінг як інноваційна система логістичного управління. URL: http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22841. **2.** История пулинга // Украинская пулинговая компания «Бекристон». URL: http://container-rent.com.ua/RU/pooling_history. **3.** Мамедова Д. Игра в ящик // Коммерсантъ Секрет Фирмы. № 6 от 01.06.2012. С. 40. URL: https://www.kommersant.ru/doc/1932943. **4.** Pooling // Department of Agricultural Economics University of Sydney. URL: http://slg-pooling.com/cooperation/pulingovyj-proekt/. **5.** Муртазина Г. Р. Управление качеством процессов на предприятии: организация логистической деятельности. *Перспективное развитие науки, техники и технологий.* 2018. С. 245–248. **6.** Logistics best practice guide. URL: https://www.clecat.org/media/sr0clesustlogbpg2nded.pdf.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОГРЕСИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

УДК 336.025

Калініна М. Р.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто актуальність питання прогресивного оподаткування на податок на доходи фізичних осіб в Україні. Проаналізовано сутність нового законопроєкту щодо впровадження прогресивного опо-*

© Калініна М. Р., 2020

даткування. Розглянуто поняття прогресивного оподаткування, можливі проблеми при його впровадженні в Україні. Зроблено висновок щодо внесення таких змін до оподаткування.

Ключові слова: *податкова система, податкова політика, оподаткування, прогресивне оподаткування, податок на доходи фізичних осіб.*

Аннотация. *Рассмотрена актуальность вопроса прогресивного налогообложения по налогу на доходы физических лиц в Украине. Проанализирована сущность нового законопроекта по внедрению прогрессивного налогообложения. Рассмотрены понятие прогрессивного налогообложения, возможные проблемы при его внедрении в Украине. Сделан вывод о внесении таких изменений в налогообложение.*

Ключевые слова: *налоговая система, налоговая политика, налогообложение, прогрессивное налогообложение, налог на доходы физических лиц.*

Annotation. *The issue of progressive taxation on personal income tax in Ukraine is considered. The essence of the new draft law on the introduction of progressive taxationis analyzed. The concept of progressive taxation and possible problems with its implementation in Ukraine are considered. It is concluded that such changes are made to taxation.*

Keywords: *taxsystem, taxpolicy, taxation, progressivetaxation, personalincometax.*

Стабільний розвиток будь-якої держави можливий лише в умовах чітко продуманої податкової політики та цільної і справедливої податкової системи країни.

Питання оподаткування доходів фізичних осіб сьогодні активно обговорюється. Так, на початку року до Верховної ради України був внесений законопроєкт № 2758 щодо впровадження змін у Податковий кодекс України (ПКУ) [1], а саме про введення «справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб».

На сьогодні податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) займає одне з центральних місць в податковій системі України та є значним джерелом податкових доходів державного бюджету (11,01 %). Згідно зі статтею 167.1 Податкового кодексу України на сьогодні ставка податку становить 18 % бази оподаткування щодо доходів [2].

Прогресивне оподаткування – це система, за якої податкові ставки збільшуються у міру зростання доходу платника податків. У фінансовій практиці існують два види прогресії: проста і складна [3]. У законопроєкті була запропонована проста прогресія, тобто ставки зростають у міру збільшення доходу (вартості майна) для всієї його суми.

Слід зазначити, що в Україні до 2004 року ПДФО справлявся відповідно до прогресивного оподаткуванню\я і передбачав складну прогресію, тобто доходи ділилися на частини, кожна з яких обкладалася за своєю ставкою. Підвищені ставки діяли не для всього об'єкта оподаткування, що збільшився, а для його частини, яка перевищує попередню [4]. Зазначені ставки оподаткування громадян навряд чи можна було вважати ефективними з точки зору надходжень до держбюджету. Чимало працівників приватних підприємств, намагаючись отримати більші доходи, отримували заробітну плату неофіційно, тож з 1 січня 2004 року оподаткування доходів фізичних осіб за прогресивною шкалою було змінено на оподаткування за єдиною фіксованою ставкою.

Метою статті є розгляд питання такого альтернативного додаткового джерела доходів державного бюджету, як прогресивне оподаткування, його актуальності в Україні на сьогодні. Предметом дослідження є структура нарахування за прогресивними ставками ПДФО, диференціація доходів населення країни. Об'єктом дослідження є ПДФО в Україні.

Наукові роботи, в яких було висвітлено питання прогресивної шкали оподаткування, належать таким вченим, як Д. А. Пасинків [5], І. Є. Зінеєва [6], А. Ю. Ващенко [7], Л. Л. Баранник [8] та інші. Але, незважаючи на ці роботи, проблеми впровадження прогресивного оподаткування в країнах з таким розвиненим тіньовим сектором економіки, як в Україні, залишаються невирішеними, що й обумовило написання статті.

У сучасній державі вибір оподаткування з прогресивною шкалою заснований на визначенні дискреційного доходу – різниці між сукупним доходом і витратами, які спрямовуються на задоволення фізіологічних потреб. Тобто саме дискреційний дохід обумовлює дійсну платоспроможність платників податків. Із зростанням доходів істотно знижується частка життєво необхідних витрат, наприклад, на продукти харчування та інші товари першої необхідності.

Тобто переважає частка дискреційного доходу платника податку. При прямому оподаткуванні платник з меншим доходом несе більш важке податкове навантаження, ніж платник з більшим доходом. Це можна пояснити тим, що частка вільного доходу у особи з малим доходом менше, а частка податку, що сплачується за рахунок вільного доходу, вище. Отже, основна причина впровадження системи прогресивного оподаткування полягає в досягненні справедливості в соціумі. Тобто платники податків, які мають низький рівень доходу, мають право сплачувати меншу суму податкових платежів, ніж ті, хто отримує більший дохід [9].

При вирішенні питання про перехід на прогресивну шкалу оподаткування необхідно враховувати такі аспекти. По-перше, збільшення податків ймовірно призведе до того, що платники податків почнуть приховувати свої доходи. В Україні дуже розвинена тіньова економіка, а саме – приховування реальної кількості працівників, виплата заробітної плати неофіційно та дохід, який не декларують.

Так, за даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології про тіньову економіку, у 2019 році 32 % працівників компаній не були офіційно працевлаштовані, майже половина (45 %) заробітної плати робітників була виплачена неофіційно, а 57 % доходу від бізнесу було приховано від оподаткування [10]. Отже, з упровадженням прогресивної шкали оподаткування такі масові порушення сприятимуть не збільшенню надходжень до бюджету, а, навпаки, зменшенню.

По-друге, введення прогресивного оподаткування може призвести до масового відтоку висококваліфікованих людей. В Україні присутній великий відсоток трудової міграції. За даними представництва ООН, кожен п'ятий українець є потенційним мігрантом і хотів би виїхати з населеного пункту, в якому живе [11]. Отже, прогресивне оподаткування може стати однією з причин міграції, адже при такому ж рівні оподаткування зарплат у європейських країнах набагато кращий рівень життя, комфортніша інфраструктура тощо.

Запропоновані новим законопроєктом зміни в ПДФО відображені в табл. 1.

Таблиця 1

Ставки ПДФО за прогресивним оподаткуванням

Розмір доходу	Ставка ПДФО
Якщо дохід є не більшим, ніж 10 розмірів мінімальної заробітної плати, тобто до 47230 грн	18 %
Якщо понад 10 розмірів мінімальної заробітної плати, але не більше 20 розмірів мінімальної заробітної плати, тобто до 94460 грн	36 %
Якщо понад 20 розмірів місячної мінімальної заробітної плати, тобто понад 94460 грн	54 %

Для більшого розуміння змін в оподаткуванні розглянемо їх на прикладі. Розрахунки заробітної плати працівника за прогресивним оподаткуванням приведені в табл. 2.

Таблиця 2

Розрахунок заробітної плати працівника за прогресивним оподаткуванням

Призначена працівнику заробітна плата	Заробітна плата працівника за вирахуванням податків та зборів	Кошти, які заплатить за працівника компанія
20000 грн	16100 грн	24400 грн
50000 грн	31250 грн	61000 грн
100000 грн	44500 грн	122000 грн

Отже, у разі прийняття нового законопроєкту у роботодавця не буде сенсу підвищувати заробітну плату працівникові.

Прогресивну систему оподаткування можуть дозволити собі виключно економічно розвинені країни з нульовою толерантністю до корупції. Адже основний сенс прогресивної системи в тому, що ПДФО стає системоутворюючим податком для бюджету.

Як було сказано вище, ПДФО складає 11,01 % податкових доходів державного бюджету. За даними Державної служби статистики, близько 93 % працівників отримують заробітну плату не більше 20 тис. грн [12], тобто дохід буде оподатковано за такою ж ставкою, як і зараз, у розмірі 18 %. Це свідчить про те, що лише 7 % працівників будуть мати підвищений ПДФО, що навряд чи зробить цей вид податку системоутворюючим для бюджету.

Аналізуючи все сказане вище, можна зробити висновок про те, що введення прогресивного оподаткування на ПДФО матиме потрібний ефект лише за умовою забезпечення його реальної сплати. Враховуючи те, що в Україні дуже розвинений тіньовий сектор економіки, впровадження законопроекту щодо змін в Податковому кодексі сприятиме лише ще більшому ухиленню від податків, підвищенню трудової міграції та ніяк не збільшенню податкових надходжень до державного бюджету.

Отже, впровадження прогресивного оподаткування має бути поєднано з системними змінами у фіскальній політиці, а також докорінною перебудовою сучасної системи господарювання, щоб ресурси країни спрямовувалися на розвиток усього суспільства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Доходи державного бюджету України за 2019 рік // Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019/. **2.** Про прогресивне оподаткування : Проект закону про внесення змін до статті 167 Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67920. **3.** Про прибутковий податок з громадян : Декрет Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92. **4.** Прогресивне оподаткування // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Прогресивне_оподаткування. **5.** Пасинків Д. А. Прогресивна схема оподаткування: перспективи запровадження // Актуальні проблеми права : матеріали Міжнар. науч. конф., 2016. С. 61–62. URL: https://moluch.ru/conf/law/archive/40/1277/. **6.** Зінеєва І. Є. Прогресивне оподаткування доходів фізичних осіб. *Молодий вчений.* 2015. № 7 (87). С. 422–424. URL: https://moluch.ru/archive/87/16852/. **7.** Ващенко А. Ю. Прогресивний податок на доходи: об'єктивна необхідність. *Міжнародний науково-дослідницький журнал.* 2017. № 5 (59). Ч. 1. С. 10–12. **8.** Баранник Л. Л. Податкова система України: еволюція, труднощі становлення, перспективи. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 1. С. 1–17. **9.** Єременко Є. А. Сутність принципу справедливості в оподаткуванні. *Податки й оподаткування*. 2015. № 9. С. 676–688. **10.** Дослідження про рівень тіньової економіки в Україні за 2019 рік // Київський міжнародний інститут соціології. URL: http://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=897&page=1. **11**. Артюшенко О. М. Трудова міграція – соціальна загроза для України чи перспектива для українців? Гілея. 2019. С. 17–20. URL: http://www.ibisnbuv.gov.ua/cgibin/bis_nbuv/cgiibis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJ=UJRN&. **12.** Рівень заробітної плати в 2019 році // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНОСТЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.1

Кальченко Б. Р.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Досліджено причини виникнення та запропоновано напрями управління дебіторською та кредиторською заборгованостями.*

Ключові слова: *кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, дебітор, процес управління.*

Аннотация. *Раскрыта сущность дебиторской и кредиторской задолженностей предприятия. Исследованы причины возникновения и предложены направления управления дебиторской и кредиторской задолженностями.*

© Кальченко Б. Р., 2020

Ключевые слова: *кредиторская задолженность, дебиторская задолженность, дебитор, процесс управления.*

Annotation. *The article reveals the essence of receivables and payables. The causes of occurrence are analyzed and directions for managing receivables and payables are outlined.*

Keywords: *accounts payable, accounts receivable, debtor, management process.*

В процесі економічних відносин наявність заборгованості є об'єктивним явищем. Враховуючи обмежені фінансові ресурси, заборгованість суттєво впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання та результати його діяльності. Дебіторська заборгованість спричиняє тимчасове вилучення обігового капіталу підприємства та зменшення рівня його оборотності, а кредиторська – тимчасове залучення капіталу. Тому керівництву підприємства важливо постійно стежити за пропорціями між цими двома видами заборгованостей.

Дослідженням сутності та видів дебіторської та кредиторської заборгованостей займалося багато українських та іноземних учених, серед яких слід зазначити: Н. Вірстюк, І. Воробйова, О. Дячук, І. Єригіна, Т. Лівошко, Ю. Сезонко, Ф. Бутинцев, Г. Крамаренко, О. Чорна, О. Прохорова, Н. Сушко, В. Сопко, О. Ромашко, В. Завгородній та ін. [1–7]. Методичні рекомендації щодо управління кредиторською заборгованістю розробляли: Л. Лігоненко, М. Нашкерська, Л. Черненко, Л. Таратута, Є. Дубровська, Т. Єдинак, Л. Бабич, О. Білейченко, Є. Бикова, І. Бланк, Л. Мартюшева, П. Орлов, Л. Павлова.

Метою статті є дослідження сутності та причин виникнення дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, а також обґрунтування доцільності управління ними та виявлення напрямків управлінського впливу на заборгованості.

Дебіторська заборгованість підприємства є одним з фінансових показників його діяльності, який визначає рівень ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання, є заборгованістю дебіторів перед підприємством, яка визначається в грошовій сумі за наданий споживчий та комерційний кредит покупцям, а також може бути у формі авансу постачальникам, щодо яких в підприємства виникає майнове право вимагати оплатити борг. Дебіторами є юридичні та фізичні особи, які мають заборгованість перед досліджуваним підприємством.

Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [4]. Цей обліковий стандарт також регламентує значення поняття «дебітори», встановлюючи, що дебітори – це фізичні та юридичні особи, які заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів, внаслідок минулих подій.

Розмір дебіторської заборгованості залежить від багатьох факторів: обсягу виробництва, виду продукції, ємкості ринку, рівня його наповненості продукцією, системи виплат клієнтам, їх фінансового стану. Причинами утворення дебіторської заборгованості можуть бути: несвоєчасна оплата покупців та замовників за надані підприємством платні послуги, відвантажену продукцію та несвоєчасне відображення в обліку документів про отримання товарно-матеріальних цінностей, робіт та послуг [7].

Формування кредиторської заборгованості завжди є невід'ємною стадією кругообігу капіталу, що повторюється і, в свою чергу, призводить до зростання неперервних господарських операцій з платежами та грошовими надходженнями на підприємстві. Юридично кредиторська заборгованість – це зобов'язання суб'єкта господарювання.

За визначенням, наведеним у ч. 1 ст. 509 Цивільного кодексу України, зобов'язанням є обов'язок однієї сторони (боржника) вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію [5]. Це може бути передача майна, виконання роботи, надання послуги, сплата грошей тощо. Кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання», зобов'язання підприємства – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу [6].

Кредиторська заборгованість підприємства утворюється внаслідок таких причин: короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків, короткострокові векселі видані, поточні забезпечення, інші поточні зобов'язання [6].

В умовах фінансово-економічної кризи погіршується фінансова дисципліна, що призводить до кризи та відбивається на платіжному стані підприємств загалом, а це, своєю чергою, не сприяє стійкому збільшенню обсягів виробництва та реалізації продукції в Україні.

Зростання на підприємстві дебіторської та кредиторської заборгованостей зумовлює погіршення їхньої ліквідності та платоспроможності, що може призвести до їхнього банкрутства. Факторами, що характеризують дебі-

торську та кредиторську заборгованості, є їх розмір та середня тривалість часу, що минув від моменту їх нарахування до моменту погашення.

За швидкого обігу дебіторської заборгованості та повільного кредиторської остання покриває дебіторську заборгованість і є джерелом фінансування інших елементів оборотних активів. Тому для покращення фінансового стану підприємства керівництва намагається прискорювати обіг дебіторської заборгованості й водночас уповільнювати обіг кредиторської. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями повинно відповідати чітко окресленим причинно-наслідковим зв'язкам, умовам і факторам їх формування. В процесі управління заборгованостями реалізуються взаємопов'язані управлінські функції, спрямовані на досягнення поставленої керівництвом мети. Дослідимо детальніше заходи, які доцільно впроваджувати керівництву при вирішенні завдання оптимізації заборгованостей.

Не всі дебітори вчасно сплачують свої борги, тому в такій ситуації виходом може стати продаж дебіторської заборгованості, тобто передача прав вимоги грошових коштів або інших активів іншому суб'єкту господарювання, наприклад, шляхом отримання переводного векселю від дебітора. Тоді вже інший дебітор вимагатиме погашення боргу від покупця. Мінімізації дебіторської заборгованості сприяє збільшення кількості споживачів, що знижує ризик невиплати значним одним чи кількома покупцями, визначення кількості потенційних дебіторів; своєчасне визначення заборгованості, яка є сумнівною; вчасне оформлення та подання розрахункових документів; ведення претензійно-позовної роботи юридичною службою підприємства; систематичне проведення інвентаризації заборгованості [1].

Змістом управління кредиторською заборгованістю підприємства є її оптимізація та мінімізація. Керівництву доцільно намагатися максимально мінімізувати кредиторську заборгованість, тобто за можливості своєчасно погашати борги постачальникам за розрахунками, найманим робітникам за заробітною платою, бюджету за податками.

На думку О. Бондаренко, М. Білик, М. Крейніна, В. Столярова, Л. Драгун та Н. Матицина, для прискорення обігу та зменшення обсягу як дебіторської, так і кредиторської заборгованості керівництво може використати такі методи: обґрунтування можливості виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості, аналіз замовлень та оформлення розрахунків; розробка політики підприємства, за якою будуть визначатися сума кредиту, та термін сплати для різних груп дебіторів і кредиторів; аналіз та ранжування дебіторів і кредиторів залежно від вартості закупівель, запропонованих умов оплати та історії кредитних відносин; контроль взаєморозрахунків з дебіторами та кредиторами щодо відстроченої чи простроченої заборгованостей, визначення причин виникнення порушень договірної дисципліни та реальної вартості існуючої кредиторської та дебіторської заборгованості; своєчасне визначення засобів прискорення оборотності оборотних активів та зменшення суми безнадійних боргів; забезпечення умов продажу, які гарантують своєчасну оплату, а також прогнозування грошових надходжень від дебіторів для своєчасного розрахунку із кредиторами [3].

Отже, для забезпечення стійкого та стабільного фінансового стану підприємства необхідно ефективно управляти його дебіторською та кредиторською заборгованістю, намагаючись досягти їх оптимального співвідношення. Впровадження запропонованих напрямків мінімізації дебіторської та кредиторської заборгованості дозволить підприємству зменшувати їх частку в структурі балансу, підвищувати ефективність використання та вирішувати існуючі фінансові проблеми.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Вірстюк Н. В., Воронцова І. І. Удосконалення системи обліку та управління дебіторської заборгованості на сучасному етапі. URL: http://-www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/7_86543.doc.htm. **2.** Індекс промислового виробництва (2010–2020). URL: https://index.minfin.com.ua/economy/index/industrial. **3.** Лівошко Т. В., Сезонко Ю. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної компанії.* 2013. Вип. 4. С. 88–93. **4.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: http://zakon5.rada.gov.-ua/laws/show/z0725-99. **5.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 30.01.2000 № 20. URL: http://zakon3.rada.-gov.ua/laws/show/z008500. **6.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»). URL: https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021476.html. **7.** Сушко Н. Сучасний стан бухгалтерського обліку у державному секторі та перспективи його реформування. *Бухгалтерський облік та аудит.* 2009. № 8–9. С. 22–27.

УПРАВЛІННЯ ПЛАНУВАННЯМ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658:005.511

Канарова Я. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття «бізнес-план», створення сталої організаційно-економічної моделі розвитку підприємств на основі використання ефективної інноваційної стратегії.*

Ключові слова: *бізнес-план, стратегія, реалізація бізнес-плану, управління плануванням, розробка бізнес-плану.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия «бизнес-план», создания устойчивой организационно-экономической модели развития предприятий на основе использования эффективной инновационной стратегии.*

Ключевые слова: *бизнес-план, стратегия, реализация бизнес-плана, управление планированием, разработка бизнес-плана.*

Annotation. *The essence of the concept of «business plan», creation of a sustainable organizational and economic model of enterprise development based on the use of effective innovation strategy is revealed.*

Keywords: *business plan, strategy, business plan implementation, planning management, business plan development.*

Постановка проблеми. Розвиток ринкових процесів в Україні, створення передумов для її успішної інтеграції у світове економічне співтовариство потребує суттєвих змін у визначенні пріоритетних форм, методів і напрямів господарської активності. Кожна фірма, починаючи свою діяльність, зобов'язана чітко уявляти потребу в перспективі у фінансових, матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсах, джерела їхнього одержання, а також уміти точно розраховувати ефективність використання наявних засобів у процесі роботи фірми.

У ринковій економіці підприємці не можуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати і акумулювати інформацію: як про стан цільових ринків, положення на них конкурентів, так і про власні перспективи і можливості. За всього різноманіття форм підприємництва існують ключові положення, застосовні практично у всіх областях комерційної діяльності і для різних фірм, необхідні для того, щоб своєчасно підготуватися, обійти потенційні труднощі і небезпеки. Для реалізації зазначених аспектів діяльності підприємства необхідний бізнес-план.

Бізнес-план – це документ, у якому, з метою апробації певної бізнес-ідеї, всесторонньо описуються ринкові, виробничі, фінансові, маркетингові, організаційні й інші аспекти її реалізації та обґрунтовується доцільність інвестування у новий підприємницький проєкт (або в розширення уже існуючого бізнесу).

Бізнес-план у ринковій системі господарювання виконує дві найважливіші функції:

1) зовнішню (ознайомити різних представників ділового світу із сутністю та основними аспектами реалізації конкретної підприємницької ідеї);

2) внутрішню (опрацювати механізм самоорганізації, тобто цілісну, комплексну систему управління реалізацією підприємницького проєкту).

За сучасних умов господарювання бізнес-план практично є робочим інструментом, що використовується в усіх сферах підприємництва. Його бажано розробити у разі організації нової фірми; об'єднання існуючих підприємств і створення на базі цього інтегрованого організаційно-правового утворення; трансформації власності; започаткування зовнішньоекономічної діяльності [1].

Метою статті є дослідження реалізації бізнес-плану та його ролі для розвитку підприємства.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні основи бізнес-планування;
- визначити особливості управління процесом реалізації бізнес-плану в сучасних умовах розвитку;
- розглянути методичне забезпечення реалізації бізнес-плану.

© Канарова Я. В., 2020

Основні результати дослідження. На сьогодні відома низка трактувань поняття бізнес-плану. Зокрема, представники наукової школи В. М. Попова вкладають у визначення сутності бізнес-плану такі складові, як: «викладення системи доказів, що переконають інвестора у вигідності проєкту; визначення ступеня життєздатності і майбутньої стійкості підприємства; передбачення ризиків підприємницької діяльності; конкретизацію перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників розвитку [5]». К. Беерман трактує бізнес-план як «письмовий документ, в якому викладено сутність підприємницької ідеї, шляхи й засоби її реалізації та охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним [2]».

Близьким до цього трактування є визначення П. Вейбель, який під бізнес-планом розглядає «документ, який містить систему пов'язаних в часі і просторі, узгоджених з метою і ресурсами заходів та дій, спрямованих на отримання максимального прибутку внаслідок реалізації підприємницької ідеї [5]». У спеціальній літературі зустрічаються й дещо вужчі трактування бізнес-плану, зокрема, як: усестороннього опису бізнесу і середовища, у якому він функціонує; як засобу доведення нових ідей до осіб, спроможних профінансувати їх реалізацію; як комунікації з приводу продажу бізнес-ідеї тощо. Тому найбільш узагальнено сутність бізнес-плану можна розкрити через таке визначення: бізнес-план – це документ, у якому з метою апробації певної бізнес-ідеї всебічно описуються ринкові, виробничі, фінансові, маркетингові, організаційні й інші аспекти її реалізації та обґрунтовується доцільність інвестування у новий підприємницький проєкт (або в розширення уже наявного бізнесу) [2].

На думку автора, найбільш вдале трактування поняття «бізнес-план» наводить С. Ф. Покропивний, адже найбільш повно відображає сутність розробки та процесу реалізації бізнес-плану.

Аналіз трактування поняття «бізнес-план» дозволяє зробити висновок, що бізнес-план розглядається в кількох аспектах:

- як самодостатній інструмент внутрішньофірмового планування і аналог стратегічного плану;
- як інструмент ділового планування, насамперед, планування відносин з контактними аудиторіями організації, від яких залежить обсяг її фінансових ресурсів (кредиторами, інвесторами);
- як плановий документ, що розробляється на рівні структурного підрозділу підприємства [3].

У бізнес-плані формулюються перспективи та поточні цілі реалізації ідеї, оцінюються сильні і слабкі сторони бізнесу, наводяться результати аналізу ринку та його особливостей, викладаються подробиці функціонування підприємства за цих умов, визначаються обсяги фінансових і матеріальних ресурсів для реалізації проєкту.

Націленість на досягнення нових результатів є загальним знаменником розвитку всіх об'єктів на базі бізнес-планів. На підставі того, що критерій результату займає центральне положення, систему управління, що опирається на отриманий результат, можна назвати управлінням за результатами.

З'ясування своїх цілей дає керівникам можливість оцінити, а за необхідності й уточнити стратегічні вихідні позиції, якими можуть бути, наприклад, сучасний рівень поставлених завдань, дієвість комерційних ідей, проміжні цілі, їхня важливість і, крім того, характер виробленої стратегії розвитку.

Для того щоб представити нову бізнес-ідею на ринку, узагальнення всієї відповідної інформації про ідею має вирішальне значення. Цей так званий бізнес-план слугує основою для звернення до потенційних ділових партнерів або фінансової допомоги, а також слугує внутрішнім керівництвом для прийняття директивних рішень. Для зовнішніх зацікавлених сторін бізнес-план надає стислу інформацію про майбутнє компанії; тому дуже важливі продумані і добре продумані прогнози маркетингу, фінансів або ринку.

Для реалізації планових показників необхідне кадрове забезпечення цього процесу з чітко визначеною функціональною структурою та методами управління. Окрім того, приведена вище система поверхово розкриває сутність формування цілей, які повинні базуватися на інформаційному забезпеченні та бути адаптивними до факторів зовнішнього оточення. На думку О. М. Бекетової [6], для успішної організації бізнес-планування в комерційній організації необхідна наявність чотирьох обов'язкових умов (компонентів), які тісно пов'язані між собою і становлять інфраструктуру процесу бізнес-планування комерційної організації: наявність відповідної методологічної та методичної бази розробки, контролю та аналізу виконання бізнес-плану, а також наявність достатньо кваліфікованих працівників фінансово-економічних служб, щоб уміти застосовувати цю методологію на практиці.

Висновки. Отже, тема бізнес-планування актуальна та викликає інтерес не тільки у теоретиків, а й у практиків, тому потребує більш глибокого вивчення. Зокрема, сфери, де бізнес-планування є необхідним інструментом.

Таким чином, бізнес-план, по-перше, може бути використаний для розробки концепції бізнесу, для детального відпрацювання стратегії, для попередження помилок шляхом детального аналізу маркетингу, фінансів, виробничої діяльності підприємства. По-друге, бізнес-план є інструментом, за допомогою якого суб'єкт господарювання може оцінити фактичні результати своєї діяльності за певний період. По-третє, бізнес-план є засобом залучення коштів.

Реалізація будь-якого бізнес-проєкту потребує витрат фінансових ресурсів і нерідко чималих. Беручи цю обставину до уваги, на стадії складання бізнес-плану особливу увагу слід приділити розрахункам показників обгрунтування економічної доцільності ефективності інвестицій, що будуть вкладені у здійснення проєкту. Правильне і продумане бізнес-планування – це хороший спосіб відшукати інвесторів для реалізації задуманих планів. Ретельні розрахунки та об'єктивне подання інформації додають ваги будь-якому економічному задуму.

Складання бізнес-плану – дуже трудомістка й відповідальна справа. Необхідність дотримання взаємозв'язку між розділами, які очевидні навіть при короткому ознайомленні з розділами, ставлять перед підприємством проблему вибору тих, хто повинен складати цей документ. Бізнес-план дозволяє проаналізувати можливості діяльності підприємства й обгрунтувати вибір пріоритетних цілей, тобто визначити стратегію функціонування фірми.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Марченко О. С. Консалтингові ресурси національних інноваційних систем. Економіко-теоретичний аналіз : монографія. Харків : Право, 2008. 280 с. **2.** Новицький В. Є. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки : навч. посіб. Київ : КНТ, 2008. 360 с. **3.** Christine M. Kalina. URL: https://www.researchgate.net/publication/14072573_Successful_Business_Process_Design_Business_Plan_Development_for_the_Occupational_Health_Services_Unit. **4.** URL: https://www.researchgate.net/publication/331068394_DEVELOPMENT_OF_A_BUSINESS_PLAN_IN_THE_FIELD_OF_SMALL_ENTERPRISE_PROBLEMS_AND_FEATURES. **5.** Jannik Götz. A review of Marketing strategies. *Kuwait Chapter of Aravian Journal of Business and Management Review.* 2016. Vol. 6. No. 1. P. 77–83. URL: https://www.researchgate.net/search/publication?q=+Developing+a+business+plan. **6.** Kharchuk V., Kendzor I., Petryshyn N. The analyses of marketing strategies for innovations. *Econtechmod. Am International Quartely Journal.* 2010. Vol. 1. No. 1. P. 49–54. **7.** Hashem Aghazadeh. Strategic marketing management. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2015. No. 207. P. 125–134.

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331

Каплунівська К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто систему факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства та досліджено основні внутрішні та зовнішні фактори, що суттєво впливають на фінансову стійкість підприємства.*

Ключові слова: *фінансово-господарські результати діяльності, фінансова стійкість, внутрішні чинники, зовнішні чинники, фактори впливу на фінансову стійкість.*

Аннотация. *Рассмотрена система факторов, влияющих на финансовую устойчивость предприятия, и исследованы основные внутренние и внешние факторы, существенно влияющие на финансовую устойчивость предприятия.*

© Каплунівська К. О., 2020

Ключевые слова: *финансово-хозяйственные результаты, финансовая устойчивость, внутренние факторы, внешние факторы, факторы влияния на финансовую устойчивость.*

Annotation. *The article deals with the system of factors that influence the financial stability of an enterprise and examines the main internal and external factors that significantly affect the financial stability of the enterprise.*

Keywords: *financial and economic results, financial stability, internal factors, external factors, factors of influence on financial stability.*

Діяльність будь-якого підприємства в умовах ринкової економіки постійно піддається впливу різноманітних факторів і невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Це може призвести як до позитивних, так і до негативних змін в організації. Збереження фінансової стійкості підприємства і мінімізація впливу фінансових ризиків на сьогодні є необхідною умовою існування підприємства. Саме тому нагальною є потреба дослідження факторів і аналіз причин, що спричиняють появу негативних тенденцій і явищ у розвитку підприємств України.

Вагомий внесок у дослідження фінансової стійкості підприємства зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Валігура Н. М., Дуброва О. Б., Мисак Н. В., Партин Г. О., Тищенко О. М., Лахтіонова Л. А., Савицька Г. В., Цаль-Цалко Ю. С., Шеремет О. О. [1–9]. В їхніх дослідженнях надано визначення категорії «фінансова стійкість підприємства» та розроблено рекомендації щодо її оцінки та збереження. Проте аналізу конкретного і точного переліку факторів, що можуть вплинути на діяльність організації, приділено недостатньо уваги. Тому важливим є саме розгляд чинників впливу на функціонування суб'єктів господарської діяльності.

Метою дослідження є аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на діяльність підприємств і на рівень їх фінансової стійкості.

Сутність поняття «стійкість» полягає у здатності вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку [1]. Що стосується поняття «фінансова стійкість підприємства», то існують різні думки з цього приводу. Наприклад, А. Д. Шеремет і Р. С. Сафулін вважають, що фінансова стійкість – це результат, який свідчить про забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їхнього використання та напрями розміщення [9].

Розглянемо сутність факторів, які так або інакше можуть вплинути на фінансову стійкість підприємства. Однозначних думок вчених і дослідників щодо існування певних факторів впливу на фінансову стійкість немає.

Одні вважають, що такими чинниками є міцне становище підприємства на ринку, налагодженість економічних зв'язків із партнерами, високий рівень матеріально-технічного оснащення виробництва і застосування передових технологій. Інші такими чинниками вважають стан майна, рівень гнучкості системи управління тощо. Важливо зазначити, що діяльність підприємства можна розглядати як в зовнішньому, так і внутрішньому аспектах [4].

Зовнішній аспект фінансової стійкості підприємства пов'язаний із стабільністю економічного середовища, в якому воно функціонує, що забезпечується відповідним державним макроекономічним регулюванням ринкової економіки.

Внутрішній аспект фінансової стійкості відображає такий стан його ресурсного потенціалу і таку його динаміку, за яких забезпечуються стабільно високі фінансово-господарські результати діяльності підприємства [8].

Чинники 1 рівня – це базові чинники, які є наслідком впливу чинників другого і третього рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників.

До чинників 1 рівня відносять: а) фазу економічного розвитку системи; б) стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного розвитку системи впливає на темпи реалізації продукції, виробництва, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, своєю чергою, призводить до ще більшого скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Таким чином, знижується ліквідність підприємств і їх платоспроможність, що негативно відбивається на рівні фінансової стійкості підприємства.

Чинники 2 рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. До складу похідних чинників належать такі: середній рівень доходів населення, демографічна ситуація, соціальна політика держави, податкова політика держави, грошово-кредитна політика, амортизаційна політика, загальний рівень стабільності, стратегія управління обсягами діяльності, стратегія управління активами, стратегія управління капіталом, стратегія управління грошовими потоками.

Чинники 2 рівня бувають внутрішніми. Зовнішніми чинниками 2 рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання: податкова політика держави, грошово-кредитна політика держави, соціальна політика держави, демографічна політика держави тощо.

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать: стратегія управління обсягами діяльності підприємства, стратегія управління активами, стратегія управління капіталом, стратегія управління грошовими потоками.

Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру за одночасного визначення джерел фінансування цієї потреби та оптимізації структури капіталу, що, своєю чергою, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною метою підприємства, оскільки це один із чинників, що сприяє максимізації його ринкової вартості [6].

Чинники 3 рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Деталізуючими чинниками є середній рівень доходів населення, рівень конкуренції, рівень інфляції, склад і структура активів, стратегія управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом, стратегія управління ризиком.

Вплив чинників 3 рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим. Тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічний вплив має також правильний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів і зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак водночас виникає ризик виникнення неплатоспроможності підприємства.

Другий за значущістю внутрішній чинник 3 рівня – стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними). Зі збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства [3].

Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а особливо та частка, що спрямовується на реінвестиційні цілі. Таким чином, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Крім того, значний вплив на фінансову стійкість підприємства здійснюють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикових ресурсів, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Отже, у зв'язку з цим особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Зовнішнім фактором 3 рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Порівняно зі стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це, своєю чергою, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел.

Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого може зростати вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства [7].

Окремі науковці зазначають, що оцінка фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Отже, розв'язок проблеми забезпечення фінансової стійкості передбачає аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Підприємство, як відкрита система та самостійний учас-

ник ринкових відносин, має унікальну структуру внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто «зіштовхується» з унікальним, властивим тільки йому, набором факторів втрати фінансової стійкості і платоспроможності, притаманним конкретному сегменту ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Валігура Н. М. Вплив ризиків на фінансову стійкість підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2009. № 6. С. 16–19. **2.** Дуброва О. Б. Стратегічна стійкість підприємства: складові та напрями її забезпечення. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 1. С. 15–19. **3.** Мисак Н. В., Ященко О. І. Стратегічні аспекти досягнення стратегічної стійкості підприємства. *Науковий вісник.* 2005. Вип. 15.5. С. 385–389. **4.** Партин Г. О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України.* 2010. № 10. С. 276–279. **5.** Тищенко О. М., Норік Л. О. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємств. *Вісник Харківського національного економічного університету.* 2009. № 11. С. 407–415. **6.** Лахтіонова Л. А. Економічна категорія «фінансова стійкість» в сучасному фінансовому аналізі підприємницької діяльності. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2009. Вип. 16 (2). С. 327–338. **7.** Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник. М. : Новое знание, 2005. 651 с. **8.** Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2008. 566 с. **9.** Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 196 с.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.336.658

Карасик І. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано зміст та економічну сутність поняття «економічний потенціал» стосовно підприємства, що дозволило визначити рівень його конкурентоспроможності та здійснення інноваційної діяльності.*

Ключові слова: *економічний потенціал, підприємство, конкурентоспроможність, інновації, спроможність підприємства.*

Аннотация. *Проанализированы содержание и экономическая сущность понятия «экономический потенциал» применительно к предприятию, что позволило определить уровень его конкурентоспособности и осуществления инновационной деятельности.*

Ключевые слова: *экономический потенциал, предприятие, конкурентоспособность, инновации, способность предприятия.*

© Карасик І. О., 2020

Annotation. *The content and economic essence of the concept of «economic potential» in relation to the enterprise are analyzed, which will allow to determine the level of its competitiveness and realization of innovative activity.*

Keywords: *economic potential, enterprise, competitiveness, innovation, ability of the enterprise.*

Економічний потенціал і можливості його розвитку є невід'ємною складовою успішного функціонування сучасного підприємства. Тому так важливо правильно й обґрунтовано оцінити раціональні розміри економічного потенціалу, його конкурентоспроможність і сферу інноваційної діяльності.

Знання рівня економічної конкурентоспроможності підприємства дозволить керівництву зрозуміти, яку роль з точки зору інновацій відіграє підприємство в сегменті ринку, чи є підприємство лідером інноваційного розвитку досліджень і виробничої галузі, чи відстає від загальних тенденцій розвитку інновацій, чи підприємство здатне забезпечити собі інновації в майбутньому для успішної конкурентної боротьби.

Метою написання статті є аналіз сутності та змісту поняття «економічний потенціал», визначення його конкурентоспроможності.

Теоретичні аспекти аналізу економічного потенціалу базуються на єдності, взаємозв'язку його структурних елементів: робочої сили, сировини, наукових, інформаційних ресурсів, інвестиційних товарів та ін., що сприяють зміцненню виробничих економічних можливостей як зараз, так і в майбутньому [4].

Найкраще загальне визначення економічного потенціалу підприємства пропонує автор С. Едквіст [5], визначаючи економічний потенціал як «…сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності». Таке розуміння схематично та просто трактує цю складну категорію, не відкриваючи всіх потенційних можливостей та резервів економічної спроможності науково-виробничого підприємства.

Деякі іноземні автори зазначають, що здійснення інноваційної діяльності вимагає наявності економічної спроможності підприємства, яка характеризується як сукупність різних ресурсів, включаючи [2]:

- інтелектуальні (технологічна документація, патенти, ліцензії, бізнес-плани на розвиток інновацій, інноваційна програма підприємства);
- матеріальні (кваліфікована та інструментальна база, технологічне обладнання, ресурси районів);
- фінансові (власні, позикові, інвестиційні, федеральні, грантові);
- персонал (провідний новатор; персонал, зацікавлений у нововведеннях; партнерський та особистий контакт співробітників з науково-дослідним інститутом та закладами вищої освіти; досвід проведення наукових досліджень; досвід управління проєктами);
- інфраструктура (власні підрозділи досліджень і розробок, відділ головного технолога, відділ маркетингу нової продукції, патентно-правовий відділ, відділ інформації, відділ конкурентного розслідування);
- інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності підприємства [2].

Ширше визначення економічного потенціалу підприємства пропонує Т. Харт [1], який вказує, що сильним в економічному та інноваційному сенсі вважається підприємство, що володіє повністю науково-технічним потенціалом, включаючи:

- кваліфікований науковий персонал;
- матеріальна підтримка, яка суттєво впливає на рівень науково-технічних рішень, а також умови створення та розвитку інновацій. Він включає наукові інструменти, обладнання, прилади, а також рівень його новизни в технологічному сенсі, наявність кваліфікованої та експериментальної бази;
- інформаційно-методичне забезпечення, яке відображає досвід досліджень та розробок, наявний науково-технічний резерв, а також ступінь інформації про розробки в цих сферах;
- організаційне забезпечення, яке формує спрямованість науково-технічної діяльності, а також відповідає за зв'язок з іншими підрозділами підприємства [1].

Згідно з думкою Т. Харта, потенціал можна визначити як здатність речовини переходити від можливості до реальності, від однієї умови до іншої (наприклад, від старої до нової).

Роботи зарубіжних учених, таких як Д. Белл, П. Друкер, Д. Кларк, Г. Менш, Р. Портер, Б. Санто, Р. Солу, Б. Твісс, Р. Фостер, Ю. Шумпетер, представляють цікаві, всебічні, глибокі, компетентні розробки та завжди присвячені дослідженням інноваційної економіки з практичною спрямованістю [2].

Найбільш раціонально представлено конкретизацію економічної категорії «економічний потенціал підприємства», щоб наповнити її конкретним функціональним змістом для практичного застосування щодо оцінки економічного потенціалу. Оцінка економічної спроможності науково-виробничого підприємства є інтегрованою характеристикою системи, економічну спроможність науково-виробничого підприємства можна виміряти й оці-

нити лише шляхом комплексної оцінки інноваційної сприйнятливості, інноваційної діяльності та конкурентоспроможності підприємства [3].

В сукупності вищевказані фактори відображають спроможність підприємства віддзеркалювати рівень його конкурентоспроможності. Таким чином, конкурентоспроможність економічного потенціалу підприємства – це порівняльна характеристика потенціалу, яка містить комплексну оцінку його параметрів, відносно яких-небудь вибраних стандартів – світових, народногосподарських, галузевих, іншого підприємства.

Отже, економічний потенціал і можливості його розвитку є невід'ємною складовою успішного функціонування сучасного підприємства. Сильним в економічному та інноваційному сенсі вважається підприємство, що володіє повністю науково-технічним потенціалом. Найважливішим моментом представленої концепції економічної спроможності підприємства є те, що його ефективне використання робить можливим перехід від прихованої можливості до очевидної реальності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Строкович Г. В.

Література: 1. Hart T. System of the enterprise economic potential enhancement planning. International Journal of Economics and Society. USA : Oklahoma State University, 2015. 5 p. **2.** Nelson R. National Innovation Systems: A Comparative Analysis. New York : Oxford University Press, 2003. P. 98–103. **3.** Babkin A. V. Methods of evaluating the economic potential of the industrial enterprise. *St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics.* 2013. No. 1–2 (163). **4.** Wagner A., Bros de Puechredon M. Economic potential index. BAK economics AG. Güterstrasse 82. 2018. 27 p. **5.** Edquist C. et al. Systems of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations. London : Pinter, 2001. 20 p.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.511

Клименко О. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано теоретичні аспекти бізнес-планування на підприємстві та проведено морфологічний аналіз поняття «бізнес-план» різних авторів.*

Ключові слова: *бізнес-план, підприємство, стратегічне планування.*

Аннотация. *Проанализированы теоретические аспекты бизнес-планирования на предприятии, и проведен морфологический анализ понятия «бизнес-план» разных авторов.*

Ключевые слова: *бизнес-план, предприятие, стратегическое планирование.*

Annotation. *The article analyzes the theoretical aspects of business planning at the enterprise and morphological analysis of the concept of «business plan» of different authors.*

Keywords: *business plan, enterprise, strategic planning.*

© Клименко О. О., 2020

В умовах ринкової системи господарювання жодне підприємство не може працювати прибутково без ретельно підготовленого плану. Досвід організації підприємництва свідчить, що планування діяльності організації набуває все більшого значення в умовах швидких змін у середовищі функціонування підприємства. Чим більш динамічним та невизначеним стає середовище діяльності, тим більше гнучким має бути на самому підприємстві, тим більше уваги слід приділяти розробці стратегій та оперативних дій для їх реалізації. Відсутність чіткого плану є незаперечним свідченням незадовільного управління підприємством.

Успіх підприємницького проєкту, незалежно від його масштабів, сфери діяльності, форми організації бізнесу неможливий без чіткого уявлення про перспективи діяльності, без опрацювання надійних орієнтирів і реального плану господарювання.

Проблематика бізнес-планування досить широко висвітлена зарубіжними фахівцями, такими як К. Барроу, Д. Бористайн, Р. Браун, П. Пруетт, Б. Форд, В. Попов, С. Ляпунов, А. Волосський, та вітчизняними дослідниками, серед яких: С. Покропивний, Г. Швиданенко, Г. Тарасюк, М. Мальська, С. Соболь, О. Дерев'янко.

Мета статті: проаналізувати теоретичні аспекти бізнес-планування на підприємстві.

Традиційно бізнес-план розглядається як інструмент залучення необхідних для реалізації проєкту фінансових ресурсів. Зовнішні інвестори та кредитори ніколи не вкладатимуть гроші в бізнес, якщо не ознайомляться з ретельно підготовленим бізнес-планом. Такий план має переконати потенційних інвесторів у тому, що підприємницький проєкт має чітко визначену стратегію успіху та заслуговує на фінансову підтримку.

Не менш важливою є і внутрішня функція бізнес-плану, в межах якої можна виділити два напрямки його застосування:

1. Як інструмент стратегічного планування та оперативного управління діяльністю підприємства.

Розробка бізнес-плану вимагає визначення не тільки стратегічних напрямків і цілей діяльності, а й оперативних дій для досягнення таких. Тобто бізнес-план є основою поточного планування всіх аспектів діяльності підприємства, він сприяє глибшому усвідомленню працівниками особистих завдань, пов'язаних зі спільним для них бізнесом;

2. Як механізм аналізу, контролю й оцінки діяльності підприємства.

Бізнес-план дає змогу аналізувати, контролювати й оцінювати успішність діяльності в процесі реалізації підприємницького проєкту, виявляти відхилення від плану та своєчасно коригувати напрямки розвитку бізнесу.

Отже, в умовах ринкової системи господарювання бізнес-план – це активний робочий інструмент управління, відправний пункт усієї планової та виконавчої діяльності. підприємництва: це документ, який визначає оптимальні за часом і найменш ризиковані шляхи реалізації підприємницького проєкту [13].

Специфіка бізнес-плану полягає в тому, що це комплексний документ, який відображає всі основні аспекти підприємницького проєкту. У ньому розглядається широке коло проблем, на які може натрапити підприємець, і визначаються способи розв'язання цих проблем. Водночас слід зазначити, що принципи управління за допомогою бізнес-плану передбачають необхідність урахування в процесі розробки конкретного бізнес-плану багатьох специфічних для цього підприємницького проєкту факторів. Можна класифікувати бізнес-плани за певними ознаками:

1. За сферою бізнесу (виробництво, будівництво, роздрібна та оптова торгівля, надання послуг, посередницька діяльність тощо);

2. За масштабами бізнесу (великий, середній, малий):

3. За характеристиками продукту бізнесу (традиційний, принципово новий, виробничо-технічного чи споживчого призначення).

Крім того, залежно від типу інвестиційної ситуації в межах кожної класифікаційної ознаки можна виділити:

– повний бізнес-план комерційної ідеї або інвестиційного проєкту – виклад для потенційного партнера або інвестора результатів маркетингового дослідження, обґрунтування стратегії виходу на ринок, очікуваних фінансових результатів;

– бізнес-план фірми – виклад перспектив розвитку фірми на плановий період для ради директорів або зборів акціонерів, де обґрунтовуються необхідні обсяги інвестицій чи інших ресурсів;

– бізнес-план структурного підрозділу – виклад для вищого керівництва компанії плану розвитку господарської діяльності підрозділу для обґрунтування обсягів ресурсів, що централізовано виділяються підрозділу, або обсягів прибутку, що залишаються в розпорядженні підрозділу.

Окремо можна виділити регіональний бізнес-план, що в ньому обґрунтовуються перспективи соціально-економічного розвитку регіону та обсяги фінансування відповідних програм для органів з бюджетними повноваженнями.

Крім того, складаються також спеціальні (як правило, скорочені) варіанти бізнес-планів для осіб, у контактах з якими зацікавлений підприємець. Форма та зміст таких планів орієнтовані на інтереси таких осіб.

Морфологічний аналіз сутності поняття «бізнес-план» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз поняття «бізнес-план» різних авторів

Автор	Родове поняття	Визначення
Ауман Р. [1]	Бізнес-план – програмний продукт, що виробляється у процесі бізнес-планування	Програмний продукт
Акерлоф Д. [2]	Бізнес-план – це система доказів успішності передбачуваного бізнесу	Система доказів
Армстронг М. [3]	Бізнес-план – це об'єктивна оцінка власної підприємницької діяльності фірми і водночас необхідний інструмент проектно-інвестиційних рішень відповідно до потреб ринку	Оцінка підприємницької діяльності
Ерроу К. [6]	Бізнес-план – це, перш за все, програма (комплекс заходів), необхідна для успішного ефективного розвитку підприємства. Основою бізнес-плану є стратегія підприємства, спрямована на досягнення поставлених цілей в умовах ринкових відносин. Ринкові відносини визначають наявність конкурентності	Програма (комплекс заходів)
Канеман Д. [5]	Бізнес-план – документ, який складається для ефективного управління та планування бізнесу; аналізує і допомагає підібрати способи вирішення проблем, з якими може зіштовхнутися компанія; дозволяє зробити висновок про необхідність залучення кредитних або інвестиційних коштів, окупності та прибутковості проєкту	Документ по плануванню бізнеса
Котлер Ф. [7]	Бізнес-план – це продукт внутрішнього управління діяльноістю, хоча споживачами його є частіше за все зовнішні контрагенти: інвестори, кредитори, партнери; інструмент делегування відповідальності, дозволяє керівництву компанії більш точно визначити внесок менеджерів у досягненні цілей компанії; інструмент стратегічного планування, головний механізм	Продукт внутрішнього управління діяльноістю
Уткін Е. [2]	Бізнес-план – це план здійснення бізнес-операції, дій фірми, що містить відомості про фірму, товар, його виробництво, ринки збуту, маркетингу, організації операцій та їх ефективності	План здійснення бізнес-операції
Попов В. [3]	Сутність бізнес-плану – викладення системи доказів, що переконають інвестора у вигідності проєкту; визначення ступеня життєздатності і майбутньої стійкості підприємства; передбачення ризиків підприємницької діяльності; конкретизація перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників розвитку	Система

На сьогодні відома низка трактувань поняття бізнес-плану. Зокрема, представники наукової школи В. М. Попова вкладають у визначення сутності бізнес-плану такі складові, як: «викладення системи доказів, що переконають інвестора у вигідності проєкту; визначення ступеня життєздатності і майбутньої стійкості підприємства; передбачення ризиків підприємницької діяльності; конкретизацію перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників розвитку» [5, с. 3].

С. Ф. Покропивний, С. М. Соболь, Г. О. Швиданенко трактують бізнес-план, як «письмовий документ, в якому викладено сутність підприємницької ідеї, шляхи й засоби її реалізації та охарактеризовано ринкові, виробничі, організаційні та фінансові аспекти майбутнього бізнесу, а також особливості управління ним» [7, с. 6]. Близьким до цього трактування є визначення Г. М. Тарасюк, яка під бізнес-планом розглядає «документ, який містить систему пов'язаних в часі і просторі, узгоджених з метою і ресурсами заходів та дій, спрямованих на отримання максимального прибутку внаслідок реалізації підприємницької ідеї» [4; 6].

У спеціальній літературі зустрічаються й дещо вужчі трактування бізнес-плану, зокрема, як: усебічного опису бізнесу і середовища, у якому він функціонує; як засобу доведення нових ідей до осіб, спроможних профінансувати їх реалізацію; як комунікації з приводу продажу бізнес-ідеї тощо. Тому найбільш узагальнено сутність бізнес-плану можна розкрити через таке визначення: бізнес-план – це документ, у якому з метою апробації певної бізнес-ідеї всебічно описуються ринкові, виробничі, фінансові, маркетингові, організаційні й інші аспекти її реалізації та обґрунтовується доцільність інвестування у новий підприємницький проєкт (або в розширення уже наявного бізнесу) [1, с. 219].

Таким чином, бізнес-план містить оцінку власної підприємницької діяльності підприємства, а також цільову оцінку кон'юнктури ринку, є програмою дій підприємця, необхідним робочим інструментом проєктно-інвестиційних рішень і внутрішньофірмового планування, який використовується у всіх сферах підприємництва. Він актуальний як і для новостворюваних фірм, так і для фірм, які вже працюють [1].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Алексєєва М. М. Планування діяльності фірми : навч.-метод. посіб. Київ : Фінанси і статистика, 2011. 248 с. **2.** Барроу К., Барроу П., Браун Р. Бізнес-план : практ. посіб. Київ : Знання, 2005. 434 с. **3.** Бизнес-план развития производства предприятия. URL: http://www.siora.ru. **4.** Волосский А. Как написать бизнес-план с нуля : видеоруководство. URL: http://www.youtube.com/watch?v=UBsRWTmN8CI. **5.** Данік Н. В. Бізнес-планування як інструмент здійснення фінансового менеджменту в сучасних умовах розвитку України. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2014. № 1. С. 129–132. URL: http://global-national.in.ua/archive/1-2014/16.pdf. **6.** Методика розроблення бізнес-плану Європейського банку реконструкції та розвитку. URL: http://www.ebrd.com/russian/pages/about.shtml. **7.** Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів : Наказ Державного агентства України з інвестицій та розвитку від 31.08.2010 № 73. URL: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.39798.0. **8.** Офіційний сайт ЄБРР. URL: http://www.ebrd.com/russian/pages/country/ukraine.shtml.

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬТЕРНАТИВ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПОЗИЦІОНУВАННЯ В МАТРИЦІ ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ

УДК 65.012.23

Ковтунов Р. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні та практичні аспекти використання матриці фінансових стратегій як інструменту стратегічного управління для оцінки фінансової діяльності підприємства. Проаналізовано можливі варіанти зміни фінансової рівноваги та ідентифікацію стадії фінансового розвитку підприємства на основі визначення його позиції у матриці фінансових стратегій.*

Ключові слова: *фінансова стратегія; фінансова рівновага; інструменти стратегічного управління; матриця фінансових стратегій Франшона–Романе.*

Аннотация. *Исследованы теоретические и практические аспекты использования матрицы финансовых стратегий как инструмента стратегического управления для оценки финансовой деятельности предприятия. Проанализированы возможные варианты изменения финансового равновесия и идентификация стадии финансового развития предприятия на основе определения его позиции в матрице финансовых стратегий.*

Ключевые слова: *финансовая стратегия; финансовое равновесие; инструменты стратегического управления; матрица финансовых стратегий Франшона–Романе.*

© Ковтунов Р. В., 2020

Annotation. *The theoretical and practical aspects of the use of matrix of financial strategies are In-process investigational, as to the instrument of strategic management for the estimation of financial activity of enterprise. The possible variants of change of financial equilibrium and authentication of the stage of financial development of enterprise are analysed on the basis of determination of his position in the matrix of financial strategies.*

Keywords: *financial strategy; financial equilibrium; instruments of strategic management; matrix of financial strategies of Franshon–Romano.*

Основною метою діяльності підприємства є максимізація його ринкової вартості та підвищення рівня добробуту його власників. Необхідною умовою для досягнення цієї мети є розробка та постійне коригування довгострокового фінансового плану розвитку підприємства, тобто його фінансової стратегії. Фінансова стратегія є однією з найважливіших видів функціональної стратегії підприємства, що забезпечує всі основні напрями розвитку її фінансової діяльності і фінансових відносин шляхом вибору найбільш ефективних шляхів досягнення фінансових цілей, адекватного коригування напрямів формування і використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища [1].

Питання розробки та реалізації фінансової стратегії підприємства висвітлено у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: Бланк І., Іванюта С., Портер М., Бутиріна В., Ансофф І., Гриньов А., Ткачук І. та ін.

Метою цієї статті є обґрунтування стратегії фінансування підприємства на підґрунті застосування матриці Франшона–Романе.

Матриця фінансових стратегій (фінансової рівноваги), розроблена французькими вченими Ж. Франшоном та І. Романе, є одним із найбільш ефективних методичних підходів до визначення стадії фінансового розвитку підприємства та оцінки альтернативних варіантів подальшої зміни його фінансового стану [2].

Матриця фінансових стратегій Франшона–Романе дозволяє визначати поточне положення компанії з точки зору фінансового ризику, розглядати ситуацію в динаміці з метою визначення стратегічного напряму фінансової стратегії підприємства залежно від зміни ключових показників його діяльності [3].

Використання цієї матриці ґрунтується на розрахунку таких показників:

- результат господарської діяльності;
- результат фінансової діяльності;
- результат фінансово-господарської діяльності [4].

Метод розрахунку показників матриці фінансової стратегії Франшона–Романе наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Методика розрахунку показників матриці фінансової стратегії

Показник	Формула	Позначення
РГД	$РГД = БР - ΔФЕП - ΔОФ + ІД$	*БР* – брутто-результат від експлуатації інвестицій; *ΔФЕП* – зміна фінансово-експлуатаційних потреб; ΔОФ – зміна первісної вартості основних фондів за звітний період; *ІД* – інші доходи
РФД	$РФД = ΔПК - Вф - ПП - Д + Дук - Вук - ФІд + Дф$	*ΔПК* – зміна позикового капіталу за звітний період; *Вф* – фінансові витрати; *ПП* – податок на прибуток від звичайної діяльності; *Д* – виплачені дивіденди; *Дук* – дохід від участі в капіталі; *Вук* – втрати від участі в капіталі та інші витрати; *ФІд* – довгострокові фінансові інвестиції; *Дф* – інші фінансові доходи
РФГД	$РФГД = РГД + РФД$	*РГД* – результат господарської діяльності; *РФД* – результат фінансової діяльності

За результатом розрахунку цих показників можна умовно віднести підприємство до одного з квадрантів матриці (табл. 2), кожен із яких має свій номер та свою унікальну назву.

Детальний опис квадрантів матриці та можливі альтернативи зміни стану фінансової рівноваги у кожному випадку наведено у табл. 3.

Таблиця 2

Матриця фінансових стратегій

Показники	*РФД* < 0	*РФД* → 0	*РФД* > 0
РГД > 0	1. Батько сімейства *РФГД* → 0	4. Рантьє *РФГД* > 0	6. Материнське товариство *РФГД* >> 0
РГД → 0	7. Епізодичний дефіцит *РФГД* < 0	2. Стійка рівновага *РФГД* → 0	5. Атака *РФГД* > 0
РГД < 0	9. Кризовий стан *РФГД* << 0	8. Дилема *РФГД* < 0	3. Хитка рівновага *РФГД* → 0

Таблиця 3

Характеристика квадрантів матриці Франшона–Романе

Позиції	Характеристика	Можливість переходу
Квадрант 1. Батько сімейств	Фактичні темпи приросту його капіталу є меншими за можливі, тобто задіяні не всі ресурси.	Можливий перехід у квадранти 4, 2, 7
Квадрант 2. Стійка рівновага	Підприємство не женеться за конкурентами й не є останнім на ринку. У цій ситуації підприємство знаходиться в стані фінансової рівноваги	Можливий перехід у квадранти 1, 4, 7, 5, 3, 6
Квадрант 3. Хитка рівновага	Стан характеризується відсутністю власних вільних засобів і використанням залученого капіталу	Можливий перехід у квадранти 8 і 5
Квадрант 4. Рантьє	Наявність вільних засобів для здійснення проєктів під час використання позикового капіталу, однак підприємство не воліє вкладати їх у власне виробництво, а надає товарні кредити своїм споживачам (замовникам)	Перехід у квадранти 1, 2, 7
Квадрант 5. Атака	Надлишок власних засобів дозволяє розширити свій сегмент ринку	Перехід у 2, 8 та 6
Квадрант 6	Материнське товариство. Підприємство, що знаходиться у цьому квадранті, створює дочірні підприємства. Зазвичай це відбувається за рахунок позикового капіталу	Перехід у 4, 5
Квадрант 7	Епізодичний дефіцит. Дефіцит ліквідних засобів через незбіг термінів надходження і витрачання засобів	Перехід у 2, 8, 9
Квадрант 8. Дилема	Характеризується тим, що, незважаючи на збільшення довгострокових і поточних зобов'язань, підприємство постійно відчуває нестачу ліквідних активів	Перехід у 7 або 9
Квадрант 9. Кризовий стан	Указує на збитковість підприємства, його неліквідність, неплатоспроможність тощо. Необхідність зменшувати всі інвестиції або дробити підприємство. Потреба у фінансовій підтримці	Можливий перехід у 6 або 7.

Слід ідентифікувати стадію фінансового розвитку та визначити можливі варіанти її зміни у майбутніх періодах для ДП «Центр сертифікації технічних засобів реабілітації та послуг» – підприємство що займається сертифікацією послуг, пов'язаних з застосуванням технічних засобів реабілітації та проведення наукових досліджень в галузі експертизи і випробувань реабілітаційної техніки. Значення ключових показників для оцінки рівня фінансової рівноваги ДП «Центр сертифікації технічних засобів реабілітації та послуг» за аналізований період (2017–2019 роки) наведено на рис. 1.

Використовуючи матрицю фінансових стратегій, виконано оцінку стратегічної фінансової діяльності підприємства ДП «Центр сертифікації технічних засобів реабілітації та послуг». Після розрахунку необхідних показників було визначеного його стратегічне становище (табл. 3).

Як ми бачимо у табл. 4, з 2017–2019 рр. підприємство знаходиться в квадранті 1 (головна діагональ матриці), що є зоною рівноваги, що характеризується фінансовою рівновагою, тобто компенсацією від'ємного результату фінансової діяльності за рахунок додатного результату господарської діяльності.

Зараз підприємство у квадранті 1 (Батько сімейств). Фактичні темпи приросту його капіталу є меншими за можливі, тобто задіяні не всі ресурси. Можливий перехід у квадранти 4, 2 і 7.

Таким чином, матриця Франшона–Романе дозволяє генерувати стратегічну карту розвитку компанії в області фінансів, а також і надавати управління до дії з можливими варіантами вибору подальшого розвитку.

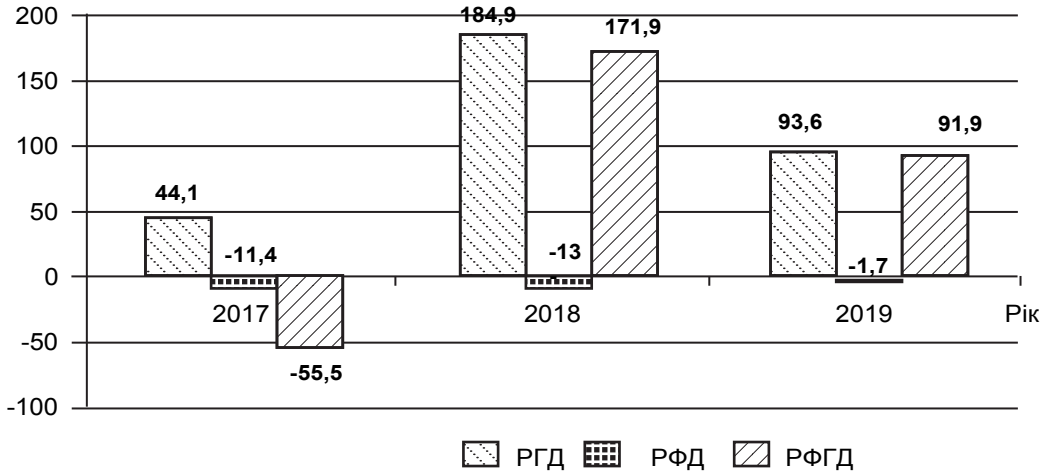

Рис. 1. **Показники матриці фінансових стратегій ДП «Центр сертифікації технічних засобів реабілітації та послуг» за 2017–2019 роки, тис. грн**

Таблиця 4

Позиціонування ДП «Центр сертифікації технічних засобів реабілітації та послуг» у матриці фінансових стратегій у 2017–2019 рр.

Показники	*РФД* < 0	*РФД* → 0	РФД > 0
РГД > 0	1. 2017, 2018 та 2019 р	4.	6.
РГД → 0	7.	2.	5.
РГД < 0	9.	8.	3.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Журавльова І. В.

Література: 1. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев : Ельга, 2006. 520 с. **2.** Іванюта С. М. Антикризове управління : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 288 с. **3.** Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов. М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. 464 с. **4.** Ансофф И. Стратегическое управление. М. : Экономика, 1998. 519 с. **5.** Ткачук І. Г. Формування фінансової стратегії в системі управління підприємством. *Вісник ЖДТУ.* 2008. № 2. С. 301–304

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 005.963+657(477)

Кожевнікова М. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасний стан системи бухгалтерського обліку в Україні та кваліфікаційний рівень бухгалтерів по країні; розглянуто можливі шляхи підвищення кваліфікації робітників відповідно до європейських стандартів; наведено приклади організацій, що займаються підвищенням кваліфікаційного рівня бухгалтерів.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, підвищення кваліфікації, сертифікація, глобалізація.*

Аннотация. *Проанализированы современное состояние системы бухгалтерского учета в Украине и квалификационный уровень бухгалтеров по стране; рассмотрены возможные пути повышения квалификации работников согласно европейским стандартам, приведены примеры организаций, которые занимаются повышением квалификационного уровня бухгалтеро.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, повышение квалификации, сертификация, глобализация.*

Annotation. *The article analyzes the current state of the accounting system in Ukraine and the qualification level of accountants in the country, examines possible ways to improve the skills of workers in accordance with European standards, gives examples of organizations engaged in improving the level of accountants.*

Keywords: *accounting, advanced training, certification, globalization.*

Проблематика. Сучасне суспільство характеризується процесами інтернаціоналізації ринків капіталу, глобалізації економіки та створенням транснаціональних компаній, що обумовило необхідність розробки та впровадження міжнародних стандартів при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. До проблеми підготовки фахівців Україні можна віднести невідповідність системи післядипломної освіти загальноприйнятим міжнародним стандартам, які передбачають безперервне підвищення кваліфікації бухгалтерів з обов'язковим складанням відповідних іспитів.

Актуальність. Підготовка бухгалтерської інформації повинна формуватися на високому професійному рівні, тоді як більшість сучасних вітчизняних бухгалтерів не володіють глибокими знаннями міжнародної системи фінансової звітності та навичками для їх застосування. Систематизований підхід до вивчення потребує координації зусиль державних органів професійних організацій і закладів вищої освіти.

Постановка завдання. Система бухгалтерського обліку відіграє роль інформаційного центру для забезпечення економічної безпеки компанії. Відповідно, нехтування значенням бухгалтерського обліку в процесі прийняття рішень, що стосуються економічної безпеки компанії, може негативно вплинути на безперервність діяльності компанії. Таким чином, одним із завдань для компаній є вдосконалення організації та методології бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Нині ефективність управління компанією у цілому залежить як від глибини дослідження кожного окремого виду питання, так і від осмислення та вивчення взаємозв'язків між ними. Для її досягнення необхідна тісна співпраця та взаємодія керівництва компанії та бухгалтерської служби для вдосконалення організації роботи системи бухгалтерського обліку, що сприятиме забезпеченню економічної безпеки та безперервності діяльності компанії.

Аналіз останніх досліджень. Питання необхідності підвищення кваліфікації бухгалтерів на сучасному етапі розвитку та напрямки й можливості реалізації цієї діяльності досліджували такі вітчизняні вчені, як Є. В. Мних, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, О. М. Петрук, М. С. Пушкар, Л. М. Кіндрацька Л. В. Чижевська та ін. У роботах цих учених розкриваються зміст і значення високої кваліфікації бухгалтерського обліку з позиції практичної діяльності підприємства.

Метою статті є вивчення доцільних підходів до підвищення кваліфікації.

© Кожевнікова М. О., 2020

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство характеризується перманентним зростанням інформаційних потоків. Це зумовлює виникнення єдиного всесвітнього інформаційного простору, який є новою формою організації інформації та інформаційних відносин.

Очевидним є те, що необхідно застосовувати індивідуальний підхід до розроблення системи бухгалтерського обліку для кожного суб'єкта господарювання, враховуючи особливості його функціонування та здійснення господарської діяльності [1].

Сьогодні в період економічної нестабільності, інвестиції в себе, в свої знання та професіоналізм – це найрозумніше вкладення коштів, яке гарантовано принесе свої дивіденди. Без підвищення кваліфікації бухгалтер швидко втрачає свою ефективність і стає слабким гравцем на ринку праці.

Умовно методи підвищення кваліфікації поділяють на внутрішні та зовнішні.

Перші – це ті заходи, що проводяться всередині компанії, до других відносяться освітні програми. Переваги внутрішньокорпоративного навчання полягають в менших витратах, можливості коригувати і оптимізувати процес.

Зовнішні ж, як правило, розширюють кругозір співробітника, дають більш глибокі і структуровані знання і можливість перейняти сторонній досвід.

Окремий метод – створення системи «наставник-учень». Наставником може стати будь-який досвідчений працівник, який вже пройшов курси або володіє достатнім арсеналом знань.

Зовнішні методи підвищення кваліфікації відрізняються більш оригінальним підходом до навчання, серед яких виділяють:

– хакатони, конференції, семінари, лекції. Будь-який публічний захід, який присвячено розвитку галузі знань, – відмінний варіант підвищити рівень кваліфікації підлеглих. Там працівник заведе корисні знайомства серед професіоналів, відкриє для себе нові технології і неординарні способи використання старих, по-іншому погляне на рішення рутинних завдань. Крім того, це звичайно не б'є по кишені;

– тренінги. У певних випадках запрошувати тренера в компанію затратно і неефективно. Тому простіше відправити співробітника на захід, де професіонал поділиться своїм досвідом. Чим більше сфера роботи відрегульована будь-якими нормативами, тим краще на кваліфікацію фахівця вплине тренінг. Вони допоможуть, наприклад, бухгалтерам, економістам, банківським співробітникам;

– професійні курси. Це один з найбільш популярних і ефективних способів швидко покращити знання підлеглих. Крім того, ефект від таких курсів практично відразу позитивно позначиться на швидкості і якості роботи. Однак для отримання актуальних і релевантних знань треба знати, послугами яких установ та організацій доцільно користуватися.

Високий рівень сертифікованих спеціалістів з бухгалтерського обліку сприятиме зростанню довіри до даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності і підвищувати зацікавленість іноземних і вітчизняних інвесторів, що сприятиме зростанню інвестицій.

Вважається, що сертифікація бухгалтерів – це перший крок до міжнародного визнання кваліфікації українських бухгалтерів і вона необхідна для підвищення впевненості користувачів фінансової інформації в її надійності.

Однак слід зазначити недостатність досліджень системи освіти бухгалтерів в умовах євроінтеграції, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та постійних змін у бізнес-середовищі.

І хоча сертифікація бухгалтерів набуває все більшого поширення, в Україні здійснюється цей процес більше з волі Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ) та різноманітних міжнародних проєктів і грандів, чим з ініціативи вітчизняних державних установ та самих бухгалтерів, що здебільшого пов'язано з необізнаністю працівників про можливості. Нижче наведені організації, що мають на меті підвищення професійного рівня бухгалтерів [2].

Асоціація присяжних сертифікованих бухгалтерів (ACCA), заснована в 1904 р., налічує на сьогодні більше ніж 320 тис. членів і студентів в 170 країнах світу. Асоціація має розгалужену мережу офісів і екзаменаційних центрів, які забезпечують підтримку кар'єрного розвитку своїх членів і дотримання ними встановлених професійних та етичних стандартів.

Підтвердженням високого рівня знань і навичок в бухгалтерському обліку є кваліфікаційні Асоціації, такі як DipFM, DipIFR і ACCA Professional Scheme. Для того щоб отримати останню, необхідно скласти 14 екзаменів англійською мовою по аудиту, фінансовій звітності, стратегічному плануванню, податкам і підприємницькому праву та ін. Присвоєння цієї кваліфікації засвідчує здатність дипломованого бухгалтера працювати у сфері обліку і фінансів будь-якого бізнесу, зазвичай на керівних посадах.

Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), членами якої є професійні національні організації у сфері аудиту і фінансової звітності. Стратегічним завданням Федерації є сприяння дотриманню високоякісних професійних стандартів і їх зближенню в міжнародному масштабі.

Європейська асоціація бухгалтерів була утворена у 1977 р. з метою об'єднання викладачів і вчених у сфері бухгалтерського обліку та забезпечення їм кращих умов для проведення досліджень. Асоціацією сформовано професійну мережу, що охоплює зацікавлених бухгалтерів-науковців всієї Європи [3].

В Україні розробкою кваліфікаційних програм займаються науково-навчальні інститути, професійні державні і громадські організації. Роль останніх у процесі розвитку професійної освіти постійно зростає, проте донедавна в Україні не було своєї загальнонаціональної кваліфікаційної програми, і, як наслідок, використовувалися лише програми міжнародних професійних організацій [4].

Серед вітчизняних громадських організацій бухгалтерів, що опікуються питаннями професійної освіти та сертифікації, найбільш потужною є Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) – громадська професійна саморегулююча некомерційна організація, створена у 1996 р. і представлена у регіонах України територіальними відділеннями. Федерація є асоційованим членом МФБ (з 2006 р.), повним членом Единбурзької групи (з 2006 р.), повним членом Європейської Південно-Східної асоціації з професійного розвитку бухгалтерів (з 2006 р.). Саме її сертифікати найбільше відповідають європейським вимогам і визнаються у світі [5].

Висновок. Загальносвітові тенденції розвитку освіти бухгалтерів свідчать про те, що процес постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів-практиків та їх післядипломна підготовка – це завдання не тільки робітника, а й компаній взагалі. Головним методом підвищення кваліфікації в Україні є проходження відповідних курсів з підвищення кваліфікації, що відповідають міжнародним стандартам для полегшення роботи з зовнішніми ринками.

Таким чином, в Україні необхідно створити таку систему постійного підвищення кваліфікації бухгалтерських кадрів, яка б відповідала стандартам освіти Міжнародної федерації бухгалтерів, що допоможе підвищити кваліфікації професійного бухгалтера до загальноприйнятого у міжнародній практиці рівня.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Кононенко Л. В. Післядипломна освіта бухгалтерів в Україні: проблеми та перспективи. **2.** Меморандум про співробітництво та координацію дій. *Облік і фінанси АПК.* 2006. № 6. **3.** Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів. URL: http://.online.zakon.kz/Document/?doc_id=0123620. **4.** URL: https://interbuh.com.ua/ua./documents/analytics/4039. 5. Украина – следующая… // Бизнес. 2004. № 33.

ДІАГНОСТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

УДК 336.764

Козлова К. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства за 2016–2018 рр. Проаналізовано структуру дебіторської та кредиторської заборгованостей. Визначено співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей як інструменту моніторингу фінансової стійкості підприємства.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, аналіз, фінансова стійкість, співвідношення.*

Аннотация. *Проведен анализ дебиторской и кредиторской задолженностей предприятия за 2016–2018 гг. Проанализирована структура дебиторской и кредиторской задолженностей. Определено соотношение дебиторской и кредиторской задолженностей как инструмента мониторинга финансовой устойчивости предприятия.*

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, анализ, финансовая устойчивость, соотношение.*

Annotation. *The article analyzes the receivables and payables of the company for 2016–2018. The structure of receivables and payables is analyzed. The relation between receivables and payables as a tool for monitoring the financial stability of the enterprise is determined. The conclusions are drawn.*

Keywords: *accounts receivable, accounts payable, analysis, financial soundness, ratio.*

В сучасному світі підприємству необхідно постійно слідкувати за дебіторською та кредиторською заборгованістю. Постійний контроль за станом заборгованостей є необхідним для будь-якого підприємства. Своєчасне виявлення проблем з розрахунками з дебіторами є запорукою забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Проблемам дебіторської та кредиторської заборгованості присвячено ряд робіт авторів серед них Ю. С. Цаль-Цалко [1], М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [4] та ін.

Метою цієї статті є аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства в системі моніторингу фінансової стійкості.

Дебіторська заборгованість виникає при розрахунках підприємства з покупцями, фінансовими органами, персоналом, органами соціального страхування, підзвітними особами, надання авансів постачальникам і підрядникам. Значні розміри дебіторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних активів між підприємствами, державою і фізичними особами [1, с. 211].

В табл. 1 наведено аналіз дебіторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод» [2; 3].

Таблиця 1

Аналіз дебіторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод»

Показник	Джерело форми 1	2016 р., тис. грн	2017 р., тис. грн	2018 р., тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп приросту, %	
					2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	р. 1125	352619	382984	389250	30365	6266	8,61	1,64
Питома вага, %		83,59	71,22	86,51	-	-	-	-

© Козлова К. В., 2020

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
за виданими авансами	р. 1130	55367	135359	36072	79992	-99287	144,48	-73,35
Питома вага, %		13,12	25,17	8,02	-	-	-	-
з бюджетом	р. 1135	12034	16003	17935	3969	1932	32,98	12,07
Питома вага, %		2,85	2,98	3,99	-	-	-	-
у тому числі з податку на прибуток	р. 1136	0	0	0	0	0	0	0
з нарахованих доходів	р. 1140	0	0	0	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	р. 1145	0	0	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	р. 1155	1848	3377	6709	1529	3332	82,74	98,67
Питома вага, %		0,44	0,63	1,49	-	-	-	-
Усього дебіторська заборгованість		421868	537723	449966	115855	-87757	27,46	-16,32

З табл. 1 бачимо, що загальна сума дебіторської заборгованості у 2018 році порівняно з 2017 р. зменшується на 87757 тис. грн, або на 16,32 %, за рахунок зменшення дебіторської заборгованості за розрахунками за виданими авансами, яка зменшилася у 2018 р. на 99287 тис. грн порівняно з 2017 р. У структурі дебіторської заборгованості найбільший відсоток займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, та протягом аналізованого періоду її величина збільшується.

В табл. 2 наведено аналіз кредиторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод» [2; 3].

Таблиця 2

Аналіз кредиторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод»

Показник	Джерело форми 1	2016 р., тис. грн	2017 р., тис. грн	2018 р., тис. грн	Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп приросту,%	
					2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Поточна кредиторська заборгованість:								
за довгостроковими зобов'язаннями	р.1610	6432	47697	198186	41265	150489	641,56	315,51
Питома вага, %		5,32	24,11	48,72	-	-	-	-
за товари, роботи, послуги	р.1615	62915	56770	109999	-6145	53229	-9,77	93,76
Питома вага, %		52,00	28,70	27,04	-	-	-	-
за розрахунками з бюджетом	р.1620	7220	12008	4432	4788	-7576	66,32	-63,09
Питома вага, %		5,97	6,07	1,09	-	-	-	-
за у тому числі з податку на прибуток	р.1621	4204	8513	500	4309	-8013	102,50	-94,13
Питома вага, %		3,47	4,30	0,12	-	-	-	-
за розрахунками зі страхування	р.1625	1897	2692	2888	795	196	41,91	7,28
Питома вага, %		1,57	1,36	0,71	-	-	-	-
за розрахунками з оплати праці	р.1630	7029	10045	11705	3016	1660	42,91	16,53
Питома вага, %		5,81	5,08	2,88	-	-	-	-
за одержаними авансами	р.1635	452	12445	3261	11993	-9184	2653,32	-73,80
Питома вага, %		0,37	6,29	0,80	-	-	-	-
за розрахунками з учасниками	р.1640	30830	47666	75809	16836	28143	54,61	59,04
Питома вага, %		25,48	24,09	18,64	-	-	-	-

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
із внутрішніх розрахунків	р.1645	0	0	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	р.1650	0	0	0	0	0	0	0
Усього кредиторська заборгованість		120979	197836	406780	76857	208944	63,53	105,61

З табл. 2 бачимо, що кредиторська заборгованість за аналізований період збільшується, у 2018 р. вона збільшилася на 208944 тис. грн порівняно з 2017 р. Найбільший відсоток у структурі кредиторської заборгованості у 2016 р. та 2017 р. займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 52 % та 28,7 % відповідно, а у 2018 році займає кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – 48,72 %.

Повний аналіз стану дебіторської заборгованості неможливий без порівняння її з рівнем кредиторської заборгованості на підприємстві [4].

На рис. 1 наведено співвідношення розміру дебіторської та кредиторської заборгованостей за 2016–2018 рр. [2; 3].

Рис. 1. **Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей** [2; 3]

З рис. 1 бачимо, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську, лише у 2018 р. вони майже зрівнялися. Зменшення дебіторської заборгованості може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

На рис. 2 наведено співвідношення розміру дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги та поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2016–2018 рр. [2; 3].

Рис. 2. **Співвідношення розміру дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги та поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги** [2; 3]

З рис. 2 бачимо, що дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги перевищує поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги протягом 2016–2018 рр. Особливу увагу звернемо на те що дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги збільшується протягом 2016–2018 рр.

Отже, проаналізувавши кредиторську та дебіторську заборгованості, було виявлено, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську протягом 2016–2018 рр., що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Підприємству доцільно вжити певних заходів щодо покращення ситуації з контрагентами.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Цаль-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2008. 566 с. **2.** Офіційний сайт ПрАТ «Харківський плитковий завод», річна інформація (фінансова звітність). URL: http://www.plitka.kharkov.ua. **3.** Система розкриття інформації на фондовому ринку України ПрАТ «Харківський плитковий завод», річна інформація (фінансова звітність). URL: https://smida.gov.ua/db/participant/00293628. **4.** Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ АУДИТУ

УДК 657.6

Колодяжна В. Д.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено практичні аспекти проведення аудиту малих підприємств згідно з Міжнародними стандартами аудиту, обґрунтовано відмінності перевірки порівняно зі звичайними підприємствами; виділено потенційні фактори ризику, що можуть виникнути під час аудиторської перевірки малих підприємств.*

Ключові слова: *мале підприємство, аудит, фінансова звітність, міжнародний стандарт аудиту, процедури аудиту, фактори ризику.*

Аннотация. *Приведены отдельные аспекты проведения аудита малых предприятий в соответствии с Международными стандартами аудита по сравнению с обычными предприятиями; указаны потенциальные факторы риска, которые могут возникнуть в ходе аудиторской проверки.*

Ключевые слова: *малое предприятие, аудит, финансовая отчетность, международный стандарт аудита, процедуры аудита, факторы риска.*

Annotation. *The article presents some aspects of auditing small enterprises in accordance with International Standards on Auditing compared to conventional enterprises; the potential risk factors that may arise during the audit are indicated.*

© Колодяжна В. Д., 2020

Keywords: *small enterprise, audit, financial reporting, international auditing standard, audit procedures, risk factors.*

Створення конкурентного ринку малого бізнесу є одним з пріоритетних напрямків економічної діяльності держави. Частка малого бізнесу у ВВП країни складає 16 % (за 2018 рік). При цьому в 2018 році питома вага малих підприємств у загальній кількості підприємств України склала 99,08 %, у 2013 році вона складала 98,84 %, що говорить про незмінно лідируючу кількість малих підприємств та загалом про їх кількісне збільшення, а отже, зацікавленість громадян у створенні та розвитку такого типу бізнесу, незважаючи на їх високий рівень збитковості.

Так, у 2018 році загальний рівень збитковості малих підприємств склав 25,9 %, проте у деяких галузях він перевищує 50 % (наприклад, купівля та продаж власного нерухомого майна – 53,3 %, страхування життя – 57,1 %, передача електроенергії – 51,9 %, виробництво електроенергії – 60,3%, добування сирої нафти – 58,1 %). Вагома роль суб'єктів малого підприємництва в економіці країни та наведені негативні показники їх діяльності говорить про неефективне управління та слабкий контроль над їх діяльністю з боку держави.

Малі підприємства не підлягають обов'язковому аудиту згідно з законодавством, проте з метою підвищення прибутковості даних підприємств необхідно залучити кваліфікованих аудиторів для отримання незалежної думки про достовірність фінансової звітності суб'єктів. Адже аудит передбачає перевірку всіх ланок фінансово-господарської діяльності підприємства і висловлення професійної думки про якість і достовірність фінансової звітності, а також надання рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку конкретного підприємства і прийняття ефективних управлінських рішень.

Питанням аудиту фінансово-господарської діяльності малих підприємств у свій час досліджували такі вчені: Н. В. Бойченко, О. В. Будько, Н .І. Дорош, О. А. Петрик, О. М. Сердюк, Ю. Л. Черніченко.

Постановка завдання полягає у розкритті особливостей здійснення аудиту суб'єктів малого підприємництва згідно з Міжнародними стандартами аудиту.

Нормативно-правовою базою з проведення аудиту малого бізнесу є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3], Міжнародні стандарти аудиту [4], Положення з міжнародної практики аудиту 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» [5] тощо.

Згідно з ПМПА 1005, малим підприємством є будь-який суб'єкт, право власності і управління яким сконцентровано в межах вузького кола осіб (часто однієї особи) і до якого можуть бути застосовані одна чи декілька характеристик: обмежена кількість джерел доходу; спрощена система ведення бухгалтерського обліку; обмежені кошти внутрішнього контролю поряд з наявністю у керівництва можливості діяти в обхід таких засобів контролю [5].

А згідно з Господарським кодексом України до малих належать підприємства з середньооблікою чисельністю працівників за звітний рік до 50 осіб, з обсягом валового доходу від реалізації продукції до 70 млн грн [2]. Особливістю суб'єктів малого бізнесу є обмеженість асортименту товарів чи послуг, що надаються, та обмеженість кількості об'єктів, на яких підприємство здійснює свою діяльність. Ці фактори сприяють аудитору швидко вивчити специфіку діяльності підприємства і відобразити її в документах. Проте, приймаючи рішення про необхідність проведення аудиту на підприємстві, слід враховувати співвідношення витрат на аудит та інформаційні вигоди від наслідків його проведення. Також варто виділити, що проведення аудиту на малих підприємствах потрібне тільки за умов: інвестування й кредитування, ліквідації підприємства та оприлюднення звітності [1, с. 25].

Після прийняття рішення про проведення аудиту суб'єкта малого підприємництва аудитор має ознайомитися з усіма особливостями ведення обліку на підприємстві, адже дані суб'єкти згідно з законодавством мають вибір не тільки у застосуванні форми бухгалтерського обліку, а її регістрів та системи оподаткування.

Під час проведення аудиту фінансової звітності малого підприємства також можуть виникнути потенційні фактори аудиторського ризику, наприклад: використання готівки у розрахунках з партнерами; нерегулярність ведення бухгалтерських записів, підвищений ризик спотворення звітності; відсутність внутрішнього контролю у зв'язку з обмеженою кількістю облікових працівників; контакт працівників, які ведуть облік, з матеріальними цінностями [7, с. 32].

Ці фактори зумовлюватимуть рівень аудиторського ризику, визначеного аудитором, що впливатиме на кількість аудиторських процедур, які необхідно виконати. Проблемним є одержання аудиторських доказів, на основі яких підтверджується критерій повноти інформації. Це є результатом зацікавленості власника відображати в обліку не всі господарські операції та відсутності системи внутрішнього контролю. Саме тому в аудиті малих підприємств широко використовують аналітичні процедури.

З метою перевірки представлених аудиторських ризиків аудитор має звернути увагу на облікову політику підприємства, правильність ведення бухгалтерського обліку; провести документальну перевірку бухгалтерських

записів з метою їх фактичної наявності та відповідності фінансовій звітності; застосувати конкретні методи перевірки достовірності показників фінансовій звітності.

Найбільш суттєво особливості застосування МСА до малих підприємств стосуються таких МСА: 210, 250, 260, 320, 520, 530, 550. Інші МСА є загальними як для малих підприємств, так і для великих і середніх, і застосовуються без урахувань їх особливостей [6, с. 103].

Відповідно до МСА 210 «Узгодження умов завдань з аудиту» відбувається обмін листами-погодженнями між власником підприємства та аудитором, де здійснюється виклад обов'язків кожної зі сторін. На їх основі складається договір про проведення аудиту [4].

Згідно з МСА 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності» аудитор бере до уваги нормативно-правову базу діяльності суб'єкта. Для малих підприємств ця база є менш складною, ніж для великих і середніх підприємств. Аудитор повинен відобразити цю інформацію як частину його знань про підприємство [4].

МСА 260 (переглянутий) «Повідомлення інформації тим, кого наділено найвищими повноваженнями» говорить про необхідність аудитора інформувати осіб, що відповідають за корпоративне управління суб'єктом господарської діяльності під час аудиту фінансової звітності. Це питання може викликати певні складності, враховуючи, що у випадку малого бізнесу функція корпоративного управління лежить на власнику підприємства, якщо немає інших власників. Аудитор має переконатися, що, інформуючи особу, яка наділена керівними повноваженнями, він одразу передає інформацію, і особу, що в інших випадках він мав би проінформувати як особу, що відповідає за корпоративне управління [4].

Відповідно до МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту» аудитор має оцінити рівень суттєвості з якісної та кількісної точки зору. Через відсутність загальновизнаних стандартів з оцінки суттєвості кількісними методами аудитор в кожному випадку використовує своє професійне судження з урахуванням цих обставин. Особливістю малих організацій є ситуація, коли керівник-власник вилучає більшу частину прибутку до оподаткування у вигляді власної винагороди, тому такий контрольний показник, як прибуток до виплати винагороди і оподаткування, є більш доречним [4].

МСА 520 «Аналітичні процедури» відповідно до своєї назви визначає аналітичні процедури на стадії планування аудиту. Малі підприємства часто не мають проміжної або щомісячної фінансової інформації, необхідної в аналітичних процедурах на стадії планування. Як альтернатива спеціаліст, що проводить аудиторську перевірку, може взяти до уваги Головну книгу чи інші надані до уваги бухгалтерські документи [4].

Згідно з МСА 530 «Аудиторська вибірка» можливі різні методи вибірки статей обліку для тестування.

Аудитор може використовувати: відбір всіх об'єктів обліку (100 % перевірка); відбір конкретних об'єктів обліку; аудиторська вибірка.

Підприємства малого бізнесу мають незначний обсяг генеральної сукупності, тому буде доцільним відбір всіх об'єктів обліку. При цьому аналітичні процедури повинні застосовуватися до залишку сукупності у випадку його істотності [4].

Відповідно до МСА 550 «Пов'язані сторони» малі організації часто можуть не мати документально оформлених процесів закріплення взаємин і операцій між пов'язаними сторонами, тому керівник (він же власник) може зменшити деякі ризики, пов'язані з операціями зі зв'язаними сторонами, або потенційно збільшити ці ризики за рахунок активного втручання в усі аспекти здійснення таких операцій. У цьому випадку аудитор може отримати уявлення про взаємини і операції між пов'язаними сторонами, а також про засоби контролю за ними, які можуть бути, завдяки напрямку керівництву запитів в поєднанні з іншими процедурами, такими як спостереження за діями керівництва по здійсненню нагляду та проведення оглядових перевірок і вивчення відповідної доступної документації [4].

Таким чином, процедура аудиту малих підприємств значно відрізняється від перевірки великих підприємств, адже аудит потребує меншої кількості спеціалістів та затрат часу, і документація суб'єктів малого підприємництва спрощена. Проте аудитор має уважно вивчити специфіку підприємства, що перевіряється. Міжнародні стандарти аудиту дозволяють виконувати аудиторську перевірку з урахуванням того, що підприємство є малим та забезпечує отримання об'єктивних результатів щодо фінансово-господарської діяльності суб'єкта. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку національних стандартів аудиту, які б надавали практичну допомогу аудиторам під час перевірки малого підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Будько О., Запорожець Г. Особливості здійснення аудиту на малих підприємствах. *Механізм регулювання економіки.* 2011. № 3. С. 23–30. **2.** Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **3.** Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19. **4.** Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016–2017 року. URL: https://www.apu.net.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolu-yakosti-2016-2017. **5.** Положення з міжнародної практики аудиту 1005 «Особливості аудиту малих підприємств». URL: http://zakon.rada.gov.ua. **6.** Царенко О. В., Кармазіна Н. В. Умови забезпечення керованого впливу міжнародних стандартів аудиту на ефективність діяльності малого бізнесу в регіонах України. *Науковий вісник Полісся.* 2016. № 2. С. 103–107. **7.** Шапошнікова О. Особливості аудиту малих підприємств. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси.* 2011. № 8. С. 29–40.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.37

Коренєва І. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сучасні підходи науковців до сутності поняття «фінансова звітність». Виявлено, що форму, зміст, склад фінансової звітності вітчизняних підприємств всебічно регламентовано законодавством України. Пояснено значення фінансової звітності як інформаційної основи оцінки фінансового стану підприємства.*

Ключові слова: *фінансова звітність, баланс, фінансові результати, фінансовий стан, аналіз фінансового стану, користувачі звітності.*

Аннотация. *Исследованы современные подходы ученых к сущности понятия «финансовая отчетность». Выявлено, что форма, содержание, состав финансовой отчетности отечественных предприятий всесторонне регламентированы законодательством Украины. Пояснено значение финансовой отчетности как информационной основы оценки финансового состояния предприятия.*

Ключевые слова: *финансовая отчетность, баланс, финансовые результаты, финансовое состояние, анализ финансового состояния пользователи отчетности.*

Annotation. *Modern approaches of scientists to the essence of the concept of "financial reporting" are studied in the article. It has been revealed that the legislation of Ukraine comprehensively regulates the form, content and composition of financial statements of domestic enterprises. It is explained that financial reporting is an information basis for assessing the financial condition of an enterprise.*

Keywords: *financial statements, balance sheet, financial results, financial condition, analysis of financial condition.*

© Коренєва І. В., 2020

Прийняття ефективних та обґрунтованих керівних рішень для здійснення ефективного управління підприємством, передусім, залежить від повноти, обґрунтованості, доречності та достовірності інформації щодо усіх аспектів господарювання. Головним джерелом такого інформаційного забезпечення є фінансова звітність, яка складається на завершальному етапі облікового процесу шляхом виконання спеціальних процедур обробки, групування та підрахунку бухгалтерських даних. Дані фінансової звітності є статичними, оскільки інформують про майновий стан на дату балансу, про доходи, витрати, грошові потоки за звітний період. Щоб усвідомити тенденції розвитку підприємства, необхідно дослідити динамічні зміни елементів та статей фінансової звітності, використовуючи інструментарій економічного аналізу.

Тому апарату управління мають надходити як облікові дані фінансової звітності, так і аналітичні, а саме показники, які характеризують наявний фінансовий стан підприємства, та зміни, що відбулися за звітний період під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Від якості підготовки фінансової звітності залежить об'єктивність аналітичної оцінки фінансового стану підприємства, і обидва ці фактори впливають на правильність та раціональність управлінських рішень. Тому дослідження методології аналізу фінансового стану невід'ємно пов'язане з розумінням порядку розрахунку статей та підсумків фінансової звітності.

Метою статті є дослідження сутності фінансової звітності та її значення для виконання об'єктивного аналізу фінансового стану підприємства.

Питанням підготовки облікових даних і формування фінансової звітності підприємства присвятили наукові праці такі відомі вчені та фахівці-обліковці: Голов С. Ф., Верхоглядова Н. І., Гладких Т. В., Гудзь Н. В., Кобилянська О. І., Кондраков Н. П., Крупка Я. Д., Кужельний М. В., Лишиленко О. В., Маляревський Ю. Д., Сльозко Т. М., Фартушняк О. В.

Аналіз спеціальної економічної літератури підтверджує відсутність єдиного визначення поняття «фінансова звітність підприємства». Наведені в табл. 1 трактування сучасних науковців можна скомпонувати у три основні підходи: фінансова звітність як сукупність звітів, як система показників та як джерело інформації.

Таблиця 1

Сучасні підходи до сутності поняття «фінансова звітність»

Автор, джерело	Визначення поняття «фінансова звітність»
Фінансова звітність як сукупність звітів	
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [1]	звіти, що відповідають потребам тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб
Білик М. [2]	сукупність форм звітності, складених на основі даних бухгалтерського обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у вигляді, який зручний і зрозумілий для прийняття цими користувачами певних ділових рішень
Ткаченко Н.	сукупність форм звітності, складених на основі даних обліку з метою одержання користувачем узагальненої інформації про підприємство
Чебанова Н.	звітні документи, що містять інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, про рух грошових коштів підприємства за звітний період
Фінансова звітність як система показників	
Андрієнко В.	Система узагальнюючих показників бухгалтерського обліку, структурованих у формі звітності, які надають користувачам інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі підприємства
Бутинець Ф. [3]	фінансова (бухгалтерська) звітність – це система узагальнюючих і взаємопов'язаних показників стану та використання основних та оборотних засобів, про джерела їх формування, фінансові результати, напрямки використання прибутку тощо
Коваленко М. [4]	Самостійна система подання показників, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту і в жодному разі не може вважатись складовим елементом (прийомом) бухгалтерського обліку
Фінансова звітність як джерело інформації	
Загородній А. [5]	являє собою представлення користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства
Матвіїв М.	звітність є самостійною системою подання даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту
Шеверя Я. [6]	сукупність інформаційних ресурсів (джерел), що характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства за допомогою форм і методів розкриття, які відповідають якісним характеристикам звітної інформації, придатні для аналітичної обробки та релевантні для прийняття рішень зовнішніми користувачами

Подані в табл. 1 визначення є різноманітними, оскільки вчені фокусують увагу на різних аспектах сутності та призначення фінансової звітності.

Вітчизняні підприємства зобов'язані дотримуватися облікового законодавства України, тому для них єдиним правильним є визначення, подане у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] та у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [8].

Календарний рік є звітним періодом для складання фінансової звітності. Згідно з п. 1 розділу ІІ НП(С)БО 1 фінансова звітність складається з Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів (за прямим або непрямим методом), Звіту про власний капітал та Приміток до фінансової звітності [8]. Крім того, юридичні особи, які відповідно до п. 2 ст. 2 Закону про бухгалтерський облік [7] належать до суб'єктів малого підприємництва, мають право застосовувати спрощену форму звітності відповідно до вимог П(С)БО 25, складаючи «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», який містить розділ 1 «Баланс» (форма 1-м) і розділ 2 «Звіт про фінансові результати» (форма 2-м).

Щоб бути корисною користувачеві, фінансова звітність повинна бути правдивою, повною і неупередженою. У п. 1–5 розділу 3 НП(С)БО 1 встановлено, що інформація фінансової звітності має відповідати певним якісним вимогам: зрозумілість, доречність, достовірність, порівнянність, зіставність [8]. Крім того, у п. 6 розділу 3 НП(С)БО 1 [8] та водночас у ст. 4 Закону про бухгалтерський облік [7] встановлено, що фінансова звітність має бути складена із дотриманням принципів: автономності, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника.

За ст. 14 Закону про бухгалтерський облік [7] підприємства зобов'язані подавати звітність таким категоріям користувачів: органи управління; трудові колективи; власники (засновники); інші користувачі відповідно до законодавства. Загальноприйнятим є поділ користувачів фінансової звітності на внутрішніх (вище керівництво і менеджмент підприємства) і зовнішніх (Державна фіскальна служба, Державна служба статистики, акціонери, засновники, кредитори, аудитори, профспілки, інші).

За даними фінансової звітності виконується аналіз фінансового стану підприємства, що являє собою узгоджений процес оцінювання досягнутих фінансових результатів господарської діяльності та прогнозування потенційних фінансових можливостей, із використанням комплексу показників, розрахованих за даними фінансової звітності.

Таким чином, форму, склад, зміст, принципи складання, якісні інформаційні характеристики фінансової звітності вітчизняних підприємств регламентовано обліковим законодавством, а саме Законом України про бухгалтерський облік і національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства є саме фінансова звітність, що містить необхідну для такого аналізу інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013. **2.** Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств : оцінка та прогнозування : монографія. Київ : ПанТот, 2012. 279 с. **3.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закладів. Житомир : Рута, 2009. 912 с. **4.** Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2015. 485 с. **5.** Загородній А. Г. Облік і аудит : термін. словник. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія : Економічні науки.* 2013. № 4. **6.** Шеверя Я. В. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2011. 21 с. **7.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: http://www.zakon.rada.gov.ua. **8.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 005.95/.96:005.591.6

Коршкова А. Є.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Процеси глобалізації економіки, посилення конкуренції у всіх сферах суспільної діяльності, активне застосування інформаційних технологій зумовили необхідність більш глибокого вивчення методів мотивації персоналу. Наведено результати дослідження питань, пов'язаних з мотивацією персоналу, що працюють у сфері інноваційної діяльності.*

Ключові слова: *мотивація, інноваційна діяльність, соціоніка, персонал, ефективність праці, інноваційна активність, ресурси.*

Аннотация. *Процессы глобализации экономики, усиление конкуренции во всех сферах общественной деятельности, активное применение информационных технологий обусловили необходимость более глубокого изучения методов мотивации персонала. В статье представлены результаты исследования вопросов, связанных с мотивацией персонала, работающего в сфере инновационной деятельности.*

Ключевые слова: *мотивация, инновационная деятельность, соционика, персонал, эффективность труда, инновационная активность, ресурсы.*

Annotation. *Processes of globalization of the economy, increased competition in all spheres of social activity, active use of information technologies have necessitated a deeper study of methods of motivation of staff. The article presents the results of the research of issues related to motivation of the personnel working in the sphere of innovative activity.*

Keywords: *motivation, innovation activity, socionics, personnel, productivity, innovative activity, resources.*

Специфіка проблеми створення механізму мотивації до праці полягає в тому, що в умовах радикальних змін старі механізми стимулювання праці виявляються неефективними, а нові – повинні пройти тривалий шлях становлення. Незважаючи на очевидні переваги використання інноваційних методів, нерозвинена система мотивації продовжує залишатися ключовою проблемою управління персоналом більшості українських компаній і вимагає постійної уваги з боку керівництва.

Ця проблематика зумовила вибір теми цієї роботи, для того, щоб розібратися глибше у поведінці людини, у її ставленні до роботи. Метою роботи є вивчення стимулів людей з психологічного боку, визначення груп людей на основі їх якостей та потреб для підвищення якості роботи на підприємстві.

Питання ефективності методів мотивації персоналу та їх особливості розглянуто такими зарубіжними та вітчизняними вченими, як: Лоулер Е., Енн П., Велентурф М., Джівун Л., Сеунцзінь К., а також Іншин М., Бугаєва М., Зайцева-Савкович К., Сацук Т. Системи стимулювання в різних формах і їх мотиваційний значення представлені в роботах Гібсона Дж., Журавльова П., Шекшня С., Ханта Дж., Яковлева Р., Шахового В., Шапіро С., Мілкович Т. і багатьох інших.

На сучасному етапі розвитку світової економіки позиції і рівень конкурентоспроможності кожної країни безпосередньо залежить не тільки від забезпеченості тими видами ресурсів, які можуть для держави вважатися стратегічними, а й від успіхів держави у сфері інновацій, швидкості нарощування науково-технічного потенціалу, здатності створювати й ефективно використовувати нові знання, які виступають як необхідна умова успішної конкурентної боротьби і економічного зростання.

Успішна інноваційна діяльність можлива лише за сприятливих умов, які дозволять реалізувати накопичений і збережений інноваційний потенціал країни з можливістю його подальшого нарощування, побудови дієвого механізму управління інноваційними процесами. І тут не можна забувати про одну важливу річ – психологічний аспект інноваційної діяльності, адже рух уперед неможливий без подолання інноваційної інертності різними підприємцями, власниками і самою державою.

Коли йдеться про мотиви, які лежать в основі діяльності людей, що беруть участь в інноваційній діяльності, переважно говорять лише про прагматичні інтереси матеріального характеру і найчастіше – про збільшення прибутку, що слугує метою діяльності багатьох компаній. Але, ставлячи на перший план матеріальну складову,

© Коршкова А. Є., 2020

керівники часто забувають про нематеріальні фактори, які сприяють мотивації діяльності персоналу: про потребу в самореалізації, самоствердженні, про любов до своєї роботи, про прагнення до суспільного визнання і про інші, які є відмінним мотиватором будь-якої діяльності, тим більш інноваційної.

Кожній стадії інноваційного процесу властива своя структура мотивів, яка знаходиться під впливом різноманітних факторів, і від яких залежить, чи будуть створені сприятливі умови для творчої діяльності або ж перешкоди її реалізації. Наприклад, на етапі зародження ідеї, коли інновація ще не існує у реальності, в основі творчої активності людей знаходяться найрізноманітніші мотиви:

- прагнення вирішити певну проблему технічного, технологічного, організаційного характеру;
- пізнавальний інтерес;
- потреба у самовираженні, самоствердженні, постійного творчого пошуку;
- ідентифікація з кумиром;
- матеріальні мотиви;
- суспільне визнання та інші [3].

У нинішніх умовах необхідно приділяти більше уваги формуванню дієвого мотиваційного механізму саме на етапі зародження ідеї, оскільки тут відбувається генерація інновацій. Головна рушійна сила на цьому етапі – людський ресурс з його невичерпним інтелектуальним потенціалом. Тому, щоб подолати пасивність людей в інноваційній діяльності, необхідно розробляти ефективну мотиваційну систему.

Для того щоб створити у співробітників позитивне ставлення до виконуваної ними або їх колегами роботи і, головне, якості цієї роботи, потрібно створити умови праці, де кожен відчував би себе затребуваним, розумів, що його праця важлива для підприємства, і що за відмінне виконання своїх обов'язків він буде справедливо винагороджений. В зарубіжних країнах велика увага приділяється мотивації робітників, існують навіть конкурси між працівниками, підприємствами за якістю реалізованої продукції. Звичайно ж, в перспективі йдуть винагороди: найпрестижнішими зараз вважаються такі премії, як Золотий Глобус «Фонду сприяння Сходу», Золота зірка за якість «Клубу менеджерів торгівлі», Європейська премія за якість та інші [1].

Підвищити інноваційну активність можна також шляхом підвищення авансових платежів персоналу. Вважається, що тоді персонал буде більш відповідально і з великим ентузіазмом ставитися до якості своєї праці, що в результаті підвищить якість продукції. Інакше про цей підхід можна сказати так: чим вище передбачувана витрата, тим вище якість продукції та активізація праці.

Неможливо не погодитися, що в більшості випадків мотивування – це грамотно побудована система оплати праці. Однак цей метод не є настільки ефективним. Співробітники часто говорять про нього, як про економію коштів на їх працю (не виконав план, зробив помилку – отримав менше грошей). Ефективність праці працівника прямопропорційно пов'язана з успіхом діяльності будь-якої організації. Тому керівники і фахівці з підбору персоналу часто використовують нематеріальну мотивацію.

При виборі способу впливу на своїх підлеглих керівник повинен задатися питанням: як відреагують співробітники на ті чи інші міри? Відповідь на це питання може дати наука соціоніка. Соціоніка вводить поняття «стимульні групи». Їх всього чотири: «Престиж», «Унікальність», «Інтерес», «Добробут» [2]:

1. Стимульна група «Настрій на статус, престиж» – такі люди люблять визнання, вплив. Вони обожнюють шану і увагу до своєї особистості. Мотивувати їх можна просуванням по кар'єрних сходах, будь то вертикальне кар'єрне зростання або ж горизонтальне. За основу тут береться почуття власної значущості.

2. Стимульна група «Настрій на унікальність» – тут персонал орієнтується на діяльність в абсолютно нових і цікавих проєктах. Люди цієї групи люблять прогрес. Головне, що їм потрібно – вільний графік і новітня техніка, і все! Вони готові працювати день і ніч, їх не доведеться навіть мотивувати. А якщо дати їм можливість особистісного зростання шляхом самоосвіти – вони назавжди залишаться у вашій компанії.

3. Група «Настрій на особистий інтерес» – завжди орієнтуються на свої потреби і бажання у конкретний момент. Тут головне дати їм зрозуміти, навіщо особисто вони повинні працювати в компанії. Таким людям також важливо самонавчання в процесі роботи, адже вони хочуть вчитися завжди і всюди. Вони завжди глибоко і всебічно вивчають цікаві для них питання, а також із задоволенням можуть проконсультувати всіх бажаючих. З них виходять чудові консультанти.

4. Група «Настрій на добробут» – такі співробітники понад усе ставлять зручність і комфорт. І навіть отримувати зарплату їм необхідно відповідно до їх фізичної та розумової активності, щоб добре відпочивати і поповнювати сили. Їх мотивація – підвищення рівня комфорту на робочому місці, а також соціальний пакет, спрямований на поліпшення здоров'я.

Головна ідея мотиваційного механізму повинна полягати не в примусі суб'єктів здійснювати будь-які зміни, а в пробудженні інтересу до самого змісту інноваційної діяльності. Звичайно, не можна точно сказати, як детально

діє механізм мотивації, якої сили має бути мотиваційний вплив і до якого результату все це приведе, адже все це дуже індивідуально і, навчившись розуміти структуру і послідовність дії мотиваційного механізму інноваційної діяльності, можна істотно підвищити її ефективність. При цьому система повинна враховувати фактори внутрішнього і зовнішнього середовища (система мотивації повинна бути органічно вбудована в загальну систему управлінні підприємством), що дозволить підприємству ефективно реалізувати як наявний потенціал, так і створити умови для подальшого його розвитку.

Отже, особливості методів мотивації персоналу в умовах інноваційної діяльності полягають у тому, що до кожного потрібен особливий підхід, а також пробуджувати інтерес працівників до того, що вони роблять, і наскільки важлива їхня роль у всьому процесі підприємства. Сьогодні багато працівників організацій насправді мають безцінний досвід, навички, знання і вміння, але цілком не розкривають свій потенціал на своїх підприємствах. Причини такої поведінки можуть бути різні, але переважно виділяють такі, як відсутність власної вигоди (і не обов'язково в матеріальному плані), сенсу, а часом і власної безпеки, оскільки у розумах людей міцно закріпилося твердження про покарання ініціативи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Томах В. В.

Література: 1. Білорус Т. В. Формування стратегії розвитку системи управління персоналом підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2018. № 1. С. 184–195. **2.** Васюхін О. В., Павлова Е. А. Основи мотивації інноваційної діяльності промислового підприємства. *Сучасні проблеми науки і освіти*. 2013. № 4. С. 12–15. **3.** Іващенко А. В., Сімонова М. В., Ситніков П. В. Big Data Analysis for HR Management. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences.* 2019. P. 463–471. **4.** Іншин М. І. Мотивація працівників у зарубіжних країнах. *Часопис Київського університету права.* 2015. № 2. С. 140–143. **5.** Томах В. В. Цільова комплексна програма як інструмент мотивації персоналу до інноваційної діяльності. *Бізнес Інформ.* 2014. № 12. С. 188–193.

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ

УДК 005.52:657.372.12:664.013

Костарєва О. Є.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність запасів і їх роль на підприємствах, зосереджено увагу на актуальних та особливо проблемних питаннях організації обліку й аналізу вибуття запасів підприємства, а також досліджено шляхи їх вирішення в умовах сучасного господарювання.*

Ключові слова: *запаси, оптимізація запасів, ефективність, облік вибуття запасів, аналіз запасів, підприємство.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность запасов и их роль на предприятиях, сосредоточено внимание на актуальных и особо проблемных вопросах организации учета и анализа выбытия запасов предприятия, а также исследованы пути их решения в условиях современного хозяйствования.*

© Костарєва О. Є, 2020

Ключевые слова: *запасы, оптимизация запасов, эффективность, учет выбытия запасов, анализ запасов, предприятие.*

Annotation. *This article examines the nature of stocks and their role in enterprises, focuses on topical and especially problematic issues of organization of accounting and analysis of disposal of enterprise stocks, as well as investigates ways to solve them in the modern economy.*

Keywords: *inventories, inventory optimization, efficiency, inventory disposal, inventory analysis, enterprise.*

Запаси займають важливе місце у майні, є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства і займають домінуюче положення в структурі витрат підприємства різних сфер діяльності, при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та в розкритті інформації про його фінансовий стан. Запаси – це оборотні активи, тому що їх можна конвертувати у готівку протягом року або одного операційного циклу. До складу запасів належать складові, які залежать від особливостей підприємства. Наприклад, для деяких підприємств машини та обладнання – це основні засоби, готова продукція, якщо вона виготовлена підприємством, та товар для тих, хто здійснює їх перепродаж [10].

У дослідженнях різних учених, присвячених питанням організації обліку та аналізу запасів, ця проблематика розкривається лише частково. Ці питання в різний час в своїх працях розглядали науковці Новодворська В. В. [1], Чебанова Н. В. [2], Рибалко О. М. [3], Бутинець Ф. Ф. [4], Сметанко О. В. [5], Голов С. Ф. [6] та ін.

Метою цього дослідження є вдосконалення наявної практики аналізу та обліку вибуття запасів на підприємствах.

Принципи формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності визначають: П(С)БО 9 «Запаси», Н(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 16 «Витрати», а також Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3].

Розглянемо визначення «виробничі запаси», що трактувалося різними авторами (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення «виробничі запаси» в економічній літературі

Автор	Визначення
ПСБО 9 «Запаси» [7]	запаси – активи, які: утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг; утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [8]	активи – це ресурси, контрольовані підприємством внаслідок минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому внаслідок будь-якого використання такого запасу
Чебанова Н. В. [2]	виробничі запаси як матеріальні ресурси необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, які зберігаються на складах або в інших місцях з метою їх наступного використання
Бутинець Ф. Ф [4]	виробничі запаси – все те, що завезено на склади підприємства і ще не вступило в першу стадію обробки, тобто частина сукупних запасів, призначених для виробничого споживання
Новодворский В. Д [1]	складовою виробничих ресурсів є матеріальні ресурси, які представляють комплекс речових елементів, що призначені для обробки в процесі виробництва за допомогою засобів праці

Таким чином, в економічній літературі є різноманітні варіанти трактування досліджуваного об'єкта. Така відмінність свідчить про те, що розкриття змісту будь-якої економічної категорії залежить від підходу, який обрано до її визначення.

Підгрунтям облікового відображення операцій з відпуску запасів у виробництво, продажу та іншого вибуття згідно з Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку запасів та Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [8] є оцінка виробничих запасів. Оцінка запасів здійснюється за одним з методів, передбачених П(С)БО 9 «Запаси» [7]:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- середньозваженої собівартості;

– нормативних затрат;
– ціни продажу.

Для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів [5].

Метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці продукції застосовується при списанні запасів, які не підлягають заміні іншими запасами, з тих, що є на підприємстві, або запасів, які відпускаються для виконання спеціальних замовлень і проєктів.

При застосуванні цього методу рух вартості запасів збігається з їх фактичним рухом, тому вартість відпущених запасів та їх залишків обліковується за їх фактичною вартістю. Цей метод є досить ефективним при використанні комп'ютерних технологій обліку запасів, пристроїв зчитування штрихових кодів, тобто запаси не є однорідними за своїми споживчими якостями. Але можливість застосування такого методу на практиці обмежена причинами різноманітності номенклатури та великої кількості однакових запасів [3].

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться стосовно кожної одиниці запасів шляхом ділення сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів [5]. Алгоритм розрахунку середньої вартості одиниці запасу протягом періоду визначається залежно від методу, що застосовується для обліку запасів.

Середня вартість одиниці запасів може розглядатися як за звітний період (при періодичному обліку списання запасів), так і після кожного наступного надходження (при безперервному веденні обліку списання запасів) [3].

Перевагою методу середньозваженої собівартості є те, що він надає об'єктивну інформацію щодо руху запасів, що перешкоджає махінаціям з даними і не потребує детального обліку за кожною одиницею запасів, але коли запаси надходять на підприємство та витрачаються щоденно, це ускладнює визначення середньої ціни.

Недоліком цього методу є те, що відбувається усереднення вартості залишків і не приділяється увага останнім за часом надходженням запасам, через це, за умов інфляції, підприємство оголошує більший прибуток за справедливий, та збільшує кількість сплачених податків, а собівартість готової продукції є не зовсім об'єктивною.

Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли (придбані, вироблені) першими, відпускаються (продаються) також першими. Відповідно, одиниці, що залишаються на кінець звітного періоду, вважаються тими, що надійшли останніми [4]. Цей метод найчастіше застосовується у тих випадках, коли існує імовірність швидкого псування запасів, насамперед фруктів, овочів та інших продуктів харчування, час реалізації яких обмежений, тому запаси, що надійшли першими, повинні реалізовуватися першими.

Перевага методу ФІФО полягає в його систематичності, простоті та об'єктивності, завдяки використанню цього методу не допускається маніпулювання даними в сторону завищення або заниження вартості запасів, тобто сприяє запобіганню можливості маніпулювання прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно збігається з поточною ринковою вартістю [3].

Оцінка за нормативними затратами полягає у використанні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів [5]. Застосування нормативних витрат для оцінки запасів допускається лише тоді, коли результати такої оцінки запасів приблизно дорівнюють їх собівартості. Для забезпечення цього стандарту (норми) витрат його слід регулярно аналізувати та, у разі необхідності, своєчасно переглядати [4].

Метод нормативних затрат застосовується на підприємствах промисловості зі складною технологією, а також у галузях сезонного матеріального виробництва. Запасами, для яких застосовується метод нормативних затрат, є незавершене виробництво та готова продукція. Практично такий метод застосовується рідко через складний механізм включення матеріальних витрат (запасів) до собівартості продукції: встановлення норм витрат запасів на кожен вид продукції [3].

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібної торгівлі середнього відсотку торговельної націнки товарів [5]. Цей метод рекомендується застосовувати підприємствам роздрібної торгівлі зі значною та змінною номенклатурою, тому що за цих умов вести кількісний облік досить складно.

Вибір оптимального для підприємства методу оцінки вибуття запасів залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на результати діяльності підприємства та його фінансовий стан.

Висновки. Отже, виробничі запаси є досить важливим елементом діяльності будь-якого підприємства, тому й документальне оформлення руху ресурсів є дуже відповідальним процесом, який повинен забезпечити необхідну інформацію, як для обліку, так і для контролю та оперативного управління рухом матеріальних цінностей. Забезпечення ефективного виробництва продукції обумовлює потребу в якісній організації внутрішнього контролю

виробничих запасів. Провідним завданням здійснення внутрішнього контролю є перевірка господарських операцій з метою недопущення перевитрат матеріальних і фінансових ресурсів, правильності постановки бухгалтерського обліку, виконання виробничих і фінансових планів. Усі наведені методи вибуття запасів мають свої переваги та недоліки. Кожне підприємство використовує метод списання залежно від своїх інтересів та цілей.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасічник І. Ю.

Література: 1. Новодворська В. В. До питання обліку виробничих запасів. URL: http://www.intkonf.org. **2.** Чебанова Н. В., Василенко Ю. А. Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Академія, 2002. 672 с. **3.** Рибалко О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів. *Держава і регіони. Серія «Економіка та підприємництво».* 2008. № 3. С. 210–215. **4.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : Рута, 2003. 680 с. **5.** Сметанко О. В. Внутрішній аудит операцій з виробничими запасами в акціонерних товариствах України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки.* 2009. № 2 (32). С. 187–192. **6.** Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : практ. посіб. Київ : Лібра, 2004. 880 с. **7.** Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text. **8.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛАНУ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 657.4

Косяк Д. Б.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз Плану рахунків України, а також міжнародного досвіду ведення бухгалтерського обліку з метою виявлення недоліків і проблем у сучасному стані Плану рахунків. Сформовано шляхи вирішення конкретних проблем з метою підвищення якості та зручності ведення бухгалтерського обліку в державі.*

Ключові слова: *план рахунків, бухгалтерський облік, міжнародний досвід.*

Аннотация. *Проведен анализ Плана счетов Украины, а также международного опыта ведения бухгалтерского учета с целью выявления недостатков и проблем в современном состоянии Плана счетов. Сформированы пути решения конкретных проблем с целью повышения качества и удобства ведения бухгалтерского учета в государстве.*

Ключевые слова: *план счетов, бухгалтерский учет, международной опыт.*

© Косяк Д. Б., 2020

Annotation. *The analysis of the Chart of Accounts of Ukraine and international experience in accounting in order to identify shortcomings and problems in the current state of the Chart of Accounts. Formation of ways to solve specific problems in order to improve the quality and convenience of accounting in the state.*

Keywords: *chart of accounts, accounting, international experience.*

Актуальність проблеми. Важливе значення для одержання різнобічної інформації, необхідної для управління і контролю, має застосування науково обґрунтованого Плану рахунків. Розвиток технологій та світової економіки змушує адаптувати План рахунків та розвивати його для того, аби він відповідав сучасним потребам підприємців та держави.

Виклад основного матеріалу. План рахунків – це частина облікової діяльності, що підлягає найбільшим змінам при введенні інтегрованої системи обліку. Це пов'язане з тим, що інтегрована система обліку – це синтез управлінського й фінансового обліку з метою ефективності, зручності й економічності ведення обліку на підприємствах, що спричиняє зміни в методах керування, організації виробництва, у фінансово-кредитній системі тощо. Є кілька основних підходів до побудови структури Плану рахунків: двоколовий (автономний) та інтегрований (моністичний).

У першому випадку виділяють два кола обліку: фінансовий та управлінський. Він реалізований у більш ніж 80 країнах світу, у тому числі, у більшості країн Євросоюзу. Сутність його полягає в тому, що утворюються дві автономні системи рахунків, одна для фінансового - інша для управлінського обліку, які не кореспондують між собою.

У другому ж система зазвичай функціонує без окремого управлінського плану рахунків: використається єдина система рахунків фінансового обліку та бухгалтерських проводок, у якій додаються й відкриваються спеціальні субрахунку другого й третього порядку. Для цілей управлінського обліку інформацію фінансового обліку накопичують у спеціальних регістрах, доповнюючи її своїми даними й результатами розрахунку. Для того щоб визначитись зі змінами у Плані рахунків нашої країни, ми звернулись за досвідом до зарубіжних країн [1].

Сьогодні існують три загальноприйняті системи рахунків: Європейського Союзу; Африканського Союзу; Англосаксонської облікової системи. План рахунків, який використовується в бухгалтерського обліку України (наприклад, виділення в ньому 9 класу «Витрати діяльності»), демонструє, що він базується інтегрованому принципі ведення обліку, тобто побудова Плану рахунків бухгалтерського обліку України, особливо виділення 9 класу рахунків «Витрати діяльності», показує, що в Україні передбачено використання інтегрованого принципу ведення обліку.

План рахунків України тісно пов'язаний із структурою балансу та звіту про фінансові результати. Так, залишки на рахунках класів 1–3 є підставою для складання активу балансу, класів 4–6 – пасиву балансу. А рахунки класів 7–9 побудовано з огляду на потребу підготовки звіту про фінансові результати. Дані рахунків класу 0 забезпечують інформацію, необхідну для заповнення приміток до фінансових звітів. Таким чином, Планом рахунків передбачене відображення облікової інформації відповідно до вимог звітності, що значно полегшує та прискорює її складання.

Під час його розробки використовувались загальновживані принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, основні положення Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку. У практиці закордонного обліку найпоширенішим підходом до класифікації бухгалтерських рахунків є класифікація в розрізі п'яти елементів, що становлять фінансову звітність: активи, зобов'язання, капітал, доходи, витрати. Європейська комісія склала й прийняла ряд директив, обов'язкових для виконання всіма учасниками Європейського Союзу. Реалізація їх дає можливість удосконалювати, гармонізувати інтегровану систему обліку [2].

Для порівняння рахунків Європейського Союзу та України слід розглянути приклад плану рахунків Франції, який є найбільш розповсюдженим у даному регіоні. Слід зазначити, що наша країна застосовує ту ж десяткову систему. Тобто 1 – номер класу, 2 – номер рахунку в класі (синтетичний), 3 – субрахунок першого порядку, 4, 5 – субрахунки другого й третього порядку для цілей управлінського обліку, 6 – аналітичні рахунки. Така система дозволяє вести економічний, зручний управлінський і фінансовий облік у рамках єдиного плану рахунків. Особливістю плану рахунків Африканського Союзу є чітке визначення класів рахунків у двох розділах: перший розділ – рахунки фінансової бухгалтерії, другий – рахунки управлінської бухгалтерії. Характерною ознакою Англосаксонської облікової системи є відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків (Велика Британія, США, Канада). Аналіз закордонної практики побудови планів рахунків дозволив зробити висновок, що плани рахунків у різних частинах світу відрізняються один від одного, однак вони дозволяють формувати економічну інформацію високої інформаційної ємності, і бути «гнучким» для здійснення бухгалтерського керування економічними процесами [3].

Проблеми методологічного характеру пов'язані з необхідністю ухвалити рішення щодо внесення змін у наявний План рахунків нашої країни шляхом включення до нього розділу рахунків обліку за аналогом рахунків аналітичної експлуатації. Це дозволить, враховуючи закордонний досвід країн ЄС, забезпечити порівнянність агрегованих даних на всіх рівнях управління. Розвиток українського Плану рахунків бухгалтерського обліку можливий шляхом введення в нього розділу «Рахунки управлінської бухгалтерії».

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій враховує вимоги ринкової економіки та будується на загальносвітовій практиці та принципах побудови планів бухгалтерських рахунків:

- точне відображення майнового та фінансового стану підприємства;
- оцінка коштів та їх джерел;
- обачність;
- виокремлення бухгалтерських періодів;
- сталість використовуваних методів;
- доброякісність інформації та продовження діяльності;
- чітке виділення в Плані рахунків таких категорій, як балансові рахунки (активні, пасивні, активно-пасивні) [4].

Також недосконалістю діючого Плану рахунків є відсутність: рахунків управлінської, маржинальної, аналітичної, допоміжної бухгалтерії, які використовуються для прийняття оперативних управлінських рішень, визначення і аналізу собівартості, результатів діяльності підприємства в розрізі центрів відповідальності. Залежно від облікової системи ця група може містити один-три класи рахунків; рахунків, які забезпечують зв'язок між фінансовою та управлінською бухгалтеріями.

Запровадження нового Плану бухгалтерських рахунків у 2000 р., відбувалось з урахуванням необхідності адаптаційного періоду для освоєння на підприємствах як нової логіки бухгалтерського обліку, так і Плану рахунків. Тому введення в 2000 р. в План рахунків ще й рахунків управлінської бухгалтерії було б недоцільно. Уніфікованого класу рахунків управлінського обліку в Плані бухгалтерських рахунків вітчизняним підприємствам запропоновано не було, тому кожне з них формувало такі рахунки для себе самостійно без будь-якого методологічного підгрунтя.

Звертаючись за досвідом до Європейських країн, зокрема, Франції, де при використанні рахунків 9-го класу Загального плану рахунків в бухгалтерському обліку забезпечується їх автономне функціонування, а також складання в кінці звітного періоду рахунку «Фінансові результати поточної діяльності» шляхом списання на нього сальдо доходів періоду господарські операції на підприємстві класифікуються по двох категоріях: які не мають ніяких наслідків для результатів звітного періоду; ті, які їх викликають.

До першої категорії відносяться інвестиції, розрахунки між кредиторами та дебіторами, позики та займи. Друга категорія складається з придбання товарів та матеріалів, поточних видатків, необхідних для забезпечення регулярної діяльності підприємства, та продажів, включаючи надані послуги та виконані роботи.

Рахунки 9-го класу Загального плану рахунків Франції формують комплекс технічних можливостей для організації аналітичної, управлінської та стратегічної бухгалтерії. Можливим варіантом для ефективного ведення обліку використовувати раніше прийняту на підприємстві систему рахунків бухгалтерського обліку, але на певному етапі процесу обліку виділяти окрему, автономну гілку. Тобто всі матеріальні, розрахункові, затратні та інші рахунки будуть загальними як для управлінського, так і для фінансового обліку, а окрема гілка починається з 23 рахунку «Виробництво». Дебет рахунку в управлінському обліку буде збігатися з дебетом рахунку в фінансовому обліку, а от по кредиту готову продукцію буде обліковуватися по бюджетній собівартості, а не по справедливій вартості, як це робиться у фінансовому обліку. Замикати таку автономну гілку управлінського обліку буде рахунок, який називається «Прибутки та збитки (калькуляційний рахунок)».

Деякі вчені вважають, що, для того щоб система управлінського обліку вбудувалася в існуючу облікову систему, необхідно створити синтетичні облікові класифікатори та кодифікатори, що включають у себе кодування як бухгалтерського обліку, так і управлінського. При цьому рахунки витрат групуються і розбиваються за необхідними для обраного методу обліку аналітичними показниками. Основою для створення синтетичних рахунків повинне стати існуюче кодування бухгалтерського обліку або рахунків за МСФЗ (податкового обліку) [5].

Також важливо, що при створенні Робочого плану рахунків усі бухгалтерські проводки за господарськими операціями приводяться до одного або кількох типових зразків . У зв'язку з тим, що в українському Плані бухгалтерських рахунків всі класи рахунків з 0 по 9 вже зайняті, а діалектика економічного життя кожного підприємства вимагає від обліку можливості отримання інформації для оперативного управління саме із застосуванням бухгалтерських рахунків, доцільно було б об'єднати всі наявні класи бухгалтерських рахунків в перший розділ «Рахунки

фінансової бухгалтерії», і ввести другий Розділ «Рахунки управлінської бухгалтерії». Доцільно не змінювати назви розділів, а доповнити до наявного розділу «Позабалансові рахунки» ще один клас – 01 «Рахунки управлінського обліку» [6].

Ця назва класу була більш звичною для наших фахівців і вона наочно відображає орієнтацію на задоволення потреб оперативного управління, оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності підрозділів і окремих менеджерів. Тобто бухгалтерська служба стає безпосередньо учасником прийняття тактичних і стратегічних рішень, визначення й аналізу собівартості продукції і приймає активну участь у збільшенні прибутку. Наповнення 01 класу відповідними рахунками залежатиме від ряду факторів, зокрема, методу обліку витрат. Запровадження додаткового класу у Плані рахунків дасть змогу забезпечити формування інформації для складання внутрішніх і зовнішніх звітів, які необхідні для управління підприємством.

Висновки: План рахунків України – це система, яка використовується всіма бухгалтерами країни для ведення обліку та формування звітності. Наразі в Україні використовується інтегрована система, яка має найбільшу схожість з рахунками ЄС, що є закономірним. Але з часом з'являються потреби у розвитку плану рахунків, тож у статті були наведені шляхи розвитку та вдосконалення для спрощення користування та корисності як для підприємців, так і для контролю з боку держави.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2007. 522 с. **2.** Осадчук Н. В. Розвиток українського плану рахунків бухгалтерського обліку для завдань оперативного управління підприємством. URL: http://www.pratsi.opu.ua/app/webroot/articles/1312893893.pdf. **3.** Соколов Я. В., Бутинец Ф. Ф., Горецкая Л. Л., Панкив Д. А. Бухгалтерський учет в зарубежных странах. М. : Ученик, 2005. 664 с. **4.** Широбокова В. Г. Французький досвід організації обліку господарської діяльності сільськогосподарських організацій. *Міжнародний бухгалтерський облік.* 2007. № 2. С. 17–21. **5.** План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 № 291. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99. **6.** Libby R., Short D. Financial accounting. New York : VonHoffmannPress, Inc., 1998. 815 p.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

УДК 338.64

Кочина О. Р.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття «виробничі запаси» у нормативно-правових актах та у визначеннях різних науковців. Визначено основні проблеми, які виникають в обліку виробничих запасів. Запропоновано шляхи удосконалення та раціонального ведення обліку виробничих запасів.*

Ключові слова: *виробничі запаси, облік, активи, предмети праці, документообіг.*

© Кочина О. Р., 2020

Аннотация. *Рассмотрено понятие «производственные запасы» в нормативно-правовых актах и в определениях различных ученых. Определены основные проблемы, которые возникают в учете производственных запасов. Предложены пути совершенствования и рационального ведения учета производственных запасов.*

Ключевые слова: *производственные запасы, учет, активы, предметы труда, документооборот.*

Annotation. *The concept of «production stocks» in regulatory acts and by definition by various scientists is considered. The main problems that arise in the inventory accounting are identified. The ways of improvement and rational accounting of production inventories are suggested.*

Keywords: *production inventories, accounting, assets, labor, document management.*

Україна знаходиться на етапі удосконалення ринкових умов господарювання, що вимагає докорінних змін у функціонуванні господарського механізму та гармонізації інтересів усіх зацікавлених сторін. Від того, наскільки ефективно використовуються наявні виробничі запаси, залежать загальні результати роботи підприємства. Ринкова економіка стимулює підприємства до впровадження нової техніки та технологій, розширює можливості щодо використання нових фінансових інструментів і механізмів, проте на практиці виникає проблема щодо реальності їх застосування.

Насамперед це обумовлено повною відсутністю або нестачею власних обігових коштів, низькою ліквідністю активів, застарілою матеріально-технічною базою, на утримання якої витрати перевищують наявні прибутки, та, звичайно, недосконалою законодавчою базою, що тією чи іншою мірою регламентує діяльність підприємств. Саме тому особливо актуальним є дослідження проблемних питань обліку виробничих запасів підприємств і напрямків їх удосконалення.

Від вирішення цієї проблеми залежить місце підприємства в економіці, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку. Виробничі запаси є вагомою частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, саме тому питання раціональності та ефективності їх обліку є досить актуальним у наш час.

Вагомий внесок у дослідження проблеми обліку виробничих запасів зробили як вітчизняні, такі й іноземні науковці, як Оглобін А. А., Швець І. Б., Іванієнко В. В., Бойко В. М., Безруких П. С., Сопко В. В., Пушкар М. С. та інші, але при цьому шляхи удосконалення організації обліку виробничих запасів недостатньо опрацьовані.

Мета статті полягає в дослідженні шляхів удосконалення організації обліку виробничих запасів.

Важливою та значною частиною активів підприємства доцільно вважати виробничі запаси, адже вони дуже необхідні, щоби здійснювати господарську діяльність підприємствами незалежно від форми власності та галузей економіки. Зазвичай за допомогою запасів істотно спостерігається постійне, безперервне та ритмічне функціонування підприємства, гарантуючи його економічну безпеку.

Якщо вдаватися в подробиці, то термін «виробничі запаси» в Україні з'явився саме тоді, коли відбувалася перебудова бухгалтерського обліку, ціллю якого було наблизитись до міжнародних стандартів. Дотепер цю категорію було заведено характеризувати як товарно-матеріальну цінність, предмет праці, матеріальний та виробничий ресурс тощо.

Виробничі запаси являються однією з найскладніших економічних категорій, адже навіть нормативними документами чітко не визначене таке поняття. Згідно з ПСБО 9 «Запаси» запаси – це активи, які необхідні для продажу та виробництва, утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1]. Всупереч цьому про об'єкт обліку «виробничі запаси» інформації взагалі немає.

Окрім цього, термін «виробничі запаси» можливо зустріти в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, де йдеться про те, що рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено, щоби узагальнити інформацію про наявність та рух належних підприємству сировини та матеріалів, купівельних напівфабрикатів і виробів, які комплектуються, палива, тари і тарних матеріалів, будматеріалів, матеріалів, переданих для перероблення, запчастин, матеріалів сільськогосподарського призначення [2].

Таким чином, аналізуючи поняття «виробничі запаси», утворюється незрозуміла розбіжність між положеннями стандартів бухгалтерського обліку та планом рахунків: згідно зі стандартами терміни «запаси» і «виробничі запаси» являються рівнозначними, але якщо дивитися зі сторони плану рахунків, то значення «запаси» ширше за значення «виробничі запаси».

З метою досконалішого розуміння суті поняття «виробничих запасів» проаналізуємо думки провідних вітчизняних та іноземних учених. Так І. Б. Швець, П. С Безруких, В. В Сопко, М. С. Пушкар пов'язують виробничі

запаси з предметами праці, які необхідні для забезпечення подальшого відтворення, підтримки сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення [3–6].

Більша частина авторів, на зразок А. А Оглобіна, В. В Іваниєнко, В. М. Бойко, під терміном «виробничі запаси» розуміють резерв, ціль якого забезпечувати безперервний процес виробництва, зберігатися для особливого випадку та не використовуватися у поточній діяльності підприємства [7–9].

З цього випливає, що виробничими запасами виступають закуплені чи самостійно виготовлені вироби, призначені для майбутнього перероблення на підприємстві.

Головна передумова успішного функціонування підприємства – раціональне використання виробничих запасів. Однак на сьогодні в Україні спостерігається низка проблем, що мають неабияке відношення до обліку виробничих запасів. Як вважає Очеретько Л. М., такими є [10]: недостатність потрібних реквізитів у первинних документах з обліку запасів, що ставить під сумнів достовірність і вірогідність інформації, що в них зображена; порушення строків проведення інвентаризації; порушення норм списання запасів, що тягне за собою завищення витрат підприємства; порушення порядку відшкодування витрат і випадків крадіжок матеріально відповідальними особами. Окрім цього, актуальною нині є проблема поновлення програмного забезпечення обліку, адже облік запасів виробництва неможливо виконати, якщо не застосувати комп'ютерні технології.

Значно мірою поліпшиться організація обліку запасів виробництва, якщо удосконалити процес документування, а саме: широко використовувати лімітно-забірні картки, картки складського обліку як витратні документи по відпущених матеріалах; використовувати на кожній ділянці обліку уніфіковані форми документації. Важливо зазначити, що для своєчасного відображення і контролю за наявністю і рухом виробничих запасів на підприємстві доцільно складати і затверджувати графік документообігу.

Необхідним обов'язком продуктивного та раціонального управління виробничими запасами в теперішніх умовах господарювання є незалежний контроль, який реалізується або зовнішніми, або внутрішніми аудиторами. Окрім цього, основними заходами з метою контролю операцій із виробничими запасами мають бути такі: перевірка формування складського господарства, становище зберігання запасів; перевірка нормативів запасів; визначення відповідності синтетичного й аналітичного обліку витрат на виробництво й товарообіг, які включаються в собівартість; інспектування на законність проведених операцій із запасами; перевірки, чи дотримуються норми витрат матеріалів, сировини та палива; перевірки на відповідність реалізації надлишків запасів; оцінка повноти та правильності відображення господарських операцій із запасами в бухгалтерському обліку й звітності.

Отже, завдяки реалізації перелічених напрямів покращення обліку виробничих запасів значно підвищиться результативність і фінансово-економічна діяльність підприємств, налагоджуючи більш дієвий й менш трудомісткий облік, контролюючи наявність, рух і використання виробничих запасів, а також досягнення їх економії.

Висновок. Виробничі запаси забезпечують ефективну діяльність підприємства, гарантують економічну безпеку. Однак на сьогодні в законодавстві України спостерігається незрозуміла розбіжність між положеннями стандартів бухгалтерського обліку та планом рахунків, що негативно впливає на становище виробничих запасів. Окрім цього, суперечливими виступають і погляди вчених на рахунок поняття «виробничі запаси». Автор вважає, що «виробничі запаси» м це придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшому переробленню на підприємстві. Не зайвим буде підкреслити, що спостерігається негативна тенденція щодо обліку виробничих запасів, адже відбувається порушення строків проведення інвентаризації чи взагалі вона не проводиться, порушуються норми списання запасів тощо Для того щоб розв'язувати такі проблеми, потрібно удосконалювати документообіг на підприємстві, проводити внутрішній та зовнішній контроль за належним зберіганням та використанням виробничих запасів тощо.

Науковий керівник – канд. екон. наук. доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **2.** Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 21.12.1999 № 893/4186. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99. **3.** Швец И. Б. Управление производственными запасами на предприятии : монография. Донецк : Вид-во НАН Украины. Ин-т экономики промти, 2003. 182 с. **4.** Безруких П. С. Бухгалтерський учет : учеб пособие. М. : Библиотека журнала «Бухгалтерський учет», 2002. 719 с. **5.** Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. для студентів спец. «Облік і аудит». Тернопіль : Астон, 2005. 496 с. **6.** Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Тернопіль : Екон. думка, 1999. 422 с. **7.** Оглобин А. А. Планирование и контроль запасов материальных ресурсов предприятий в условиях новой экономической реформы : дис.

канд. экон. наук : 08.00.21. Свердловск, 1989. 243 с. **8.** Иваниенко В. В. Финансовый анализ : учеб. пособие. Харьков : ИД «ИНЖЭК», 2003. 176 с. **9.** Бизнес : словник-довідник / укл. В. Бойко та ін. Київ : Україна, 1995. 157 с. **10.** Очеретько Л. М., Пальцева М. В. Шляхи вдосконалення методів оцінки вибуття виробничих запасів. *Сталий розвиток економіки.* 2014. № 2. С. 141–147.

ВИДИ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ

УДК 657.1

Кубась І. Є.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність господарського обліку та причини його затребуваності на макро- та мікроекономічному рівнях. Визначено характерні риси та відмінності видів господарського обліку.*

Ключові слова: *господарський облік, оперативний облік, бухгалтерський облік, фінансовий облік, управлінський облік, податковий облік, статистичний облік.*

Аннотация. *Исследованы сущность хозяйственного учета и причины его востребованности на макро- и микроэкономическом уровнях. Определены характерные черты и особенности видов хозяйственного учета.*

Ключевые слова: *хозяйственный учет, оперативный учет, бухгалтерский учет, финансовый учет, управленческий учет, налоговый учет, статистический учет.*

Annotation. *The essence of economic accounting and the reasons for its demand at the macro- and microeconomic levels are investigated in the article. The characteristic features and characteristics of the types of economic accounting are defined.*

Keywords: *economic accounting, operational accounting, accounting, financial accounting, management accounting, tax accounting, statistical accounting.*

Для того щоб правильно і своєчасно впливати на процеси, які відбуваються в діяльності підприємства, треба мати вірогідну і вичерпну інформацію щодо їх розвитку і тенденцій. Можливість постійного моніторингу за господарськими операціями забезпечує лише належним чином організований облік.

На макрорівні здійснення підприємствами господарської діяльності вимагає організації нагляду за такою діяльністю і забезпечення органів управління необхідними даними. Таке спостереження досягається за допомогою використання господарського обліку.

Господарський облік – це сприйняття, спостереження, вимірювання та реєстрація господарських фактів, явищ і господарських процесів, тобто реальних засобів господарювання (об'єктів нерухомості, обладнання) та/або реальних процесів господарювання (виконання роботи, надання послуги, виготовлення виробу тощо) [5].

Вагомий внесок у дослідження і розвиток питання господарського обліку зробили такі видатні науковці, як Ф. Ф. Бутинець [1], С. Ф. Голов [2], О. В. Лишиленко [4] В. Б. Моссаковський [5] та ін.

© Кубась І. Є., 2020

Мета статті – дослідити основні різновиди господарського обліку та визначити їх характерні риси та відмінності.

Господарський облік історично обумовлений. Він сформувався внаслідок виникнення діяльності людини й дотепер розвивається під впливом потреб управління господарською активністю суспільства.

У XV ст. з'явилися перша друкована праця з правил ведення обліку, одним з авторів якої був Лука Пачолі (1445–1515 рр.), відомий як родоначальник всієї бухгалтерії. Він оприлюднив наукову роботу з математики під назвою «Сума арифметики, геометрії, дробів, пропорцій і пропорційності». Один з розділів, який називається «Трактат про обчислення та записи» [6], містить формулювання основних принципів сучасного бухгалтерського обліку та водночас є першою працею з бухгалтерського обліку. Із розвитком продуктивних сил і виробничих відносин у різноманітних соціально-економічних генераціях облік пристосувався до вимог та потреб суспільства і в результаті сформувався як прикладна економічна наука.

Призначенням господарського обліку є відображення фактів господарської діяльності та подання повної достовірної інформації користувачам для прийняття послідовних рішень.

В наш час господарський облік розподіляють залежно від змісту облікової інформації на пов'язані між собою види, проілюстровані на рис. 1, кожен з яких має свої об'єкти обліку, завдання, функції та способи отримання й обробки інформації. Розглянемо детальніше сутність кожного з них.

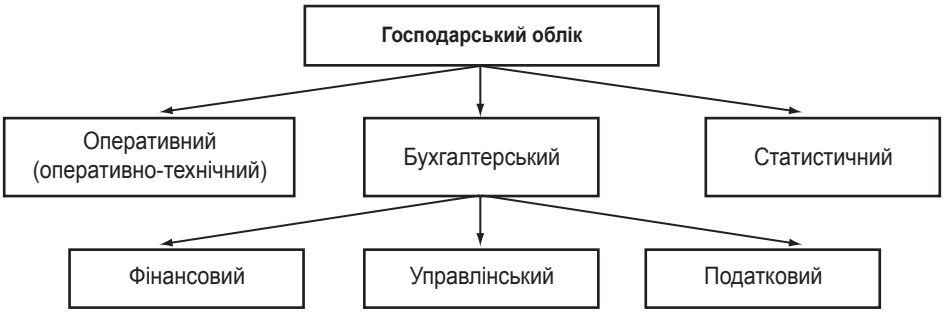

Рис. 1. **Види господарського обліку**

Оперативний (або оперативно-технічний) облік ведеться практично на місцях реалізації господарських операцій, включаючи ті, які не можуть бути відображені іншими видами обліку. Цей вид господарського обліку використовують задля отримання звітності про виконання плану виробництва, використання фонду заробітної плати, робочого часу, реалізації продукції, виконання безпосередніх зобов'язань, формування собівартості тощо. Виконавцями оперативного обліку є рахівники, табельники, бухгалтери. Він є досить детальним, оскільки розглядає господарську діяльність на рівні окремих операцій.

Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [4]. В Україні бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться будь-яким підприємством. Податкова, фінансова, статистична й інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [4].

Головною та важливою відмінною рисою бухгалтерського обліку є суворе документальне обґрунтування, яке досягається через реєстрацію господарських операцій включно за наявності їх наочного документального підтвердження. Завдяки цій особливості його інформація характеризується більшою точністю і вірогідністю, ніж інформація інших видів обліку.

Своєю чергою, бухгалтерський облік поділяють на: фінансовий, управлінський та податковий.

Фінансовий облік – це сукупність правил і процедур, які забезпечують підготовку та оприлюднення інформації про результати діяльності підприємства в цілому та його фінансовий стан відповідно до вимог законодавства, положень і стандартів обліку. Ведення такого обліку є обов'язковим для всіх підприємств [8].

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік являє собою систему збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [3].

Податковий облік – це впорядкована інформаційна система, що показує розмір об'єктів оподаткування підприємства методом суцільної, безперервної документальної та впорядкованої реєстрації господарських операцій та окремих видів його майна і ресурсів [8].

Різниця трьох видів бухгалтерського обліку (рис. 1) полягає:

– по-перше, у різній методиці накопичення інформації, що випливає з форм і методів ведення кожного виду обліку;

– по-друге, у різних користувачах інформації;

– третє, у різних строках накопичення, обробки та передача інформації.

Статистичний облік (вид господарського обліку) – це система контролю й аналізу масових суспільних явищ. Цей облік відображує кількісний і якісний бік соціально-економічних явищ і процесів, їх закономірність і взаємозв'язок. Він грунтується на даних оперативного і бухгалтерського обліку, використовує не тільки власну документацію, а й документацію оперативного і бухгалтерського обліку.

Державні статистичні установи широко використовують дані бухгалтерського обліку. Отримуючи від підприємств бухгалтерську та статистичну звітність, вони тим самим отримують різнобічну інформацію про виробничу та фінансово-господарську діяльність усіх галузей і виробництв України і на цій інформаційній основі формують статистичні дані державного значення.

Звідси можна зробити висновок, що дані оперативного та статистичного обліку суттєво підвищують достовірність бухгалтерського обліку. Одночасно і дані бухгалтерського обліку застосовуються як в оперативному, так і в статистичному обліку.

Таким чином, оперативний, бухгалтерський і статистичний види обліку тісно взаємозв'язані та доцільно доповнюють один одного та водночас в сукупності складають цілісну систему господарського обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Семенченко А. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф., Давидюк Т. В., Канурна З. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2005. 480 с. **2.** Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2007. 522 с. **3.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text. **4.** Лишиленко О. В. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 245 с. **5.** Моссаковський В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : монографія. Київ : Інтерпрес ЛТД, 2009. 326 с. **6.** Пачоли Л. Трактат о счетах и записях. М. : Финансы и статистика, 1983. 288 с. **7.** Тищенко Н. Л., Котковський Р. В. Особливості оперативного обліку та контролю в системі управління підприємством. *Інноваційна економіка.* 2013. № 2. С. 331–334. **8.** Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Київ : Алерта, 2011. 976 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

УДК 338.512

Леонова О. Ю.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність таких економічних категорій, як «собівартість» та «витрати»; обґрунтовано необхідність проведення економічного аналізу з метою визначення факторів та резервів зниження собівартості продукції; визначено основні шляхи її зниження на підприємстві.*

Ключові слова: *собівартість, витрати, виробництво, продукція, шляхи зниження, ефективність.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность таких экономических категорий, как «себестоимость» и «расходы»; обоснована необходимость проведения экономического анализа с целью определения факторов и резервов снижения себестоимости продукции; определены основные пути ее снижения на предприятии.*

Ключевые слова: *себестоимость, издержки, производство, продукция, пути снижения эффективность.*

Annotation. *The article considers the essence of such economic categories as «cost» and «cost»; substantiates the need for economic analysis to determine the factors and reserves of reducing the cost of production; identifies the main ways to reduce it at the enterprise.*

Keywords: *cost, production, ways to reduce, efficiency.*

Підвищення ефективності виробництва в умовах ринкової економіки та подальший розвиток суб'єктів господарювання можна досягти шляхом ефективного управління витратами підприємства та зниженням собівартості продукції. Собівартість продукції – це один із основних показників, який включає майже усі сторони роботи підприємства, а саме продуктивність праці, рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь використання активів підприємства тощо.

Тому для прийняття ефективних управлінських рішень, саме економічний аналіз цього показника дасть можливість вибрати шляхи зниження собівартості продукції. Отже, дослідження питань планування та аналізу собівартості є досить актуальним , адже її зниження призведе до покращення великої кількості факторів, а саме підвищення ефективності виробництва та його конкурентоспроможності, а також соціально-економічного розвитку підприємства.

Чимало дослідників приділяло увагу дослідженню питання собівартості та її сутності, а саме: М. М. Миронова, Т. Г. Рязаєва, М. А. Болюх, В. П. Завгородній, М. І. Манілич, В. М. Федосов, А. С. Терешкіна та ін. Але слід зазначити, незважаючи на достатню кількість наукових праць та досліджень відносно питання собівартості та шляхів її зниження, ця тема залишається остаточно не розв'язаною і потребує уточнень та розвитку.

Метою цього дослідження є визначення сутності поняття собівартості продукції з економічної точки зору, а також шляхів її зниження.

На сьогодні досить актуальним питанням є зниження витрат і планування собівартості продукції, адже таким чином підвищується конкурентоспроможність підприємства, збільшується ефективність господарської діяльності та завдяки правильному та вмілому плануванню витратами, а також управлінню воно утримує стійку позицію на ринку серед інших виробників у цілому.

Поняття «собівартість» досить довго розглядали як поняття, котре знаходило своє місце при аналізі діяльності підприємства, обліку та плануванні. Такий факт знайшов своє відображення при визначенні поняття терміна «собівартість», поняття його ролі та місця в системі економічних показників, розуміння сутності та характеристики цього поняття, а також визначення собівартості як витрат підприємства.

Як зазначає В. П. Завгородній, собівартість – це досить важливий показник використання ресурсів і в грошовій формі складається із виробничих затрат підприємства на реалізацію та виробництво [2, с. 583].

Болюх М. А. та Бурчевський В. З. підкреслюють, що собівартість – це основний якісний показник роботи підприємства. Цей показник показує недоліки та досягнення виробництва в цілому. Слід свою увагу систематично

© Леонова О. Ю., 2020

звертати на зниження собівартості, адже при стабільності ринкових цін існує можливість збільшувати прибуток на кожну гривню витрат, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції [3].

Дослідник Й. С. Мацкевічюс підкреслює, що поняття собівартості продукції прямопропорційне вартості витрачених засобів виробництва, а також частки вартості необхідного та додаткового продуктів, котрі виражені у грошовій формі. Вони входять до частини ціни продукту, із якої відшкодовуються витрати на виробництво та реалізацію продукції, витрати на освоєння [1].

Основні функції, які розкривають економічну сутність собівартості продукції: визначення оптимальних розмірів підприємства, контроль та облік всіх затрат на випуск продукції та його реалізацію, визначення рентабельності та прибутку від виробництва, економічне обґрунтування на інвестування грошових коштів у технічне забезпечення, реконструкцію та модернізацію випуску продукції.

Таким чином, вважається помилковим розглядати собівартість лише в ролі виробничих затрат у грошовому вимірнику, адже не повною мірою розкривається суть цього поняття [4].

Показник собівартості використовується в таких цілях:

- встановлення цін на продукцію (товари, роботи, послуги) та їх розробка;
- визначення економічних вигід та доцільності здійснення підприємницької діяльності;
- оцінка рівня господарювання структурних підрозділів за видами та підприємства в цілому;
- ефективність витрат фінансових, матеріальних та природних ресурсів;
- визначення економічної ефективності інвестиції та інновацій, впроваджених на підприємстві [5].

Значну увагу слід приділяти питанню аналізу собівартості продукції та регулярно його проводити з метою оперативного управління витратами виробництва в цілому та, зокрема, його собівартістю. Причиною цього є те, що слід спиратися на проведений економічний аналіз собівартості та витрат виробництва для прийняття ефективних і дієвих управлінських рішень щодо збільшення ефективності господарської діяльності, що, своєю чергою, призведе до покращення фінансового стану підприємства та темпів розширення його виробничої діяльності.

Основна мета аналізу витрат підприємства базується на виявленні резервів зменшення витрат від операційної діяльності, у разі більш ефективного використання виробничого потенціалу господарюючого суб'єкта [6].

У своїх роботах Т. Г. Рязаєва зазначає такі завдання аналізу: аналіз загальновиробничих витрат; аналіз витрат на оплату праці; аналіз матеріальних витрат, котрі входять до собівартості продукції; загальний аналіз показників собівартості та її показників; аналіз собівартості за калькуляційними статтями; аналіз витрат, котрі не включені до собівартості продукції [7].

Отже, за допомогою проведеного на підприємстві аналізу собівартості продукції можливо з'ясувати тенденцію зміни цього показника, визначити фактори впливу на їх зміну, оцінка впливу собівартості на показники рентабельності в цілому, так і окремих видів продукції. І, як висновок, – формування резервів зниження собівартості виробничої продукції.

Щодо економічних і соціальних факторів, то зниження собівартості для підприємства може призвести до зниження ціни реалізації на випускаючу продукцію, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню її конкурентоздатності та збільшенню обсягів реалізації, поліпшенню стійкості фінансового стану та зниженню ризиків банкрутства, появі матеріального стимулювання робітників та вирішенню соціальних проблем членів колективу підприємства.

До основних факторів зниження собівартості продукції Ю. Ю. Миронов відносить: удосконалення технікомеханічного процесу виробництва та його автоматизація, зміна обсягу та структури виробництва, удосконалення організації праці та виробництва, галузеві та інші фактори [8].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тимошенко К. В.

Література: 1. Манілич М. І., Миронюк О. В. Собівартість продукції: теоретичний аспект. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpEn/2012_8/01SPTA.pdf. **2.** Завгородній В. П. Бухгалтерський учет в Украине : учеб.-практ. пособие. Киев : А.С.К., 1999. 864 с. **3.** Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с. **4.** Скрипник М. Собівартість продукції як економічна категорія. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf. **5.** Терешкіна А. С. Собівартість як економічна категорія та необхідність класифікації витрат. URL: http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Economics/30715.doc.htm. **6.** Федосов В. М. Теорія фінансів : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2010. 576 с. **7.** Рзаєва Т. Г. Значен-

ня, завдання, зміст і джерела аналізу витрат на виробництво та собівартості продукції. URL: http://lubbook.net/book_248_glava_50_9.1._Znachennja,_zavdannja,_zm.html. **8.** Миронова М. М. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Eir/2009_3/160-165.pdf.

ПОБУДОВА «ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ» ПІДПРИЄМСТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 65.012.25

Лєсна В. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено необхідність використання стратегічного управління суб'єктами господарювання. Запропоновано модель «дерева цілей» для підприємства легкої промисловості за такими напрямками. Обґрунтовано значущість методу для розвитку організації.*

Ключові слова: *стратегічне управління, дерево цілей, декомпозиція.*

Аннотация. *Определена необходимость использования стратегического управления субъектами хозяйствования. Предложена модель «дерева целей» для предприятия легкой промышленности. Обоснована значимость метода для развития организации.*

Ключевые слова: *стратегическое управление, дерево целей, декомпозиция.*

Annotation. *The need for strategic management of entities has been identified in the article. A model of «tree of aims» has been suggested for the enterprise of light industry. The validity of the method for the development of the organization is justified.*

Keywords: *strategic management, tree of aims, financial strategy, composition.*

Розробка стратегії є ефективним інструментом забезпечення функціонування суб'єкта господарювання в довгостроковій перспективі, оскільки її орієнтиром є реалізація загальних цілей розвитку підприємства [2].

Через це актуального значення набуває стратегічне управління, яке формує цілі та основні шляхи для їх досягнення в короткостроковому і довгостроковому періодах та визначає пріоритетні напрями розвитку підприємства [3, с. 86].

Проблемою стратегічного управління суб'єктів господарювання займались як вітчизняні, так і закордонні вчені, зокрема І. Бланк, А. Міщенко [3], А. Томпсон, З. Шершньова [6] та ін. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання стратегічного управління в галузі легкої промисловості взагалі та інструментарію стратегічного менеджменту, зокрема побудови моделі «дерево цілей». Тому метою статті є обґрунтування доцільності використання та розробка «дерева цілей» в стратегічному управлінні підприємства легкої промисловості.

Будь-яка стратегічно орієнтована організація має кілька претензійних цілей, що стосуються майбутнього зростання. Ці цілі знаходять відображення у завданнях та визначають пріоритетні напрями діяльності підприємства.

© Лєсна В. М., 2020

Для ефективної постановки цілей рекомендується використовувати метод SMART, згідно з яким цілі повинні бути [4]:

- Specific – конкретні;
- Measurable – вимірювальні;
- Achievable – досяжні;
- Result-oriented – орієнтовані на результат, а не на процес;
- Time-based – обмежені певним періодом часу.

Стратегічні цілі організації зазвичай подають у вигляді «дерева цілей», тобто графічного зображення підпорядкованості та взаємозв'язку цілей, що демонструє поділ генеральної мети або місії на підцілі, завдання та дії [6, с. 23].

Для досліджуваного підприємства (ТОВ «Дніпропетровська фабрика нетканих матеріалів») генеральною метою є підтримка позиції стійкої рівноваги. Її досягнення буде включати чотири напрямки: «Фінанси», «Клієнти», «Навчання та розвиток», «Внутрішні бізнес-процеси»

Для побудови «ієрархії цілей» варто скористатися методом декомпозиції, тобто розкриття структури системи, при якому за однією ознакою її поділяють на окремі складові [5].

На ТОВ «Дніпропетровська фабрика нетканих матеріалів» були виявлені проблеми з фінансовою стійкістю, ліквідністю та зношеністю основних фондів. Тому «дерево цілей» для досліджуваного підприємства, яке наведено на рис. 1, будуватиметься з урахуванням цих факторів.

До фінансових цілей можна віднести досягнення та утримання певного рівня економічних показників діяльності підприємства, у т. ч. зменшення витратної та відповідно збільшення доходної частини балансу. Відповідно до цього планується тривідсоткове збільшення рентабельності продажів. Для досягнення цієї цілі ТОВ «ДФНМ» необхідно досягти зростання прибутку на 15,83 тис. грн.

Оскільки коефіцієнти фінансової стійкості не відповідають нормативу, то ціллю досліджуваного підприємства є зростання коефіцієнта автономії на 2 %. Такого значення показника вдасться досягнути за рахунок збільшення розміру власного капіталу на 89,29 тис. грн.

Коефіцієнт покриття також не відповідає плановому, тому для його наближення до нормативу необхідно зменшити поточні зобов'язання на 197,99 тис. грн.

Доцільно розглянути цілі в напрямку «Бізнес-процеси». Виробничий брак – це неминуча реальність кожного підприємства, котре займається виробництвом продукції. Але його частку можна скоротити. Для цього пропонується провести технічне переозброєння виробництва, що є особливо актуальним, коли рівень зношеності основних фондів є великим, а також налагодити контроль за якістю сировини та матеріалів, які отримує підприємство.

Серед пріоритетів у кадровій політиці підприємства пропонується розглядати формування висококваліфікованого персоналу, а саме збільшення частки кваліфікованих співробітників до 85 %. Для досягнення цієї цілі необхідна певна сума коштів для навчання кадрів.

До того ж планується розробка системи, спрямованої на підвищення мотивації працівників, де премії виплачуватимуться не тільки за виконання планових показників, а і за висунення ідей для виробництва, маркетингу тощо.

Щодо напрямку «Клієнти», то стратегічною ціллю є збільшення клієнтської бази та числа контрактів, для чого необхідно розширити асортимент продукції, що виготовляється, а також створити сайт підприємства, що дасть змогу обмінюватись інформацією та оптимізувати роботу з клієнтами та постачальниками.

Реалізація кожної стратегічної цілі передбачає залучення додаткових коштів та часу.

Таким чином, сьогодні вибір цілей розвитку підприємства можливий завдяки багатьом методам, але найуспішнішим є побудова «дерева цілей». Перевагою використання цього методу для підприємства є те, що він уможливлює поділ складного завдання на сукупність простіших завдань, для розв'язання яких існують перевірені прийоми і методи. Послідовний поділ цілі на її частини є важливим етапом цільового підходу в стратегічному управлінні [1].

Тому обґрунтоване «дерево цілей» полегшує розроблення стратегій підприємства, оскільки повністю відображає взаємозв'язок і взаємозалежність різноманітних цілей підприємства. І якщо ієрархія цілей побудована правильно, то кожний підрозділ підприємства, досягаючи своїх цілей, забезпечує досягнення цілей підприємства в цілому.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

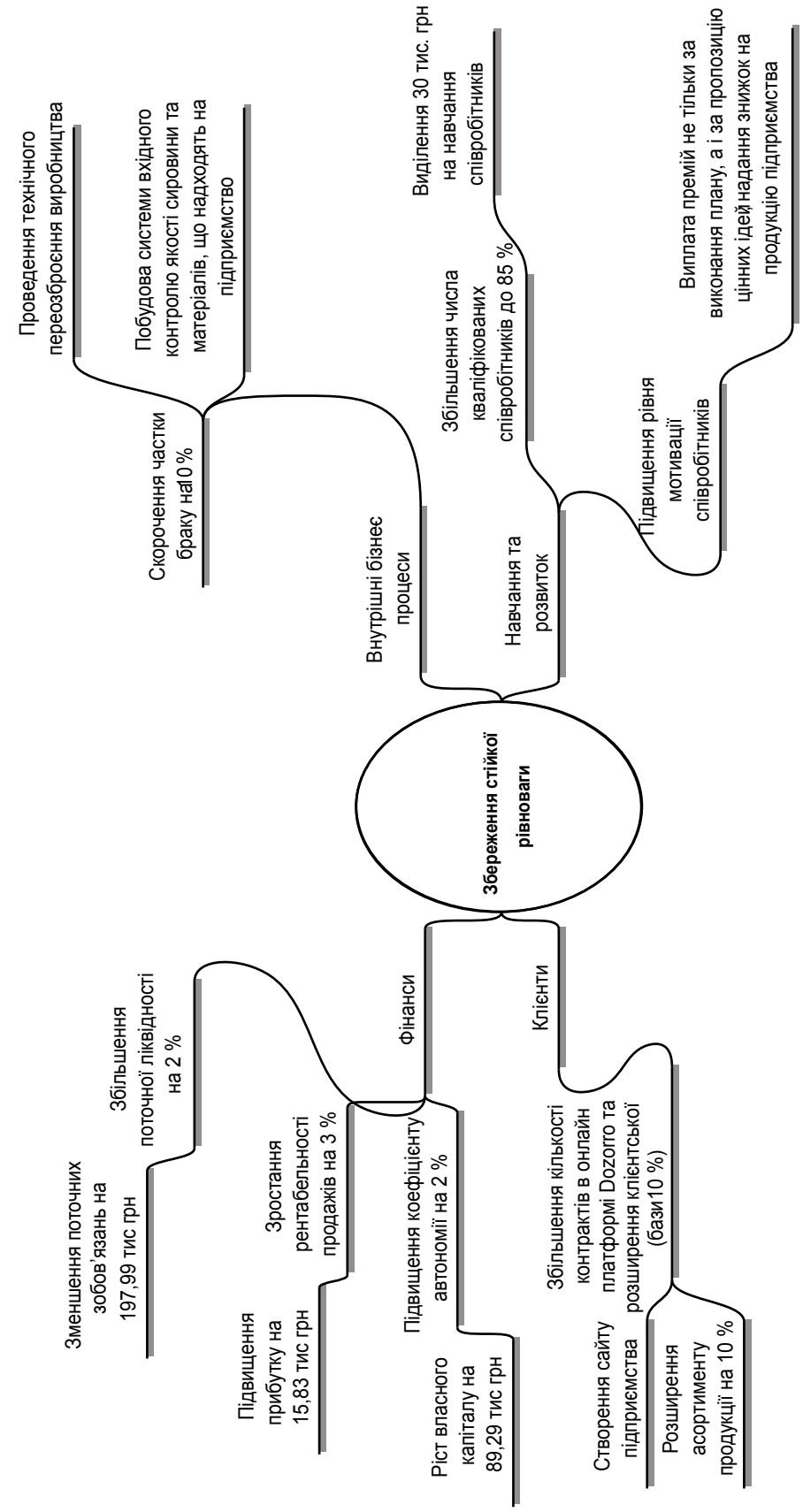

Рис. 1. **«Дерево цілей» для ТОВ «Дніпропетровська фабрика нетканих матеріалів»**

Література: 1. Копильчак Б. В. Використання методу дерева цілей в стратегічному управлінні молодіжними громадськими організаціями. *Причорноморські економічні студії.* 2017. Вип. 19. С. 63–67. **2.** Корпан О. С., Хрущ Н. А. Формування фінансової стратегії як складової забезпечення рівня конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес Інформ.* 2011. № 11. С. 152–154. **3.** Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 336 с. **4.** Терновая И. А. Применение SMART-критериев постановки целей в стратегическом планировании организации. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Економічна.* 2011. № 970. С. 381–385. **5.** Самуляк В. Ю. Формування системи цілей розвитку машинобудівного підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2008. № 635. С. 114–123. **6.** Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005. 332.4: 339.137

Лобанов А. М.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основне поняття «формування конкурентних переваг». Розглянуто етапи процесу розроблення конкурентних переваг та розкрито їх зміст.*

Ключові слова: *конкурентні переваги, процес формування, конкурентоспроможність, підприємство.*

Аннотация. *Рассмотрены основное понятип «формирование конкурентных преимуществ». Рассмотрены этапы процесса разработки конкурентных преимуществ, и раскрыто их содержание.*

Ключевые слова: *конкурентные преимущества, процес формирования, конкурентоспособность, предприятие.*

Annotation. *The article deals with the basic concepts of «competitive advantage formation». The stages of the process of development of competitive advantages are considered and their content is revealed.*

Keywords: *competitive advantages, formation process, competitiveness, enterprise.*

Актуальність цієї теми пояснюється тим, що грамотне, обґрунтоване рішення та правильно сформована конкурентоспроможна стратегія допоможуть підприємству вижити за несприятливих умов зовнішнього середовища.

Дослідженню конкурентоспроможності економічних систем та формуванню можливих шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців: Азоєва Г., Ансоффа І., Воронкової А., Галеєва В., Градова А., Дж. Еванс, Іванова Ю., Котлера Ф., Кроткова А., Кулікова Г., Ламбена Ж., Ліфіц Й., Портера М., Рікардо Д., Старостіної А., Фатхутдінова Р., Юданова Д. та ін.

Метою статті є аналіз поняття «конкурентні переваги» та систематизація методів їх формування.

Конкурентна позиція підприємства визначається його положенням на ринку й ототожнюється з величиною ринкової частки того чи іншого підприємства. В сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в ефективному

© Лобанов А. М., 2020

управлінні своєю діяльністю. Зокрема, необхідно знати, як аналізувати ринкові можливості, обирати цільові ринки, розробляти ефективний комплекс маркетингу і успішно управляти втіленням у життя конкурентної стратегій. Сьогодні серед вчених і спеціалістів сфери конкурентних переваг відсутній єдиний погляд на таке поняття, як «конкурентна стратегія», а також її алгоритм формування, що є вагомою перепоною на шляху забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Конкурентна перевага з'являється, як правило, лише за умови «нормального» рівня виробництва. Лише в дуже обмежених випадках пропозиції унікальних характеристик споживач може змиритися з погіршенням якості надання послуги (її падінням нижче звичного рівня, визнаного нормальним) [4].

Необхідно також пам'ятати що, конкурентні переваги мають тимчасовий характер, тісно пов'язаний із циклом життя й безперервною зміною кон'юнктури ринку. Вони повинні забезпечувати унікальність торгової марки і задовольняти специфічні потреби клієнта.

Конкурентні переваги можуть бути створені в кожному з елементів комплексу (ціноутворенні, методах і способах просування, місці надання). При цьому необхідно враховувати і використовувати особливі властивості товару [5].

У табл. 1 наведено основні поняття конкурентних переваг.

Таблиця 1

Трактування поняття «конкурентні переваги підприємства»

Автори	Визначення
Ю. Іванов	Конкурентні переваги – це «позитивні відмінності підприємства від конкурентів в деяких або в усіх видах діяльності, які забезпечують підвищення соціально-економічної ефективності в короткостроковому періоді й виживання в довгостроковому за рахунок постійного пошуку нових можливостей і швидкої адаптації до навколишнього оточення та умов конкурентної боротьби, що змінюються»
І. Боришкевич	Конкурентні переваги – це унікальні сильні сторони підприємства щодо конкурентів, що поєднують в собі кращі елементи ведення бізнесу, такі як маркетинг, застосування технологій, організацію діяльності на інноваційній платформі, тобто це все те, що робить продукцію чи послугу ексклюзивною, забезпечуючи підприємству конкурентоспроможність
С. Близнюк, А. Остапенко	Сукупність ключових, відмінних від суперників чинників успіху, які сприяють забезпеченню підприємству стійкої лідируючої конкурентної позиції на ринку на певний період
А. Левицька	Конкурентними перевагами підприємства є сукупність комбінацій наявних у нього ресурсів (сировинних, просторових, трудових, управлінських, технологічних, інформаційних, маркетингових та ін.) та способів їх використання, які забезпечують йому ширші можливості виробництва і реалізації продукції порівняно з його конкурентами
К. Губін	Конкурентні переваги фірми – створені в результаті творчості людей, накопичені в процесі функціонування специфічні форми та процеси пристосування факторів виробництва до зовнішнього середовища, які сприяють синергізму і це забезпечує вищу, ніж у конкурентів, цінність продукту

На окрему увагу заслуговують такі трактування категорії «конкурентна стратегія». Так, Фатхутдінов Р. розуміє під конкурентоспроможністю властивість об'єкта, що характеризує ступінь реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами, що існують на ринку [1].

Професор Гарвардської школи бізнесу Портер М. визначає конкурентоспроможність підприємства як здатність успішно оперувати на конкретному ринку (регіоні збуту) у певний період часу шляхом випуску і реалізації конкурентоспроможних виробів і послуг. Портер М. показує п'ять факторів, які, на його думку, найбільшою мірою впливають на конкурентоспроможність підприємства: боротьба з наявними конкурентами; погрози з боку нових конкурентів; можливості проведення торгів з постачальниками; можливості споживачів зробити свій вибір та здійснити торги з ними; загрози з боку альтернативних виробів і послуг (продуктів-аналогів) [2].

Ліфіц Й. при визначенні конкурентоспроможності підприємства виділяє фактори, які впливають на забезпечення необхідної якості і рівня ціни продукції, доповнюючи їх факторами макроекономічними. До першої групи автор відносить фактори виробничі (сировина, конструкція, рецептура, технологія), збутові (умови транспортування, зберігання),сервісні (допомога у виборі товару тощо), а до другої: економічну політику держави, стан нормативно-технічної бази, фінансової системи, зовнішньоекономічну стратегію країни, її науково-технічний потенціал, рівень розвитку інформаційних технологій, вартість ресурсів, географічне, політичне і економічне становище країни, продуктивність праці, витрати виробництва [3].

Порядок формування нових конкурентних переваг розділяють на чотири етапи: підготовчий, проєктний, впровадження нових конкурентних переваг, аналіз результатів впровадження нових конкурентних переваг (рис. 1).

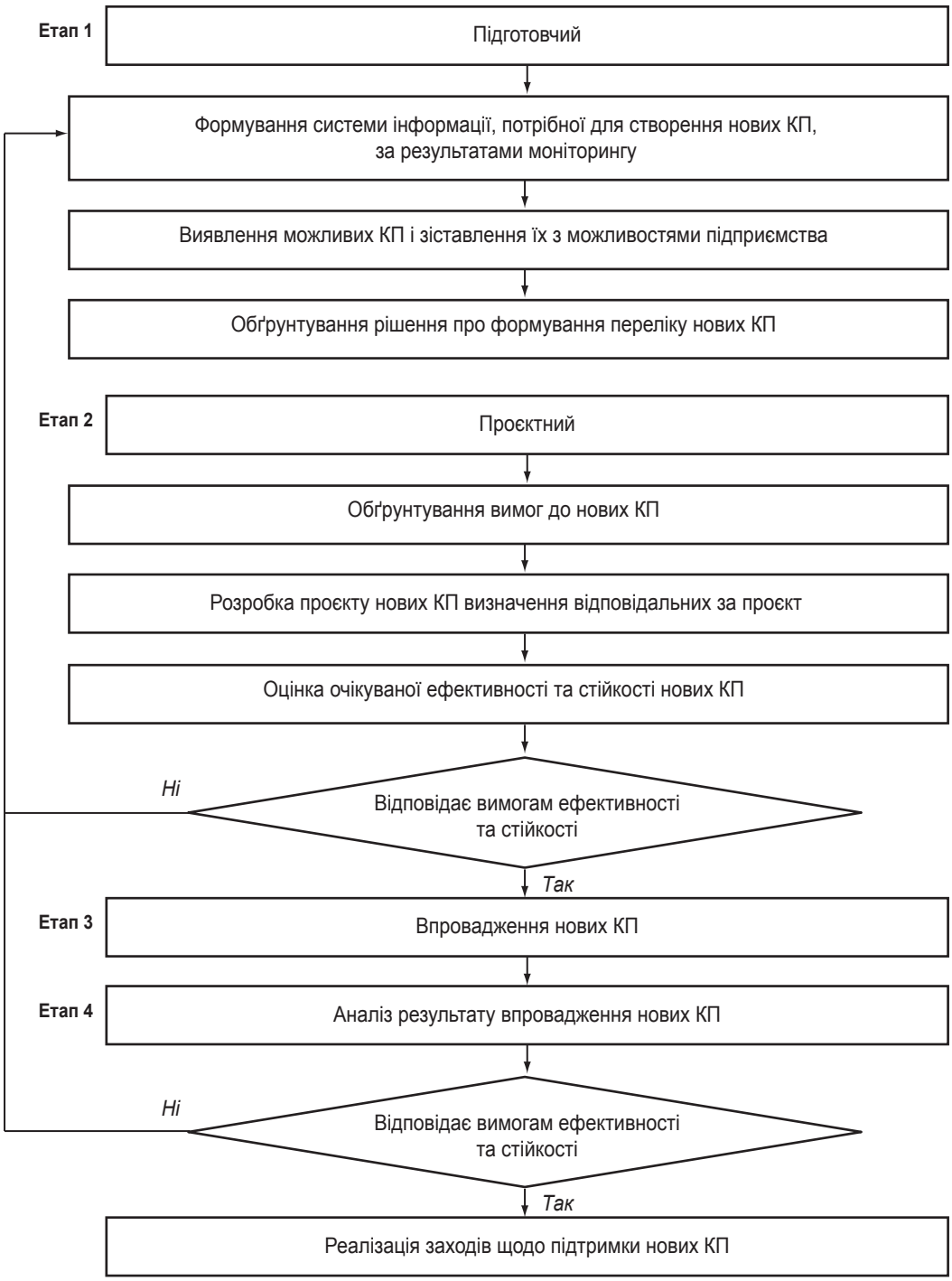

Рис. 1. **Послідовність етапів розробки стратегії формування нових конкурентних переваг** [6]

Прийняття рішення про формування нової конкурентної переваги відбувається у процесі моніторингу наявних конкурентних переваг, коли виникає необхідність перекривання застарілих конкурентних переваг і тих, що перебувають на стадії спаду, новими, більш ефективними й стійкими, та виявлення можливих нових конкурентних переваг з урахуванням потреб ринку [7].

На підготовчому етапі відбувається аналіз інформації, яка необхідна для формування нових конкурентних переваг, отриманої в процесі моніторингу, виявлення нових конкурентних переваг на базі аналізу отриманої інформації й зіставлення їх з можливостями підприємства. Наступним кроком у рамках підготовчого етапу виступає обґрунтування рішення про формування переліку нових конкурентних переваг з урахуванням їх рейтингу за значущістю для підприємства та одержуваною ефективністю й стійкістю у випадку їх реалізації та відповідності конкурентній стратегії.

На проєктному етапі розробляється проєкт нової конкурентної переваги, де вказуються всі задіяні фахівці підприємства і їх функції у процесі формування нових конкурентних переваг. Вслід за цим проводиться оцінка очікуваної ефективності й стійкості нових конкурентних переваг у рамках проєкту.

При відповідності вимогам проєкт нової конкурентної переваги приймається до впровадження. При невідповідності критеріям необхідно повернутися до першого етапу з метою отримання нової інформації за результатами моніторингу конкурентних переваг, перш ніж ухвалювати рішення про формування нових.

Після впровадження нової конкурентної переваги проводиться останній, четвертий етап – визначення результатів від її реалізації. У рамках цього етапу проводиться аналіз зіставлення запланованих результатів з отриманими на основі проведення моніторингу. У випадку відповідності встановленим критеріям підприємство вживає заходів з підтримки нової конкурентної переваги. В іншому випадку провадиться аналіз проєкту та виявляються слабкі місця, які необхідно усунути.

Висновки. Конкурентоспроможність є вирішальним чинником комерційного успіху фірми. Це багатоаспектне поняття, що означає і відповідність товару умовам ринку, і вимогам споживачів, і різним умовам його реалізації, і рівню витрат споживача за період експлуатації. Конкурентоспроможність товарів забезпечується їх якістю та оновленням асортименту, які мають попит у споживачів і задовольняють суспільні та особисті потреби.

Сьогодні відсутня загальноприйнята методика визначення та оцінки конкурентоспроможності організації. У світі існують декілька підходів до оцінки конкурентоспроможності фірми. Вказані методи відрізняються за своєю сутністю та базою формування показників конкурентоспроможності. Використання їх може бути зручним в різних ситуаціях залежно від специфіки галузі, до якої відноситься досліджуваний об'єкт. Конкурентна позиція фірми базуються на постійному використанні нововведень; пошуку нових, більш досконалих форм товару, що випускається; поліпшенні якості товару на всіх етапах його розвитку та продажу; встановленні високих цін на нові товари до появи на ринку аналогічних товарів, виготовлених конкурентами; сервісному обслуговуванні постачальників, споживачів. Фірма повинна вчасно обирати ту чи іншу стратегію поведінки, плавно маневрувати в океані ринкових відносин, бути на крок попереду конкурентів. Конкурентні переваги встановлюють ринкову перевагу підприємства порівняно з іншими підприємствами-конкурентами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шиголь Ф. А.

Література: 1. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 384 с. **2.** Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия : науч. изд. Харьков : Изд-во ХНЭУ, 2004. 256 с. **3.** Кныш М. И. Конкурентные стратегии. СПб. : Любавич, 2000. 284 с. **4.** Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 352 с. **5.** Лифиц Й. М. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг. М. : Юрайт, 2001. 224 с. **6.** Портер М. Конкуренция. М. : Вильямс, 2005. 608 с. **7.** Клименко С. М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омельяненко Т. В., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14

Лопатка К. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз показників оцінки формування та використання капіталу підприємства. Розглянуто сутність таксономічного аналізу. Проаналізовано ефективність використання власного капіталу підприємства з застосуванням таксономічного аналізу. Здійснено економічний розрахунок ефективності використання власного капіталу із застосуванням методу таксономії.*

Ключові слова: *капітал, структура капіталу, інтегральний показник ефективності структури капіталу, метод таксономії, коефіцієнтний аналіз структури капіталу, оцінка структури капіталу, ефективність використання власного капіталу.*

Аннотация. *Проведен анализ показателей оценки формирования и использования капитала предприятия. Рассмотрена сущность таксономического показателя. Проанализирована эффективность использования собственного капитала предприятия с применением таксономического анализа. Осуществлен экономический расчет эффективности использования собственного капитала с применением метода таксономии.*

Ключевые слова: *капитал, структура капитала, интегральный показатель эффективности структуры капитала, метод таксономии, коэффициентный анализ структуры капитала, оценка структуры капитала, эффективность использования собственного капитала.*

Annotation. *The analysis of indicators to assess the formation and use of capital of the enterprise. Rosglyankto the essence of taxonomic abl. behind. The efficiency of using the company's own capital using taxonomic abl. behind. The economic calculation of the efficiency of using equity using the taxonomy method is carried out.*

Keywords: *capital, capital structure, integrated indicator of capital structure efficiency, taxonomy method, coefficient analysis of capital structure, assessment of capital structure, efficiency of equity use.*

В умовах ринкової економіки важлива роль в системі основних економічних ресурсів, які визначають потенціал і темпи економічного розвитку підприємств, належить власному капіталу. Саме власний капітал є однією з основних умов функціонування та економічного зростання підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Його достатній обсяг є основним джерелом, що сприяє ефективній його діяльності [6, с. 274].

Дослідженням питання використання таксономічного аналізу для обґрунтування економічних явищ займались такі вітчизняні дослідники, як: Айвазян С., Бажаєв З., Кожушко О., Плюта В., Сабліна Н. та ін. Головною метою використання методу таксономії є здобуття інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів [1].

Метою статті є визначення рівня ефективності формування структури капіталу підприємства за допомогою методу таксономії.

Під час проведення аналізу капіталу підприємства виникає необхідність вивчення великої кількості показників, які дозволяють оцінити ефективність управлінських рішень щодо його формування та використання. Незважаючи на те, що всі вони є відносними величинами й можуть бути використані для порівняльної оцінки, напрям їх зміни оцінюється по-різному [4].

Метод таксономії як метод дослідження багатовимірних об'єктів був запропонований З. Хельвегом і використовується в сучасних економічних дослідженнях, що потребують класифікації та комплексної оцінки економічних об'єктів [5].

За допомогою методу таксономії можна об'єднати значення декількох показників, що характеризують стан власного капіталу підприємства протягом декількох років та розрахувати таксономічний (інтегральний) показник.

Інтегральний показник розраховується за класичним алгоритмом таксономічного аналізу: формування матриці спостережень, стандартизація значень елементів матриці спостережень, ідентифікація вектора-еталона, ви-

© Лопатка К. В., 2020

значення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном, розрахунок інтегрального коефіцієнта [1, с. 668–675].

Основні формули для розрахунку таксономічного показника наведеені в табл. 1.

Таблиця 1

Формули для розрахунку таксономічного показника

Визначення показників	Формула	Інтерпретація показників формули
Стандартизація показників матриці	$Z = \frac{X_i}{\overline{X}_i}$	X_i – вихідне значення показника; $\overline{X}_i$ – середнє значення *i*-го показника
Визначення відстані між точкою-одиницею та еталоном	$C_{i0} = \sqrt{\sum_{i=1}^{m}(z_{ij} - z_{0j})^2}$	де z_{ij} – стандартизоване значення *j*-го показника в період часу *i;* z_{oj} – стандартизоване значення *i*-го показника в еталоні
Таксономічний показник розвитку	$K_i = 1 - d_i$	d_i – показник відхилення показників підприємства за *i*-й рік від еталона
Відхилення показників *i*-го року від еталона	$d_i = \frac{C_{i0}}{C_0}$	C_0 – загальна відстань між показниками діяльності підприємства та прийнятим еталоном за аналізований проміжок часу
Загальна відстань між показниками та еталоном	$C_0 = \overline{C}_0 + 2S_0$	$\overline{C}_0$ – середня відстань між показниками та еталоном; S_0 –середньоквадратичне відхилення
Середня відстань	$\overline{C}_0 = \frac{1}{m}\sum_{i=1}^{m} C_{i0}$	*m* – кількість років, за які проводитися аналіз
Середньоквадратичне відхилення	$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m}\sum(C_{i0} - \overline{C}_0)^2}$	$\overline{C}_0$ – середня відстань між показниками та еталоном

Першим кроком визначення будь-якого інтегрального показника є формування матриці спостережень, яка включає в себе значення характеристик багатовимірних одиниць. Тому спочатку потрібно зробити розрахунок відповідних коефіцієнтів.

Існує багато коефіцієнтів, які характеризують власний капітал. Для аналізу та отримання об'єктивної оцінки власного капіталу доцільно провести аналіз за такими показниками:

Коефіцієнт маневреності власного капіталу – показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом компанії;

Коефіцієнт оборотності власного капіталу – відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг;

Коефіцієнт автономії – показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал. Він характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності;

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу – показник, що вказує, наскільки ефективно використовується власний капітал, тобто скільки прибутку було згенеровано на кожну гривню залучених власних коштів;

Коефіцієнт захисту власного капіталу – характеризує, яка частина активів здійснює захист власного капіталу. Збільшення цього показника свідчить про посилення захисту;

Коефіцієнт ризику власного капіталу – є співвідношення суми додаткового та резервного капіталу до суми власного капіталу та показує рівень ризику втрати підприємством статутного капіталу і наявного чистого прибутку;

Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування – показник, який означає здатність підприємства розвиватися за рахунок проведення ефективної діяльності, що приносить значний прибуток [3].

Дані коефіцієнти в матриці описують різні властивості власного капіталу підприємства, але їх неможливо порівняти адже вони мають різні розмірності. Отже наступним кроком є стандартизація матриці (табл. 2).

Наступним кроком є розподіл всіх ознак на стимулятори та дестимулятори.

Таблиця 2

Вихідні та розрахункові дані для визначення таксономічного показника ефективності використання власного капіталу підприємства ТОВ «Добробут» за 2017–2019 рр.

Показник	Значення за роками			Стандартизовані значення (X_{sij})			стандарт Еталон
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,36	0,61	0,31	-0,42	1,14	-0,72	1,14
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,06	1,09	1,93	3,95	4,16	9,41	4,16
Коефіцієнт автономії	0,66	0,63	0,44	1,43	1,27	0,09	1,43
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,04	0,02	0,08	-2,43	-2,58	-2,20	-0,14
Коефіцієнт захисту власного капіталу	0,35	0,24	0,23	-0,47	-1,16	-1,28	1,14
Коефіцієнт ризику власного капіталу	1,83	3,10	3,43	8,78	16,76	18,88	16,76
Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування	-7,61	18,02	1,00	-50,51	110,53	3,59	110,53

В цьому аналізі ефективності використання власного капіталу всі обрані коефіцієнти є стимуляторами, тому значення еталонів визначаються за такою формулою:

$$Z_{0j} = \max Z_{ij}, \quad (1)$$

де Z_{0j} – стандартизоване значення *i*-го показника в еталоні;

Z_{ij} – стандартизоване значення *j*-го показника в період часу *i*.

На наступному етапі розраховуються відстані між всіма об'єктами та еталоном. Це дозволяє кількісно визначити, виміряти близькість (віддаленість) об'єктів та встановити однорідність чи неоднорідність досліджуваної сукупності [2].

Результати розрахунків таксономічного показника за зазначеними етапами узагальнені в табл. 3 та зображені на рис. 1.

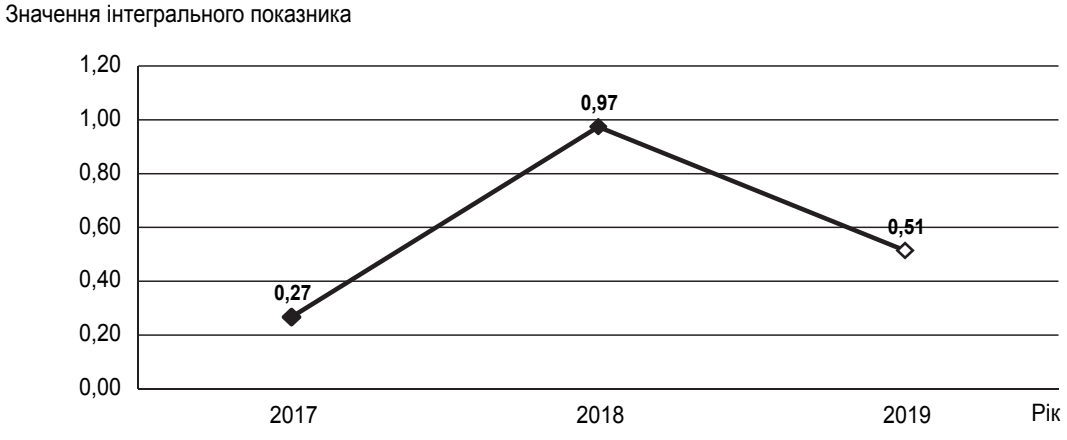

Рис. 1. **Результати розрахунку інтегрального показника використання власного капіталу ТОВ «Добробут»**

Згідно з розрахунками можна спостерігати відсутність стійкої тенденції зміни жодного з розрахованих коефіцієнтів таксономії. Найбільш вдалим в значенні ефективності використання власного капіталу для підприємства був 2018 рік. На погіршення ефективності управління власним капіталом у 2019 році вплинуло зменшення ряду показників, які характеризують ефективність власного капіталу.

Таблиця 3

Результати таксономічного аналізу ефективності використання власного капіталу підприємства ТОВ «Добробут» за 2017–2019 рр.

Показник	Ефективність використання власного капіталу		
	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Відстань між точкою-одиницею та еталоном (C_{i0})	161,45	5,71	106,96
Середня відстань між показниками та еталоном ($\overline{C}_0$)	91,38		
Середньоквадратичне відхилення (S_0)	64,53		
Загальна відстань між показниками діяльності підприємства та прийнятим еталоном за аналізований проміжок часу (C_0)	220,43		
Відхилення показників *i*-го року від еталона (d_i)	0,73	0,03	0,49
Інтегральний показник розвитку (K_i)	0,27	0,97	0,51

Загалом, згідно з результатом таксономічного аналізу за рівнем ефективності використання власного капіталу підприємство слід віднести до категорії непроблемних.

Таким чином, можна зазначити, що таксономічний метод дозволяє отримати інтегральний показник, який узагальнює значення багатьох ознак, враховує вплив всіх індивідуальних показників, загалом відображає динаміку розвитку підприємства відносно бажаного вектора. Застосування таксономічного аналізу значною мірою підвищує результативність процесу оцінки капіталу підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіпа М. О.

Література: 1. Айвазян С., Бажаева З., Староверова О. Классификация многомерных наблюдений. М. : Статистика, 2010. 769 с. **2.** Вініченко О. М. Формування кваліметричної моделі оцінювання стану соціально-економічного розвитку підприємств. *Економіка розвитку.* 2015. № 4 (76). С. 94–103. **3.** Жук Н. Л., Боднарчук А. В. Комплексний економічний аналіз власного капіталу: методика проведення. *Економіка АПК*. 2012. № 12. С. 58–62. **4.** Кузенко О. Л. Таксономічний аналіз стану фінансової безпеки суб'єктів фінансових відносин на макрорівні. *Вісник економіки і транспорту в промисловості.* 2014. № 47. С.184–190. **5.** Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в эконометрическом моделировании. М. : Финансы и статистика, 1989. 176 с. **6.** Поливана Т. М. Формування оптимальної структури капіталу корпорацій: теоретичні підходи та міжнародний досвід. *Економіка. Фінанси. Право.* 2008. № 3. С. 18–22.

ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНКИ Й АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14:336.201.2

Макеєва Є. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено методичні підходи до аналізу й оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємства з використанням програмного продукту Ramus за стандартом IDEF0. В результаті сформовано структурно-функціональну модель процесу аналізу й оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства, що дозволяє розкрити зміст цього бізнес-процесу та впровадити його у фінансову діяльність підприємства.*

Ключові слова: *ліквідність підприємства, платоспроможність підприємства, фінансовий стан підприємства, бізнес-процес, аналіз, оцінка, декомпозиція.*

Аннотация. *Обобщены методические подходы к анализу и оценке уровня ликвидности и платежеспособности предприятия с использованием программного продукта Ramus по стандарту IDEF0. В результате сформированная структурно-функциональную модель процесса анализа и оценки ликвидности и платежеспособности предприятия позволяет раскрыть смысл этого бизнес процессов и внедрить его в финансовую деятельность предприятия.*

Ключевые слова: *ликвидность предприятия, платежеспособность предприятия, финансовое состояние предприятия, бизнес-процесс, анализ, оценка, декомпозиция.*

Annotation. *Methodical approaches are summarized to the analysis and assessment of the liquidity and solvency level of an enterprise using Ramus software according to IDEF0 standard is considered. As a result, a structural and functional model of the process of analysis and assessment of liquidity and solvency of the enterprise is formed, which allows to reveal the content of this business process and to introduce it into the financial activity of the enterprise.*

Keywords: *liquidity of the enterprise, solvency of the enterprise, financial condition of the enterprise, business process, analysis, valuation, decomposition.*

Актуальність аналізу й оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства зумовлена тим, що в сучасних економічних умовах в Україні особливе значення надається фінансовому стану підприємств, а отже, і його складовим – ліквідності та платоспроможності. У ринкових умовах кожен господарюючий суб'єкт повинен мати достовірну інформацію про ліквідність і платоспроможність як підприємства, так і його партнерів.

Аналіз ліквідності та платоспроможності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу ліквідності та платоспроможності в Україні знаходяться на стадії свого становлення.

Аналіз та оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства дає змогу визначити їх рівень, оцінити динаміку показників та сформулювати аналітичні висновки, що вплинуть на подальшу фінансову діяльність підприємства і прийняття управлінських рішень з метою покращення або оптимізації фінансової стійкості підприємства.

Метою дослідження є розробка структурно-функціональної моделі бізнес-процесу аналізу й оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства за методологією IDEF0.

За останні роки питання ліквідності та платоспроможності підприємства знайшли своє відображення у роботах закордонних вчених: Брігхема Є. Ф., Ваховича Дж. М., Ван Хорна Дж. К., Ерхардта М. С. та ін. Серед вітчизняних науковців дослідження цієї проблеми знайшло своє відображення в роботах Єфимової О. В., Ковальова В. В., Костенко Т. Д., Костирко Р. А., Подольської В. О., Цал-Цалко Ю. С., Яріша О. В. та ін.

Ця методологія дає змогу графічно простежити та описати системи і процеси діяльності підприємства, а також дозволяє послідовно встановити дійсний рівень ліквідності та платоспроможності на підприємстві. Також за допомогою цієї методології ми маємо змогу визначити шляхи оптимізації, тобто маємо можливість створити наглядну покращену модель і представити безпосередніх учасників цього процесу [1].

© Макеєва Є. А., 2020

Процес побудови структурно-функціональної моделі аналізу та оцінки фінансової стійкості підприємства передбачає наявність декількох етапів [2].

Контекстна діаграма являє собою один блок зі стрілками, які відображають зв'язку описуваного процесу з зовнішнім середовищем. Таким чином, можна говорити про те, що контекстна діаграма показує область моделювання та її кордони. Назва блоку відповідає назві описуваної функції (процесу).

Перший етап процесу моделювання починається з побудови контекстної діаграми, яка складається з блоку головного процесу «Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства». Вхід контекстної діаграми визначає інформацію, необхідну для аналізу та оцінки рівня фінансової стійкості підприємства (фінансову звітність підприємства – баланс та звіт про фінансові результати), а вихід – результат аналізу та оцінки фінансової стійкості підприємства (сюди відноситься звіт про рівень фінансової стійкості підприємства) [3].

Вхідна стрілка показує рух об'єкта в сторону блоку зліва. Цей об'єкт перетвориться в ході виконання функції (зазначеної у вигляді блоку) на вихідний об'єкт. Таким чином, об'єкт, який виходить в результаті реалізації функції, – це вихід, що виходить стрілка, від якої потерпають праворуч від блоку. Вихід бізнес-процесу, описаного в стандарті IDEF0, повністю відповідає за змістом виходу процесу, описаного за допомогою DFD-схеми.

Вхідна стрілка має назву «фінансова звітність ПП «Ілант». Вона прямує до блоку «Оцінка та аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства». Блок управління процесом охоплює методики проведення вертикального та горизонтального аналізу, а також проведення фінансового аналізу підприємства. Слід зазначити, що суб'єкти, які безпосередньо беруть участь у проведенні оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства, – це директор, бухгалтер та економіст.

Контекстну діаграму бізнес-процесу аналізу й оцінки фінансової стійкості підприємства наведено на рис. 1.

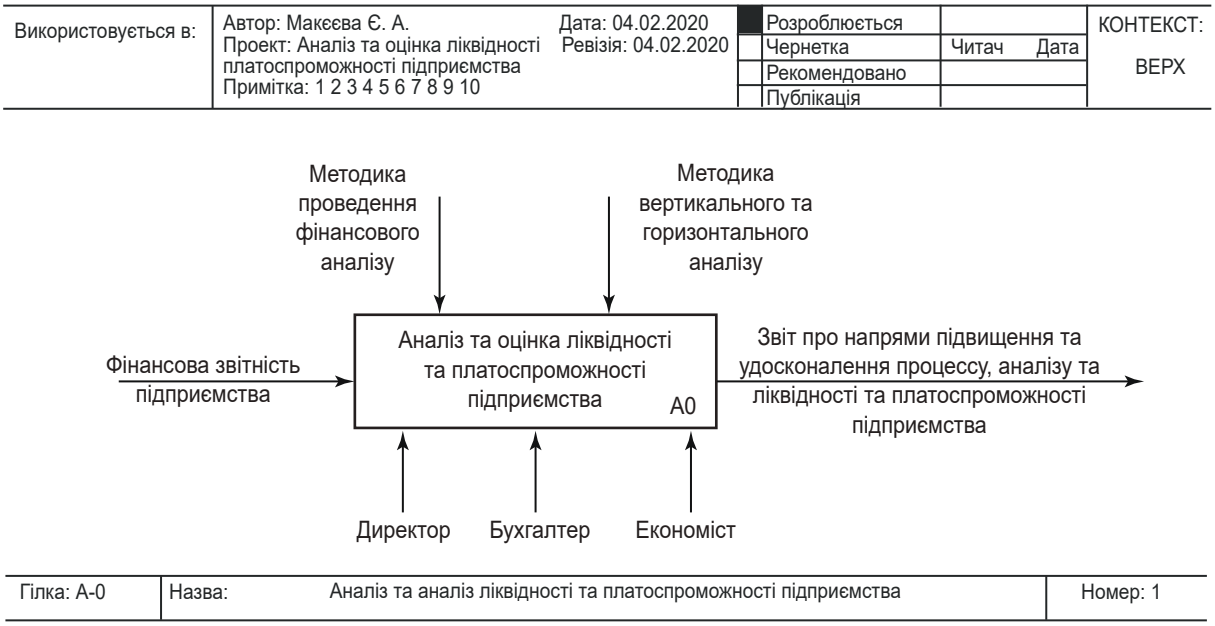

Рис. 1. **Перший етап створення моделі контекстної діаграми**

На другому етапі моделювання відбувається декомпозиція контекстної діаграми, а саме декомпозиція процесу оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства.

За допомогою графічного подання процесу оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності можна прослідити, що початковим етапом цієї технології є формування вхідних для аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Цей етап полягає у формуванні і систематизації інформації щодо діяльності підприємства на основі даних фінансової та бухгалтерської звітності, що є необхідними для оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства.

Вихідною інформацією для реалізації наступного етапу технології є набір показників. Механізмами першого блоку є директор, бухгалтер та економіст.

На другому етапі проводиться розрахунок показників ліквідності та платоспроможності. Входом до цього блоку є набір показників, а виходом – звіт про значення показників, механізмом – фінансовий директор, економіст та бухгалтер, управління – методики проведення фінансового, а також вертикального і горизонтального аналізу.

До третього етапу цієї технології відноситься діагностика причин збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

Основне завдання діагностики є дослідження, оцінка й аналіз показників ліквідності та платоспроможності, аналіз збільшення або зменшення цих показників, а також діагностика результату та впливу на нього.

Вхідною інформацією на цьому етапі є розраховані показники експрес-аналізу на другому кроці реалізації поданої технології. Входом до цього блоку є звіт про значення показників, а виходом – звіт про причини змін, механізмом – фінансовий директор, економіст та бухгалтер, управління – методики проведення фінансового, а також вертикального і горизонтального аналізу.

На четвертому етапі технології оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства досліджують фактори, що впливають на підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства. Вхідною інформацією до даного блоку є звіт про причини змін стосовно збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Механізмами є фінансовий директор, економіст та бухгалтер, управління – методики проведення фінансового, а також вертикального і горизонтального аналізу.

Реалізацію етапів технології оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності було проведено на основі даних фінансової звітності приватного підприємства «Ілант» за 2017–2019 рр.

На наступному третьому етапі було детально розглянуто композицію функціонального блоку діагностики причин збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

Вхідною інформацією для реалізації порівняння динаміки обсягів ліквідних активів та поточних зобов'язань є звіт про значення показників. З графічного подання процесу оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства видно, що наступним етапом цієї технології є збір інформації для вивчення можливих наслідків скорочення ліквідності та платоспроможності підприємства. Цей етап полягає у систематизації інформації щодо наслідків і важелів впливу на скорочення ліквідності та платоспроможності.

Вхідною інформацією для реалізації наступного етапу технології є збір показників для здійснення факторного аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Вихідною інформацією є звіт про причини наявних змін.

Механізмами для кожного з даних графічних процесів діагностики збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства є фінансовий директор, економіст та бухгалтер, управління – методики проведення фінансового, а також вертикального і горизонтального аналізу.

Результати проведення декомпозиції контекстної діаграми наведені на рис. 2.

Згідно з побудованою моделлю аналіз фінансового стану підприємства здійснюється на основі фінансової звітності (балансу та звіту про фінансові результати), яка є вхідною інформацією для цього блоку [4].

Результати проведення детальної композиції функціонального блоку діагностики причин збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства наведені на рис. 3.

Отже, процес оцінки та аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства включає в себе формування вихідних даних для аналізу, набір показників та їх розрахунок, звіт про значення показників, діагностику збільшення та зменшення цих показників, звіт про причини змін та розробку напряму підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Слід зазначити, що механізмами для кожного з цих графічних етапів технології виступають суб'єкти, що безпосередньо беруть участь в оцінці та аналізі ліквідності та платоспроможності підприємства, приймають рішення щодо підвищення фінансової діяльності підприємства.

Таким чином, побудова технологічних структурно-функціональних моделей дозволяє виявити недоліки в організації бізнес-процесів, а також виявляти шляхи удосконалення цих процесів, проводити розробку підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства для підвищення ефективності його функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Кіпа М. О. Структурно-функціональна модель управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід.* 2015. № 22. С. 116–124. **2.** Ледовська О. В. Структурно-функціональне моделювання процесу управління фінансовою стійкістю підприємства. *Управління розвитком.* 2013. № 3. С. 158–160. **3.** Глущенко Ю. М. Структурно-функціональне моделювання процесу аналізу фінансової стійкості підприємства. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця.* 2019. № 3. С. 58. **4.** Мазур Д. В.

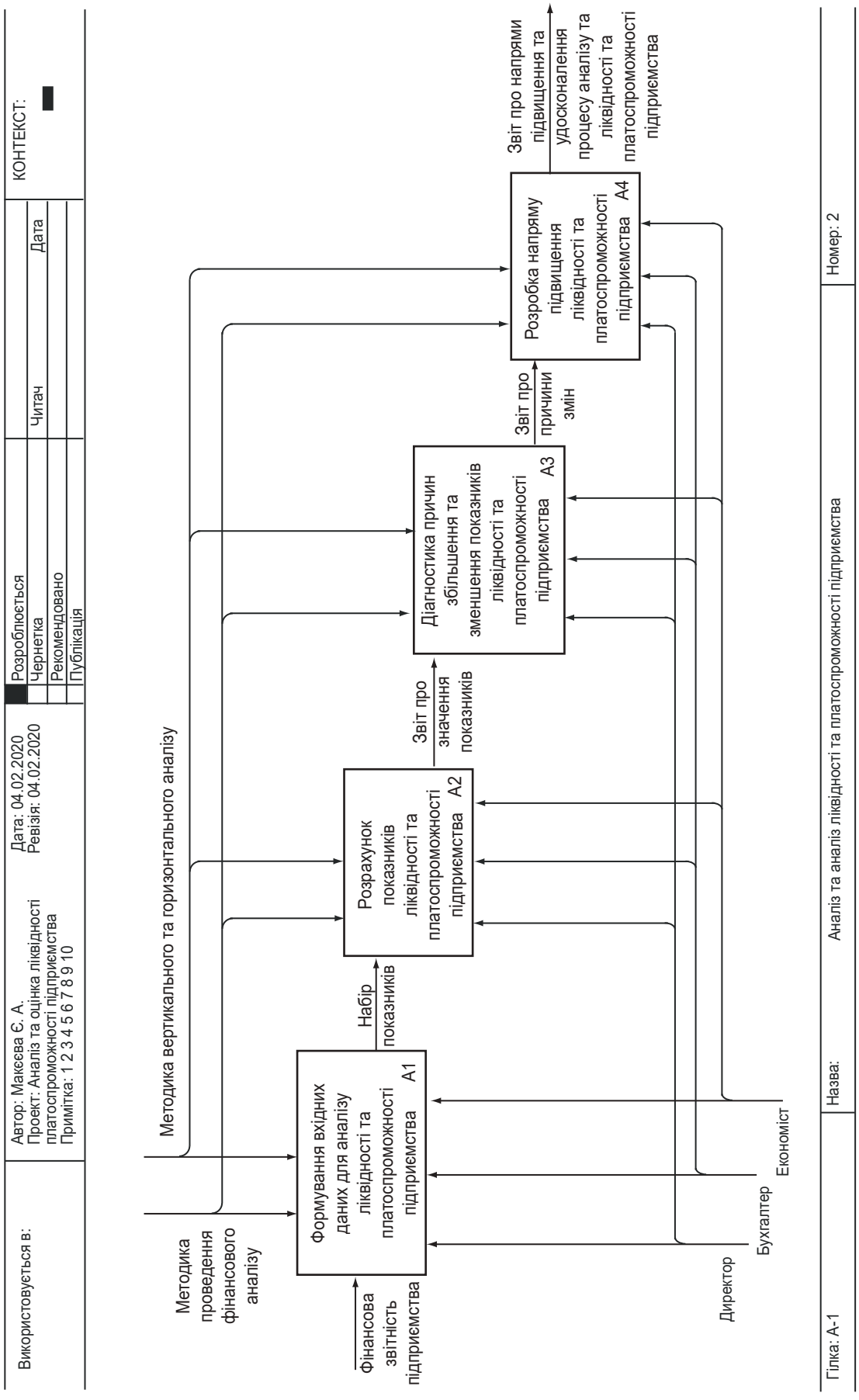

Рис. 2. **Декомпозиція контекстної діаграми**

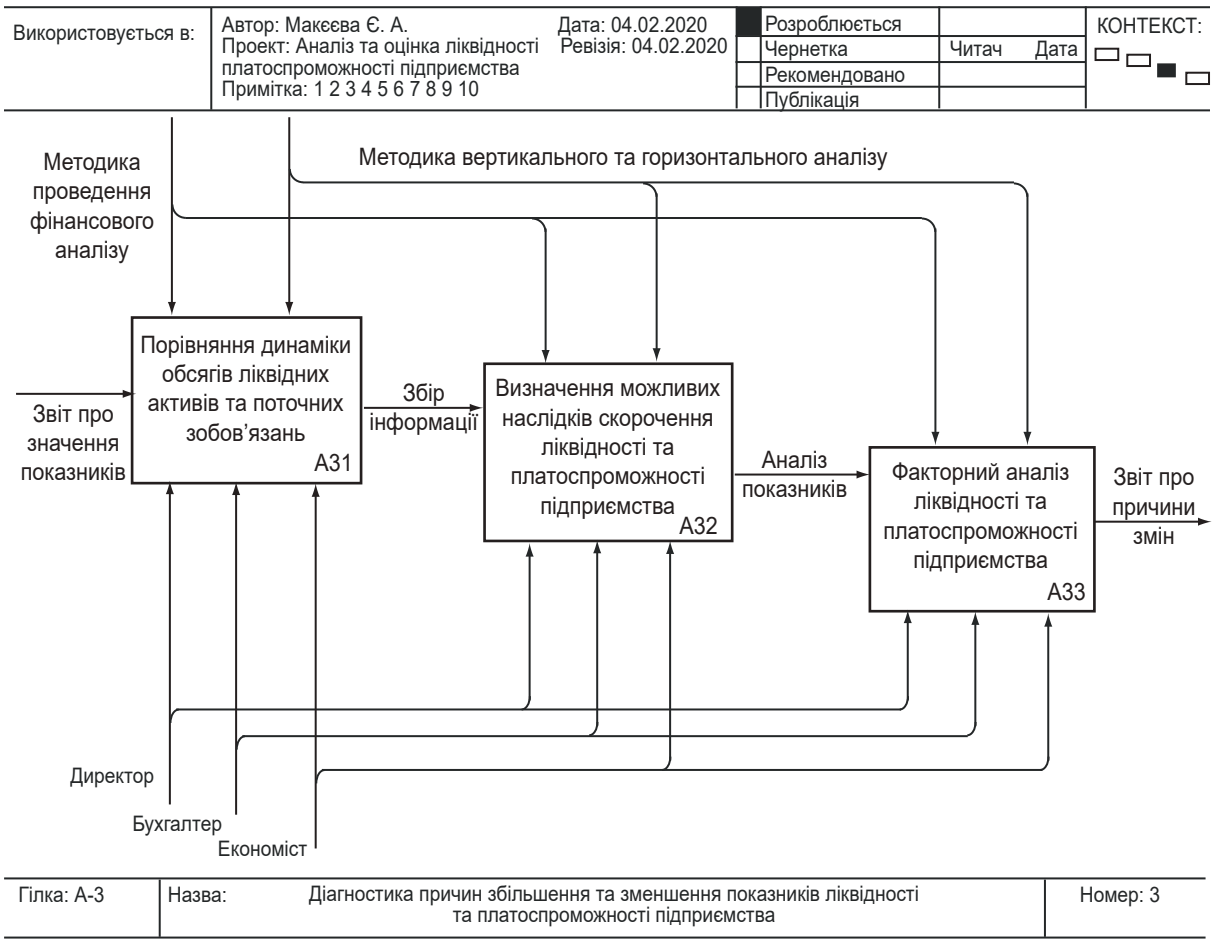

Рис. 3. **Діагностика причин збільшення та зменшення показників ліквідності та платоспроможності підприємства**

Фінансове планування діяльності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2014. № 6. Т. 1. С. 55–59.

РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ

УДК 336.226.33

Малець С. А.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено ретроспективу розвитку акцизного податку в різних країнах світу. Досліджено поняття «акциз» і приведено розмір ставок на деякі товари у країнах ЄС. На основі аналізу історії виникнення і формування акцизного податку, надано пропозиції.*

Ключові слова: *акцизний податок, акциз, податок, продукція, країни.*

Аннотация. *Исследована ретроспектива развития акцизного налога в разных странах мира. Исследовано понятие «акциз», и приведены размер ставок на некоторые товары в странах ЕС. На основе анализа истории возникновения и формирования акцизного налога, даны предложения.*

Ключевые слова: *акцизный налог, акциз, налог, продукция, страны.*

Annotation. *A retrospective of the development of excise tax in different countries of the world is studied. The concept of «excise duty» is studied and the size of rates for some goods in the EU countries is given. Based on the analysis of the history of the origin and formation of the excise tax, proposals are given.*

Keywords: *excise tax, excise tax, tax, products, countries.*

За останні десятиліття у світі спостерігається тенденція до зростання частки непрямих податків. Водночас держави намагаються об'єднати акцизні платежі в один акцизний податок із різними ставками на певні об'єкти, що, своєю чергою, має як позитивні, так і негативні наслідки для економіки країн. Україна в цьому процесі також намагається використати вже існуючий досвід провідних держав.

Враховуючи складну економічну ситуацію в державі, а зокрема, тіньову економіку, зменшення обсягів виробництв та економічну кризу, саме непрямі податки, в тому числі і акцизний, – дієвий засіб ефективної фіскальної політики. В цей самий час проблематика акцизного податку є предметом досліджень багатьох науковців, причому часто дослідженню підлягають не перспективи розвитку такого податку, а саме його історичне становлення.

Проблематика акцизного податку та його адміністрування досліджувалась такими відомими вченими, як: П. Боровик, В. Бабич, В. Бондар, А. Кулай, Н. Нечай, О. Пахненко, але і до сьогодні ця проблематика потребує подальшого дослідження

Метою статті є аналіз акцизного податку в Україні та дослідження ретроспективи його розвитку в різних країнах світу.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають між державами та платниками акцизного податку. Предметом дослідження є ретроспектива розвитку акцизного податку у різних країнах і державах.

Поняття акцизного податку знайоме багатьом громадянам, оскільки цей вид непрямого податку включений в ціну багатьох товарів або тарифів. На відміну від податку на додану вартість, акциз поширюється не на всі товари, а лише на певні їх види і групи. Цей податок стягується тільки з таких товарів, як спирт, алкоголь, пиво, тютюнові вироби – безпосередньо сам тютюн і його промислові замінники, – нафтопродукти, скраплений газ, легкові автомобілі, причепи і мотоцикли. Інакше кажучи, будь-яка держава прагне обмежити рівень внутрішнього споживання товарів, які потенційно завдають шкоду здоров'ю населення або навколишньому середовищу. Для цього у вартість таких «шкідливих» товарів включають спеціальний податок – акциз.

Історії розвитку акцизів присвячені наукові дослідження, також вона висвітлена в юридичній літературі. Так, В. А. Бабіч в науковій праці «Поняття, історичний розвиток та правові засади акцизного збору» висвітлив історичні аспекти появи акцизного податку та подальшого його існування і розвитку. Н. В. Нечай знайомить з цим поняттям в статтях «Нариси з історії оподаткування».

Акциз (від латинського ассігіо – обрізаю) – це непрямий податок, що включається в ціну товару і оплачується покупцем. Суми акцизу вносять до бюджету організацій, філій, відділень та інших відокремлених підрозділів підприємств, які знаходяться на території держави і які реалізують вироблені ними підакцизні товари [2].

© Малець С. А., 2020

Вже у Стародавньому Римі, де справляння податків широко практикувалось, є згадка про акцизний податок, адже разом із існуванням прямих податків в Римі також було введено і непрямі податки. В їх основу лягли «вектігаль» – транзитне мито з товарів, що перевозяться через римську державу, «порторіум» – мито, стягнуте з визволення рабів, а також податок на сіль. Якщо ж говорити про Західну Європу, то вперше акциз було введено в Голландії в ході війни з Іспанією. Вже у XVI ст. завдяки цьому податку у Голландії деякі предмети оподатковувались декілька разів. Проте в інших частинах Європи акцизний податок поширювався дуже повільно, а його введення сприймалося із недовірою. Внаслідок цього акциз отримав другу назву – «голландський диявол».

Варто також зважати, що досить непростою є сама система внутрішніх податків. Вони були як в стародавніх державах, так і по всій Західній Європі і з'явилися набагато раніше акцизу. Проте вони за своєю суттю мали несприятливий вплив на народний добробут, а з фінансової точки зору не надавали суттєвих переваг.

Перевага непрямим податкам віддавалася у Франції на межі 60–70-х рр. XVIII ст. міністром фінансів Абатом Терре, який запровадив нові види податків і удосконалив механізми роботи існуючих. Він вважав, що податки на споживання менш обтяжливі, оскільки вони справляються поступово і непомітно. Непрямі податки запроваджувались на основі диференціації. Новий міністр вважав, що від непрямих податків мають бути звільненими насамперед продукти першої необхідності, як, наприклад, зерно. Худоба обкладалася низьким податком, а вино дещо більшим. Найбільшою мірою оподатковувались предмети розкоші [4].

Англія у XVIII ст. до системи непрямих податків включила корабельний податок. Проте перший дозволений урядом акциз був класифікований як тимчасовий і назначався лише на один рік.

Податкова система в Україні починає історію свого розвитку в VIII–XII ст. з часу формування Київської Русі. Найпершим механізмом справляння прямих податків на утримання княжого двору на Русі була данина, що сплачується продуктами сільського господарства і промисловості (хутром, воском, медом, хлібом, шкурами). Збирали данину на «полюддя» у вигляді збору різних дарів князю або «повозом», коли її привозили до Києва [1]. Своєрідна форма акцизного податку була введена запорізькими козаками: з перевізників вина і горілки, які приїжджали на Січ, справлявся податок – по одному карбованцю за ємність, в якій перевозилися напої. На додачу до цього стягувався ще і натуральний податок – по одному відру з продавця алкогольних напоїв і по сім відер – з покупця алкогольних напоїв. Тільки ті, хто платив такий податок, могли торгувати на території Запорізької Січі [7].

Значно зміцнилися види мита, які мали протекціоністський тип. У підсумку, непрямі податки в загальній сумі доходів значно перевершили частку прямих. Так, у Пруссії в XIX ст. стрімко зросла кількість акцизів і непрямих податків. З 1810 р зникла різниця в оподаткуванні акцизним податком для різних провінцій. Акциз з міського податку перетворюється на загальнодержавний [8].

Ще французький економіст Ф. Демезон зазначав, що акциз «здатний один принести казні стільки і навіть більше, ніж всі інші податки». Переважно акцизом обкладаються товари, які не належать до товарів першої необхідності: тютюнові вироби, ювелірні вироби, спиртні напої, автомобілі, паливна продукція тощо.

Акцизний податок має вагомий вплив на економіку держави, це свого роду фіскальний інструмент, який може наповнити державний бюджет країни, особливо коли йдеться про країни з перехідною економікою, адже саме вони характеризуються відсутністю ефективного податкового механізму та чітко сформованої податкової бази. Також такий податок здатен виконувати регулівну функцію, адже він здатен впливати на розмір імпорту й експорту продукції [3].

Серед характерних особливостей акцизу є те, що його сплата здійснюється лише з продукції, яка має високу рентабельність. У розвинених країнах на сьогодні кількість підакцизних видів продукції є не дуже великою. Це здебільшого алкогольні та тютюнові вироби, паливо, деякі види транспортних засобів, предмети розкоші, передусім ювелірні вироби.

Так, наприклад, у Великій Британії ставка акцизного податку на нафтопродукти становить 13 % від усіх надходжень непрямих податків, на алкоголь та його вироби – 5,1 %, а на тютюнові вироби – 6,6 % [6]. У Німеччині ж частка акцизу на паливо від усіх податкових надходжень складає 7,5 %. Окрім палива, цим податком оподатковуються тютюн, міцні алкогольні напої, шампанське, кава. У Франції акцизи встановлені на такі види продукції, як: алкогольні напої, ювелірні вироби, мінеральну воду, певні види автомобілів, літальні апарати.

Як уже було зазначено, акцизний податок виконує і регулівну функцію, хоча і головною залишається фіскальна. Але, окрім регулювання експорту чи імпорту, такий податок може регулювати кількість споживання того чи іншого товару (тютюну або алкоголю). Так, наприклад, Швеція нещодавно ввела акциз на продукти із високим вмістом холестерину, що дає змогу скоротити обсяг їх вживання та підвищити здоров'я нації.

Регуляторна спроможність податків в умовах економічної кризи особливо актуальна. Гнучке застосування різних форм і типів оподаткування допоможе скоротити інфляційний вплив на економіку та може регулювати певні економічні відносини. Безумовно, зниження податкового тиску може зменшити кількість ухилень від сплати податків, позитивно відбитися на динаміці доходів бюджету і мати позитивні соціальні наслідки.

Визначним чинником в період економічної кризи може бути чітка цілеспрямованість значної частини податків. Наприклад, при зборі акцизів на певні групи товарів можна передбачити пряме цільове використання коштів, отриманих на конкретні заходи. Досвід такого оподаткування існував на початку XX ст. Податок, який справлявся за принципом акцизу при продажі гральних карт з групи податків на розкіш в Росії, був спрямований на фінансування притулків для дітей та інших установ для соціально незахищених верств населення.

Важливо в ході удосконалення податкової системи використовувати гнучкий і раціональний механізм поєднання податків, організувати цільове спрямування, підвищити контроль не тільки за податковими надходженнями, але й за їх подальшим використанням.

Отже, беручи до уваги досвід країн з розвиненою економікою, які також, головним чином, за допомогою спроб і помилок, впроваджують законодавство в сфері оподаткування, наша держава потребує нетрадиційного підходу до формування податкової системи та адаптації до конкретних соціально-економічних умов. Наслідком цього підходу може бути, перш за все, стабілізація основ оподаткування, закладання основ цілісної податкової бази з одного боку, а з іншого – створення підходящих умов для вдосконалення механізму розрахунку та стягнення податків.

Тепер з прийняттям Податкового кодексу можна стверджувати, що Україна зробила значний крок у напрямку створення податкової системи, яка дозволить мобілізувати кошти, що знаходяться у розпорядженні держави, поширювати та перерозподіляти їх з метою забезпечення економічного та соціального розвитку держави [5].

Але варто також звернути увагу, що саме ретроспектива розвитку певних видів податків, зокрема і акцизного, має вагомий вплив на розробку перспективних шляхів удосконалення справляння та регулювання податків. У статті на основі аналізу виникнення та формування акцизного податку запропоновано: визначати цільову направленість коштів, отриманих при зборі акцизів на певні групи товарів; посилити контроль за використанням податкових надходжень; використовуючи європейський досвід, ввести акциз на продукти харчування, які погіршують стан здоров'я населення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Нечай Н. «Русская правда» – налоговый кодекс Киевской Руси. Вісник. URL: http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/1787. **2.** Павленко О. ПДВ плати з усього, а «роздрібний» акциз – за свій рахунок! // Factor. Media. 2016. № 97. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/december/issue-97/article-23598.html. **3.** Кулай А. В. Механізми та стан гармонізації системи непрямого оподаткування в ЄС. *Фінанси України.* 2015. № 7. С. 98–114. **4.** Пахненко О. М., Семеног А. Ю. Основні засади податкової політики в країнах ЄС на сучасному етапі. *Ефективна економіка.* 2016. № 12. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51124. **5.** Податковий кодекс України від 02.04.2020 № 2755-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **6.** Taxation trends in the European Union: Data for the EU Member States, Iceland and Norway: 2019 edition. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2019.pdf. **7.** Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Вип. XXI. Дрогобич : Пóсвіт, 2019. 520 с. **8.** Буканов Г. М., Купін А. П. Проблема історії розвитку акцизного податку. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2017. № 1. С. 12–15.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОБОРОТНОЇ ВІДОМОСТІ НА ПАПЕРОВИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ НОСІЯХ ІНФОРМАЦІЇ

УДК 657.37

Мантула Л. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто способи ведення оборотної відомості. Виявлено основні переваги та недоліки електронної та паперової звітності. Проаналізовано сучасні тенденції у застосуванні методів документообігу та шляхи вдосконалення ведення оборотної звітності.*

Ключові слова: *оборотна відомість, електронна звітність, паперова звітність, документообіг.*

Аннотация. *Рассмотрены способы ведения оборотной ведомости. Выявлены основные преимущества и недостатки электронной и бумажной отчетности. Проанализированы современные тенденции в применении методов документооборота. Предложены пути совершенствования ведения оборотной отчетности.*

Ключевые слова: *оборотная ведомость, электронная отчетность, бумажная отчетность, документооборот.*

Annotation. *It was considered the methods of maintaining a revision sheet. The main advantages and disadvantages of electronic and paper reporting have been identified. The current trends in the application of workflow methods were analyzed. Ways to improve the management of negotiable reporting were proposed.*

Keywords: *turnover sheet, electronic reporting, paper reporting, document flow.*

Відомість є дуже важливим документом, який являє собою джерело певної інформації для прийняття рішень. Своєю чергою, дані як фінансової, так і статистичної звітності надають можливість аналізувати та планувати розвиток країни в цілому та кожної галузі окремо. В першу чергу, дані щодо звітності необхідні для перевірки правильності функціонування бухгалтерського відділу.

Від вибору форми ведення оборотної відомості залежить зручність роботи з нею, швидкість пошуку необхідної інформації, а також сума витрат, пов'язаних з її складанням та збереженням, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Вивченням і аналізом переваг і недоліків методів ведення оборотної відомості займалися такі вітчизняні науковці, як: Ф. Бутинець, Л. Очеретько, О. Петров, О. Хобич, С. Шуляренко.

Метою цього дослідження є дослідження позитивних і негативних сторін ведення оборотної звітності в електронному та паперовому вигляді та розкриття шляхів подолання відповідних недоліків.

Для того щоб отримати інформацію про певні зміни у ресурсній базі підприємства та їх джерела формування, а також для особливої перевірки правильності облікових записів і, як результат, складання звітності, необхідно систематизувати дані поточного бухгалтерського обліку за звітний період. Саме для цього складають оборотні відомості.

Оборотна відомість – це спосіб узагальнення оборотів і залишків рахунків за звітний період, а також засіб зв'язку між балансом і рахунками. Оборотну відомість складають за синтетичними та аналітичними рахунками [1].

На сьогодні складно уявити життя без сучасних інформаційних технологій. Вони проникають у кожну сферу людської діяльності, особливо ту, яка пов'язана з розрахунками, числами та контролем.

За способами ведення документи оборотної відомості бувають у письмовій та електронній формі. Відповідно, виділяють паперовий, електронний та змішаний документообіг.

Документообіг у паперовому вигляді був раніше дуже популярним та активно використовувався. Ця система має в основі єдині норми та правила ведення, оформлення і контролю документообігу.

Проте на сьогодні з метою спрощення процедури подання і подальшої обробки різних видів звітності в Україні активно запроваджується електронний документообіг. Закон України «Про електронні документи та електро-

© Мантула Л. О., 2020

нний документообіг» зазначає, що електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ вважається оригіналом, якщо електронний примірник документа має обов'язкові реквізити, у тому числі електронний цифровий підпис його автора, накладання якого й завершує створення документа [1].

Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою спеціального відкритого ключа. За умови правильного зберігання його підробка неможлива [1]. Електронний цифровий підпис, як засіб контролю походження і цілісності інформації, є ефективним інструментом забезпечення інформаційної безпеки.

Таким чином, це сприяє автоматизації діловодства, яка, своєю чергою, полягає у підвищенні ефективності існуючих процедур роботи з документами та базується на тому, що під час реєстрації паперового документа він цілком або частково переводиться в електронну форму, і подальша робота здійснюється переважно з електронними реєстраційними картками і поданням документів [2].

В основі змішаного документообігу лежить одночасне співіснування як паперового, так і електронного обігу, які взаємно доповнюють один одного. Паралельне використання паперових та електронних документів іноді є виправданим з погляду безпеки. Також змішаний документообіг може бути перехідним етапом у роботі підприємства для поступового переходу до виняткового електронного обігу документів.

Проаналізувавши інформацію про ведення оборотної відомості на паперових, електронних та одночасно паперових і електронних носіях, можна систематизувати переваги та недоліки кожного методу (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки методів ведення оборотної відомості

Метод ведення оборотної відомості	Переваги	Недоліки
Паперовий	– Немає потреби у підвищенні кваліфікації працівників; – звичність для користувачів; – відсутня потреба у використанні комп'ютерного забезпечення [3]	– Тривалі процедури передавання документів; – можливість втрати інформації; – відсутність ефективного контролю як за роботою окремих працівників; – висока трудомісткість рутинних операцій
Електронний	– Встановлення зв'язків між документами в системі; – короткі коментарі для електронних копій документів; – гнучкий, та зрозумілий інтерфейс [2]; – економія коштів; – економія робочого часу; – оптимізація процесу роботи та можливість спільної роботи одночасно	– Тривалість отримання електронного цифрового підпису; – низька поінформованість про правильне оформлення електронної звітності; – потреба у захисті від знищення чи пошкодження внаслідок утрати фізичних властивостей носіїв інформації; – економія коштів та робочого часу
Змішаний (паперово-електронний)	– Зменшення витрат на підготовку внутрішньої документації; – може бути перехідним етапом у роботі підприємства для поступового переходу до виняткового електронного обігу документів [3].	– Має меншу ефективність ніж повністю електронний метод; – потребує більших витрат, ніж електронний метод, проте менших, ніж паперовий

Якщо аналізувати сучасні тенденції у застосуванні методів документообігу, то сучасна стрімка діджиталізація спонукає переходити до нових технологій та впроваджувати новітні системи. Це стосується як державних, так і приватних підприємств.

Проте, попри активне залучення нових тенденцій, значна кількість підприємств України ще не використовують повною мірою електронний документообіг, проте він набуває все більшого поширення, особливо на підприємствах, що надають послуги у банківській сфері та сфері інформаційних послуг та технологій, а також на підприємствах різних галузей, які працюють з іноземними клієнтами та партнерами, для яких це вже стало звичним і зручним засобом роботи [4].

Вдосконалення ведення оборотної звітності вимагає аналізу сьогодення та політики самої держави. Тільки завдяки останньому можна змінити правила та системи [5]. Основними шляхами покращення можуть бути: наслідування світового досвіду запровадження електронної звітності, створення спеціальної програми підготовки кадрів

для поступового переходу на нову систему та впровадження новітніх освітніх систем для популяризації сучасних тенденцій.

Отже, на сьогодні світовою загальною тенденцією є перехід від паперового до електронного документообігу, як в державних, так і у приватних організаціях. Необхідність переходу до електронного та змішаного документообігу є неминучим для українських підприємств. Оскільки останнім часом Україна все більше інтегрується у глобальну економіку, то важливо забезпечити конкурентоспроможність. Останнє можна розвити завдяки вдосконаленню інформаційного забезпечення на підприємстві та шляхом переходу на змішаний, а надалі – електронний метод ведення оборотної відомості.

Тому необхідно, в першу чергу, більше наголошувати як державним, так і приватним підприємствам про переваги звітності в електронному форматі, роз'яснювати методику її складання та порядок представлення, заохочувати використання новацій в процесі формування звітної інформації та її подання.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Шиян Д. В.

Література: 1. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=852-15. **2.** Переваги й недоліки електронного документообігу. URL: https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/pages/20102014.pdf. **3.** Електронні документи , їх переваги та недоліки. URL: http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1865/. **4.** Очеретько Л. М., Козицький А. С. Проблеми впровадження електронної звітності підприємств. *Економічний простір.* 2010. № 38. С. 126–132. **5.** Інформаційні системи і технології в економіці / за ред. В. С. Пономаренка. Київ : Академія, 2002. 542 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 330.341.1.1:658

Марін Д. С.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття «організація інноваційної діяльності», етапи процесу розроблення інноваційної діяльності та розкрито їх зміст.*

Ключові слова: *інновація діяльності, процес організації, інноваційна спроможність, підприємство.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие «организация инновационной деятельности», этапы процесса разработки инновационной деятельности, и раскрыто их содержание.*

Ключевые слова: *инновация деятельности, процесс организации, инновационная способность, предприятие.*

Annotation. *The article deals with the basic concepts of «organization of innovation activities», the stages of the innovation development process are considered and their content is revealed.*

Keywords: *innovative activity, organizational process, innovation potential, enterprise.*

© Марін Д. С., 2020

Актуальність цієї теми пояснюється тим, що грамотне, обґрунтоване інноваційне рішення та правильно сформована інноваційна стратегія допоможуть підприємству вижити за несприятливих умов зовнішнього середовища.

Питанням формування маркетингових стратегій присвячено роботи вітчизняних і закордонних авторів: Водачека Л., Водачкової О., Гвишиані О., Дація О., Денисенка М., Ілляшенка С., Краснокутської Н., Пересади А., Покропивного С., Фатхутдінова Р., Федоренка В., Федулової Л., Харіва П., Шумпетера Й. та ін.

Метою статті є аналіз поняття «інноваційна діяльність» та систематизація методів її формування.

Інновації на сучасному етапі розвитку економіки стають головним засобом збереження конкурентоспроможності підприємств. Інноваційна діяльність підприємств здійснює вирішальний вплив на виробництво, оскільки нововведення забезпечують максимально можливий прогресивний вплив на виробництво. Інноваційна діяльність супроводжується інноваційним процесом. У світовій економічній літературі немає однозначного визначення понять «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес», оскільки вони перебувають у постійному розвитку і доповнюються деякими аспектами, які враховують особливості економічного розвитку країни. Потреба в подальшому обґрунтуванні теоретичних основ інноваційної діяльності та інноваційного процесу підприємств набувають особливої актуальності.

У табл. 1 наведено основні поняття інноваційної діяльності та виділено ключові слова.

Таблиця 1

Сутність поняття інноваційної діяльності

Автор	Визначення інноваційної діяльності
І. Висоцька [6]	Соціально-техніко-економічний процес, що через виявлення суспільних потреб приводить до розробки науково-технічної продукції, практичне використання якої сприяє розвитку соціально-економічної системи, підтримує намічений режим її функціонування
І. Воловельська [7]	Процес якісного відновлення або перетворення елементів системи, що веде до появи нововведення
Л. Мельник [8]	Сукупність етапів з формування нових знань про предмет або явище та їх застосування на практиці з метою отримання цільового результату (збільшення обсягу та диверсифікування джерел отримання прибутку, зниження рівня витрат та ін.), що супроводжується затратами праці, коштів і часу
О. Тивончук [9]	Послідовність робіт від проведення наукових досліджень до реалізації й поширення створених на основі нового знання інновацій
Є. Монастирний [10]	Процес створення, розгортання та вичерпання науково-технічного, виробничо-економічного та соціально-організаційного потенціалу нововведень
Ю. Олійник [11]	Система узгоджених і послідовних дій уповноважених суб'єктів, спрямованих на поетапну реалізацію процесу створення та реалізації інновацій, яка базується на перетворенні наукового знання на продукт з метою отримання економічного ефекту від реалізації такого продукту
П. Коюда, І. Шейко [2]	Створення, освоєння, використання й дифузія інновацій (нових удосконалених) за відповідними етапами, що дозволяє задовольнити або створити нові суспільні потреби. На основі системного підходу інноваційний процес – це система, яка функціонує та вдосконалюється на постійній основі з урахуванням відмічених особливостей
О. Грицай [12]	Процес являє собою цілеспрямований ланцюг подій по ініціації інновацій, їх розробці, реалізації на ринку та подальшій дифузії

Ряд учених визначають інноваційну діяльність як «діяльність, спрямовану на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і оновлення номенклатури і поліпшення якості продукції (товарів, послуг), вдосконалення технології їх виготовлення з наступним впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому і зарубіжному ринках» [1; 4]. При цьому інноваційна діяльність розглядається як комплекс наукових, технічних, організаційних, фінансових, комерційних заходів, які у своїй сукупності призводять до здійснення інновації.

У працях Фатхутдінова Р. А. інноваційна діяльність розуміється як діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалювання технології їхнього виготовлення з наступним упровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому й закордонному ринках (це стосується також інноваційно-інвестиційної діяльності) [1].

Можна погодитися з думкою Денисенко М. П. та Риженко Я. В., що інноваційна діяльність пов'язана з перетворенням наукових досліджень і розробок, а також винаходів та відкриттів на новий продукт або новий технологічний процес, що впроваджуються у виробничий процес [5].

Інноваційна діяльність – це процес, спрямований на розробку інновацій, реалізацію результатів завершених наукових досліджень або певних науково-технічних досягнень в новий чи вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується в практичній діяльності, а також пов'язані з цим процесом наукові розробки та дослідження [3].

Процес створення і використання нововведення. В життєвому циклі інновації можна чітко виділити наступні стадії: дослідження, виробництва та споживання. Кожна з цих стадій містить кілька обов'язкових етапів, які наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Етапи життєвого циклу інновацій

Стадія	Етапи
Дослідження	– Фундаментальні дослідження і розробка теоретичного підходу до вирішення. – Прикладні дослідження і експериментальні. – Експериментальні розробки, визначення технічних параметрів, проектування, виготовлення, випробування, і вдосконалення виробів
Виробництво	– Первинне освоєння і підготовка виробництва. – Запуск і управління освоєним виробництвом
Споживання	– Постачання товару на ринок і його споживання. – Післяпродажне обслуговування. – Утилізація продукту після використання – фінішна стадія життєвого циклу продукту. – Старіння продукту і ліквідація застарілого виробництва

Інноваційний процес являє собою комплекс дій, необхідних для підготовки та практичного використання нових технічних, організаційних, економічних, соціальних та інших рішень. У цьому випадку йдеться про процес послідовного перетворення ідеї на інновацію [13].

Інноваційний процес потрібно розглядати як процес перетворення наукових знань на інновацію, її освоєння і впровадження, що являє собою сукупність послідовних етапів робіт від зародження ідеї і створення нововведення до його освоєння і виробництва самої інновації. Тобто інноваційний процес виступає як певним чином побудована система, всередині якої виконується інноваційна діяльність, а результатом інноваційного процесу має бути інновація для практичного використання і розповсюдження.

Незважаючи на те що в науковій літературі зустрічається багато різноманітних підходів до визначення інноваційного процесу, суть їх зводиться до одного висновку, а саме: інноваційний процес пов'язаний зі створенням, освоєнням і реалізацією інновацій.

Економічні взаємовідносини ставлять підприємства перед необхідністю не тільки брати участь у цьому процесі, але й вивчати досвід інноваційного розвитку, який вже склався. При цьому особливе значення має вивчення механізмів, які склалися, реалізація дифузії наукової ідеї в прикладну розробку, дослідний зразок та серійне або масове виробництво [14].

Висновки. Проаналізувавши теоретичні підходи різних авторів, можна зробити висновок, що основою розвитку економічної структури будь-якого рівня складності є саме інноваційний процес, який формує якісні та кількісні зміни в системі суспільного виробництва та створює суттєві наслідки, які визначають місцезнаходження національної економіки в світовому господарстві.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шиголь Ф. А.

Література: 1. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. СПб. : Питер пресс, 2008. 442 с. **2.** Коюда П. М., Шейко І. А. Ефективність економічної діяльності підприємств: теорія та практика : монографія. Харків : Компанія СМІТ, 2013. 332 с. **3.** Поліщук О. О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально-економічної категорії. *Економічний вісник Донбасу.* 2010. № 3 (21). С. 169–171. **4.** Коюда О. П., Колісниченко В. Ф. Інноваційна діяльність: від оцінки привабливості до інвестиційного забезпечення. Харків : ХНЕУ, 2009. 276 с. **5.** Денисенко М. П., Риженко Я. В. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні. *Проблеми науки.* 2007. № 6. С. 10–16. **6.** Висоцька І. Б. Інноваційний чинник розвитку промисловості : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.07.01. Київ, 2005. 19 с. **7.** Воловельська І. В. Вибір оптимальної інноваційної стратегії підприємств залізничного

транспорту : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2008. 20 с. **8.** Мельник Л. І. Управління інноваційними процесами машинобудівних підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2007. 22 с. **9.** Тивончук О. І. Стимулювання інноваційної діяльності машинобудівних підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2008. 23 с. **10.** Монастырный Е. А. Термины и определения в инновационной сфере. *Инновации.* 2008. № 2. С. 28–31. **11.** Олійник Ю. А. Теоретичні засади визначення сутності інноваційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ.* 2014. № 12. С. 182–187. **12.** Грицай О. І. Економічна сутність терміну «інноваційний процес». *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі.* 2010. № 3. С. 126–136. **13.** Краус Н. М. Інноваційний процес як основа формування механізму інноваційної інфраструктури: інституціональний аспект. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки».* 2013. № 4. С. 15–20. **14.** Ковтуненко К. В. Інноваційний процес та інноваційна діяльність як рушійна сила. *Економіка. Управління. Інновації.* 2013. № 1 (9). URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2013_1/pdf/13kkvkpp.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ В ТУРИЗМІ

УДК 657:338.48

Маточкіна В. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сучасний стан туристичної галузі, а також сутність туристичного продукту. Виділено склад витрат різних суб'єктів туристичної діяльності, а також розглянуто особливості обліку витрат на формування туристичного продукту.*

Ключові слова: *витрати, собівартість, туризм, туристичні оператори, туристичний продукт, облік.*

Аннотация. *Раскрыты современное состояние туристической отрасли, а также сущность туристского продукта. Выделен состав расходов различных субъектов туристической деятельности, а также рассмотрены особенности учета расходов на формирование туристического продукта.*

Ключевые слова: *затраты, себестоимость, туризм, туристические операторы, туристический продукт, учет.*

Annotation. *The current state of the tourism industry and the essence of the tourism product are revealed. The composition of expenses of different subjects of tourist activity is highlighted, as well as the peculiarities of cost accounting for the formation of a tourist product are considered.*

Keywords: *costs, cost, tourism, tourist operators, tourist product, accounting.*

Ринок туристичних послуг має свої специфічні особливості, які проявляються в роз'єднаності його учасників – туристичних операторів, туристичних агентів (далі туроператорів, турагентів) і безпосередніх виконавців туристських послуг. Найбільш поширеною формою бізнесу в туризмі є турагентство, яке здійснює діяльність з просування і реалізації туристичного продукту. Сутність туристичного ринку визначена як сукупність економічних відносин між господарюючими суб'єктами, метою діяльності яких є просування туристичного продукту від туроператора за допомогою турагента до споживача – туриста.

В умовах сучасного ринку туризму роль і місце бухгалтерського обліку безперервно зростають. Актуальність цієї теми полягає в розвитку ринку туристичних послуг, характерними рисами якого є зміни туристського попиту і пропозиції.

© Маточкіна В. О., 2020

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей формування та обліку витрат туристичних підприємств.

Об'єктом дослідження є система обліку витрат в туризмі. Предметом – витрати суб'єктів туристичного ринку.

За даними Держаної служби статистики [2] станом на кінець 2019 року, зареєстровано 4292 суб'єкти туристичної діяльності, з них : 83 % туристичних агентств, 12 % туристичних операторів та 5 % суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність. Порівняно з 2018 роком кількість туристичних агентств зросла на 27 %, а туристичних операторів – на 6 %. Такі дані свідчать про зростання туристичної галузі.

У туристичної галузі гостро стоїть питання формування повної і достовірної інформації, адаптованої до конкретних завдань, що виникають в процесі оптимізації прибутку і прийняття керівництвом турфірми управлінських рішень. Об'єктами бухгалтерського обліку в турфірмах, як і у всіх інших видах комерційних організацій, є основні засоби, матеріальні запаси, грошові кошти, розрахунки з покупцями, постачальниками персоналом і бюджетом, капітал і резерви, фінансові результати. Однак специфічним об'єктом бухгалтерського обліку для турфірм є туристичний продукт – тур.

Проблеми обліку витрат і собівартості продукції в туристичній галузі знайшли своє відображення в наукових працях Сметанко А. В., Гуцайлюк З. В., Спісак В. Т., Чабанюк О. М., Колісник Г. М. [4], Новак У. П., Пилипенко С. М. [5] та інших вітчизняних і зарубіжних авторів. Однак ця проблематика не втратила своєї актуальності і потребує подальших досліджень.

Туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо) [1].

Туристичний продукт може формуватися туристичною організацією або з послуг, права на які набуваються у сторонніх організацій, або з послуг, що надаються власними силами.

Туристичні оператори є основою туристичної галузі, оскільки лише вони мають право створювати туристичний продукт, саме тому їх діяльність підлягає обов'язковому ліцензуванню. При створенні туристичного продукту оператори самостійно укладають договори з контрагентами, формуючи пакет послуг і створюючи туристичний продукт, такі дії є основним видом їх діяльності. Отже, можна сказати, що туристичні оператори є виробниками туристичного продукту.

До особливостей діяльності в галузі туризму відноситься калькулювання собівартості туристського продукту. Одна з проблем формування собівартості полягає в розподілі витрат і їх обліку.

Саме тому найважливішою ділянкою бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах є облік витрат на формування турів і визначення їх собівартості.

Облік витрат туристичних підприємств регламентує Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [3] та внутрішні розробки положення про калькулювання собівартості туристичного продукту.

Для туристичних організацій характерні економічні ситуації, пов'язані з коливанням попиту на окремі тури з причин сезонності. Це тягне за собою зміну обсягів продажів туристичних послуг, що, своєю чергою, суттєво впливає на собівартість послуг і фінансові результати туристичної організації.

Собівартість туристичного продукту складається як з прямих витрат, що пов'язані з безпосередньо з виробництвом туристичної послуги, так і накладних витрат, що пов'язані з діяльністю туристичного підприємства.

Структура прямих витрат складається з:

1) витрат на придбання туристичних послуг для формування туристичного продукту, зокрема: витрати на перевезення, харчування, розміщення та проживання туристів, а також вартість екскурсійних послуг, гідів, перекладачів і вартість оформлення візових документів тощо;

2) матеріальних витрат (картографічне, сувенірне забезпечення тощо);

3) витрат на оплату праці супроводжуючих, керівників групи, витрати на їх відрядження та відрахувань з нього;

4) амортизації виробничих основних засобів, якщо транспортні перевезення виконуються власними силами;

5) інших прямі витрати, які безпосередньо пов'язані з формуванням туристичного продукту.

Відповідно до прийнятої облікової політики підприємства, собівартість туристичного продукту в частині прямих витрат (вартість послуг, придбаних безпосередньо у постачальників, наприклад, авіаквитки), обліковується на

рахунку 23 «Виробництво» з організацією аналітичного обліку за видами витрат. Особливістю є те, що нерозривність процесів виробництва та споживання туристичних послуг, неможливість зберігання готового туристичного продукту обумовлює те, що туристичну послугу неможливо оприбуткувати як готову продукцію, саме тому облік на рахунку 26 «Готова продукція» не ведеться [3]. А в останній день туристичного обслуговування всі витрати, накопичені на рахунку 23 «Виробництво», списуються в дебет субрахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг», тим самим формуючи собівартість туристичного продукту. При списанні витрат на фінансовий результат дані з субрахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» відображаються в дебеті рахунку 791 «Результат операційної діяльності». Слід зазначити, що суми витрат не обмежуються такими рахунками, як: 90 «Собівартість реалізації», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності», а також слід звернути увагу на субрахунок 704 «Вирахування з доходу».

Загальновиробничі витрати протягом місяця акумулюються за дебетом рахунка 91 «Загальновиробничі витрати», а потім списуються на собівартість турів пропорційно прямим витратам на їх формування.

До витрат з розкрутки туристичного продукту відносяться всі комерційні витрати, які складаються з комісійних винагород, що сплачуються посередницьким організаціям, а також витрати на рекламу, витрати на участь у виставках, конференціях та ін. Витрати на продаж туристичного продукту акумулюються за дебетом рахунку 93 «Витрати на збут».

На практиці буває важко розділити витрати між туроператорською та турагентською видами діяльності. Це пов'язано з тим, що при здійсненні туристичними фірмами туроператорської та турагентської діяльності одночасно використовуються одні й ті ж приміщення, телефонні номери, оргтехніка, канцтовари. А наявні у туристичних фірм свої точки реалізації – турагентства також можуть займатися як продажом путівок власного виробництва, так і продажом за посередницькими договорами путівок інших туроператорів. Крім того, в невеликих турфірмах, як правило, один і той же управлінський персонал очолює як туроператорську, так і турагентську діяльність.

Специфіка виду діяльності передбачає, що у вартість турів включаються витрати по незатребуваних послугах, до яких відносяться витрати, придбані блоками і партіями.

Туристичній організації слід вести окремий облік витрат за здійснюваними видами діяльності (туроператорська, турагентська). При реалізації квитків на чартерний рейс, як в складі туристичного продукту, так і у вільному продажу, при безпосередньому формуванні вартості путівки туристської фірмі слід із загальної суми витрат по оплаті чартерних рейсів виділяти вартість авіаквитків, реалізованих як відмінні послуги, окремо від туристичного продукту.

Таким чином, бухгалтерський облік в туристичних фірмах має специфічні особливості, найважливішою ділянкою обліку є відображення витрат на виробництво та формування собівартості турів. Для спрощення розуміння ситуації слід чітко розділити облік у туроператора та турагенції, якщо туроператор виконує обидва види діяльності. Тож ведення обліку в турфірмі має бути повноцінним і систематичним.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр. **2.** Туристична діяльність в Україні // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00. **4.** Колісник Г. М. Бухгалтерський облік в туризмі : навч. посіб. Ужгород : Говерла, 2016. 140 с. **5.** Пилипенко С. М., Новак У. П. Особливості бухгалтерського обліку придбання (створення) та продажу путівок туристичними фірмами. // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Луцьк, 25 листоп. 2015 р.) Тернопіль : Крок, 2015. С. 70–72.

ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

УДК 657.6

Маточкіна В. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено й обґрунтовано особливості проведення аудиту основних засобів на промислових підприємствах, які обумовлені нормативно-правовим забезпеченням аудиту основних засобів, та мету його проведення.*

Ключові слова: *аудит, основні засоби, амортизація, первинні документи, бухгалтерська звітність.*

Аннотация. *Определены и обоснованы особенности проведения аудита основных средств на промышленных предприятиях, которые обусловлены нормативно-правовым обеспечением аудита основных средств, и цель его проведения.*

Ключевые слова: *аудит, основные средства, амортизация, первичные документы, бухгалтерская отчетность.*

Annotation. *The peculiarities of the audit of fixed assets at industrial enterprises, which are due to the regulatory and legal support of the audit of fixed assets, and the purpose of its conduct are determined and substantiated.*

Keywords: *audit, fixedassets, depreciation, primarydocuments, financialstatements.*

Основні засоби характеризуються найбільшою питомою вагою в основному капіталі промислових підприємств. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання грамотної організації аудиторської перевірки цього сегмента бухгалтерської звітності. Зростає значущість аудиторської перевірки основних засобів як найважливішої управлінської функції в умовах раціонального використання ресурсів. Отже, метою статті є визначення та обґрунтування особливостей проведення аудиту основних засобів непромислових підприємствах.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ і методичних підходів аудиту основних засобів внесли такі провідні вчені, як Ф. Ф. Бутинець [4], Л. С. Гречана [5], М. Ф. Огійчук [6], Н. С. Тимощук, К. О. Утенкова, Г. М. Чепелюк та ін.

Однією з найбільш важливих проблем при проведенні аудиторських перевірок є проблема аудиту обліку на підприємствах основних засобів. Основні засоби, як правило, характеризуються найбільшою питомою вагою в основному капіталі організації. Від таких показників основних засобів, як їх кількість, технічний рівень, ефективність використання та вартість, безпосередньо залежать кінцеві результати поточної діяльності на підприємствах. Від основних засобів залежить, чи отримає підприємство прибуток або збиток. Також від основних засобів залежать обсяги продукції, що випускається, рентабельність, фінансова стійкість.

Отже, виконуючи аудиторську перевірку основних засобів на промислових підприємствах, аудитору слід враховувати певні особливості, які обумовлено: концептуальною основою обліку, що застосовується на досліджуваному підприємстві; концептуальною основою аудиту; методичним інструментарієм аудитора.

Так, аудит основних засобів слід проводити, спираючись на такі нормативно-правові акти, як:

- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1];
- Міжнародні стандарти аудиту 300 «Планування аудиту фінансової звітності» та 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» [2];
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»;
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»;
- Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків;
- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів;
- Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку.

© Маточкіна В. О., 2020

Метою аудиту основних засобів є об'єктивний збір і оцінка свідчень про економічні дії і події з основними засобами з метою встановлення ступеня відповідності цих тверджень нормам податкового і бухгалтерського обліку.

Мета аудиту відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо основних засобів [2].

При проведенні аудиторської перевірки аудитору особливо слід свою увагу приділити джерелам надходження об'єктів основних засобів. Залежно від джерел надходження в бухгалтерському обліку на підприємствах повинні бути всі необхідні первинні бухгалтерські документи, що підтверджують правомірне надходження основних засобів і відображення їх у податковому обліку.

При придбанні основних засобів у фізичних осіб в обов'язковому порядку повинен бути оформлений і зареєстрований всередині підприємства договір купівлі-продажу із зазначенням характеристик об'єкта і його первісної вартості, зносу і ціни придбання. Купуючи об'єкти основних засобів в комплекті (наприклад, набір комп'ютерної техніки), в інвентарній картці з обліку основних засобів обов'язково дається розшифровка кожного предмета, що входить у комплект.

При перевірці аудитору необхідно приділити особливу увагу операціям надходження об'єктів основних засобів, прийнятих в експлуатацію та використання на умовах договорів, укладених з предмета поточної і довгострокової оренди і її відображення в податковому обліку.

При вибутті об'єктів основних засобів необхідно перевірити форми вибуття, оскільки залежно від цього прийоми і методи аудиторської перевірки строго диференціюються.

Також аудитору необхідно приділити увагу правильному списанню та оприбуткуванню в бухгалтерському обліку на субрахунок 207 «Запасні частини» деталей, вузлів і агрегатів розібраного та демонтованого обладнання, придатних для ремонту інших машин, а також інших матеріалів, отриманих від списаних об'єктів основних засобів.

Аудитор повинен перевірити правильне застосування норм амортизації до всіх об'єктів основних засобів. Аудитором перевіряється правильність нарахування зносу основних засобів протягом встановленого строку корисного використання об'єктів.

При аудиті на предмет доцільного і законного відображення в обліку витрат на ремонт об'єктів основних засобів аудитору необхідно перевірити наявність і правильність ведення таких первинних документів, що підтверджують достовірні відомості ремонту:

- відомості дефектів (дефектний акт або дефектна відомість) єдиної типової форми відомості дефектів немає. Існують різні форми, що застосовуються залежно від виду об'єкта ОЗ;
- акти технічного огляду; план ремонтних робіт; планова і фактична кошторису;
- акти прийому-здачі робіт;
- договори підряду основних засобів, або терміну, при якому балансова вартість об'єктів основних засобів повністю переносить свою вартість у витрати при виробництві продукції (собівартість), після чого нарахування припиняються.

При оцінці ефективності використання об'єктів основних засобів необхідно застосовувати систему показників, в якій особливе місце займають такі показники, як: фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність, рентабельність і питома вага витрат на один рубль у вартісному вираженні основних засобів. При цьому проводиться розрахунок як загальних, так і приватних показників за окремими структурними напрямками або групами основних засобів.

Завдання щодо аналізу ефективності використання основних засобів є додатковим і має бути спеціально обумовлено в тексті договору аудиторської перевірки.

Аудиторська організація також може перевірити достовірність відображення в бухгалтерському обліку сальдо та операцій за рахунками або провести перевірку засобів системи контролю суцільним методом, за умови, що чисельність елементів перевіреній сукупності настільки мала, що застосування статистичних методів є не правомірним. А також в тих випадках, якщо застосування вибіркової перевірки менш ефективно, ніж проведення суцільної перевірки.

За результатами проведеної аудиторської перевірки бухгалтерської (фінансової) звітності основних засобів необхідно скласти немодифікований аудиторський звіт.

Таким чином, проведення аудиту основних засобів дозволяє встановити їхній наявний та кількісний стан, відображення в обліку, витрати на ремонт і покращення, правильність нарахування амортизації та усунення їхніх недоліків, що дасть змогу досягнути високого рівня якісних характеристик фінансової звітності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text. **2.** Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Частина I-2016-2017. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf. **3.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00. 4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.01.2013 № 20. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_014. **4.** Бутинець Ф. Ф. Аудит : підручник для студентів спец. «Облік і аудит» вищих навч. закладів. Житомир : Рута, 2006. 512 с. **5.** Гречана Л. С. Удосконалення методичних підходів до проведення аудиту амортизації основних засобів. URL: http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/175.pdf. **6.** Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І. І. Аудит: організація і методика : навч. посіб. Київ : Алерта, 2012. 664 с.

ОЦІНКА РИЗИКУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСКРИМІНАНТНИХ МОДЕЛЕЙ

УДК 347.736

Михайлова Л. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність термінів «банкрутство» та «суб'єкт банкрутства». Проведено оцінку ризику банкрутства підприємства галузі оптової торгівлі ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» за допомогою дискримінантної моделі О. О. Терещенка та розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту боржника – юридичної особи згідно з Постановою НБУ від 30.06.2016 № 351.*

Ключові слова: *ризик банкрутства, дискримінантні моделі, модель О.О. Терещенка, інтегральний показник, ймовірність банкрутства.*

Аннотация. *Раскрыта сущность терминов «банкротство» и «субъект банкротства». Проведена оценка риска банкротства предприятия отрасли оптовой торговли ООО «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» с помощью дискриминантной модели О. А. Терещенко и расчета интегрального показателя вероятности дефолта должника – юридического лица согласно Постановлению НБУ от 30.06.2016 № 351.*

Ключевые слова: *риск банкротства, дискриминантные модели, модель О. А. Терещенко, интегральный показатель, вероятность банкротства.*

© Михайлова Л. В., 2020

Annotation. *The essence of the terms «bankruptcy» and «subject of bankruptcy» is disclosed in the article. The bankruptcy risk of a wholesale company LLC PETROMETAL STROYSERVICE was estimated using the discriminant model of O. A. Tereshchenko and calculation of the integral indicator of the probability of default of a debtor – legal entity in accordance with NBU Resolution No. 351 of 06/30/2016.*

Keywords: *bankruptcy risk, discriminant models, O. A. Tereshchenko model, integral indicator, probability of bankruptcy.*

На сьогодні діяльність усіх підприємств України та світу тісно пов'язана з поняттям фінансових ризиків. Найбільш поширеними видами фінансових ризиків, які оцінюються на основі даних фінансової звітності підприємства, можна виділити: ризик фінансової стійкості, ризик платоспроможності, ризик ліквідності та ризик банкрутства.

Їх реалізація багато в чому залежить від нестабільності політичного та економічного середовища в країні, а також недосконалості законодавства, що з кожним роком призводить до зростання кількості неплатоспроможних підприємств, які в результаті такої діяльності стають банкрутами та змушені вдаватися до ліквідації. Отже, актуальним уявляється дослідження проблем і підходів до оцінки ризику банкрутства підприємств.

Питаннями розроблення методів і моделей оцінки вірогідності банкрутства підприємства займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Г. Спрінгейт, Е. Альтман, У. Бівер, Дж. Таффлер, М. Беніш, Г. Тішоу, Р. Ліс, Ж. Конан, М. Гольдер, О. Терещенко, А. Поддерьогін, О. Барановська, О. Продіус, С. Черкасова, В. Вітлінський, Т. Єфименко, О. Савчук, В. Федосов та ін.

Метою дослідження є проведення оцінки ризику банкрутства підприємства галузі оптової торгівлі ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» за допомогою дискримінантної моделі О. О. Терещенка та розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту боржника – юридичної особи згідно з Постановою НБУ від 30.06.2016 № 351.

Згідно зі ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства [1] банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

При цьому суб'єктом банкрутства виступає боржник, тобто суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати протягом трьох місяців свої грошові зобов'язання після настання встановленого строку їх виконання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження.

У світовій практиці існує велика кількість зарубіжних і вітчизняних моделей для оцінки ймовірності настання банкрутства. В Україні найпоширенішою є дискримінантна модель О. О. Терещенка, яка враховує всі сучасні складові фінансового стану: ліквідність, прибутковість, оборотність, структуру майна, капіталу тощо [2]. Модель оцінки ймовірності банкрутства підприємства, розроблена О. О. Терещенком, може бути застосована до суб'єктів господарювання залежно від виду їх економічної діяльності.

Дискримінантна модель О. О. Терещенка для підприємства, що займається економічною діяльністю виду «Оптова та роздрібна торгівля», має вигляд (1):

$$Z = 1{,}936 + 0{,}359x_7 + 0{,}299x_8 + 0{,}616x_{11} + 1{,}137x_{13} + 0{,}183x_{14} + 0{,}266x_{17}, \quad (1)$$

де x_1 – коефіцієнт покриття;

x_2 – коефіцієнт фінансової незалежності;

x_4 – коефіцієнт рентабельності операційного продажу по Cash-flow I;

x_5 – коефіцієнт рентабельності активів по Cash-flow II;

x_6 – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу;

x_9 – рентабельність власного капіталу;

x_{10} – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Отримані результати розрахунків інтегрального показника оцінки ймовірності банкрутства підприємства інтерпретують згідно з даними табл. 1 (складено за [2]).

Розрахунки та результати оцінки ймовірності банкрутства на прикладі ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» з використанням дискримінантної моделі О. О. Терещенка наведено в табл. 2.

Таблиця 1

«Ключ інтерпретації» до моделі оцінки ймовірності банкрутства О. О. Терещенка

Вид економічної діяльності	Зона фінансової кризи	Зона додаткового аналізу	Зона фінансової стійкості
Оптова та роздрібна торгівля	Z < -0,75	-0,75 ≤ *Z* ≤ 0,41	0,41 < *Z*

Таблиця 2

Оцінка банкрутства ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» за моделлю О. О. Терещенка

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
X_1	1,242	1,636	1,725	1,361
*X*2	0,189	0,369	0,390	0,249
*X*6	5,580	7,447	8,686	3,726
*X*9	0,720	0,301	0,102	0,102
X_{10}	2,422	3,729	3,477	3,492
Z	-0,704	-0,035	-0,003	-0,488

Таким чином, згідно зі значенням інтегральних показників у 2016–2019 рр., можна зробити висновок, що розраховані значення перебувають в межах зони додаткового аналізу, а тому неможливо зробити однозначні висновки про якість фінансового стану аналізованого підприємства, а отже, оцінка ймовірності банкрутства підприємства потребує додаткового аналізу.

Так, Правління Національного банку України Постановою від 30.06.2016 № 351 затвердило «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», за пунктом 51 якого передбачено визначення ймовірності дефолту підприємства виходячи з належності підприємства відповідно до законодавства України до великого, середнього або малого та виду його економічної діяльності [3].

Модель розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту боржника – юридичної особи для малого підприємства за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля» має вигляд (2):

$$Z = 1{,}936 + 0{,}359x_7 + 0{,}299x_8 + 0{,}616x_{11} + 1{,}137x_{13} + 0{,}183x_{14} + 0{,}266x_{17}, \quad (2)$$

де x_7, x_8, x_{11}, x_{13}, x_{14}, x_{17} – відповідні показники (Xi), що визначаються за допомогою розрахунку фінансових показників на підставі даних фінансової звітності підприємства [3].

Результати розрахунку фінансових показників для ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРИВИС» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати розрахунку фінансових показників, що використовуються для визначення інтегрального показника

Фінансовий показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
МК 7	1,08 %	2,55 %	3,20 %	1,87 %
МК 8	-1713,98 %	-3234,80 %	-3144,28 %	-7418,92 %
МК 11	-3,37 %	-5,58 %	-4,90 %	-13,56 %
МК 13	7,66 %	3,75 %	3,39 %	3,98 %
МК 14	8165,51 %	7995,92 %	10781,75 %	13281,93 %
МК 17	-	-	-104,00 %	-102,96 %

Для розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту малого підприємства за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля» використовують такі фінансові показники:

МК 7 – показник заборгованості, що показує частку боргу підприємства до активів;

МК 8 – показник оборотності кредиторської заборгованості, що показує період повного обороту кредиторської заборгованості;

МК 11 – показник покриття боргу чистим доходом, що показує спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності;

МК 13 – показник частки неопераційних елементів балансу, що показує частку активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства;

МК 14 – показник оборотності поточних активів, що показує період повного обороту поточних активів;

МК 17 – показник покриття фінансових витрат валовим прибутком, що показує спроможність фінансування фінансових витрат валовим прибутком.

Співвідношення фінансових показників відповідно до показників Хі, що використовуються для розрахунку інтегрального показника для малого підприємства за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля», проводиться на основі табл. 2 Додатка 7 Постанови НБУ № 351 [3].

Результати розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту для ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Результати розрахунку інтегрального показника ймовірності дефолту

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
X_7	0,721	0,721	0,721	0,721
X_8	0,24	0,24	0,24	0,24
X_{11}	1,0628	1,0628	1,0628	1,0628
X_{13}	0,061	0,061	0,061	0,061
X_{14}	0,757	0,757	0,757	0,703
X_{17}	-	-	-1,748	-1,748
Z	3,129	3,129	2,664	2,654

Клас боржника – юридичної особи, що визначає ймовірність його дефолту, визначається залежно від значення інтегрального показника з урахуванням величини підприємства (велике, середнє або мале) на основі табл. 5 Додатка 7 Постанови НБУ № 351 [3].

Таким чином, упродовж 2016 та 2017 рр. розраховане значення інтегрального показника відповідає класу 2, а у період з 2018 по 2019 рр. погіршується та відповідає класу 3.

Визначення діапазону ймовірності банкрутства боржника – юридичної особи за класами розрахованого інтегрального показника згідно з видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля» проводиться на основі табл. 1 Додатка 9 Постанови НБУ № 351 [3].

Отже, за результатами розрахунку інтегрального показника для малого підприємства за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля» визначено, що упродовж 2016 та 2017 рр. згідно з класом 2 ймовірність банкрутства ТОВ «ПЕТРОМЕТАЛ СТРОЙСЕРВИС» лежить в межах 0,019-0,03, тобто складає 1,9–3 %, а у період з 2018 по 2019 рр. згідно з класом 3 ймовірність банкрутства лежить в межах 0,031-0,06, тобто складає 3,1–6 %, що свідчить про невисокий рівень ризику банкрутства підприємства.

Таким чином, застосування дискримінантних моделей на базі фінансової звітності суб'єктів господарювання дозволяє визначити ризик ймовірності банкрутства підприємства та сформувати для нього відповідні антикризові заходи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19. **2.** Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16. **3.** Терещенко О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового

стану підприємства. *Економіка України.* 2003. № 8. С. 38–44. **4.** Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 268 с. **5.** Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 412 с.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 336.1

Міхайлішина В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні підходи різних дослідників до поняття «фінансова стійкість» та розглянуто фактори впливу на фінансову стійкість підприємства, а також типи фінансової стійкості. Запропоновано власне визначення поняття «фінансова стійкість».*

Ключові слова: *стійкість, платоспроможність, здатність, стан, фінансова стійкість.*

Аннотация. *Исследованы теоретические подходы различных исследователей к понятию «финансовая устойчивость» и рассмотрены факторы, влияющие на финансовую устойчивость предприятия, а также типы финансовой устойчивости. Предложено собственное определение понятия «финансовая устойчивость».*

Ключевые слова: *устойчивость, платежеспособность, способность, состояние, финансовая устойчивость.*

Annotation. *The article explores the theoretical approaches of various researchers to the concept of «financial stability» and considers the factors affecting the financial stability of the enterprise, as well as types of financial stability. An own definition of the term «financial stability» is proposed.*

Keywords: *stability, solvency, ability, condition, financial stability.*

Діяльність підприємств у сучасних умовах господарювання здійснюється під негативним впливом багатьох факторів. Це – нестабільність регуляторного законодавства, податкове навантаження, інфляція, обмежений доступ до кредитних ресурсів, конкуренція, недосконалість фінансового ринку. Мінімізація або нейтралізація негативного впливу цих факторів закладається в основу стратегічного управління підприємством.

Дослідженням поняття «фінансова стійкість» займались такі вчені: Андрющенко І. Є., Башнянин Г. І., Ігнатиш М. В., Савицька Г. В., Бланк І. О., Костриченко В. М., Олійник Т. О., Голеско І. О., Школьник І. О. та багато інших.

Мета статті – визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства та конкретизація ознак фінансово стійкого підприємства.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов розвитку, життєдіяльності й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. До визначення поняття фінансової стійкості у кожного науковця свій підхід, і тому вони дають різні визначення цього складного поняття. Нами проаналізовано їх визначення та наведено у вигляді таблиці (табл. 1).

© Міхайлішина В. О., 2020

Таблиця 1

Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «фінансова стійкість»

Вчені	Визначення	Ключове слово
Андрющенко І. Є. [1]	Фінансова стійкість – це забезпечення стабільної платоспроможності на перспективу, у основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат та грошових потоків	Платоспроможність
Башнянин Г. І. [2]	Фінансова стійкість – це здатність підприємства чи організації повною мірою функціонувати і розвиватися, а також зберігати рівновагу балансу як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі, що гарантує здатність підприємства вчасно розплачуватись з кредитами, а також інвестиційну привабливість	Здатність
Ігнатиш М. В. [3]	Фінансова стійкість – це швидше певна узагальнена характеристика сукупності показників фінансового стану підприємства, яка характеризує стан розміщення, а отже, управління фінансовими ресурсами, а не окрема підсистема показників фінансового стану підприємства	Стан
Савицька Г. В. [4]	Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику	Здатність
Бланк І. О. [5]	Фінансова стійкість – характеристика стабільного фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових ресурсів	Стан
Костриченко В. М. [6]	Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства зберігати свій працездатний стан з досягнення запланованих результатів за наявності різних впливів	Здатність
Олійник Т. О. [7]	Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, розподіл та використання яких забезпечує діяльність підприємства на основі збільшення прибутку, платоспроможність та кредитоспроможність підприємства в умовах допустимого рівня ризику	Стан
Голеско І. О. [8]	Фінансова стійкість – стан ефективності фінансового та інвестиційного розвитку, а також забезпечення інформативної складової для суб'єктів ринкової інфраструктури щодо підстав прийняття управлінських рішень	Стан
Школьник І. О. [9]	Фінансова стійкість підприємства являє собою здатність суб'єкта господарювання підтримувати динамічну фінансову рівновагу, зберігати фінансову гнучкість та фінансову незалежність, що забезпечить його стабільність та розвиток у довгостроковій перспективі навіть в умовах невизначеності	Здатність

Таким чином, проаналізувавши визначення вчених, можна зробити висновок, що фінансова стійкість – це більше за все стан фінансових ресурсів підприємства, який забезпечує стабільну платоспроможність, кредитоспроможність та фінансову незалежність, що забезпечить його стабільність та розвиток у довгостроковій перспективі, а також це здатність підприємства зберігати рівновагу балансу, вчасно виплачувати кредити, підтримувати фінансову незалежність та розвиватися.

Важливе значення у процесі дослідження сутності поняття «фінансова стійкість» має виділення основних ознак, які їй притаманні. Ознаки фінансової стійкості підприємства наведено на рис. 1 [10].

На фінансову стійкість підприємства впливають зовнішні і внутрішні чинники, ступінь впливу яких залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні.

Багато джерел надають різні класифікації зазначених чинників, але, з нашої точки зору, відсутні повне комплексне та системне їх відображення.

Вони мають різні напрями, а саме посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства. Чинники впливу на фінансову стійкість підприємства можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис. 2) [11].

До внутрішніх чинників впливу на фінансову стійкість підприємства відносять: рівень маркетингу на підприємстві, рівень використання основних засобів, диверсифікованість асортименту продукції, рівень виробничого менеджменту, рівень використання інвестиційних ресурсів, величину отриманих обсягів прибутку по запланованих проєктах, інвестиційний менеджмент на підприємстві, характер фінансової стратегії, величину частки позикового

капіталу, величину частки дебіторської заборгованості, рівень вартості капіталу, рівні фінансових ризиків, фінансовий менеджмент на підприємстві.

Рис. 1. **Основні ознаки фінансової стійкості підприємства**

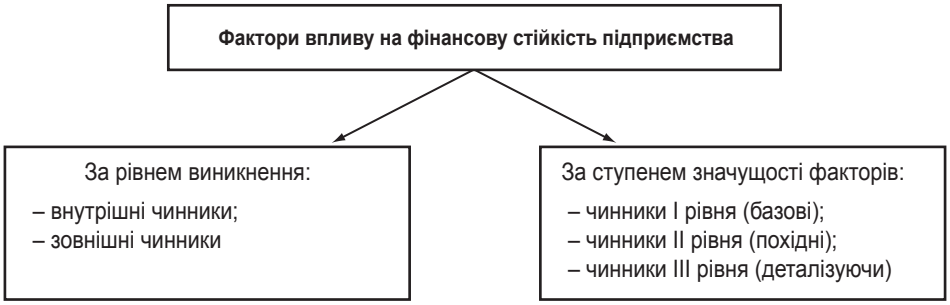

Рис. 2. **Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства**

Зовнішні фактори впливу – це такі, які пов'язані із характером державного регулювання, і їхній вплив на фінансову стійкість підприємства пов'язаний безпосередньо із економічною ситуацією в країні.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є надлишок або нестача джерел коштів для формування запасів і витрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат.

За рівнем покриття запасів і затрат джерелами покриття розрізняють чотири види фінансової стійкості фінансового стану підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Характеристика
1	2
Абсолютна стійкість фінансового стану	Характеризується нерівністю: Запаси < Власні Оборотні Кошти. Цей тип співвідношення показує, що всі запаси повністю покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація трапляється вкрай рідко і, як правило, її не можна розглядати як позитивну, бо за цих умов адміністрація не має можливості використати зовнішні джерела коштів для основної діяльності. Нормальний стан для підприємства, коли частка власних оборотних коштів становить трохи вище 50 %
Нормальна стійкість фінансового стану	Характеризується нерівністю: Власні Оборотні Кошти < Запаси < Джерела Формування Запасів. Для покриття запасів використовуються різноманітні джерела коштів – власні і залучені
Нестійкий фінансовий стан	Характеризується нерівністю Запаси > Джерела Формування Запасів. Це співвідношення говорить про те, що підприємство для покриття частини своїх запасів повинно звертатися до додаткових джерел покриття, що не є доцільним

Закінчення табл. 2

1	2
Кризовий фінансовий стан	Говорить про те, що підприємство перебуває на грані банкрутства, оскільки у цій ситуації грошові кошти, короткострокові цінні папери й дебіторська заборгованість підприємства навіть не покривають його кредиторської заборгованості й прострочених позик

Головною метою управління фінансовою стійкістю є забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Відповідно, досягнення високого рівня фінансової стійкості в процесі його розвитку й функціонування дозволяє формувати оптимальну та гнучку структуру капіталу, платоспроможність і ліквідність, збалансування грошових потоків, забезпечення кредитоспроможності, вільне маневрування грошових коштів, оптимальну структуру активів і постійне стабільне перевищення доходів над витратами [12].

Отже, дослідивши різні трактування вчених поняття фінансової стійкості можна зробити висновок, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, використання яких забезпечує підприємству фінансову стабільність, а також це здатність підприємства зберігати конкурентоспроможність та отримувати прибуток за різних умов впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансовий стан підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Андрющенко І. Є. Аналіз фінансової стійкості підприємства в межах концепції оцінювання його життєздатності. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво.* 2015. Вип. 6. С. 44–47. **2.** Башнянин Г. І., Лінтур І. В. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2016. Вип. 2. С. 98–101. **3.** Ігнатишин М. В., Алтухова О. В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка.* 2014. Вип. 2. С. 104–112. **4.** Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник. М. : ИНФРА-М, 2015. 378 с. **5.** Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств і об'єднань : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2006. 183 с. **6.** Костриченко В. М., Карпінська М. М. Виробничо-фінансова стійкість підприємства: оцінювання та її забезпечення. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки.* 2015. Вип. 1. С. 44–53. **7.** Олійник Т. О., Шеремет Т. В. Фінансова стійкість підприємства як основний показник фінансового стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 35–37. **8.** Голеско І. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. *Економіка транспортного комплексу.* 2017. Вип. 30. С. 49–57. **9.** Школьник І. О., Синєпол В. Е. Фінансова стійкість підприємств машинобудування в Україні: таксономічний аналіз. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2017. Вип. 1 (2). С. 41–46. **10.** Саліна А. В. Морфологічний аналіз поняття «фінансова стійкість підприємства». *Управління розвитком.* 2014. № 10. С. 79–82. **11.** Василенко Ю. М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право.* 2015. № 1. С. 21–25. **12.** Філіппова Ю. О. Антикризова політика держави в контексті забезпечення стійкості банківської системи : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.03. Донецьк, 2013. 20 с.

УЗАГАЛЬНЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.1

Міхайлішина В. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено детальну характеристику показників фінансової стійкості та розглянуто ряд методів оцінки фінансової стійкості підприємства. Також було розглянуто класифікацію факторів впливу на фінансову стійкість підприємства.*

Ключові слова: *фінансова стійкість, абсолютні показники, відносні показники, стан, коефіцієнт.*

Аннотация. *Проведена подробная характеристика показателей финансовой устойчивости, и рассмотрен ряд методов оценки финансовой устойчивости предприятия. Также была рассмотрена классификация факторов влияния на финансовую устойчивость предприятия.*

Ключевые слова: *слова: финансовая устойчивость, абсолютные показатели, относительные показатели, состояние, коэффициент.*

Annotation. *The article provides a detailed description of financial stability indicators and considers a number of methods for assessing the financial stability of an enterprise. The classification of factors influencing the financial stability of the enterprise was also considered.*

Keywords: *financial stability, absolute indicators, relative indicators, condition, ratio.*

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства.

Дослідженням методичних підходів до діагностики фінансової стійкості підприємства займались такі відомі науковці, як: М. С. Абрютина, О. Я. Базілінська, З. С. Варналій, Н. О. Власова, А. В. Грачев, Л. М. Докієнко, М. О. Кизим, Т. М. Коноплянник, Ю. О. Русіна, К. В. Самсонова, Г. К. Яловий та багато інших.

Мета статті – визначення показників фінансової стійкості та аналіз методичних підходів до діагностики фінансової стійкості підприємства.

У сучасній теорії та практиці фінансового аналізу діяльності підприємства існує ряд методів оцінки фінансової стійкості підприємства, найбільш відомими та вживаними з яких є:

- оцінка фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних і відносних показників;
- застосування методів бальної оцінки для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства;
- рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємства;
- визначення показників загрози банкрутства на базі дискримінантних моделей [1].

Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним.

Для того щоб виконати аналіз фінансової стійкості підприємства, необхідно здійснити розрахунок абсолютних і відносних показників (табл. 1).

Виходячи з табл. 1 можна сказати, що абсолютні показники фінансової стійкості підприємства визначаються відносно рівня забезпечення запасів і витрат власними та запозиченими коштами. Фінансові коефіцієнти та абсолютні показники фінансової стійкості визначаються за даними бухгалтерського балансу і характеризують фінансову стабільність підприємства з погляду співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів [2].

При аналізі фінансового стану підприємства необхідно знати запас його фінансової стійкості. Попередньо всі затрати підприємства слід розбити на дві групи залежно від об'єму виробництва і реалізації продукції: змінні і постійні.

© Міхайлішина В. О., 2020

Таблиця 1

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства

Показник	Джерело інформації або формула для розрахунку	Пояснення
Постійні пасиви (*ПП*)	р.1495	Власні засоби за винятком орендних зобов'язань і заборгованості перед засновниками
Активи, що важко реалізуються ($A_{ВР}$)	р.1095	Це активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності протягом тривалого періоду. У цю групу включають усі статті 1-го розділу активу балансу («Необоротні активи»)
Власні обігові кошти (*ВОК*)	$ПП - A_{ВР}$	Цей показник являє собою суму грошових коштів, що залишилася після виключення зобов'язань фірми зі своїх оборотних активів
Довгострокові зобов'язання (*ДЗ*)	р.1595	Це зобов'язання, які повинні бути погашені протягом більше як 12 місяців або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш як 12 місяців
Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	*ВОК + ДЗ*	Показує суму власних обігових коштів та довгострокові зобов'язання (IV розділ пасиву балансу)
Загальна сума основних джерел фінансування запасів	*ВОК + ДЗ + КК*	Показує суму власних обігових коштів , довгострокових зобов'язань та короткострокові кредити
Запаси (*З*)	*рр. (1100 +1110)*	Це продукція виробничо-технічного призначення, споживчі й інші товари, що перебувають на різних стадіях виробництва й обігу та очікують вступу в процес виробничого або особистого споживання
Надлишок (нестача) власних обігових коштів	*ВОК - З*	Перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною наявністю їх, що відбувається з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, через стихійне лихо та з інших причин
Надлишок (нестача) власних коштів та довгострокових зобов'язань	*ВОК + ДЗ - З*	Цей показник створюється в підприємств у разі перевищення розмірів оборотних коштів над їх нормативами, необхідними для задоволення постійних мінімальних потреб виробництва в ресурсах
Надлишок (нестача) джерел фінансування запасів	*ВОК + ДЗ + КК- З*	Цей показник показує суму власних обігових коштів, довгострокових зобов'язань та короткострокові кредити за мінусом запасів

Змінні затрати збільшуються і зменшуються пропорційно об'єму випуску продукції. Це витрати сировини, матеріалів, енергії, палива, зарплати робітників на відрядній формі оплати праці, відрахування і податки від зарплати і виручки тощо. Постійні затрати не залежать від об'єму виробництва і реалізації продукції. До них відносяться амортизація основних засобів і нематеріальних активів, суми виплачених процентів за кредити банків, орендна плата, витрати на управління і організацію виробництва, зарплата персоналу на почасовій оплаті.

Як і будь-яке економічне явище, фінансову стійкість підприємства як комплексну його характеристику можна визначити за інтегральним показником, який, своєю чергою, будується за двома способами:

1) за рахунок зважения за вагомістю дискретних показників, обраних експертами, на вагові бали або коефіцієнти;

2) шляхом об'єднання дискретних показників, обраних дослідниками, в економіко-математичну модель.

Для формування системи дискретних оціночних показників фінансової стійкості та подальшого їх об'єднання в інтегральну оцінку необхідно визначитися з класифікацією факторів впливу на фінансову стійкість підприємства (табл. 2) [3].

Виходячи з табл. 2 необхідно звернути увагу на методи оцінки фінансової стійкості. Бальний або експертний метод передбачає ранжування фінансових коефіцієнтів шляхом їх коригування на визначені експертом бали або вагові коефіцієнти залежно від сили впливу на формування кінцевого показника – стану фінансової стійкості.

За матричним методом баланс подають у вигляді матриці, де на горизонтальному рівні розташовані агрегати активів, а за вертикаллю представлені агрегати фінансових ресурсів

Інтегральний метод, як і бальний, по суті може бути експертним або економіко-математичним. Цей метод дає змогу на основі відібраних експертом дискретних показників виходячи з величини їх впливу на кінцевий результат розрахувати загальний показник оцінки рівня фінансової стійкості на основі об'єднання в інтегральну модель окремих показників.

Таблиця 2

Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства

За інтенсивністю взаємодії фактори фінансової стійкості	– тісно взаємопов'язані між собою; – незалежні
За місцем виникнення	– внутрішні (релевантні витрати); – зовнішні
За важливістю результату	– основні (що визначають фінансову стійкість підприємства); – другорядні (майже не впливають)
За характером впливу	– екстенсивні (кількісний приріст результату зумовлено пропорційним збільшенням факторів); – інтенсивні (результативний показник обумовлений непропорційною динамікою факторів)
За терміном використання	– поточного управління фінансовою стійкістю; – фактори, що чинять стратегічну дію на –фінансову стійкість підприємства у довгостроковій перспективі
За рівнем підпорядкування	– першого порядку (безпосереднього впливу); – другого та інших порядків (опосередкований вплив)
За ступенем або частотою застосування	– коефіцієнтний метод – бальний або експертний метод; – матричний метод; – інтегральний метод; – факторний метод

Факторний метод може здійснюватися методом ланцюгових підстановок або методом абсолютних різниць. В якості факторів обираються найбільш вагомі елементи капіталу.

Найчастіше використовуються коефіцієнтний та агрегатний методи, але для оцінки динаміки фінансової стійкості використовують бальний та інтегральний методи [3].

Фінансова стійкість підприємства визначається за таких умов, коли власні й залучені ним кошти використовуються так, що грошові надходження від його діяльності, насамперед прибуток, є достатніми для погашення кредиторської заборгованості та здійснення податкових та інших обов'язкових платежів.

Таким чином, можна зробити висновок, що оцінка фінансової стійкості підприємства є однією з найважливіших складових оцінки фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Ігнатишин М. В., Алтухова О. В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка.* 2014. Вип. 2. С. 104–112. **2.** Бєлялов Т. Е., Калашніков В. В. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2018. № 1. С. 87–93. **3.** Абрамова І. М. Методи та фактори управління фінансовою стійкістю підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2015. № 12. С. 146–150. .

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15

Моісєєнко Ю. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність аналізу, мету та завдання аналізу фінансового стану підприємства; сформовано тлумачення поняття «аналіз фінансового стану». Наведено основні напрями та розглянуто основні методи оцінки фінансового стану.*

Ключові слова: *фінансовий стан, оцінка фінансового стану, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, ділова активність.*

Аннотация. *Исследованы сущность, цели и задачи анализа финансового состояния предприятия; сформировано толкование понятия «анализ финансового состояния». Приведены основные направления, и рассмотрены основные методы оценки финансового состояния.*

Ключевые слова: *финансовое состояние, оценка финансового состояния, финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность, рентабельность, деловая активность.*

Annotation. *The article explores the essence, goals and objectives of the analysis of the financial condition of the enterprise and the interpretation of the concept of «analysis of the financial condition» is formed. The main directions are given and the main methods for assessing the financial condition are considered.*

Keywords: *financial condition, estimation of financial condition, financial stability, solvency, liquidity, profitability, business activity.*

Актуальність цієї тематики статті обумовлена необхідністю аналізу фінансового стану за даними фінансової звітності задля оцінки якості діяльності суб'єкта господарювання. Завдяки аналітичним дослідженням з'являється можливість оцінити його платоспроможність і ліквідність, рівень фінансової стійкості й ділової активності, обсяги і якість дебіторської та кредиторської заборгованостей. Також слід зауважити, що цей аналіз дозволяє як зацікавленим, так і незацікавленим у діяльності самого підприємства суб'єктам оцінити поточний та далекосяжний стан підприємства у ринковому середовищі для прийняття рішень стосовно подальшої виробничо-господарської діяльності.

Результат цього аналізу дає можливість розробити рекомендації з приводу прийняття безпомилкових управлінських рішень, які будуть спрямовані на ліквідацію «слабких місць» у діяльності підприємства.

Питанню аналізу фінансового стану підприємств було присвячено ряд праць як зарубіжних, так і вітчизняних науковців і практиків у сфері фінансового аналізу. Серед основних варто виділити праці: Багрова В. П., Баканова М. І., Бланка І. А., Бойчик І. М., Бугая В. З., Бутинця Ф. Ф., Єлейка Я. І., ІвченкоЛ. В., Кандибко О. М., Коваленко Л. О., Коробова М. Я., Лапішко М. Л., Лахтіонової Л. А.,Негашева Е. В.,Поддєрьогіна А. Б.,Подолянської В. О., Руденко Л. В., Савицької Г. В., Сайфуліна Р. С., Салига С. Я., Самовженко Т. С., Селезньової С. Н., Федорченко О. Є. та інші.

Метою статті є розкриття теоретичних і практичних основ аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання.

Досліджуючи сутність аналізу фінансового стану, як найперше, потрібно провести детальну оцінку відносно самого поняття «фінансовий стан» і його формулювання різними спеціалістами. Оскільки однозначності тлумачень цього поняття, незважаючи на його простоту та розповсюдженість, досі не спостерігається, під час проведення дослідження підходів до розкриття поняття «фінансовий стан підприємства» було отримано ряд наукових визначень. Найбільш змістовними є такі:

1. Автор підручника «Економічний аналіз» Савицька Г. В. [9] трактує фінансовий стан як спроможність фінансувати свою діяльність, тобто забезпеченість фінансовими ресурсами, фінансовими взаємовідносинами з іншими фізичними та юридичними особами, платоспроможність та фінансова стійкість.

2. Автор підручника «Фінанси підприємств» Поддєрьогін А. М. [7] доходить висновку, що фінансовий стан є комплексним поняттям, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства,

© Моісєєнко Ю. О., 2020

визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Вчений робить акцент на наявності ресурсів, які може використовувати підприємство, однак випускає з уваги якісний бік: доцільність та ефективність їх використання.

3. Поляк Г. Б. [8] вважає, що «фінансовий стан підприємства – це, по суті, кінцеві результати його діяльності». Автор недоцільно ототожнює всі сторони діяльності підприємства тільки із фінансовими результатами (прибутком або збитком).

4. На думку Коваленко Л. О. [5], «фінансовий стан суб'єкта господарювання – характеристика його фінансової конкурентоспроможності, ефективність використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання». Це поняття є найбільш точним, оскільки автором враховані більшість рис підприємства, за якими можна зробити грунтовні висновки, як господарюючого суб'єкта ринку.

Узагальнюючи всі наведені визначення, є доцільним сформулювати таке тлумачення терміна «фінансовий стан». Фінансовий стан – це найважливіша характеристика функціонування підприємства за певними показниками, за допомогою яких відображається його спроможність фінансувати свою діяльність, рівень взаємовідношення особистих і залучених фінансових ресурсів та ефективність і доцільність їх використання, ступінь фінансової конкурентоспроможності, забезпеченість власними оборотними коштами задля своєчасного покриття заборгованостей за зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності у майбутньому.

Метою оцінки фінансового стану є аналіз фінансового положення та, у свою чергу, розробка і запровадження заходів, які направлені на досить швидке відновлювання платоспроможності, відновлення достатнього ступеня фінансової стійкості, виявлення спроможності підприємства продовжувати своє функціонування як суб'єкта господарської діяльності, можливості подальшої діяльності, забезпечення прибутковості та збільшення виробничого потенціалу, а також ухвалення належних рішень.

Задачі аналізу фінансового стану тісно пов'язані з його основними напрямами. Проаналізувавши праці багатьох науковців, можна виокремити найосновніші з них: проведення порівняльного аналізу планових і фактичних показників фінансової звітності; оцінка стану і динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості; аналіз прибутковості та оцінка здатності підприємства до конкуренції; оцінка ефективності та результативності створювання та використання фінансових ресурсів; розробка сукупності рекомендацій щодо збільшення значень фінансових показників та поліпшення фінансового стану підприємства.

Перш ніж перейти до методів аналізу, доцільно розглянути його основні напрями.

Аналіз активів і пасивів балансу дозволяє прослідкувати динаміку змін структури необоротних та оборотних активів, капіталу, довгострокових та короткострокових забезпечень і зобов'язань, дослідити за рахунок яких показників ці зміни відбулись, а також визначити рівень фінансового ризику.

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства передбачає визначення спроможності суб'єкта господарювання швидкого перетворення оборотних активів на готівку для необхідності погашення зобов'язань і здатність підприємства вчасно та повною мірою погасити власні платіжні заборгованості за допомогою грошових коштів.

Аналіз фінансової стійкості дозволяє визначити рівень частки власного капіталу у його сукупній величині, наскільки підприємство залежить від позикових коштів, наявність у підприємства власних оборотних коштів, які потрібні для його фінансової стабільності, скільки коштів підприємство вкладає в оборотні активи. Після розрахунку певних показників можна визначити тип фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, нестійкий та кризовий фінансовий стан.

Під час аналізу ділової активності розраховують кількість оборотів, які можуть здійснити активи, виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська та кредиторська заборгованість за певний період часу, термін одного обороту кредиторської заборгованості, фондовіддачу.

Завдяки аналізу рентабельності визначається рівень прибутковості та дохідності підприємства в цілому і водночас прибутковість необоротних активів і власного капіталу.

Для досягнення головної цілі аналізу фінансового стану є доцільним використання різноманітних методів аналізу, оскільки під час застосування кожного із них відбувається аналіз різних складових. За допомогою методу вертикального аналізу відбувається аналіз структури балансу, тобто розрахунок питомої ваги окремих статей у валюті балансу. Горизонтальний аналіз передбачає аналіз динаміки статей балансу за певні періоди часу, визначення абсолютних і відносних показників змін за статтями звітної форми та визначення тенденцій розвитку в часі (тренду) показників звітності. Під час коефіцієнтного аналізу визначаються взаємозв'язки між показниками на основі розрахунку відношень між статтями балансу та/або іншими абсолютними показниками, які розкриваються у фінансовій звітності.

Отже, спираючись на сукупність всього викладеного, можна зробити висновок, що аналіз фінансового стану підприємства дає не тільки якісну, а й кількісну доволі детальну інформацію відносно його діяльності, яка неодмінно потрібна для більшості суб'єктів ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Міжнародний науковий періодичний рецензований журнал «SWorldjournal».* 2012. № 18. URL: https://www.sworld.com.ua/konfer29/420.pdf. **2.** Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. М. : Омега–Л : Эльга, 2011. 768 с. **3.** Громова А. Є., Кромаренко К. В., Рудик Т. О. Аналіз фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів. *Молодий вчений.* 2016. № 5. С. 44–47. **4.** Івченко Л. В., Федорченко О. Є. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення. *Фінанси, облік і аудит.* 2015. № 1. С. 197–210. **5.** Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 483 с. **6.** Мішура В. Б., Спіцин В. Є. Економічна сутність, аналіз та оцінка фінансового стану підприємства. *Научный вестник ДГМА.* 2017. № 3. С. 121–126. **7.** Поддєрьогін А. М., Буряк Л. Д., Нам Г. Г., Павліковський А. М. та ін. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с. **8.** Поляк Г. Б. Финансовый менеджмент : учебник для вузов / под ред. Г. Б. Поляка. М. : Юнити-Дана, 2012. 527 с. **9.** Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник. М. : НИЦ ИНФРА-М, 2013. 649 с.

ЕТАПИ РОЗРОБЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.8:005.21

Мягков Д. С.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні поняття «маркетингової стратегії», виділено ключові слова. Розглянуто етапи процесу розроблення маркетингової стратегії та розкрито їх зміст і сутнісне наповнення.*

Ключові слова: *маркетинг, маркетингова стратегія, процес формування маркетингової стратегії.*

Аннотация. *Рассмотрены основные понятия «маркетинговой стратегии», выделены ключевые слова. Рассмотрены этапы процесса разработки маркетинговой стратегии, и раскрыты их содержание и сущностное наполнение.*

Ключевые слова: *маркетинг, маркетинговая стратегия, процесс формирования маркетинговой стратегии.*

Annotation. *The article reviews the basic concepts of «marketing strategy», all the keywords are highlighted. The stages of the process of developing a marketing strategy are examined and it's content and essential content are revealed.*

Keywords: *marketing, marketing strategy, process of forming a marketing strategy.*

© Мягков Д. С., 2020

Актуальність цієї теми пояснюється тим, що грамотне, обґрунтоване маркетингове рішення та правильно сформована маркетингова стратегія допоможуть підприємству вижити за несприятливих умов зовнішнього середовища.

Питанням формування маркетингових стратегій присвячено роботи вітчизняних та закордонних авторів: Алфьорова А., Асселя Г., Багієва Г. О., Гаркавенко С. та ін.

Метою статті є аналіз поняття «маркетингова стратегія» та розгляд етапів її розроблення.

У сучасних умовах кожне підприємство зацікавлене в ефективному управлінні своєю маркетинговою діяльністю. Зокрема, необхідно знати, як аналізувати ринкові можливості, обирати цільові ринки, розробляти ефективний комплекс маркетингу і успішно управляти втіленням у життя маркетингових стратегій. Сьогодні серед вчених і спеціалістів сфери маркетингу відсутній єдиний погляд на таке поняття, як «маркетингова стратегія», а також її алгоритм формування, що є вагомою перепоною на шляху забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз основних підходів до визначення сутності поняття маркетингової стратегії дозволив виокремити ключові слова, що поєднують те чи інше визначення (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття маркетингової стратегії

Автор / джерело	Визначення маркетингової стратегії	Ключові слова
Buttle [6]	Маркетингова стратегія – загальний набір дій, що включає всі елементи маркетингового комплексу з метою уточнення зобов'язань щодо встановлення цілей та завдань. Це логічне продовження бізнес-плану, що поєднує в собі ряд взаємопов'язаних рішень	набір дій
Pranulis [7]	Маркетингова стратегія – це послідовно розташований і узгоджений набір маркетингових дій, спрямованих на досягнення довгострокових маркетингових цілей	
Хассі Д. [8]	Маркетингова стратегія – це набір дій, сутність яких у тому, яким чином організація досліджує свої поточні й майбутні ринки, як вона розробляє прибуткові засоби задоволення поточних ринкових потреб, як вона сприяє ідентифікації ще не відомих їй ринкових потреб	
Ramanauskiene [9]	Маркетингова стратегія – це логічний засіб, за допомогою якого підприємство прагне вирішити маркетингові проблеми, схеми. Вона складається з окремих цільових ринків, позиціонування товару, маркетингового комплексу між витратами та маркетинговими цілями	засіб
Ассель Г. [10]	Маркетингова стратегія – це основний метод впливу компанії на покупців і спонукання їх до купівлі	метод
Багієв Г., Тарасевич В. [11]	Маркетингова стратегія – це метод діяльності маркетингу на цільових ринках	
Гаркавенко С. [12]	Маркетингова стратегія – спосіб досягнення маркетингових цілей	спосіб
Ковальчук С. [13]	Маркетингова стратегія – спосіб дій, спрямованих на досягнення цільових ринкових позицій підприємства, розробка і реалізація окремих маркетингових стратегій, що включають основні складові маркетингової діяльності: товарну (асортиментну), збутову, цінову політики; стратегію комунікацій	
Уолкер О., Байд Х. [14]	Маркетингова стратегія – це комплекс поточних та планових цілей, розміщення ресурсів та взаємодії організації з ринками, конкурентами та іншими факторами зовнішнього середовища	комплекс
Панкрухін О [15]	Маркетингова стратегія – це втілення комплексу домінуючих принципів, конкретних цілей маркетингу на тривалий період і відповідних рішень по вибору та агрегуванню засобів (інструментів) організації та здійснення на ринку орієнтованої на ці цілі ділової активності	

На окрему увагу заслуговують такі трактування категорії «маркетингова стратегія». Так, згідно з думкою Алфьорова А. В. [1, с. 48], маркетингова стратегія – це вибір цільового ринку, конкурентної позиції і розробка ефективної програми заходів маркетингу для досягнення та обслуговування обраного ринку. Водночас Куденко Н. В. [2, с. 17] прибічник зведення складу і змісту маркетингової стратегії до чотирьох елементів комплексу маркетингу – товару, ціни, збуту і просування, які «необхідно брати до уваги під час роздумів над маркетинговими стратегіями для продуктів і послуг». Розглядаючи зміст маркетингової стратегії, автор поступово оцінює маркетингові товарні, цінові, збутові стратегії та стратегії просування. Такої ж думки дотримується і М. МакДональд.

Проаналізувавши наявні трактування категорії «маркетингова стратегія», доцільно зазначити, що маркетингова стратегія є основним довгостроковим планом маркетингової діяльності підприємства, спрямованим на вибір цільових сегментів споживачів. Вона об'єднує елементи комплексу маркетингу, ґрунтуючись на яких підприємство здійснює свої ефективні маркетингові заходи, спрямовані на досягнення маркетингових цілей.

Доцільно наголосити, що для вибору прийнятної маркетингової стратегії потрібно узгодити цілі маркетингу із загальними цілями підприємства з метою запобігання протиріччям маркетингової стратегії та загальної стратегії розвитку. На вибір маркетингової стратегії впливає позиція підприємства на ринку, забезпеченість ресурсами, рівень витрат на виробництво і маркетинг.

Формування маркетингових стратегій підприємства – це процес створення і практичної реалізації генеральної програми дій підприємства. Її мета – ефективне розміщення ресурсів для досягнення цільового ринку. Предметом маркетингової стратегії є вирішення питань щодо того, які продукти (стратегічні простори) мають бути освоєні підприємством і яким чином це завдання можна виконати [3].

Процес формування маркетингової стратегії має бути обґрунтованим та деталізованим. Практично кожна стадія цього процесу потребує уваги та аналізу. Так, О. С. Тєлєтов ділить його на два етапи [4, с. 128]:

а) процес планування, спрямований на прийняття стратегічних рішень, формулювання цілей і визначення шляхів їхнього досягнення;

б) процес управління як набір рішень і дій з реалізації стратегії, спрямований на досягнення цілей підприємства, з урахуванням можливих змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

У світовій практиці існує безліч підходів до розроблення маркетингової стратегії підприємства. Аналіз точку зору, яка представлена у роботі [3], дозволив сформувати зміст та сутнісне наповнення кожного етапу (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи розроблення маркетингової стратегії підприємства

Етап	Зміст	Сутність
1. Формування цілей	встановлення мети; деталізація цілей	Визначення досяжності тих чи інших цілей дозволяє оцінити вірогідність реалізації розробленої стратегії
2. Стратегічний аналіз і діагностика	аналіз зовнішнього середовища; аналіз внутрішнього середовища	Проводиться із метою обґрунтування стратегічних орієнтирів, вибору найбільш ефективних способів і форм їх досягнення
3. Розроблення варіантів стратегії	розроблення альтернатив; оцінка альтернатив; вибір стратегії	Доцільно розглянути декілька варіантів, використовуючи для цього методи прогнозування: якщо стратегічні цілі були встановлені згідно з усіма вимогами, то переходимо до наступного етапу
4. Планування реалізації	розроблення переліку конкретних заходів для досягнення визначених раніше цілей	Визначається механізм реалізації та контролю стратегії
5. Оцінка та контроль результатів	поточний моніторинг на рівні підрозділу	Забезпечує коригування стратегії, розроблення та прийняття рішень вищім керівництвом підприємства

Джерело: складено на основі [3]

Процес формування маркетингової стратегії можна визначити як узгодження цілей маркетингу з потребами споживачів, рівнем конкуренції та можливостями підприємства. При цьому важливим є аналіз сильних і слабких сторін підприємства, маркетингових можливостей та ризиків. У результаті таких дій формується маркетингова стратегія товару, збуту, ціни та просування. Всі процеси послідовно впливають один із одного. Але існує і зворотний вплив, тобто можливість внесення змін у цільові орієнтири маркетингу, або у механізм реалізації стратегії, можливість доробки результатів, або перегляд і розробка нової маркетингової стратегії. Тому при формуванні стратегії важливе місце має моніторинг процесу її реалізації, метою якого є дослідження ефективності вибору, впровадження і реалізація маркетингової стратегії.

Висновки. Таким чином, маркетингова стратегія – це певна сукупність маркетингових інструментів, на основі яких розробляється ефективна політика просування товарів, послуг до споживачів, яка є основним довгостроковим планом маркетингу підприємства, спрямованим на вибір цільових сегментів споживачів. Розглянуто змістовне та сутнісне наповнення етапів розроблення ефективної маркетингової стратегії. Встановлено, що всі процеси, по-перше, послідовно впливають один із одного і, по-друге, взаємопов'язані та мають зворотний вплив.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасько М. І.

Література: 1. Алфьоров А. В. Дослідження інструментальних маркетингових стратегій. *Актуальні проблеми економіки.* 2005. № 2 (44). С. 47–52. **2.** Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 152 с. **3.** Карачина Н. П. Змістовність поняття «маркетингова стратегія підприємства» та особливості її розробки. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/15628. **4.** Тєлєтов О. С. Маркетинг у промисловості : монографія. Київ : Центр навч. літ., 2004. 248 с. **5.** Іванечко Н. Р. Процес формування маркетингової стратегії. *Вісник Дніпропетровського університету.* 2014. № 10/1. Т. 22. С. 123–131. **6.** Buttle F. Hotel and Food Service Marketing. London : Cassell, Villiers House, 1993. **7.** Pranulis V., Pajuodis A., Urbonavičius S., Virvilaitė R. Marketingas. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius : Garnelis, 2008. **8.** Хасси Д. Стратегия и планирование. СПб. : Питер, 2001. 384 с. **9.** Ramanauskienė J. Marketingas: organizacijų marketingo strategijos ir modeliai. Vadovėlis. Vilnius, 2008. **10.** Ассель Г. Маркетинг. Принципы и стратегия : учебник. М. : Инфра-М, 2001. 804 с. **11.** Багиев Г. Л., Тарасевич В. М. Маркетинг : учебник для вузов. М. : Экономика, 2001, 718 с. **12.** Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник. Київ : Лібра, 2008. 712 с. **13.** Ковальчук С. В. Вибір пріоритетів маркетингової стратегії – основа комерційного успіху підприємств легкої промисловості. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2008. № 6. Т. 3. С. 50–53. **14.** Уолкер-мл. А., Бойд-мл. Х., Ларше Ж., Маллинз Дж. Маркетинговая стратегия. Курс MBA. М. : Вершина, 2006. 496 с. **15.** Панкрухин А. П. Маркетинг : учебник. М. : ИКФ Омега-Л, 2002. 656 с.

ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.1

Неймирок Л. М.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню прав та обов'язків головного бухгалтера підприємства. Визначено особливості правового положення головного бухгалтера порівняно зі звичайним бухгалтером. Висвітлено питання організації роботи головного бухгалтера та його підпорядкування. Досліджено сутність управлінських функцій головного бухгалтера підприємства.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, права та обов'язки, посадова інструкція, головний бухгалтер, управлінська діяльність.*

Аннотация. *Статья посвящена исследованию прав и обязанностей главного бухгалтера предприятия. Определены особенности правового положения главного бухгалтера в сравнении с обычным бухгалтером. Отражен вопрос организации работы главного бухгалтера и его подчинения. Исследована сущность управленческих функций главного бухгалтера предприятия.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, права и обязанности, должностная инструкция, главный бухгалтер, управленческая деятельность.*

Annotation. *The article is sanctified to research of rights and duties of chief accountant of enterprise. An author defined the features of legal position of chief accountant in comparing to the ordinary accountant. The question of organization of work of chief accountant and his submission is reflected. Essence of administrative functions of chief accountant of enterprise is investigational.*

Keywords: *record-keeping, right and duties, job description, chief accountant, administrative activity.*

© Неймирок Л. М., 2020

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що фінансовий, податковий та управлінський облік на сьогодні відіграють надзвичайно важливу роль у господарській діяльності підприємства. Для бізнесу важливо не лише вчасно сплачувати податки, а й підраховувати виробничі, адміністративні, збутові та інші витрати господарської діяльності, щоб балансувати витрати та доходи підприємства і отримувати прибутки.

Прийняття ефективних управлінських рішень здійснюється на базі достатнього, повного і достовірного інформаційного забезпечення, яке формується через налагодження бухгалтерської роботи. На якість облікової інформації, що надається керівництву, безпосередній вплив має раціональна організація бухгалтерії. При цьому одним із першочергових питань є встановлення у посадовій інструкції функціональних обов'язків і прав головного бухгалтера.

Метою роботи є дослідження економічних і правових аспектів посадових обов'язків та відповідальності головного бухгалтеру на підприємстві. Питання змісту та складу функцій працівників бухгалтерії багаторазово досліджувалися у науковій та фаховій літературі, зокрема, у працях О. К. Юдіна, Н. Ф. Романової, С. В. Свірка та ін.

Головний бухгалтер належить до групи працівників із управлінськими повноваженнями і з урахуванням свого статусу підпорядковується у своїй діяльності безпосередньо керівнику підприємства. Посада головного бухгалтера вводиться у разі, коли масштаби діяльності бізнесу вимагають наявності бухгалтерії як окремого структурного підрозділу, який не може виступати структурним елементом іншого підрозділу або служби. Права та обов'язки головного бухгалтера визначаються його задачами. Пріоритетним завданням головного бухгалтера є керівництво бухгалтерією та організація ведення бухгалтерського обліку підприємства та складання фінансової, податкової, управлінської звітності. Об'єктом бухгалтерського обліку виступає фінансово-господарська діяльність суб'єкта господарювання – юридичної особи [1].

Діяльність головного бухгалтера включає у себе підготовку звітності та здійснення нагляду за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереженням власності організації. Зобов'язання головного бухгалтера регулюються на підставі профільного законодавства трудового договору та посадової інструкції. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» головний бухгалтер: отримує призначення на посаду та припиняє виконання своїх функцій після звільнення за ініціативою керівника підприємства; несе юридичну відповідальність за формування облікової політики, керівництво бухгалтерією тощо; забезпечує підготовку документів для податкових перевірок згідно із Податковим кодексом України [2].

На посаду головного бухгалтера призначаються особи, які мають вищу фахову освіту (за спеціальностями: «фінанси підприємств», «облік та аудит», «облік та оподаткування») і стаж облікової або фінансово-економічної роботи на керівних посадах. Такі вимоги обумовлені великим ступенем відповідальності головного бухгалтера.

У своїй роботі головний бухгалтер повинен уникати дій, які суперечать законодавству і порушують договірну і фінансову дисципліну на підприємстві. Особа на цій керівній посаді відповідає за управління бухгалтерами у своєму підпорядкуванні. Серед обов'язків головного бухгалтера наявний перелік пізнавальних компетенцій. За трудовими договорами на посади головних бухгалтерів приймаються фахівці, які не лише мають глибокі пізнання у бухгалтерському обліку, та фінансовій звітності а й водночас володіють знаннями законодавства щодо цивільного, господарського та фінансового права [3].

Головний бухгалтер може мати дещо різні обов'язки залежно від організаційно-правової форми підприємства, на якому він працює. Якщо головний бухгалтер працевлаштований в органі державної влади, на нього поширюється дія Закону України «Про державну службу» № 889 від 10.12.2015 р. Якщо бухгалтер працює на комерційному підприємстві, до його обов'язків входить необхідність ознайомлення зі специфікою економічної діяльності. Наприклад, нюанси бухгалтерського обліку в авіаційному заводі та у магазині продуктових товарів відрізняються. Головний бухгалтер повинен наділятися компетенціями при вирішенні питань щодо наповнення бухгалтерії. Зокрема, керівнику підприємства варто дослухатись думки головного бухгалтера при вирішенні питання стосовно кількості рядових бухгалтерів, які потрібні для бізнесу, та враховувати його позицію під час проведення співбесід [4].

Головний бухгалтер залежно від правопорушення може бути притягнутий до дисциплінарної, матеріальної, адміністративної або навіть кримінальної відповідальності.

Правопорушенням є як заподіяння підприємству майнової шкоди, так і порушення порядку складання та подання бухгалтерської звітності. Головний бухгалтер може нести відповідальність перед керівництвом і у тому разі, коли шкоду заподіяно його підлеглим, оскільки в такому разі вважається, що він не виконав свого функціонального обов'язку щодо контролю над працівниками бухгалтерії.

Договори і угоди, які укладаються організацією на отримання або відпуск товарно-матеріальних цінностей, на виконання робіт і надання послуг, а також накази і розпорядження про встановлення працівникам посадових окладів, преміювання та надбавок до заробітної плати попередньо розглядаються і візуються головним бухгалтером. Керівник бухгалтерії забезпечує збереження бухгалтерських документів, їх оформлення і передачу в установ-

леному порядку в архів. З керівником бухгалтерії узгоджуються призначення, звільнення і переміщення матеріально відповідальних осіб [5].

Головний бухгалтер забезпечує збереження бухгалтерських документів, їх оформлення і передачу в установленому порядку в архів. Він є відповідальним за ведення архіву та збереження документації, яка відповідно до законодавства має зберігатись протягом визначеного часу. З керівником бухгалтерії узгоджуються призначення, звільнення і переміщення матеріально-відповідальних осіб.

Для виконання своїх функцій головний бухгалтер наділений широкими правами. Він уповноважений встановлювати вимоги щодо порядку складання фінансової, податкової, внутрішньогосподарської документації, оформлення документів при працевлаштуванні та звільненні працівників. Головний бухгалтер контролює практично всю внутрішню документацію на підприємстві. В такому разі інші структурні підрозділи повинні підпорядковуватись головному бухгалтеру в контексті слідування його вказівкам по організації документообігу. У разі розбіжності із керівництвом підприємства можливо вирішувати питання бухгалтерського обліку та фінансової звітності безпосередньо керівником поза межами головного бухгалтера. Але в такому разі вся відповідальність перекладається на керівника [6].

Головний бухгалтер відповідальний за організацію роботи бухгалтерії відповідно до лінійного вертикального або комбінованого типу. Сутність лінійної структури організації бухгалтерії полягає в тому, що всі її працівники підпорядковуються безпосередньо головному бухгалтеру. Така структура придатна для використання у невеликих структурних підрозділах. Вертикальна структура бухгалтерії передбачає утворення проміжних керівників – начальників відділів бухгалтерії, заступників головного бухгалтера. Вони потрібні за умови великої кількості персоналу, і в такому разі головний бухгалтер передає проміжному керівництву частину своїх повноважень. При застосуванні комбінованого типу організації бухгалтерії, в ній виділяються структурні підрозділи (наприклад, за виробництвами), які виконують замкнутий цикл робіт. Така побудова бухгалтерії потрібна суб'єктів великого бізнесу, що мають особливо великий об'єм облікової роботи [7].

Підводячи підсумки, варто зазначити, що головний бухгалтер наділений широким комплексом прав обов'язків і водночас має відповідний обсяг відповідальності. Для цієї посади характерно поєднання управлінських функцій зі спеціальними бухгалтерськими компетенціями. Перспективами для подальшого дослідження є вивчення питань специфіки виконання обов'язків головного бухгалтера за різних видів підприємницької діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Бухгалтер на підприємстві / за заг. ред. М. М. Данюк. Київ : ДП «СВЦ», 2017. 32 с. **2.** Посадова інструкція головного бухгалтера. URL: https://www.buh24.com.ua/posadova-instruktsiya-golovnogo-buhgaltera. **3.** Свірко С. В. Мотиваційні аспекти праці бухгалтерів: світовий досвід і проблеми його впровадження в Україні. *Вісник Тернопільської академії народного господарства.* 2001. Спецвип. 18-2. С. 104–109. **4.** Свірко С. В. Організація забезпечення бухгалтерського обліку. *Проблеми формування ринкової економіки.* 2002. Вип.10. С. 266–275. **5.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **6.** Романова Н. Відповідальність бухгалтера: нюанси застосування. *Баланс-агро.* 2016. № 38 (506). С. 25–29. **7.** Юдін О. Відповідальність бухгалтера: як вона змінюється в інформаційну епоху. *Бухгалтерія*. 2016. № 28 (1223). С. 13–15.

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.932.5

Обрежа Д. Д.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнецяя

Анотація. *У статті розглянуто сутність витрат підприємства та встановлено основні підходи до їх класифікації. Основну увагу приділено розгляду особливостей постійних та змінних витрат.*

Ключові слова: *витрати, класифікація, постійні витрати, змінні витрати.*

Аннотация. *В статье рассмотрены сущность затрат предприятия и установлены основные подходы к их классификации. Основное внимание уделено рассмотрению особенностей постоянных и переменных затрат.*

Ключевые слова: *затраты, классификация, постоянные затраты, переменные затраты.*

Annotation. *The article discusses the essence of enterprise costs and establishes the main approaches to their classification. The main attention is paid to the consideration of the features of fixed and variable costs.*

Keywords: *costs, classification, fixed costs, variable costs.*

У процесі управління підприємством в сучасних умовах менеджери приділяють велику увагу всім аспектам управління витратами, оскільки отримання фінансового результату залежить, в тому числі, від ефективної роботи в цій галузі. Однак найчастіше основною метою управління витратами є їх аналіз та зниження. Управління витратами дозволяє не тільки виявляти резерви для зниження витрат до раціонального рівня і можливості підвищення результативності використання ресурсів, а й підвищити ефективність діяльності, дозволяє виявляти вузькі місця у фінансовій системі підприємства. Актуальність питання управління витратами на підприємстві обумовлена тим, що досягнення домінуючих позицій над конкурентами сьогодні можливо тільки при нижчій собівартості продукції, що випускається.

Вивченням і розвитком питання щодо класифікації та управління витратами на підприємстві займалися такі вчені, як Асаул А., Аткінсон Е., Багієв Г., Бланк І., Брігхем Ю., Друрі К., Івашкевич В., Каплан Р., Купер Р., Міцкевич А., Ряховская А., Савицька Г., Фостер Дж., Хорнгерн Ч., Шеремет А. та ін.

Метою статті є дослідження особливостей класифікації витрат на підприємстві.

Витрати – це важлива та складна економічна категорія, яка посідає особливо вагоме місце в управлінні підприємством загалом.

Пояснити це можна так: витрати впливають на фінансові результати підприємств, застосовуються для визначення цінової політики, показують рівень технології та організації виробництва, використовуються для оцінки ефективності господарювання шляхом порівняння витрат і результатів діяльності [1, с. 61].

Сьогодні існують різні підходи до розкриття поняття «витрати», що викликано тим, що витрати використовуються як для придбання засобів виробництва, так і у процесі виробництва.

Досліджуючи сутність «витрат», Аткінсон Е. А. виділяє дві основні причини відсутності єдиного загальноприйнятного їх визначення:

1) витрати класифікуються з певною метою;

2) інформація щодо витрат визначає способи розрахунку [2, с. 131].

Складність структури та різноманітність процесів формування витрат передбачає їх поділ за різними ознаками. Так, Тарасюк Г. М., Шваб Л. І. [3] виділяють витрати залежно від часу – поточні, одноразові та довгострокові.

Друрі К. [4] поділяє витрати на прямі та непрямі. Прямі витрати насамперед складають прямі матеріали і робоча сила, що представляє тих, хто легко і точно ідентифікується з певним об'єктом витрат. Тому непрямі витрати не можуть бути визначені конкретно та виключно з певним об'єктом витрат.

Своєю чергою, Меренкова Л. О. [5] групує витрати залежно від таких цілей надання інформації:

1) для визначення собівартості та фінансового результату (основні, накладні; прямі, непрямі; вхідні, вихідні; витрати на продукцію, витрати періоду);

© Обрежа Д. Д., 2020

2) для стратегічного і поточного планування діяльності підприємства (обов'язкові, дискреційні; напівпостійні, напівзмінні; загальні, питомі; релевантні, нерелевантні; реальні, альтернативні, маржинальні, інкрементні, витрати, що не повертаються);

3) для планування поточних витрат (постійні, змінні, змішані; по елементах, по статтях калькуляції; одноелементні, комплексні);

4) для контролю поточних витрат (контрольовані, неконтрольовані; регульовані, нерегульовані).

Мних Є. В. класифікує витрати для досягнення цілей управління, а саме [6]:

1. Для визначення собівартості продукції (робіт, послуг) і розрахунку фінансових результатів: вичерпані та невичерпані; на продукцію і витрати періоду; прямі та непрямі; основні та накладні.

2. Для раціоналізації витрат та їх планування: релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні та середні; постійні та змінні.

3. Для контролю і регулювання витрат за центрами відповідальності: контрольовані та неконтрольовані.

Найбільш відомою та використовуваною класифікацією витрат є їх поділ на постійні та змінні витрати. Але на практиці це не так просто. Вартість не є повністю фіксованою або повністю мінливою. Останні змінюються пропорційно змінам, що відбуваються в обсязі продуктивності, але постійні витрати залишаються незмінними у міру зміни гучності у відповідному діапазоні. Дійсно, може йтися про суто змінні витрати, а також повністю фіксовані, напівзмінні та напівфіксовані.

Також існують три основні типи витрат у комерційних витратах [7]: витрати на сировину та обладнання, прямі витрати на оплату праці та загальновиробничі витрати. Існують також основні центри витрат і центри витрат у дочірніх компаніях.

Постійні витрати не залежать від динаміки обсягу виробництва і продажу продукції. До них відносять витрати на амортизацію, заробітну плату управлінського персоналу, орендну плату тощо. Змінні витрати змінюються разом з рівнем обсягу виробництва підприємства. У міру її підвищення зростають і змінні витрати, і навпаки. До таких витрат відносять витрати на сировину і матеріали, заробітну плату основних виробничих робітників та ін. [8].

Залежно від процентного співвідношення зміни величини витрат і зміни обсягу виробництва змінні витрати поділяють на пропорційні і непропорційні. Пропорційні витрати змінюються пропорційно стосовно зміні обсягу виробництва. Це можуть бути витрати на сировину, основні матеріали та інші, тобто прямі витрати. Непропорційні витрати поділяються на прогресивні і дегресивні. Прогресивні витрати зростають більшими темпами, ніж обсяг виробництва (доплати за роботу у святкові дні, оплата простоїв, додаткові торгові і рекламні витрати та ін.). Дегресивні витрати зростають меншими темпами, ніж обсяг виробництва (витрати на допоміжні матеріали, заробітна плата допоміжних робітників та ін.) [9, с. 44].

Автор дослідження [7] зазначає, що традиційний облік поділив витрати на змінні та постійні витрати із змінами зробленими відповідно до рівнів виробництва, отже, поведінкова вартість змінюється відповідно до змін обсягу виробничої діяльності.

Тому стало необхідним для успішного управління зрозуміти поведінкові витрати, щоб зіткнутися з ринковими змінами та прийняти стратегії, що збільшують обсяг продажів. Більшості осіб, які приймають рішення, добре було б використовувати лише змінні витрати на одиницю. При прийнятті рішення про майбутні та прогнозовані витрати, хочеться використовувати витрати, поведінка яких легше передбачувана. Фіксовані витрати можна прогнозувати точніше в цілому.

Оскільки в останні десятиліття структура економіки, виробництва, операцій та вимог замовника всі змінилися, тому погляд на управління витратами також повинен бути змінений. Структура діяльності підприємства змінюється через збільшення попиту покупців на товар, модифікацій, інтенсивнішої науково-дослідної діяльності та інноваційної діяльності. З цим також пов'язана значна зміна структури витрат, що призвело до збільшення частки накладних витрат приблизно до 35–40 % [10].

Таким чином, наведені підходи щодо групування витрат є схожими та покликані вирішити переважно одні й ті самі завдання. За цими підходами витрати групуються лише для реалізації окремих цілей та завдань управління, виділяючи при цьому тільки окремі види витрат та залишаючи поза увагою інші види витрат оскільки класифікація витрат є досить різноманітною як і їхня роль в ефективному управлінні діяльністю підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Велика О. Ю.

Література: 1. Чернишова Л. І., Дженкова А. С. Особливості формування системи управління витратами вітчизняних підприємств. *Інноваційна економіка.* 2014. № 3 (52). С. 61–68. **2.** Управленческий учет / [Э. А. Аткинсон, Р. Д. Банкер, Р. С. Каплан, М. С. Янг] ; пер. с англ. М. : Вильямс, 2005. 878 с. **3.** Тарасюк Г. М., Шваб Л. І. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Каравела, 2003. 432 с. **4.** Друри К. Учебный комплекс для студентов вузов. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 1423 с. **5.** Меренкова Л. О. Управління витратами підприємства в ринковій економіці : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Харків, 2003. 20 с. **6.** Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2003. 412 с. **7.** Mohammad Fawzi Shubita. Specification of the relationship between the sales expenses and the sales in Jordanian companies. *Innovative Marketing.* 2019. No. 15(4). P. 57–65. **8.** Когут У. І. Критерії класифікації витрат підприємства. URL: http://vlp.com.ua/files/08_27.pdf. **9.** Мазаева П. С. Сущность затрат и их классификация на промышленном предприятии. *Инновационная наука.* 2015. № 9. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-zatrat-i-ih-klassifikatsiya-na-promyshlennom-predpriyatii/viewer. **10.** Novák P., Dvorský J., Popesko B., Strouhal J. Analysis of overhead cost behavior: case study on decision-making approach. *Journal of International Studies.* 2017. No. 10 (1). P. 74–91.

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

УДК 336.23

Панічек І. В.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз нормативно-правової бази щодо єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначено вплив змін у законодавстві під час карантину на розвиток бізнесу та функціонування системи соціального захисту населення.*

Ключові слова: *єдиний внесок, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні фонди.*

Аннотация. *Проведен анализ нормативно-правовой базы по единому взносу на общеобязательное государственное социальное страхование, определено влияние изменений в законодательстве во время карантина на развитие бизнеса и функционирование системы социальной защиты населения.*

Ключевые слова: *единый взнос, общеобязательное государственное социальное страхование, социальные фонды.*

Annotation. *The analysis of the regulatory framework for a single contribution to compulsory state social insurance is carried out, the impact of changes in legislation during quarantine on the development of business and the functioning of the social protection system of the population is determined.*

Keywords: *single contribution, compulsory state social insurance, social funds.*

З моменту запровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) у 2011 році умови його нарахування постійно оновлюються. Кожного року проводяться реформи, мета яких, з одного боку, забезпечити ефективне наповнення фондів задля використання коштів у сферах соціального та пенсій-

© Панічек І. В., 2020

ного забезпечення, з іншого – підтримати допустимий рівень податкового навантаження на підприємства. Під час впровадження таких змін важливо завчасно передбачати наслідки, щоб досягти результатів, які були заплановані, тому аналіз нововведень завжди є актуальним питанням.

Аналіз цієї проблеми знайшов відображення у роботах багатьох учених, які обґрунтовували сутність і необхідність введення єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове страхування, досліджували порядок його нарахування та обліку, розглядали питання, пов'язані з оновленням законодавства щодо даного внеску, серед них Бондаренко О. М., Зубченко А. П. [1], Томчук О. Ф. [2], Гончар Г. П. [3], Романовська Ю. А., Урбанович В. А. [4], Машевська А. А. [5]. Через те, що реформування системи оподаткування продовжується, існує потреба в подальшому дослідженні впливу нових рішень на систему страхування та бізнес.

Метою статті є аналіз наявної нормативно-правової бази та нововведень, що стосуються збору єдиного внеску під час карантину через пандемію COVID-19, визначення їхнього впливу на подальше функціонування системи соціального та пенсійного забезпечення та діяльність суб'єктів господарювання. Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, що виникають у процесі справляння єдиного внеску, предметом – зміни на період карантину у законодавчих актах, які регулюють систему нарахування і збору даного внеску.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [6].

Внесок сплачують роботодавці, фізичні особи – підприємці, особи, які займаються незалежною професійною діяльністю та члени фермерських господарств за звичайною ставкою 22 % або за спеціальною ставкою, що складає 8,41 % від бази нарахування у випадку, якщо вони мають працівників з інвалідністю [6]. Ця сума розподіляється на три фонди соціального страхування: фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, а також фонд загальнообов'язкового державного пенсійного страхування у пропорціях 4,8058 %, 9,5727 % та 85,6215 % відповідно [7].

Мінімальною базою нарахування єдиного внеску є мінімальна заробітна плата, що на 1 січня 2020 року складає 4723 грн [8], максимальна становить п'ятнадцять мінімальних зарплат, тобто 70845 грн. У минулих редакціях Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» не вказувався мінімальний розмір бази нарахування внеску, а максимальний дорівнював 25 мінімальним зарплатам. Більшу частину платників збору становлять суб'єкти малого бізнесу, у яких зазвичай фіксується незначне відхилення середнього розміру зарплат робітників від мінімального. Внесені зміни свідчать про збільшення податкового навантаження на малі та мікропідприємства та лояльність держави до організацій, у яких розмір винагород за працю перевищує граничні значення.

Протягом останніх 5 років спостерігається тенденція до збільшення надходження страхових коштів: у 2015 році фонди отримали 185689904,3 тис. грн, у 2016 р. – 131826764,26 тис. грн, у 2017 р. – 180805179,84 тис. грн, у 2018 р. – 228024975,22 тис. грн, у 2019 р. – 273480015,92 тис. грн [9]. У цілому сума платежів, спрямованих на державне соціальне страхування, збільшилася на 47,3 %. Негативним зрушенням є зростання рівня заборгованості. У 2015 році недоїмка склала 6671053,9 тис. грн, у 2016 р. – 7058839,35 тис. грн, у 2017 р. – 7771849,58 тис. грн, у 2018 р. – 13639093,39 тис. грн, у 2019 р. – 16880116,89 тис. грн [9]. Отже, заборгованість з виплати ЄСВ за 5 років зросла більше ніж у 2 рази. Збільшення сум боргу за цим внеском призводить до погіршення фінансування, в першу чергу, Пенсійного фонду, через що виносяться на розгляд реформи, до яких населення України не завжди готове, як, наприклад, підвищення пенсійного віку. Зростання боргу з ЄСВ є частиною загальної тенденції недоотримання коштів до відповідних бюджетів, що впливає і на державний сектор, і на розвиток економіки в цілому.

Платників внеску 2015 році нараховувалось 3763267 тис. осіб (юридичних та фізичних), у 2016 р. – 3933247 тис. осіб, у 2017 р. – 4185799 тис. осіб, у 2018 р. – 4472341 тис. осіб, 2019 р. – 4739124 тис. осіб [9]. Звідси слідує, що зареєстрована на кінець 2019 року, порівнюючи з 2015 р., збільшилась на 25 %. При цьому у 2015 році єдиний внесок сплачувався за 10598939 тис. працівників, у 2016 р. – за 10779016 тис. осіб, у 2017 р. – за 10466737 тис. осіб, у 2018 р. – 10711951 тис. осіб, у 2019 р. – 10615036 тис. осіб [9]. Отже, число найнятих працівників майже не змінилося. Враховуючи наведені вище дані, можна зробити висновок, що зі збільшенням суми єдиного внеску у абсолютному виразі, яке можна пов'язати з поступовим зростанням мінімальної заробітної плати, зменшується кількість працівників, влаштованих офіційно, тому що бізнес неспроможний адаптуватися до щорічних рішень держави щодо підвищення мінімуму, який повинен виділятися на фонд оплати праці.

Через поширення пандемії COVID-19 Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хво-

роби (COVID-19)», що містить положення, які запроваджують зміни до системи збору єдиного внеску з метою податкового розвантаження деяких платників.

Зміни у Законі України, який регулює справляння та облік єдиного внеску, торкаються таких категорій платників, як фізичні особи – підприємці, особи, які займаються незалежною професійною діяльністю та члени фермерських господарств, з яких формується основна частина платників. Передбачається, що вони тимчасово (на період з 1 березня по 30 квітня 2020 року) можуть не сплачувати ЄСВ. До пенсійного стажу застрахованих осіб період підлягає зарахуванню. Буде вважатися, що в цей час сплачувався внесок з мінімальної заробітної плати. У разі, якщо ці суб'єкти бажають сплатити відповідні суми у фонди, вони мають ухвалити таке рішення та відобразити це у звітності. Платники, які перерахували аванс, можуть очікувати, що він зарахується до майбутніх періодів. Ще одним нововведенням є відміна штрафів за несвоєчасність сплати, перерахування не у повному розмірі, порушення строків подання звітності, а також відміна нарахування пені за відповідні порушення, її списання, якщо нарахування відбулося автоматично у період з 01.03.2020 р. по 31.05.2020 р. На період з 18 березня по 31 травня 2020 року призупинено усі документальні перевірки, які стосуються збору даного внеску [10].

Для відображення впливу цього закону на надходженнях до фондів слід проаналізувати дані про щомісячну сплату внеску з початку 2020 року. Першого лютого було отримано від платників 21969,9 млн грн, 1 березня ця сума становила 45797,8 млн грн, 1 квітня – 69397,8 млн грн, 1 травня сума надходжень складала 89847,5 млн грн [11]. Отже, спостерігається підвищення на 8,4 % суми платежів, отриманих на 1 березня, порівнюючи з 1 лютого, потім слідує зменшення суми сплаченого внеску на 0,9 %, а далі 13,3 %. У цілому є тенденція до щомісячного скорочення надходження платежів по ЄСВ після введення карантину. Воно не є значним (5,8 % за аналізований період), причиною виступає те, що підприємці, яких торкнулися нововведення, можуть не сплачувати у вказаний період єдиний внесок тільки за себе. Слід очікувати, що у випадку, якщо робота організацій буде далі призупинена, ці числа продовжуватимуть збільшуватися зі значною швидкістю.

Зміни до законодавства вносилися з метою максимально зменшити фінансові зобов'язання малого бізнесу перед державою, а також унеможливити штрафні санкції. Тимчасові нововведення значно не вплинуть на рівень податкового навантаження таких суб'єктів господарювання, оскільки вони мають сплачувати внесок за найманих працівників в умовах відсутності або скорочення доходів. Можна очікувати, що велика кількість працівників у цьому сегменті втратять робочі місця, що призведе до скорочення бази нарахування єдиного внеску, а отже, і надходжень до фондів соціального страхування.

Аналіз даних показав, що наявна система справляння єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування не є досконалою та потребує впровадження змін і у звичайних умовах, спрямованих на усунення перешкод для розвитку малого підприємництва та збільшення зайнятості. Обмеження роботи бізнесу у значній кількості галузей разом з незначними пільгами у сфері оподаткування невідворотно приведуть до зниження надходжень ЄСВ і труднощів, пов'язаних з недостачею коштів у відповідних фондах. Через те, що Україна не має достатньо резервів для пом'якшення наслідків карантину, дефіцит фінансування відчують усі організації і державного, і приватного сектора, а також незайняте населення.

У цілому внесення таких змін до законодавства є позитивним кроком, який демонструє зацікавленість держави у розвитку бізнесу. Подібні рішення матимуть більший вплив, якщо економіка досягне такого рівня стабільності, за якого буде здатна забезпечувати достатню підтримку суб'єктів господарювання у несприятливих умовах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Бондаренко О. М., Зубченко А. П. Єдиний соціальний внесок в контексті нарахувань та утримань із заробітної плати. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури.* 2011. № 30. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/336. **2.** Томчук О. Ф. Методика нарахування єдиного соціального внеску та військового збору на заробітну. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 345–348. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2016_2_70. **3.** Гончар Г. П. Особливості справляння та адміністрування єдиного соціального внеску в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2018. Вип. 4 (15). С. 367–372. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/61.pdf. **4.** Романовська Ю. А., Урбанович В. А. Єдиний соціальний внесок як ефективний інструмент забезпечення надходжень у системі державного соціального страхування. *Бізнес Інформ.* 2018. № 12. С. 386–393. URL: http://repository.vsau.org/getfile.php/19757.pdf. **5.** Машевська А. А. Особливості нарахування єдиного соціального внеску. *Причорноморські економічні студії.* 2019. Вип. 39 (2). С. 103–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_39(2)__22. **6.** Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#n59. **7.** Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 675. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/

show/675-2014-п#n42. **8.** Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 14.11.2019 № 294-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20. **9.** Пенсійний фонд України. URL: https://www.pfu.gov.ua. **10.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 18.04.2020 № 530-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20. **11.** Міністерство фінансів України. URL: https://minfin.com.ua/ua/.

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.3

Панченко А. Р.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто питання нормативного забезпечення системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні, розкрито відповідність національних стандартів бухгалтерського обліку міжнародним стандартам обліку і звітності. Запропоновано шляхи адаптації фінансової звітності підприємств України до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності.*

Ключові слова: *фінансова звітність, підприємство, фінансова звітність, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО).*

Аннотация. *Рассмотрены вопросы нормативного обеспечения системы бухгалтерского учета и финансовой отчетности в Украине, раскрыто соответствие национальных стандартов бухгалтерского учета международным стандартам учета и отчетности. Предложены пути адаптации финансовой отчетности предприятий Украины с международными стандартами бухгалтерского учета и отчетности.*

Ключевые слова: *финансовая отчетность, предприятие, финансовая отчетность, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета (НП(С)БУ).*

Annotation. *The article considers the issues of regulatory support of the accounting and financial reporting system in Ukraine, reveals the compliance of national accounting standards with international accounting and reporting standards. The ways of adaptation of the financial reporting of the enterprises of Ukraine to the international standards of accounting and the reporting are offered.*

Keywords: *financial reporting, enterprise, financial reporting, International Financial Reporting Standards (IFRS), National regulations (standards) of accounting (NP(S)BU).*

Постановка проблеми. Сьогодні фінансова звітність в Україні є елементом інфраструктури ринкової економіки і засобом комунікації. Цьому сприяють такі причини: створення спільних підприємств; вихід українських підприємств на світовий ринок; розширення зовнішньоекономічних зв'язків підприємств; міжнародна інтеграція України у сфері економіки. Перехід підприємств України на міжнародні стандарти фінансової звітності є вимогою часу, ринкової системи господарювання й зумовлена необхідністю виконання договірних зобов'язань України щодо подальшої інтеграції до Європейського Союзу. Застосування норм, прописаних Міжнародними

© Панченко А. Р., 2020

стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) та Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), дають змогу формувати звітність, яка буде містити релевантну, зрозумілу та правдиву інформацію. Отже, для вітчизняних суб'єктів господарювання ведення обліку та складання звітності за міжнародними стандартами стає об'єктивною необхідністю.

Аналіз проблеми. Проблеми реформування системи бухгалтерського обліку в Україні досліджуються в працях цілої низки дослідників, зокрема В. М. Пархоменка, Л. Г. Ловінської, С. Ф. Голова, М. І. Бондаря, А. В. Озеран та ін. Складність і невирішеність проблем адаптації національної системи бухгалтерського обліку в Україні до положень Міжнародних стандартів фінансової звітності зумовлює потребу в дослідженні та узагальненні досвіду щодо їх вирішення. Проблематика відповідності фінансової звітності МСБО і досі залишається відкритою та потребує подальшого вивчення [1].

Метою статті є узагальнення особливостей складання фінансової звітності за міжнародними стандартами та розробка пропозицій щодо вдосконалення цього процесу.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Правові основи з питань складання фінансової звітності регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в України» (далі – Закон про бухгалтерський облік), а також Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО).

Норми цього Закону та НП(С)БО застосовуються до фінансової звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. Державне регулювання фінансової звітності в Україні здійснюється з метою створення єдиних правил складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств [5].

Нормативно-правове регулювання фінансової звітності в Україні здійснюється за національними стандартами. Зважаючи на специфіку та складність процедур консолідації показників, ці процеси забезпечуються великим обсягом нормативно-правових документів. Для більш досконалого та ефективного складання фінансової звітності необхідно розробити методичні рекомендації та положення, що будуть враховувати специфіку галузей та містити конкретні інструкції [4].

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) – система принципів, методів та процедур ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності [1].

МСБО виникли внаслідок інтеграційних процесів в економіці та спрямовані на зближення бухгалтерського обліку й фінансової звітності в різних країнах світу.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – нормативно-правовий акт, яким визначаються принципи та методи ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності підприємствами, розроблений на основі міжнародних стандартів фінансової звітності та законодавства Європейського Союзу у сфері бухгалтерського обліку, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку [5].

Введена державою реформа щодо податкової звітності та бухгалтерського обліку не була доповнена всіма необхідними змінами в дійсному господарському та/або бухгалтерському, фінансовому законодавстві, що призвело до негативних наслідків. Негативними наслідками такого недопрацювання з боку держави є [3]:

- обмеженість бухгалтерського обліку;
- застаріле використання формули подвійного запису;
- застосування на практиці лише грошового вимірнику, виключаючи натуральні;
- пріоритетність правил оподаткування;
- неефективність проведених досі різних наукових досліджень.

Наразі відбувається процес гармонізації в обліково-фінансовій сфері суб'єктів господарювання. Гармонізація обліку та фінансової звітності дасть змогу не розробляти національні положення й стандарти для кожної країни окремо, а використовувати Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності [7].

Процес гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні пов'язаний з певними проблемами.

По-перше, стандарти не можуть «працювати» самостійно, адже успіх застосування МСБО та МСФЗ залежить передусім від економічного середовища, наявності національної інфраструктури їх існування. Хоча міжнародні стандарти фінансової звітності – це високоякісний інтелектуальний продукт, повною мірою вони працюють тільки в певних економічних реаліях. Тому необхідно поступово працювати над поліпшенням економічних умов в Україні [8].

По-друге, застосування МСФЗ пов'язане з людським фактором. Міжнародні стандарти встановлюють загальні принципи формування показників звітності. Всі ситу¬ації не можна викласти в стандартах, чим зумовлено застосування професійного бух¬галтерського судження під час складання фінансової звітності.

По-третє, в Україні відсутні структури, які повинні активно взаємодіяти з Комітетом з міжнародних стандартів для вирішення тех-нічних аспектів застосування МСФЗ (переклад останніх версій МСФЗ, дискусійних паперів, проєктів, участь в обговоренні проєктів тощо) [6].

Нині в Україні передбачається вжиття заходів щодо використання МСБО та МСФЗ. Для більш ефективного вжиття цих заходів можна запропонувати [6]:

– формування законодавчих, організаційних та необхідних теоретичних передумов для того, щоб суб'єкти господарювання могли безперешкодно складати фінансову звітність відповідно до вимог МСБО;

– створення ресурсу, на якому постійно будуть оновлюватися відповідно до змін законодавства міжнародні стандарти для того, щоб сприяти створенню умов для вільного доступу до інформації;

– стабільне підвищення рівня кваліфікації бухгалтерів і забезпечення високого рівня фахівців, які складають фінансову звітність; при цьому база навчання та перепідготовки завжди має бути відповідною чинним МСБО;

– співвіднесення національної нормативної та правової бази щодо обліку до міжнародних стандартів;

– поліпшення системи державного регулювання у сферах бухгалтерського обліку;

– введення та затвердження на державному рівні відповідних НП(С)БО.

Для більш детального ознайомлення з МСФЗ було проведено порівняльний аналіз складання та подання фінансової звітності згідно з МСФЗ та НП(С)БО, результати якого наведені в табл. 1. У результаті аналізу національних і міжнародних стандартів було виявлено такі відмінності: згідно з МСБО 1 підприємства заохочуються до подання фінансового огляду, складеного керівництвом, який містить опис і пояснення основних рис результатів діяльності підприємства та його фінансового становища, а також виклад основних невизначеностей.

Таблиця 1

Порівняння фінансової звітності за НП(С)БО та МСФЗ

Критерій	НП(С)БО	МСФЗ
Визначення фінансової звітності	Це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період	Структуроване представлення фінансового положення і фінансових результатів діяльності організації
Склад фінансової звітності	Фінансова звітність складається з таких компонентів: баланс; звіт про фінансові результати; звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал; примітки до звітів. Фінансовий звіт для СМП складається з таких компонентів: баланс та звіт про фінансові результати. Окремі форми звітності встановлені для банків та бюджетних установ	Повний комплект фінансової звітності включає: звіт про фінансовий стан на дату закінчення періоду; звіт про прибутки та збитки за період; звіт про зміни в капіталі за період; звіт про рух грошових коштів; примітки, що складаються з короткого огляду основних принципів облікової політики та іншої пояснювальної інформації
Звітна дата	Дата, станом на яку необхідно складати звітність, є фіксованою	Дата для фінансової звітності за МСФЗ не є фіксованою
Грошовий вимірник	У грошовій одиниці України	У будь-якій валюті
Подання додаткової інформації, супутньої фінансової звітності	Не подається	Крім фінансової звітності, багато підприємств представляють фінансовий огляд керівництва, у якому описуються і пояснюються основні характеристики фінансових результатів та фінансового стану підприємства, а також основні ситуації невизначеності, з якими воно зіштовхується

Слід зауважити, що у НП(С)БО подібного фінансового огляду як додаткового звіту не передбачено; структурно МСБО 1 включає положення, які визначають методологічні засади формування та подання інформації в усіх компонентах фінансової звітності. Окрім П(С)БО 1, в Україні такі засади викладено ще у чотирьох стандартах: Аналогічних МСБО чи МСФЗ немає. На відміну від МСБО 1, НП(С)БО надають детальний опис та характеристику кожної окремої статті, що спрощує методику складання форм фінансової звітності; на відміну від МСБО 1, у НП(С) БО чітко визначено якісні характеристики та принципи підготовки фінансової звітності. Це означає, що вони

відсутні у МСБО 1, проте непослідовність викладення ускладнює їх розуміння та сприйняття; у МСБО 1 детально визначено перелік користувачів фінансової звітності та їх інформаційні потреби, тоді як НП(С)БО дає визначення користувачів без класифікації за певними групами [5].

У цілому між цими стандартами більше схожості, ніж відмінностей, оскільки НП(С)БО в Україні розроблялися відповідно до МСФЗ. Порівняльний аналіз нормативної бази бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами дає підстави стверджувати, що між ними існує певна узгодженість, яка полягає в тому, що окремі стандарти мають однакову мету, призначення, спільні назви [6].

Отже, однією з необхідних умов подальшої гармонізації бухгалтерського обліку з позитивним результатом є вдосконалення цілої системи підготовки та перепідготовки спеціалістів обліку вже за МСБО.

Окрім того, нині існує велика кількість онлайн-курсів, вебінарів, семінарів та інших навчальних дистанційних курсів, проходження яких можна здійснювати паралельно з основною діяльністю спеціалістів. За результатами проходження таких курсів видається відповідний сертифікат.

Крім того, кожен спеціаліст має розуміти, які корегування вносити в національні положення бухгалтерського обліку згідно з МСБО для того, щоб зберегти державні особливості та зробити процес обліку поступовим на кожному конкретному кроці [10].

Висновки. Отже зміни, що відбулися з прийняттям Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», дають підстави для формування таких висновків: призначення фінансової звітності залишилось без змін; як і раніше, фінансова звітність є джерелом неупередженої інформації про фінансовий стан і використовується для прийняття управлінських рішень. За результатами дослідження можна зробити висновок про наявність проблем проведення аудиту фінансової звітності, які впливають на достовірність кінцевого висновку аудитора. В процесі дослідження ми виявили основні напрями вдосконалення аудиту, які допоможуть вирішити нагальні проблеми аудиту фінансової звітності. Їх вирішення сприятиме полегшенню проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємств і зменшенню аудиторського ризику невиявлення помилок. Політика держави стосовно національної системи бухгалтерського обліку має спрямовуватись на реалізацію конкретної стратегії щодо реформування бухгалтерського обліку в Україні, а не загалом на процес гармонізації. Лише так можна досягти успіхів, концентруючись на єдиній проблемі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Голов С. Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : автореф. дис. … д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 31 с. **2.** Єфімов В. І. Напрями гармонізації бухгалтерського обліку та звітності в Україні. *Фінанси, облік і аудит.* 2011. № 18. С. 278–284. **3.** Рєзнікова В. В., Орлова О. С. Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Адміністративне право і процес.* 2015. С. 296–334. **4.** Розпорядження про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80. **5.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2014 № 48. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. **6.** Річна фінзвітність: посібник для бухгалтерів-практиків [Текст] : збірник систематизованого законодавства / укл. І. О. Назарбаєва, О. Б. Кушина. Київ : Бліц-Інформ, 2014. Вип. 12. 192 с. **7.** Швець В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2004. 447 с. **8.** Шигун М. Стандартизація бухгалтерського облі¬ку в системі прийняття управлінських рішень. URL: http://eztuir.ztu.edu.ua/1924/1/26.pdf. **9.** Муравйов В. Зближення законодавства України з правом Європейського Союзу: сучасний стан та перспективи. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* 2007. № 35–36. С. 47–49. **10.** Кузіна Р. Гармонізація фінансової звітності: міжнародний досвід та українська практика. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка».* 2012. № 721. С. 126–131. **11.** Рєзнікова В., Орлова О. Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Адміністративне право і процес.* 2018. № 2. URL: http://applaw.knu.ua/index.php/holovna/item/435-perspektyvy.

КРИТЕРІЇ ТА ВАРІАНТИ ВИБОРУ ЕФЕКТИВНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 657.1.334.012

Пащенко М. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто форми організації бухгалтерського обліку на підприємстві, їх переваги і недоліки, наведено нормативно-правове забезпечення вибору форми організації обліку, надано рекомендації щодо їх вибору.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, економіка, господарські операції, план, документообіг.*

Аннотация. *Рассмотрены формы организации бухгалтерского учёта на предприятии, их преимущества и недостатки, представлены нормативно-правовое обеспечение выбора формы организации учета, даны рекомендации по их выбору.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учёт, экономика, хозяйственные операции, план, документооборот.*

Annotation. *This article discusses the forms of organization of accounting at the enterprise, their advantages and disadvantages, the normative-legal support of the choice of the form of the organization of the account is presented, recommendations concerning their choice are given.*

Keywords: *accounting, economics, business operations, plan, workflow.*

З переходом до ринкової економіки і ускладненням господарських зв'язків вимоги до управління економікою зростають. Обгрунтовані управлінські рішення і їх реалізація неможлива без раціонального менеджменту всієї економічної інформації на основі використання сучасної обчислювальної техніки, обліку і звітності. Від того, як організовано бухгалтерський облік на підприємстві і як він виконує свої функції, значною мірою залежить рівень виконання економічної роботи.

Чим раціональніше організовано бухгалтерський облік, чим менше він потребує затрат праці облікових працівників, тим більше залишається часу для аналізу і контролю. Щоб раціонально організувати облік на підприємстві, необхідні такі складові: вивчення структури, особливостей технології й організації виробництва та його виробничих підрозділів, а також визначення порядку документації господарських операцій і документообігу, реєстрації господарських операцій в системі рахунків синтетичного й аналітичного обліку, методики калькулювання собівартості продукції [6]. Бухгалтерський облік на підприємствах повинен здійснюватися відповідно до чинних законодавчих актів, затверджених урядом, та нормативних актів Міністерства фінансів і Держкомстату України про порядок організації обліку на окремих ділянках, а також галузевих інструкцій.

У науковій літературі зустрічаємо різні погляди щодо вибору форми організації обліку на підприємствах. Так, С. М. Лайчук та Л. С. Безручук та [3], Л. С. Скакун [2], А. М. Поплюйко, Н. С. Струк [4] спираються на зарубіжний досвід і зазначають, що доцільно залучати зовнішніх спеціалістів для ведення обліку на підприємствах різних форм і розмірів. Також наскрізною є ідея, що доцільно вести облік керівнику, бухгалтером або бухгалтерською службою того чи іншого підприємства [5]. Бачимо, що комплексне дослідження форм організації обліку є актуальним й на сьогодні.

На підприємствах з територіально відокремленими підрозділами застосовують децентралізований облік, при якому всі роботи виконуються обліковим апаратом цих підрозділів. Функції бухгалтерії головного підприємства при децентралізованому обліку обмежуються перевіркою і зведенням показників звітності цих підрозділів. Децентралізований облік має основну перевагу – дає змогу наблизити облікових працівників до місця здійснення господарських операцій, що посилює контроль за документальним оформленням операцій і забезпечує використання облікової інформації для оперативного керівництва. Проте затрати на утримання облікового апарату більші, а також зменшується ступінь контролю бухгалтерії головного підприємства.

При централізованому обліку в бухгалтерії головного підприємства зосереджується ведення всього синтетичного й аналітичного обліку на підставі документів, які у встановлені строки здаються підрозділами підприємства, а також складається звітність. Це дає змогу раціональніше розподілити роботу між обліковими працівниками від-

© Пащенко М. В., 2020

повідно до їхньої кваліфікації, ефективніше використовувати обчислювальну техніку, підвищувати якість обліково-аналітичної інформації, сприяти економії коштів для ведення обліку за рахунок використання оптимальної кількості висококваліфікованих працівників [4].

Однією з важливих передумов раціональної організації обліку є розробка плану організації бухгалтерського обліку, яким визначається зміст, послідовність і строки виконання облікових робіт на підприємстві, порядок одержання інформації, складання і додання звітності. План звітності передбачає перелік форм встановленої звітності, строки її складання і подання. План документації і документообороту складається на підставі переліку типових і спеціалізованих форм документів. Його дотримання забезпечує своєчасність складання й опрацювання документів, повноту і правильність облікових записів і звітних показників, а його порушення, затримка документів на будь-якому етапі призводять до відставання реєстрації господарських операцій в обліку і послаблення контролю за їх виконанням.

З метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств, гарантують і захищають інтереси споживачів інформації, в Україні здійснюється державне управління обліком і звітністю. Управління методологією бухгалтерського обліку і фінансовою звітністю здійснює Міністерство фінансів України, яке з урахуванням загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку і статистики розробляє національні Положення бухгалтерського обліку, типовий План рахунків виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій України, визначає принципи і методи ведення обліку і складання фінансової звітності.

У зв'язку з затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.98 № 1706 Програмою реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів і створення національної системи обліку при Міністерстві фінансів України з висококваліфікованих наукових працівників, спеціалістів міністерств та інших центральних органів, органів виконавчої влади, підприємств, представників громадських організацій, бухгалтерів і аудиторів створено Методологічну раду з бухгалтерського обліку з метою організації розробки і розгляду проектів нормативних положень з ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Підприємства мають право розробляти систему внутрішньогосподарського обліку, звітності і контролю. Ця система включає форми документів, стандартів, звітів і затверджується керівником підприємства [7].

Підприємство може самостійно обирати форми організації бухгалтерського обліку:

- введення в штат підприємства посади бухгалтера або служби;
- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку;
- ведення на договірних началах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;
- самостійне ведення бухгалтерського обліку і складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства.

Підприємство також може визначати облікову політику підприємства (сукупність принципів, методів і процедур, прийнятих підприємством для складання та подання звітності), розробляти систему і форми внутрішньогосподарського обліку, звіту і контролю господарських операцій, може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділи та інші відокремлені підрозділи.

Щоб раціонально організувати облік на підприємстві, необхідно правильно розстановити кадри на окремих ділянках облікового процесу, встановити структури апарату бухгалтерії, що максимально відповідатиме конкретним умовам роботи підприємства. Найчастіше зустрічається така структура апарату бухгалтерії, в складі котрої виділяють групи з обліку матеріальних цінностей, праці і заробітної плати, затрат на виробництво, готової продукції та її реалізації, а також узагальнення всіх даних обліку і складання звітності.

Бухгалтерія підприємства може мати такі відділи (сектори) [8]:

- фінансово-розрахунковий – відповідає за облік коштів у касі і банку, розрахункових і кредитних операцій, а також підзвітних сум;
- праці і заробітної плати (оплати праці) – охоплює облік виробітку і розрахунків по заробітній платі з робітниками і службовцями тощо;
- матеріального обліку – здійснює облік матеріальних цінностей, придбання і витрачання їх, складає встановлену звітність;
- виробництва і калькуляції – веде облік затрат на виробництво, складає калькуляції собівартості продукції тощо;
- готової продукції та її реалізації – охоплює надходження з виробництва готової продукції на склади підприємства;

– зведено-балансовий – веде облік решти господарських операцій, веде узагальнюючі і облікові регістри, складає баланс й інші форми звітності.

Роботу кожного відділу очолює старший бухгалтер. Важливу роль в успішному розв'язанні завдань, покладених на апарат бухгалтерії, відіграє чітке розмежування обов'язків між окремими її працівниками. Основою удосконалення бухгалтерського обліку є підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи в господарстві можуть тільки спеціалісти, які знають як методологію і техніку обліку, так і економіку виробництва.

Головний бухгалтер призначається на посаду і звільняється з посади власником або керівником підприємства. В його обов'язки входить: дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку; складання і подання звітності; контроль за відображенням на рахунках господарських операцій; забезпечення перевірки стану бухгалтерського обліку в філіях; участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з відшкодуванням втрат від нестачі активів підприємства.

Розпорядження головного бухгалтера щодо порядку і строків документального оформлення господарських операцій, подання в бухгалтерію належних документів є обов'язковими для всіх працівників підприємства, які причетні до обліку.

Право розпоряджатися господарськими засобами і пов'язане з цим право першого підпису на грошових і розрахункових документах, фінансових і кредитних зобов'язаннях, господарських угодах (контрактах) тощо належить керівникові господарства. Головний бухгалтер контролює дотримання чинного законодавства і має право другого підпису: його підпис є контролюючим. Без підпису керівника господарства чи головного бухгалтера документ вважається недійсним.

Збільшення і ускладнення господарських зв'язків в умовах ринку вимагають подальшого удосконалення організації бухгалтерського обліку, а також підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації всіх облікових працівників. Раціонально організувати облік можуть тільки спеціалісти, які володіють глибокими знаннями як з методології і техніки бухгалтерського обліку, так і з економіки, права, аналізу й аудиту.

Таким чином, формуючи облікову політику, необхідно керуватися основними принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємствах та фіксування здійснення всіх господарських операцій у первинній документації, збереження оброблених документів, регістрів і звітності покладається за Законом на керівника підприємства. Підприємство самостійно обирає форми організації бухгалтерського обліку для забезпечення його безперебійного функціонування.

Організаційна форма обліку на підприємстві залежить від його особливостей, територіального розміщення його підрозділів, системи управління, рівня самостійності філій, чинної системи контролю та звітності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2014. 447 с. **2.** Блакита Г. Бухгалтерський облік. Практикум : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2010. 152 с. **3.** Ловінська Л. Г., Жилкіна Л. В. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2012. 370 с. **4.** Сопко В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 260 с. **5.** Бухгалтерський облік у бюджетних установах : підручник / за заг. ред. Р. Т. Джоги. Київ : КНЕУ, 2003. 483 с. **6.** Безручук С. Л., Лайчук С. М. Аутсорсинг, лізинг персоналу або послуги з бухгалтерського обліку: критична оцінка термінів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2008. № 3 (12). С. 41–60. **7.** Скакун Л. С. Бухгалтерський облік на договірних умовах. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2008. Вип. 3 (12). С. 407–418. **7.** Поплюйко А. М. Бухгалтерський аутсорсинг: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Фінанси, облік і аудит.* 2011. Вип. 18. С. 335–340. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_18_43.

ПОДАТКОВА ЗНИЖКА ЗА ВИТРАТАМИ, ПОВ'ЯЗАНИМИ ЗІ ПОТЕЧНИМ ЖИТЛОВИМ КРЕДИТУВАННЯМ: НЮАНСИ ВІДШКОДУВАННЯ

УДК 336.226.11

Походенко П. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття «податкова знижка»; визначено різновиди податкової знижки. Детально розглянуто питання надання податкової знижки за витратами, що пов'язані з іпотечним житловим кредитуванням. Визначено правила її обчислення і подання Декларації про майновий стан та доходи.*

Ключові слова: *податки, податок на доходи фізичних осіб, податкова знижка, витрати на іпотечне житлове кредитування, заробітна плата, декларація.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия «налоговая скидка»; определены разновидности налоговой скидки. Подробно рассмотрен вопрос предоставления налоговой скидки по расходам, что связаны с ипотечным жилищным кредитованием. Определены правила её исчисления и подачи Декларации об имущественном состоянии и доходах.*

Ключевые слова: *налоги, налог на доходы физических лиц, налоговая скидка, расходы на ипотечное жилищное кредитование, заработная плата, декларация.*

Annotation. *The essence of the concept of «tax discount» is revealed; the types of tax discount are defined. The issue of providing a tax discount on expenses related to housing mortgage lending is considered in detail. The rules for calculating it and filing a Declaration of property status and income are defined.*

Keywords: *taxes, personal income tax, tax discount, expenses for housing mortgage lending, wages, Declaration.*

У сучасних умовах у зв'язку з розвитком ринкових відносин податковий облік стає одним з провідних видів обліку в державі. Це передбачено тим, що законодавство вимагає вести бухгалтерський облік з дотриманням засад податкової служби України. Відповідно до Податкового кодексу України (надалі – ПКУ) [1], одним із загальнодержавних податків є податок на доходи фізичних осіб (надалі – ПДФО). Він регламентується IV розділом ПКУ. Однією із складових розрахунку, утримання і перерахування ПДФО є податкова знижка.

Питанням обліку і звітності розрахунків за ПДФО у різні часи займалися такі вітчизняні вчені-економісти, як Н. Алпатова, Г. Бикова, О. Бідюк, М. Бондар, Т. Бочуля, Ф. Бутинець, С. Ковач, М. Коцупатрий, А. Крутова, С. Левицька та інші. Проте окремо питання надання податкової знижки за витратами, що пов'язані з іпотечним житловим кредитуванням, не розглядалося цими науковцями, що обумовлює актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних положень сутності податкової знижки саме за витратами, що пов'язані з іпотечним житловим кредитуванням, і нюансів її відшкодування. Об'єктом дослідження є поняття податкової знижки за витратами, що пов'язані з іпотечним житловим кредитуванням. Предмет – загальні положення про надання податкової знижки за даним видом витрат.

Іпотечним житловим кредитом маємо вважати фінансовий кредит, що надається фізичній особі банківською чи іншою фінансовою установою відповідно до закону строком не менш як на п'ять повних календарних років для фінансування витрат, пов'язаних з придбанням квартири чи житлового будинку (його частини) або з будівництвом житлового будинку (його частини), що надаються у власність позичальника, з прийняттям кредитором такого житла (землі, що знаходиться під таким житловим будинком, у тому числі присадибної ділянки) у заставу (пп. 14.1.87) [1].

Важливо визначити, що є об'єктом оподаткування резидента. Згідно із ст. 163 ПКУ [1] – це загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання), а також іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Відповідно до ст. 167 ПКУ [1] ставка податку на доходи фізичних осіб становить 18 % бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих), у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, нада-

© Походенко П. О., 2020

ються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами. Специфічні випадки наведено в пунктах 167.2-167.5 цієї статті.

Маємо звернути увагу на те, що фізичні особи мають право на надання податкової знижки державою у зв'язку з відшкодуванням певних витрат. Законодавством визначено, що податковою знижкою називається документально підтверджена сума (вартість) витрат платника податку – резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподатковуваного доходу, одержаного за наслідками такого звітного року у вигляді заробітної плати, у випадках, визначених ПКУ [1].

До таких витрат належать, наприклад, сума коштів або вартість майна, перерахована (передана) платником податку у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям; сума коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти для компенсації вартості здобуття відповідної освіти; сума витрат платника податку на сплату видатків на будівництво (придбання) доступного житла, визначеного законом, у тому числі на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту, наданого на такі цілі, та процентів за ним тощо [1].

Отже, у громадян є можливість знизити витрати за іпотечним житловим кредитом, скориставшись податковою знижкою, яка передбачена ст. 166 ПКУ. Податкова знижка – це сума, на яку може бути зменшено розмір оподатковуваного доходу за звітний рік [2].

Важливо зауважити, що право на податкову знижку за витратами, пов'язаними з іпотечним житловим кредитуванням, виникає при дотриманні певних умов, а саме: особа, що претендує на отримання податкової знижки, повинна мати громадянство України та ідентифікаційний податковий номер; така особа має не займатись приватним підприємництвом; розмір річної заробітної плати такої особи має бути вищим за суму податкової знижки. Важливо пам'ятати, що житловий будинок (квартира або кімната), що купується чи будується за рахунок такого кредиту визначається платником податку як основне місце його проживання і тільки за одним іпотечним кредитом протягом 10 наступних календарних років, починаючи з року, в якому об'єкт житлової іпотеки придбано або збудований об'єкт, переходить у власність платника податку та використовується як основне місце проживання [3].

У разі якщо будинок (квартиру, кімнату) збудовано за рахунок іпотечного житлового кредиту, частина суми процентів, що включається до податкової знижки платника податку – позичальника іпотечного житлового кредиту, нарахована в перший рік погашення такого кредиту, може бути включена до податкової знижки за результатами звітного податкового року, в якому збудований об'єкт житлової іпотеки переходить у власність платника податку та починає використовуватися як основне місце проживання, з послідовним перенесенням права на включення до податкової знижки наступних щорічних фактично сплачених платником податку сум процентів протягом 10 послідовних календарних років.

Якщо платник податку не скористався правом на нарахування податкової знижки за наслідками звітного податкового року, таке право на наступні податкові роки не переноситься.

Розрахунок процентів, що враховуються у податкову знижку, визначається з урахуванням коригуючого коефіцієнта, який враховує мінімальну площу житла (100 м2). Коефіцієнт розраховується шляхом ділення числа 100 на значення фактичної площі житла. У разі якщо коефіцієнт становить більше ніж 1, тобто площа житла складає менше, ніж 100 м2, то до податкової знижки включається сума фактично сплачених процентів без застосування коефіцієнта.

Отже, узагальнений механізм визначення суми податкової знижки і суми ПДФО, що підлягає відшкодуванню, має такий вигляд:

1) визначається чиста база оподаткування, а саме з нарахованої заробітної плати за звітний рік за вирахуванням утриманого з неї єдиного соціального внеску і податкової соціальної пільги (за її наявності) вираховується сума сплачених процентів за іпотечним кредитом з урахуванням коригуючого коефіцієнта;

2) розраховується сума податку, яку необхідно було б сплатити з урахуванням податкової знижки шляхом множення отриманого результату в першій дії на ставку податку;

3) розраховується сума податку до відшкодування як різниця між податком, який фактично утримано із заробітної плати, і розрахованою його сумою (за результатами дії 2).

Для присвоєння податкової знижки необхідно заповнити декларацію про доходи. Її потрібно надати Державній податковій інспекції за місцем реєстрації до 31 грудня року наступного за звітним. Наприклад, у 2020 році можна отримати знижку тільки за 2019 рік, у 2021 році – за 2020 рік тощо [4].

Податкова декларація подається до органу Державної податкової служби за вибором платника податків, в один із таких способів, а саме: особисто платником податків або уповноваженою на це особою; надсилається по-

штою з повідомленням про вручення та з описом вкладення; засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством.

При поданні Декларації особисто потрібно мати певні документи, а саме: паспорт громадянина України; ідентифікаційний податковий номер; кредитний договір, в якому обов'язково має бути зазначено, що його видано на придбання (будівництво) житла; нотаріально завірений договір іпотеки; платіжні документи, де чітко визначено суму сплачених відсотків за користування іпотечним кредитом та прізвище, ім'я, по батькові платника податку як платника цих процентів; а також довідка з місця роботи з інформацією про заробітну плату та сплачені податки або задекларований дохід.

Податковий інспектор має перевірити правильність і достовірність наданих документів та допомогти у складанні декларації про доходи. Гроші до повернення будуть передані на банківський рахунок, що зазначено у декларації протягом 60 днів [5].

У висновку хотілося б зазначити, що важливим етапом є перевірка ефективності встановлених пільг і знижок, порівнювати переваги, які отримують суб'єкти господарювання, з податковими втратами бюджету, щоб згодом приймати рішення про їх подовження чи ліквідацію.

Держава має постійно систематизувати та проводити інвентаризацію усіх наданих податкових переваг, оцінювати їх корисність для суспільства, аналізувати рівень досягнення тих цілей, які були встановлені при введенні певних податкових знижок. За таких умов податкові пільги та знижки можуть бути корисними для держави та суспільства.

Також необхідно інформувати населення про можливість надання податкових знижок, умови та особливості їх отримання. На нашу думку, необхідно це робити у кінці звітного року за допомогою інноваційних систем, а саме інтернет-порталів і телебачення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Як повернути частину сплачених відсотків за іпотечним кредитом // Все про гроші. 2015. URL: http://vseprogroshi.com.ua/yak-povernuty-chastynu-splachenyh-vidsotkiv.html. **3.** Податкова знижка за іпотечним кредитом і за програмою будівництва (придбання) доступного житла // iBuh. 2018. URL: https://ibuh.info/podatkova-znizhka-za-ipotechnim-kreditom-i-za-programoyu-budivnictva-pridbannya-dostupnogo-zhitla. **4.** Податкова знижка 2020 – іпотечні кредити // Finsee. 2020. URL: https://finsee.com/. **5.** Умови оформлення податкової знижки // Державна податкова служба України. 2019. URL: https://www.tax.gov.ua/deklaruvannya-dohodiv-gromadyan/informatsiyni-povidomlennya/362700.html.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 366.22

Пуніна А. М.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основи оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Досліджено та наведено механізм виникнення доходу у фінансовому обліку й обліку за спрощеною системою оподаткування.*

Ключові слова: *єдиний податок, спрощена система оподаткування, суб'єкт малого підприємництва.*

Аннотация. *Рассмотрены основы налогообложения субъектов малого предпринимательства. Исследован и приведен механизм возникновения дохода в финансовом учете и учете по упрощенной системе налогообложения.*

Ключевые слова: *единый налог, упрощенная система налогообложения, субъект малого предпринимательства.*

Annotation. *The article discusses the foundations of taxation of small businesses. Studied and given an example of the mechanism of income in financial accounting and accounting for the simplified tax system.*

Keywords: *single tax, simplified tax system, small business.*

Обрана тема набуває актуальності в розрізі того, що на цей момент економіка України модернізується і тому ця тема зацікавить тих, хто хоче перейти на єдиний податок, адже він являється зручним нововведенням, що може бути застосованим суб'єктами малого господарювання.

Мета статті полягає у визначенні основних засад оподаткування суб'єктів малого підприємництва та дослідженні основ розвитку малого бізнесу через механізми оподаткування.

Вивченню бази оподаткування суб'єктів малого бізнесу присвячені праці, зокрема, таких дослідників: З. Варналій, О. Василик, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Завгородній, М. Крупка, В. Литвиненко, І. Лютий, В. Люткевич. Проте питання наукового доведення соціальної та економічної ефективності створення спеціальних режимів оподаткування для малого підприємництва в державі та особливості застосування спрощеної системи оподаткування у сфері малого бізнесу в сучасних умовах залишаються проблемними і підлягають глибшому аналізу [3].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 ст. 297 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [1], на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених цією главою, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [2].

З позиції бухгалтерського обліку процес оподаткування за спрощеною з системою є дещо простішим і легшим, хоча потрібно брати до уваги низку обмежень і винятків. У рамках спрощеної системи оподаткування діють обмеження на дозволені види діяльності, до яких може застосовуватися ця система. Незважаючи на ці недоліки оподаткування, єдиний податок досить популярний, адже підходить для суб'єктів малого підприємництва.

Як і у будь-якого явища чи предмета, в системи єдиного податку є свої переваги та недоліки, які сформовано на рис. 1.

Всі перераховані недоліки спрощеної системи дещо нівелюють її переваги та стають причиною уповільнення розвитку малого підприємництва в Україні.

Відповідно до нормативної бази (ст. 292 ПКУ) в ролі бази оподаткування, що застосовується до платників єдиного податку, виступає дохід. До доходу відносять будь-який дохід, з урахування доходу, який приносять представництва, філії або відділення, а також отримані протягом звітного податкового періоду доходи в грошовій, матеріальній або не матеріальній формі. Дане питання детально описане в ПКУ.

Суб'єкт малого підприємництва, платник єдиного податку має самостійно або за допомогою бухгалтера визначати суми податку, що належать до перерахування у відповідні державні фонди згідно з вимогами законодавчих актів та встановленої нормативної бази, що регулюють процес оподаткування єдиним податком. Слід сказати, що підходи до визначення доходу в практиці бухгалтерського обліку відрізняються від податкового. Це викликано різними вимогами нормативної бази.

© Пуніна А. М,, 2020

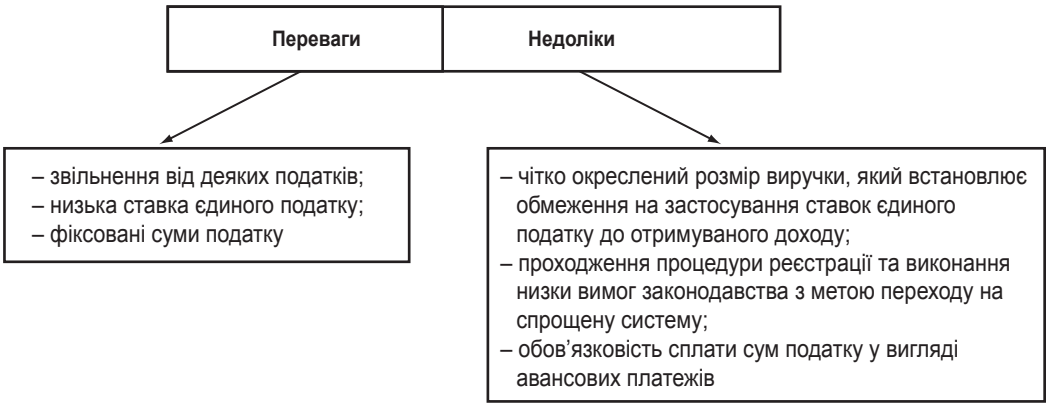

Рис. 1. **Переваги та недоліки системи єдиного податку**

Згідно з П(С)БО) 15 «Дохід» для визначення доходу у фінансовому обліку правильно буде застосувати метод «визнання доходів», коли ж для податкового використовується «касовий метод». Саме тому можуть виникати невпевненості у тому, чи відносити суми доходу до бази оподаткування. Так, у табл. 1 наведено види доходу, які підлягають або не підлягають зарахуванню до бази оподаткування платників єдиного податку.

Таблиця 1

Дохід платників єдиного податку

Суми доходу, що є базою для справляння податку	Суми доходу, що не є базою для справляння податку
– грошові кошти, виручені від реалізації товарів, послуг; – вартість товарів і послуг, що були отриманні безкоштовно; – аванси передоплати кредиторська заборгованість з вичерпаним терміном позовної давності (для платників ПДВ 3 групи єдиного податку); – агентські винагороди	– роялті, дивіденди; – страхові виплати; – доходи отримані від продажу майна, що належав ФОП; – суми відшкодування ПДВ; – фінансова допомога, повернута до кінця календарного року; – кредити; – аванси, передоплати за повернутий товар; – цільові кошти з державних фондів; – компенсації, призначені судом; – переплати по податках; – суми єдиного соціального внеску; – статутний капітал

Засади для визначення об'єкта оподаткування – доходу, єдиним податком, визначаються згідно зі ст. 292 ПКУ [4]. Проте цей документ не дає вичерпної відповіді на певні запитання, тому буде доцільно розглянути табл. 2.

Особливості виникнення доходу у фінансовому обліку та обліку за спрощеною системою оподаткування, в якій висвітлено специфіку виникнення доходу в рамках правил бухгалтерського обліку та спрощеної системи оподаткування.

Таблиця 2

Особливості виникнення доходу у фінансовому обліку та обліку за спрощеною системою оподаткування

Операція	Фінансовий облік	Облік за спрощеною системою оподаткування
1	2	3
Переоцінка фінансових інвестицій	Збільшення балансової вартості фінансових інвестицій не тільки на суму частки прибутку підприємства, в якому платник єдиного податку є засновником чи учасником, але й на суму, на яку збільшилася частка платника єдиного податку в капіталі такого підприємства	При застосуванні спрощеної системи оподаткування необхідність включати до суми доходів збільшення балансової вартості фінансових інвестицій відсутня згідно зі ст. 292 ПКУ

Закінчення табл. 2

1	2	3
Списана кредиторська заборгованість	Переходить до складу та обліковується як дохід, за умови, що на дату складання балансу таке зобов'язання не підлягає погашенню згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання»	Згідно з нормами податкового обліку суми кредиторської заборгованості, за якими минув строк позикової давності, переходять до складу доходів платників єдиного податку, що належать до третьої групи та сплачують податок за ставкою 3 % + ПДВ
Переоцінка основних засобів	Згідно з правилами, установленими нормативною базою, сума коштів, що виникає в наслідок дооцінки основних засобів мусить бути відображена у складі сукупного доходу. Сума дооцінки основного засобу може бути виключена зі складу нерозподіленого прибутку за умови, що такий основний засіб вибуває та не обліковується на балансі підприємства	Підприємці і юридичні особи платники єдиного податку не повинні відображати суми дооцінки згідно з правилами бухгалтерського обліку у своїй декларації. Згідно з П(С)БО 25 суб'єкту малого підприємництва дозволяється обліковувати необоротні активи без урахування їх переоцінки

Підприємці і юридичні особи, платники єдиного податку, здебільшого визначають свій дохід для нарахування податкових зобов'язань у розріз до правил бухгалтерського обліку. Проте існує ймовірність того, що суми доходу, визначені за методами бухгалтерського і податкового обліку, можуть збігатися. Такий результат можливий за умови, що події з реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та момент їх оплати відбувається в одному звітному періоді (місяці чи кварталі) [5].

На основі наведеної інформації можна зробити висновок, що для створення нормального здорового середовища у сфері бізнесу нашій державі необхідно вивчати та реалізовувати більш досконалі механізми та податкове навантаження із справляння єдиного та інших податків в системі оподаткування суб'єктів малого бізнесу. Потрібно розуміти, що для підтримки малого та середнього підприємництва є важливою узгодженість між державною політикою та системою контролю проміжних і кінцевих результатів, мінімальне втручання органів влади в їх діяльність.

Дотримання вказаних вимог допоможе усунути ряд проблем, що виникають у спрощеній системі оподаткування, сприятиме надходженням до бюджету та розвитку малого підприємництва в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Фартушняк О. В.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.19.2020 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **2.** Державна фіскальна служба України. URL: http://sfs.gov.ua/. **3.** Михальчинець Г. Т. Оподаткування малого бізнесу як напрям розвитку підприємництва в Україні. *Молодий вчений.* 2014. № 11 (14). С. 79–83. **4.** Податковий кодекс України. Розділ XIV. спеціальні податкові режими. Глава 1. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності. URL: https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/1363.html. **5.** Єдиний податок. Розділ 3. Доходи платника єдиного податку третьої групи. *Вісник.* 2017. № 12/Д (14).

ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПРИЗНАЧЕННЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗМІСТ

УДК 657.4.012.2

Романадзе І. Д.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність плану рахунків бухгалтерського обліку. Досліджено його призначення. Також охарактеризовано зміст і структуру плану рахунків бухгалтерського обліку, наведено шляхи удосконалення процедури його використання.*

Ключові слова: *рахунок, план рахунків, організація бухгалтерського обліку, державне регулювання, шляхи вдосконалення організації обліку, аналітичний і синтетичний облік.*

Аннотация. *Определена сущность плана счетов бухгалтерского учета. Исследовано его назначение. Также охарактеризованы содержание и структура плана счетов бухгалтерского учета, приведены пути совершенствования его использования.*

Ключевые слова: *счет, план счетов, организация бухгалтерского учета, государственное регулирование, пути совершенствования организации учета, аналитический и синтетический учет.*

Annotation. *This article defines the essence of the chart of accounts. Research of its purpose. The content and structure of the chart of accounts are also described, the ways to improve its use are given.*

Keywords: *account, chart of accounts, organization of accounting, state regulation, ways to improve the organization of accounting, analytical and synthetic accounting.*

Постановка проблеми. Центральне місце в побудові бухгалтерського обліку, організації всього облікового процесу займає план рахунків. Адже саме ним визначаються основні методологічні рішення з ведення обліку, забезпечення однаковості відображення відповідних операцій і процесів, нагромадження облікової інформації, необхідної для систематичного контролю, складання звітності та проведення економічного аналізу. План рахунків є директивним документом, обов`язковим для всіх підприємств, державних установ й організацій. В основу побудови плану рахунків покладено їх класифікацію за економічним змістом з урахуванням ролі обліковуваних ресурсів, характеру їхньої участі в кругообігу засобів та особливостей відповідних господарських процесів.

Проблеми організації обліку були предметом дослідження багатьох учених, але найбільший внесок у їх вирішення зробили Безруких П. С., Завгородній В. П., Кузьмінський А. М., Литвин Ю. Я., Свірко С. В., Сопко В. В., Бутинець Ф. Ф. [1], Шмигель А. Д., Палій В. Ф. [2], Л. Кіндрацька [3], Кузнєцова С. А. [4], Герасименко С. С. [5], Єпіфанов А. О. [5], Островерха Р. Е. [6]. Цим питанням займались такі вчені-економісти: Ф. Ф. Бутинець, В. А. Дерій, В. А. Пушкар, М. С. Огородник. Проте не всі питання щодо особливостей Плану рахунків бухгалтерського обліку визначені.

Метою статті є дослідження сутності плану рахунків бухгалтерського обліку, його призначення та змісту.

Рахунки є важливим джерелом потрібної інформації для оперативного керівництва і контролю за станом і рухом засобів господарства, наявністю і змінами джерел фінансування та їх результатами. Для повного відображення бухгалтерським обліком необхідних показників потрібна заздалегідь визначена система рахунків для відображення господарських операцій. З цією метою і складають план рахунків.

План рахунків – це систематизований перелік рахунків, який визначає організацію всієї системи поточного бухгалтерського обліку на підприємствах, в організаціях та установах. Зміна кількості, змісту і призначення рахунків зумовлює зміну плану рахунків [6].

План рахунків є важливим нормативним документом для всіх підприємств, установ і організації. На рахунках бухгалтерського обліку накопичуються дані про стан і зміни складу майна установи, наявність і зміни джерел його утворення, а також про результати виконання кошторису доходів і видатків.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996–XIV порядок ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах регулюється Державною казначейською службою України. На цій підставі Казначейство розробило і затвердило «План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ» та 23 «Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ»

© Романадзе І. Д., 2020

від 10.12.1999 р. № 114, які діють з наступними змінами та доповненнями до цих документів [9]. План рахунків відіграє важливу роль в створенні і організації обліку та контролю на робочому місці. Вони встановили систему науково обґрунтованіих взаємопов'язаних синтетичних угруповань, відповідно до якого рахунку з'явилися товари для будинку, джерела їх формування та бізнес-процесів дозволили отримати однорідний економічні показники підприємств і організацій по галузях економіки [5]. З проголошенням незалежності України розпочався корінний перелом у його економічному житті. Поточна схема рахунків України орієнтована, в першу чергу, на інтереси інвесторів, а не державні фінансові органи, її структура орієнтована на елементи фінансової звітності, як це визначено міжнародним співтовариством як основа для фінансового аналізу [4].

Таблиця 1

Характеристика Плану рахунків бухгалтерського обліку

Показники	Діючий План рахунків
Групування рахунків	3 розділи, 10 класів, 0-й клас – позабалансові рахунки
Нумерація синтетичних рахунків	Балансові та позабалансові рахунки – 2 цифри
Субрахунки	Більшість субрахунків до кожного рахунку законодавчо затверджені
Нумерація синтетичних субрахунків	Затверджені номери з трьох цифр
Аналітичні рахунки	Відкриваються підприємством самостійно. Номери повинні починатися з номера відповідного рахунку / субрахунку

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку – це групування рахунків бухгалтерського обліку за певними ознаками і встановлення загальних властивостей різних груп рахунків з метою їх вивчення і правильного застосування. Багаточисленність і різноманітність об'єктів бухгалтерського обліку викликає необхідність застосування значної кількості різних рахунків. Для правильного їх використання необхідно знати призначення кожного рахунка, його структуру і економічний зміст, тобто знати, які об'єкти враховуються на цьому рахунку і які при цьому виходять показники, характер оборотів і сальдо, значення рахунку для контролю за господарсько-фінансовою діяльністю, у визначенні собівартості продукції, у виявленні фінансових результатів тощо.

Кожен рахунок бухгалтерського обліку має багато відмінних ознак. Проте є і загальні характерні ознаки певної групи рахунків, що дає можливість здійснити їх класифікацію. Найбільш істотними ознаками, за якими здійснюється класифікація рахунків, є: отримання показників про засоби або про джерела утворення засобів; ступінь деталізації одержуваних показників; відношення рахунків до бухгалтерського балансу; призначення і структура рахунків [10].

Структура та перелік рахунків плану побудовані за модульним принципом, що забезпечує послідовне спрощення або ускладнення бухгалтерського обліку шляхом додавання або вилучення окремих модулів. План рахунків можна розглядати як сукупність бухгалтерських модулів, які можуть інтегруватися і функціонувати самостійно: балансовий, витрати-доходи-результати, позабалансовий. Кожен модуль складається з окремих класів рахунків.

Структурно план рахунків має три розділи: 1) рахунки балансу; 2) рахунки звіту про фінансові результати та 3) позабалансові рахунки. Класифікація рахунків за призначенням та структурою доповнює економічну класифікацію і призначена для отримання інформації про формування та використання майна організації та джерела його утворення.

Плани рахунків будуються здебільшого за модульним принципом, що забезпечує послідовне спрощення або ускладнення бухгалтерського обліку шляхом додавання або вилучення окремих модулів. У цьому випадку бухгалтерський модуль – це функціонально завершений вузол Плану рахунків, що забезпечує бухгалтерський облік і визначення фінансового результату підприємства незалежно від його організаційно-правових форм. Отже, у методологічному аспекті План рахунків можна розглядати як сукупність бухгалтерських модулів, які можуть інтегруватися і функціонувати самостійно: балансовий, витрати – доходи – результати, позабалансовий. Кожен модуль складається з окремих класів рахунків [11].

Національні плани рахунків бухгалтерського обліку країн ЄС визначають облік, передусім функцію управління і джерело інформації прийняття рішень. Вони базуються на міжнародних і національних стандартах, і навіть юридичних законах [7].

Реформування системи обліку на різних етапах його розвитку було пов’язано з різними причинами (наприклад, із необхідністю зміни форм рахівництва, форми організації обліку, прийняття Планів рахунків, П(С)БО) та НП(С)БО тощо).

Дослідження причин, результатів висвітлювались у фаховій літературі. Так, меморіальноордерна форма обліку, елементи якої і досі присутні в обліку окремих установ (бюджетних, банках), у 50-х роках минулого століття була замінена на журнально-ордерну форму. У дискусії «за чи проти» брали участь як вітчизняні вчені (А. Кузьмінський, М. Білуха, Б. Валуєв), так і закордонні фахівці (Я. Соколов, Н. Богородський). Журнально-ордерна форма завершувала багатовіковий етап розвитку форм обліку з ручної реєстрації даних, але регістри журнальної форми і тепер, в останньому варіанті, використовуються на підприємствах малого бізнесу [8].

Другим етапом реформування обліку можна вважати використання таблично-перфокарткової форми обліку з 1981 р., орієнтованої на перфорацію інформації. Обліковим документом стала табуляграма. Але така форма була технічно складною, трудомісткою та вимагала великих площ.

Перехід до таблично-автоматизованої форми давав можливість забезпечити надходження інформації в автоматизованому режимі, але теж мав недоліки, такі як віддаленість техніки від бухгалтерського апарату; висока вартість носіїв і великі витрати на їх використання. Бухгалтер стає безпосереднім учасником технологічного процесу автоматизованої обробки даних (АРМ) із використанням різних бухгалтерських програм.

Не менш цікавим було обговорення необхідності заміни децентралізованої форми організації обліку централізованою. Концепцію та керівництво втіленням у практику взяв на себе П. С. Безруких. Галузеві централізовані бухгалтерії, наприклад для торгівлі, розробляв С. М. Капелюш.

Дотепер продовжують використовувати елементи децентралізованої і централізованої організації обліку бюджетні установи. Із прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємство самостійно обирає форми ведення бухгалтерського обліку, такі як введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства [10].

Зміни в організації обліку супроводжувалися переглядом Планів рахунків та інструкцій до їх використання. В історії обліку були часи, коли Плани рахунків бухгалтерського обліку використовували окремо для промислових підприємств, казначейства, банку, сільськогосподарських підприємств, торгівлі. Об'єднання промислових переробних підприємств з аграрними виробниками та реалізація їхньої продукції (товарів) через торговельні підприємства сприяли на той час не тільки рішенню Продовольчої програми країни, а і злиттю Планів обліку – «промислового», «сільського» та «торговельного».

Дотепер, зі змінами та доповненнями, він чинний. Але зараз, як і раніше, окремо існують такі Плани рахунків та Інструкції до їх застосування, як: план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій [2]; план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [3]; план рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, розроблений Департаментом податкової, митної політики та методології бухгалтерського обліку [5]; план рахунків бухгалтерського обліку банків України, розроблений Департаментом бухгалтерського обліку НБУ [6].

Висновки. Отже, план рахунків надає змогу здійснювати детальний і повний облік усіх банківських операцій, а також своєчасно надавати детальну, достовірну і змістовну інформацію керівництву банку, існуючим чи потенційним акціонерам і діловим партнерам, Національному банку України, податковим, статистичним відомствам та іншим користувачам.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир : Рута, 2013. 592 с. **2.** Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учёта: современные проблемы. М. : Бухгалтерский учёт, 2007. 88 с. **3.** Кіндрацька Л. Теорія бухгалтерського обліку: сучасні реалії оновлення. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2018. № 12. С. 30. **4.** Кузнєцова С. А. Технологія організації бухгалтерського обліку із урахуванням специфіки суб'єктів господарювання. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2018. № 6. С. 29–33. **5.** Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення : монографія / за ред. С. С. Герасименка, А. О. Єпіфанова ; [С. С. Герасименко, А. О. Єпіфанов, М. Д. Корінько та ін.]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 162 с. **6.** Островерха Р. Е. Шляхи удосконалення організації облікового процесу. *Сталий розвиток економіки.* 2010. № 1. С. 178. **7.** Павликівська О. Проблеми організації бухгалтерського обліку в єдиному інформаційному просторі підприємства

// Матеріали науково-практичної конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (м. Тернопіль, 18 травня 2011 року). Тернопіль : ТНТУ, 2011. С. 39– 40. **8.** Бєлоконь О. Проблеми вибору ефективної форми ведення бухгалтерського обліку // Матеріали І Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції 20–22 січня 2010 року: Актуальні питання сучасної економіки. Частина 3.: Розділ 3. Актуальні питання становлення бухгалтерського обліку в Україні. **9.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14. **10.** Гаджа Т. В. Деякі проблемні питання регулювання бухгалтерського обліку в Україні. URL: www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/7_79835.doc.htm. **11.** Рябінкіна Т. С. Уніфікація бухгалтерського обліку в бюджетних установах. URL: www.confcontact.com/apl/3_Ryabinkina.htm.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 331.005.95/.96

Романцов А. Г.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено вплив факторів кар'єрного зростання працівників підприємства. Проведено аналіз наявних факторів кар'єри та визначено ті фактори, які здійснюють на неї найбільший вплив.*

Ключові слова: *кар'єра, кар'єрне зростання, фактори кар'єрного зростання працівників підприємства.*

Аннотация. *Исследовано влияние факторов карьерного роста работников предприятия. Проведен анализ существующих факторов карьеры, и определены те факторы, которые оказывают на нее наибольшее влияние.*

Ключевые слова: *карьера, карьерный рост, факторы карьерного роста работников предприятия.*

Annotation. *This article is aimed at investigating the impact of career factors of employees of the company. The article analyzes existing career factors and identifies those factors that have the greatest impact.*

Keywords: *career, career growth, career factors of company employees.*

В умовах динамічних інноваційних перетворень в Україні, загострення ринкової конкуренції і глобалізації економічних процесів персонал виступає важливим фактором підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності сучасних промислових підприємств. Такі перетворення спонукають до використання нових підходів до управління персоналом, які можуть забезпечити стабільний розвиток підприємства.

У системі цих змін усе більш важливе місце займає кар'єрне зростання, яке дозволяє підприємству більш повно розкривати та використовувати потенціал працівників, а персоналу – задовольнити широкий спектр потреб. Тому на сьогодні досить актуально постала проблема у дослідженні факторів кар'єрного зростання персоналу підприємства.

© Романцов А. Г., 2020

Вивченням і дослідженням факторів, які впливають на розвиток кар'єри, займається досить велика кількість науковців і вчених: В. Гриньова, М. Ведерніков, В. Савєльєва, О. Єськов, О. Касьянік, М. Барановська, В. Панюков. Незважаючи на значні дослідження, багато аспектів кар'єри залишаються ще не досліджені.

Метою статті є аналіз наявних факторів кар'єрного зростання та визначення тих факторів, які здійснюють найбільший вплив.

Під факторами кар'єри слід розуміти найбільш істотні обставини, що виступають як рушійні сили, причини процесу трудового переміщення.

Первісною умовою для розвитку кар'єри була наявність власності (на працю, на засоби виробництва).

Дуже цікавим є перелік та взаємозв'язок факторів, що впливають на кар'єрне зростання, який пропонують Савельєва В. та Єськов О. [2]. На їхню думку, на кар'єрне зростання справляють вплив такі фактори, як: станове походження, розмір земельних володінь, спадковий статус, близькість до високопоставлених осіб, наявність власності, набутий статус, стаж роботи, освіта, досвід, відповідність ділових якостей вимогам часу, наявність орденів та професіоналізм.

Але на сьогодні не можна погодитися з авторами, що всі ці фактори та їх взаємозалежність мають право на існування. Такі фактори, як станове походження, розмір земельних володінь, наявність орденів, взагалі не властиві кар'єрі, тим більше кар'єрному зростанню сучасної людини. Тому погодитися з переліком факторів, який пропонують В. Савельєва та О. Єськов, неможливо.

У своїх дослідженнях Панюков В. об'єднує фактори кар'єрного зростання в чотири групи [3]:

- соціально-професійні (загальні і спеціальні знання, кваліфікація, виробничі успіхи, професійні здібності);
- особисті (працездатність, трудова й соціальна активність, орієнтації та установки, соціально-психологічні якості);
- випадкові (вдалий збіг обставин, походження, добрі стосунки з керівництвом);
- демографічні (стать, вік, природні здібності тощо).

Касьянік О. та Барановська М. поділяють фактори, що впливають на кар'єрне зростання, на зовнішні (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні). До внутрішніх (суб'єктивних) факторів вони відносять: професійне самовизначення; захопленість своєю професією (присвячення себе улюбленій справі); впевненість у собі; стратегічне мислення; здатність ніколи не задаватися; вміння встановлювати контакти і конструктивно взаємодіяти з іншими людьми (висока комунікативна компетентність); уміння працювати в команді; вміння розставляти пріоритети у своїй професійній діяльності; широка сфера інтересів; ініціативність, заповзятливість; здатність йти на ризик; прагнення до успіху у всьому; наявність лідерських якостей. До зовнішніх (об'єктивних) факторів автори зараховують: постійне професійне самовдосконалення (безперервне здобуття освіти, самоосвіта); підтримка сім'ї; везіння; відповідність сфери зайнятості запитам суспільства [4].

В дослідженні Досунми А. та Дичаби М. [1], яке було проведено в Південній Африці, науковцями було виявлено, що в результаті інтерв'ю та анкетування працівників ключову роль в кар'єрному зростанні відгравав доступ до формального і неформально навчання. Результати виявили зв'язок між безперервним навчанням і професійним зростанням працівників, тим самим демонструючи, що чим більше можливостей брати участь у навчанні, тим більша вірогідність того, що кар'єра працівників розвиватиметься.

В табл. 1 відображено, як безперервне навчання сприяло кар'єрному зростанню працівників [1].

Таблиця 1

Безперервне навчання та кар'єрне зростання респондентів

Безперервне навчання	Частота	Відсоток
Так	127	95,49
Ні	4	3,01
Немає відповіді	2	1,50
Загальна кількість	133	100

Отже, безперервне навчання сприяє прогресу в кар'єрі працівників. Більшість (95,49 %) працівників вважають, що навчання збільшує їхні можливості в кар'єрному зростанні. Це показує, що доступ до навчання у будь-якій його формі позитивно відобразиться на розвитку кар'єри.

Будь-який процес здійснюється під впливом не тільки рушійних сил, що сприяють йому, але й гальмуючих сил, що уповільнюють розвиток процесу, зміни напрямів та ін. Так відбувається і з кар'єрним зростанням. Тобто існують певні фактори, що перешкоджають йому.

Касьянік О. та Барановська М. поділяють фактори, що перешкоджають розвитку кар'єри, на внутрішні (суб'єктивні) та зовнішні (об'єктивні). До внутрішніх (суб'єктивних) факторів вони відносять: відсутність мети; відсутність професійного досвіду; невпевненість у собі; відсутність освіти; схильність впадати в депресії; невміння планувати свій час; відсутність здібностей у відповідній професійній сфері (неправильний вибір професії); відсутність уміння встановлювати контакти і конструктивно взаємодіяти з іншими людьми (низька комунікативна компетентність); відсутність уміння працювати в команді. До зовнішніх (об'єктивних) факторів зараховують: відсутність підтримки, корисних контактів і зв'язків; несприятлива політична ситуація; перенасиченість ринку праці кадрами [4].

В дослідженні Досунми А. та Дичаби М.[1] були виділені особисті перешкоди працівників, які заважали їх кар'єрному зростанню.

У табл. 2 відображені взаємозалежність особистих бар'єрів, які негативно впливають на кар'єрне зростання респондентів.

Таблиця 2

Особисті перешкоди, які впливають на кар'єрне зростання респондентів

Особисті перешкоди	Частота	Відсоток
Відсутність кар'єрних прагнень	46	34,59
Нестача освіти	22	16,54
Низька самооцінка	46	34,59
Стиль керівництва	15	11,28
Немає відповіді	4	3,00
Загальна кількість	133	100

Отже, табл. 2 відображає, що деякі респонденти (34,59 %) вважають, що відсутність кар'єрних прагнень вплинуло на їх кар'єрне зростання і це є основною перешкодою. Достатня кількість працівників вказало на відсутність освіти (16,54 %), як на основну причину того, що заважає їхньому кар'єрному зростанню. Цей висновок вказує на необхідність перенавчання та перекваліфікації працівників для того, щоб вони мали впевненість в своєму подальшому кар'єрному зростанні. Стиль керівництва (11,28 %) також згадується як одна з перешкод, яка впливає на кар'єрний розвиток працівників.

Аналіз і узагальнення наявних факторів, які впливають на кар'єрне зростання та гальмують його, показав, що самий загальний підхід – виділення об'єктивних (зовнішніх) та суб'єктивних (внутрішніх) факторів. До об'єктивних (зовнішніх) факторів відносять можливості, що представляються суспільством, або відсутність їх. До суб'єктивних (внутрішніх) – пов'язаних з обставинами життя конкретного індивіда – його здібності, трудовий потенціал, риси вдачі тощо.

За результатами дослідження можна говорити про те що, кожен з факторів по-різному впливає на кар'єру працівників. Тому потрібно посилювати вплив факторів, які сприяють кар'єрному зростанню і водночас зменшувати вплив факторів, які його гальмують. Таким чином, підприємство буде конкурентоспроможним і буде розвиватися в подальшому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Томах В. В.

Література: 1. Dosunmu A. G., Dichaba M. Access to higher education and career advancement in the South African work environment. *South African Journal of Higher Education.* 2019. **2.** Савельєва В. С., Єськов О. Л. Управління діловою кар'єрою : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 176 с. **3.** Ведерніков М. Д., Літинська В. А. Аналіз факторів та цінностей, які впливають на кар'єру працівників підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2009. № 4. С. 59–61. **4.** Гриньова В. М., Новікова М. М., Небилиця О. А. Управління кар'єрним зростанням персоналу підприємства : монографія. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2013. 180 с.

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ І ПОНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

УДК 338.2

Свиридов Я. О.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено теоретичний аналіз основ та поняття стратегічного планування підприємства, розглянуто погляди різних авторів на стратегічне планування.*

Ключові слова: *підприємство, стратегічне планування, стратегія.*

Аннотация. *Проведен теоретический анализ основ и понятия стратегического планирования предприятия, рассмотрены взгляды различных авторов на стратегическое планирование.*

Ключевые слова: *предприятие, стратегическое планирование, стратегия.*

Annotation. *The article provides a theoretical analysis of the basics and concepts of strategic enterprise planning, examines the views of different authors on strategic planning.*

Keywords: *enterprise, strategic planning, strategy.*

Особливе місце в плановій організації діяльності фірми займає перспективний, стратегічний план, що є однією з основних функцій управління і представляє процес визначення цілей створення організації, а також шляхів їхнього досягнення Стратегічне планування формує основу для всіх управлінських рішень. Функції організації, мотивації і контролю менеджменту орієнтовані на розробку і реалізацію стратегічних планів.

Динамічний процес стратегічного планування є тією парасолькою, під якою укриваються всі управлінські функції. Не використовуючи переваг стратегічного планування, фірма й окремі її співробітники будуть позбавлені реального способу оцінки цілей і напряму розвитку підприємства. Процес стратегічного планування забезпечує основу для управління колективом фірм. Можна зазначити, що стратегічне планування стає дедалі більш актуальним і для українських підприємств, що вступають у жорстку конкуренцію як між собою, так і з іноземними компаніями.

Теоретичним ii методологічним аспектам стратегічного планування присвячено багато спеціальних досліджень. Значний внесок у розв'язання проблеми стратегічного планування зробили відомі науковці: Д. Акер, І. Ансофф, У. Кінг, Д. Кліланд, Г. Мінцберг, А. Томпсон, А. Стрікленд, В. Винокуров, О. Віханський, В. Герасимчук, М. Круглов, П. Забєлін, А. Ільїн та ін.

Мета статті – провести теоретичний аналіз основ та поняття стратегічного планування підприємства.

Розробка програми діяльності фірми є першим етапом стратегічного планування, ще представляє управлінську діяльність зі створення і підтримки стратегічної відповідності між цілями фірми, її потенційними можливостями і шансами в сфері маркетингу.

Сучасні теоретичні розробки у сфері державного стратегічного планування беруть свої витоки з теорії стратегічного планування у сфері корпоративного менеджменту, засновником якої вважається економіст російського походження І. Ансофф. Ця теорія була розвинута і доповнена рядом інших науковців, таких як А. Акер, Р. Акофф, Р. Бранденбург, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, Б .Карлоф, У. Кінг, Д. Кліланд, Дж. Куінн, Г. Мінцберг, Дж. Стейнер, Д. Хассі, Н. Федоров.

Серед вітчизняних учених великий внесок у розвиток стратегічного планування зробили О. Машков, В. Горбулін, Н. Нижник, Ю. Шаров, В. Віханський, В. Тертичка, Я. Жаліло, О. Труханта й ін. У працях цих науковців наводиться чимало різних визначень стратегічного планування, які розкривають ті чи інші його важливі аспекти й особливості. Проте більшості визначень притаманна плутанина при використанні низки ключових термінів.

Розбіжність наукових поглядів спостерігається й щодо питання визначення терміна стратегічного плану/програми. Іноді в науковій та навчальній літературі замість терміна «план» використовується термін «програма». Деякі дослідники проводять чітку межу між стратегічним планом і програмою. До основних відмінностей, за якими розрізняють стратегічний план та програму, деякі автори відносять спрямованість програми на реалізацію однієї мети та відображення в програмі розвитку одного з аспектів життєдіяльності підприємства; на відміну від програми, стратегічний план координує діяльність підприємства впродовж тривалого часу.

© Свиридов Я. О., 2020

Проте більшість науковців все ж не виділяють принципових відмінностей між планом та програмою. Так, у В. А. Агафонова термін «програма» трактується як потребуюча певних ресурсів сукупність заходів, які здійснюються для реалізації стратегій та цілей підприємства та збалансовані за терміном та виконавцями, що за суттю відповідає поняттю «стратегічний план».

Як свідчить зарубіжний досвід, структура стратегічного плану кожного підприємства є оригінальною.

Деякі автори, зокрема А. І. Ільїн, Л. С. Бляхман [5], представляють структуру стратегічного плану як загальноприйняту, типову для багатьох зарубіжних фірм. Так, у А. І. Ільїна в основу структури стратегічного плану покладено принцип виділення об'єктів та напрямків стратегічного розвитку підприємства, а в Л. С. Бляхмана структура стратегічного плану ґрунтується на підході, що передбачає виділення проблем та їх розв'язання.

Узагальнюючи позиції науковців щодо поняття «стратегічний план», вважаємо за доцільне для побудови стратегічного плану використовувати принцип послідовного відображення результатів кожного етапу процесу стратегічного планування.

Для з'ясування сутності стратегічного планування розглянемо поняття «план». Багато науковців не відокремлюють планування від менеджменту, стверджуючи, що, як планування, так і менеджмент (управління) – це по суті одне й те саме: прийняття рішень щодо майбутньої діяльності фірми; Ф. Денісон [10] зазначав, що «майже будь-яку роботу, щоб її взагалі зробити, треба спланувати, принаймні інформаційно і на кілька хвилин наперед» [1, с. 56]. На думку інших науковців, планування – це отримання контролю над майбутнім; не тільки розмірковування щодо перспективи, а й активні, спрямовані на нього дії [2, с. 43].

Р. Акофф вважає, що планування – це розроблення бажаного майбутнього, а також способів, якими його можна було б реалізувати [3, с. 1], а Н. Снайдер визначав планування як діяльність, що стосується завчасного визначення того, які дії та/або людські й фізичні ресурси потрібні для досягнення цілі; вона охоплює визначення альтернативи, аналіз кожної з них і вибір найкращих [4, с. 73]. Г. Мінцберг зазначає, що аналогічно цьому в певних джерелах державного сектору термін «планування» використовувався як синонім «прийняття рішень» і «проєктний менеджмент» [5, с. 9].

На думку І. Ансоффа [3], вибір стратегії та формування політики насамперед є процесом прийняття рішення: по-перше, це встановлення цілей, після чого із застосуванням серії аналітичних методів визначаються альтернативи та (знову-таки за допомогою аналітичних методів) здійснюється вибір між ними [6, с. 8]. Своєю чергою, Г. Мінцберг критикує таке визначення, вказуючи на те, що описаний І. Ансоффом спосіб вироблення стратегії далеко не єдиний: «Далекозорі лідери також інтегрують рішення, але вони роблять це неформально або інтуїтивно». Проте планування та інтуїтивні рішення менеджерів є речами протилежними. Отже, сам факт прийняття рішення ще не означає, що в цьому раз і було застосовано планування [5, с. 11].

Постає логічне запитання: в чому ж тоді відмінність між менеджментом і плануванням?

Г. Мінцберг [11] вважає, що планування відрізняється від інших видів прийняття рішень формалізацією процесу. «Планування – це формалізована процедура, спрямована на отримання чітко визначеного результату, яка має форму інтегрованої системи рішень. Те, чим найбільше приваблює поняття планування, що є характерною рисою та відрізняє його методи від інших процесів, – це наголос на формалізації та систематизації явища, до якого застосовується планування».

У цьому разі формалізація, за Г. Мінцбергом [11], означає:

- розкладання на компоненти;
- їх чітке формулювання;
- формалізацію процесів прийняття рішень та їх інтегрування в організаціях [5, с. 11].

Отже, можна зробити висновок, що планування, так само, як і менеджмент, за своєю суттю є процесом прийняття рішень щодо майбутньої діяльності організації, але відмінність між ними полягає в тому, що планування – це формалізований і системний процес прийняття управлінських рішень, що є його відмінною і ключовою ознакою.

У наведених вище цитатах І. Ансоффа [6, с. 8] та Г. Мінцберга [5, с. 9] поняття «стратегія» вживається як синонім до поняття «план». Виникає запитання: чи ідентичні поняття планування і стратегія, і наскільки коректним є таке вживання?

Практика вживати слово «стратегія», коли йдеться про планування, навпаки, поширена в науковій літературі. Це пов'язано з тим, що саму стратегію часто визначають як план дій.

Стратегія – генеральний план дій, який визначає пріоритети стратегічних завдань, ресурси і послідовність кроків щодо досягнення стратегічних цілей [7, с. 133].

Стратегія – це план, що інтегрує в деяке узгоджене ціле такі компоненти: головні цілі організації; політику (цінності, філософію, ідеологію); застосовувані дії [8, с. 20].

Стратегія – це комплексний план діяльності підприємства, який розробляється на основі творчого науково обґрунтованого підходу і призначається для досягнення довгострокових глобальних цілей підприємства [9, с. 9].

Проте трапляються й інші визначення стратегії як моделі взаємодії організації із зовнішнім середовищем або набору чи системи певних принципів та правил. Наприклад, П. Дойль пов'язує стратегію із виробленням певної моделі поведінки. Він наголошує на тому, що стратегічне планування концентрує увагу організації (компанії, фірми) на її ринкових можливостях, її основне завдання – пошук шляхів їх реалізації за допомогою використання «стратегічних вікон» або, інакше кажучи, зміни парадигм (грец. paradigma – зразок, модель), тобто зміни концепції, моделі поведінки [10]. Такої самої думки щодо стратегії дотримується І. Ансофф, визначаючи її, передусім, як «певний набір правил для прийняття довгострокових рішень» [11, с. 46].

Не розрізняючи поняття «план» і «стратегія», Г. Мінцберг, однак, робить акцент на існуванні суперечностей у визначеннях і в розумінні поняття «стратегія», звертаючи увагу на те, що на запитання «що таке стратегія?» будь-хто з планувальників дасть відповідь:

«Стратегія – це план або щось на кшталт цього: напрямок, вектор чи курс майбутніх дій, шлях звідси туди і таке інше, а потім запитайте цю ж людину про стратегію, яку використовують конкуренти або їхня фірма, і виявиться, що стратегія – це одне з тих слів, якому ми неодмінно приписуємо одне значення, а використовуємо в іншому: стратегія – це також модель, певна послідовність подій у часі» [5, с. 20].

Г. Мінцберг вважає, що ці обидва визначення стратегії заслуговують на увагу. На його думку, вони пов'язані з існуванням двох видів стратегій: перший вид стратегії – це плани майбутніх дій, а другий – це модель дій, яка базується на минулому досвіді. Г. Мінцберг називає перший підхід «задуманою стратегією», а другий – «реалізованою стратегією» [5, с. 21]. Проте таке визначення лише вносить плутанину, оскільки в ньому пропонується позначати одним і тим самим словом два суттєво відмінних поняття.

Цінність цього визначення в тому, що її автор фактично розділив два поняття: стратегічний план як план майбутніх дій і стратегію як модель дій. У першому випадку йдеться про план певних дій, які мають привести організацію до бажаного результату – пропонуємо називати його стратегічним планом, у другому – про модель дій, набір певних правил і принципів поведінки, використання яких повинне забезпечити організації досягнення бажаних результатів – пропонуємо називати це стратегією.

Можливо, Г. Мінцберг з нами і не погодився б, але цих «два види стратегій» не тільки не виключають одна одну, але взаємопов'язані, особливо тоді, коли йдеться про стратегічне планування. Можна вважати, що стратегічний план – це план реалізації стратегії як певної моделі поведінки фірми, яка має забезпечити їй конкурентні переваги. Цінність стратегії полягає в тому, що вона являє собою модель поведінки, набір принципів і правил, дотримуючись яких підприємство (організація) здатне забезпечити конкурентні переваги та виживання на ринку.

Якісна чи правильно вибрана стратегія не потребує змін залежно від змін зовнішнього середовища, оскільки вона сама собою є необхідною умовою виживання в умовах постійних змін, тоді як стратегічний план як комплекс інтегрованих і взаємопов'язаних у просторі і часі дій повинен постійно коригуватися залежно від зовнішніх обставин і вибраної стратегії.

Отже, стратегія – це модель поведінки, спрямованої на досягнення поставлених цілей, набір правил для пошуку і використання можливостей. Стратегічний план – послідовність певних кроків та дій, інтегрованих у просторі і часі, що приводять до зміни поточного становища на бажане. План не має гнучкості і реалізується тільки за певних зовнішніх умов, стратегія застосовувана в будь-яких ситуаціях. План повинен постійно коригуватися залежно від змін у зовнішньому середовищі, тоді як стратегію потрібно змінювати тільки при внутрішніх змінах (за власним бажанням).

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Вебер Ю., Гельдель Х., Шеффер У. Организация стратегического и оперативного планирования на предприятии. *Проблемы теории и практики управления.* 1998. № 2. С. 105–110. **2.** Годлевский М. Д., Романович Н. Ю. Обобщенная модель стратегического управления предприятием на основе системной оптимизации. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Системний аналіз, управління та інформаційні технології.* 2014. № 61. С. 3–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpisa_2014_61_3. **3.** Квасній Л. Г., Попівняк О. М., Щербан О. Я. Стратегічне і тактичне планування діяльності підприємства як основні складові механізму забезпечення його економічної безпеки. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки.* 2015. № 1. С. 48–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_11. **4.** Корнийчук А. А. Стратегическая диагностика производственного потенциала в системе управления деятельностью предприятия.

Молодий вчений. 2015. № 2 (2). С. 120–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(2)__30. **5.** Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 504 с. **6.** Лебединська О. Ю. Стратегічне планування і визначення стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів. *Управління сучасним містом.* 2003. № 10–12 (12). С. 102–107. **7.** Холява І. П., Олійник А. М., Цьвок Д. Р. Стратегічне планування в управлінні діяльністю підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами*. 2015. № 2. С. 107–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vntux_ctr_2015_2_22.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ З МЕТОЮ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 65.012.23

Сергієнко К. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні та практичні аспекти використання матриці фінансових стратегії Франшона–Романе. Використовуючи матрицю фінансових стратегій, у роботі проаналізовано стратегічне фінансове становище підприємства ПРАТ «АВ InBev Efes». Висвітлено переваги та недоліки методу матричного аналізу та зроблено висновки щодо доцільності його використання.*

Ключові слова: *фінансова стратегія, інструменти стратегічного менеджменту, матричний аналіз, метод Франшона–Романе.*

Аннотация. *Исследованны теоретические и практические аспекты использования матрицы финансовых стратегии Франшона–Романе. Используя матрицу финансовых стратегий, в работе проанализированы стратегическое финансовое положение предприятия ЧАО «АВ InBev Efes». Освещены преимущества и недостатки метода матричного анализа, и сделаны выводы о целесообразности его использования.*

Ключевые слова: *финансовая стратегия, инструменты стратегического менеджмента, матричный анализ, метод Франшона–Романе.*

Annotation. *Theoretical and practical aspects of using the Franchon–Romane financial strategy matrix are studied. Using the matrix of financial strategies, the paper analyzes the strategic financial position of the company PJSC «AB InBev Efes». The advantages and disadvantages of the method of matrix analysis are highlighted and conclusions are made about the feasibility of its use.*

Keywords: *financial strategy, strategic management tools, matrix analysis, Franchon–Romane method.*

На сучасному етапі розвитку перед багатьма підприємствами постає необхідність у стратегічному управлінні фінансовою діяльністю на основі наукової методології передбачення її напрямів і форм, адаптації до загальних цілей розвитку підприємства та нестабільних умов зовнішнього фінансового середовища. Питання розробки та реалізації фінансової стратегії підприємства висвітлено у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: Бланк І. [1], Портер М., Бутиріна В., Ансофф І., Іванюта С. [2].

© Сергієнко К. М., 2020

Матриця фінансових стратегій, розроблена французькими вченими Ж. Франшоном та І. Романе, є одним із найбільш ефективних методичних підходів до визначення стадії фінансового розвитку підприємства та оцінки альтернативних варіантів подальшої зміни його фінансового стану.

Для визначення позиції підприємства у матриці фінансових стратегій необхідно обчислити ключові показники: результат господарської діяльності, результат фінансової діяльності, результат фінансово-господарської діяльності. Результат господарської діяльності (РГД) є сумою коштів, яка залишається у розпорядженні підприємства після фінансування виробничого розвитку. Якщо РГД є додатним, то підприємство забезпечує реалізацію принципу самофінансування свого розвитку, від'ємним – підприємство залучає позикові ресурси для фінансування своїх виробничих потреб, оскільки власних ресурсів для цього не вистачає [3].

Результат фінансової діяльності (РФД) є зміною обсягу заборгованості підприємства, скоригована на обсяг фінансових витрат, дивідендних та податкових виплат. Додатне значення РФД свідчить про залучення додаткових джерел фінансових ресурсів, незважаючи на їх платність, від'ємне – підприємство зменшує обсяг позикових джерел фінансування, знижуючи при цьому ефективність політики щодо формування структури капіталу підприємства [3].

Результат фінансово-господарської діяльності (РФГД) обчислюється як сума результатів господарської та фінансової діяльності підприємства. РФГД дає змогу оцінити обсяг «вільних» грошових коштів підприємства після фінансування ним усіх витрат та виробничого розвитку. Додатне значення РФГД свідчить про наявність у підприємства вільних грошових коштів для фінансування інших напрямів діяльності, від'ємне – про нестачу вільних грошових коштів, що може призвести до ліквідних ускладнень або скорочення можливостей підприємства [4].

На основі значень описаних показників здійснюється позиціонування підприємства у матриці фінансових стратегій Франшона–Романе (табл. 1). Як видно з табл. 1, лінія фінансової рівноваги підприємства проходить по головній діагоналі матриці та є спадною від квадранта 1 до квадранта 3. Тобто найбільш сприятливим для підприємства є його позиціонування у квадранті 1, найменш вигідним – квадрант 3.

Таблиця 1

Матриця фінансових стратегій Франшона-Романе

Значення показника	***РФД* < 0 (гальмування)**	***РФД* → 0 (стабілізація)**	***РФД* > 0 (зростання)**
РГД>0 (повільне зростання)	*РФХД* → 0 «Батько сімейств»	4. *РФХД* > 0 «Рантьє»	6. *РФХД* >> 0 «Материнське товариство»
РГД → *0* (оптимальне зростання)	7. *РФХД* < 0 «Епізодичний дефіцит»	*РФХД* → 0 «Стійка рівновага»	5. *РФХД* > 0 «Атака»
РГД < 0 (форсоване зростання)	9. *РФХД* << 0 «Кризовий стан»	8. *РФХД* < 0 «Дилема»	3. *РФХД* → 0 «Хитка рівновага»

Квадрант 2 займає проміжне становище за обома критеріями, характеризується стійкою фінансовою рівновагою, за таких умов підприємство має найбільшу кількість можливих варіантів зміни фінансового стану, під діагоналлю – зона дефіцитів.

Протягом досліджуваного періоду результат господарської діяльності був від'ємним, що свідчить про неефективну господарську діяльність підприємства. Підприємству не вистачає власних позикових ресурсів для фінансування свої виробничих потреб, тому воно залучає позикові ресурси.

Динаміка результату фінансової діяльності підприємства протягом досліджуваного періоду була негативною, що пояснюється значним обсягом позикових ресурсів та високим рівнем їх вартості. Протягом 2016–2018 рр. посилилася фінансова залежність ПРАТ «АВ InBev Efes» від зовнішніх кредиторів.

Фінансування діяльності здебільшого здійснюється за рахунок короткострокової заборгованості, що пояснюється сферою діяльності підприємства. Такі показники свідчать про нестачу вільних грошових коштів у ПРАТ «АВ InBev Efes», що може призвести до ліквідних ускладнень або скорочення можливостей підприємства. Визначення положення досліджуваного підприємства у матриці Франшона–Романе наведено в табл. 2.

Як видно з табл. 2, протягом 2016–2018 рр. позиція ПРАТ «АВ InBev Efes» у матриці фінансових стратегій відповідала квадранту 8 «Дилема», бо результат господарської діяльності був меншим за 0, а результат від фінансової діяльності протягом досліджуваного періоду наближався до 0.

Відповідно, результат від господарської діяльності ПРАТ «АВ InBev Efes» протягом 2016–2018 рр. був меншим за 0. Положення ПРАТ «АВ InBev Efes» в матриці Франшона–Романе свідчить про те, що підприємство постій-

но відчуває нестачу ліквідних активів, незважаючи на збільшення короткострокових зобов'язань. Дефіцит коштів пов'язаний зі зниженням рівня економічної прибутковості. При цьому варто звернути увагу на зміну позиції підприємства в межах квадранта (табл. 3).

Таблиця 2

Визначення положення ПРАТ «АВ InBev Efes» в матриці Франшона-Романе

Показник	Величина за 2016 рік	Величина за 2017 рік	Величина за 2018 рік
Результат господарської діяльності	1499479	2087417	-2650132
Результат фінансової діяльності	-4017	-5792	-7817
Результат фінансово-господарської діяльності	-22721	-16379	-17922
Номер квадранта	8 «Дилема»	8 «Дилема»	8 «Дилема»

Таблиця 3

Позиціонування ПРАТ «АВ InBev Efes» у матриці фінансових стратегій у 2016–2018 рр.

Значення показника	*РФД* < 0	*РФД* → 0	*РФД* > 0
РГД > 0	1.	4.	6.
РГД → 0	7.	2. 2018	5.
РГД < 0	9.	8. 2017 2016	3.

Як видно з табл. 3, протягом досліджуваного періоду результат від господарської діяльності підприємства був від'ємним, але мав тенденцію до збільшення, у той час результат від фінансової діяльності погіршувався. Динаміка досліджуваних показників свідчить про те, що підприємство наближається до 7 квадранта.

Перехід до 7 квадранта передбачає покращення результату від господарської діяльності ПРАТ «АВ InBev Efes» за одночасного погіршення результату фінансової діяльності підприємства, що пов'язано зі збільшенням обсягів позикових ресурсів. Ця позиція характеризується дефіцитом ліквідних засобів через незбіг термінів надходження і витрачання засобів. Поточна позиція підприємства передбачає можливість переходу також до 2, 3 або 9 квадрантів.

Позиція у квадранті 2 характеризується фінансовою рівновагою, власних коштів підприємства достатньо для виробничого фінансування розвитку. Обсяги заборгованості практично не змінюються або змінюються лише в міру фінансових потреб. Структура джерел фінансування оптимальна, планові обсяги діяльності повністю забезпечені фінансовими ресурсами. Для переходу до 2 квадранта необхідною умовою є зменшення збитків від господарської діяльності ПРАТ «АВ InBev Efes», що можливо за рахунок оптимізації структури капіталу, збільшення обсягів власних коштів.

Позиція у 3 квадранті характеризується відсутністю власних вільних засобів і використанням залученого капіталу. Для погашення негативного ефекту від зростання позикового капіталу суб'єкту господарювання необхідно: прискорити швидкість оборотності фінансових ресурсів або збільшити власний капітал. Перехід до 3 квадранта можливий у випадку покращення результату фінансової діяльності ПРАТ «АВ InBev Efes» при незмінному результаті від господарської діяльності.

Найгіршим сценарієм є перехід до 9 квадранта, який характеризує стан підприємства як кризовий, вказує на збитковість суб'єкта господарювання, його неліквідність, неплатоспроможність і потребу у фінансовій підтримці.

Перехід можливий за умови погіршення результатів господарської та фінансової діяльності ПРАТ «АВ InBev Efes». З урахуванням проведеного аналізу можна зробити висновок про пріоритетність для ПРАТ «АВ InBev Efes» переходу до 2 квадранта, адже ця позиція характеризує підприємство як фінансово стійке.

Отже, комплексний матричний аналіз допомагає оцінити фінансову стратегію підприємства та визначити напрям дій її зміни. Загалом можна зауважити, що матриця фінансової стратегії має багато переваг серед інших

стратегічних методів. А саме – можливість матриці оцінювати не тільки поточну фінансову стратегію підприємства, а й надавати оцінку конкретним крокам у рамках стратегічної фінансової діяльності. Матриця Франшона–Романе дозволяє генерувати стратегічну карту розвитку компанії в області фінансів, а також і надавати управління до дії з можливими варіантами вибору подальшого розвитку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2006. 520 с. **2.** Іванюта С. М. Антикризове управління : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 288 с. **3.** Гриньов А. В., Ястремська О. М. Якість формування фінансової стратегії підприємства. *Фінанси України.* 2016. № 6. С. 121–128. **4.** Ткачук І. Г. Формування фінансової стратегії в системі управління підприємством. Вісник ЖДТУ. 2014. № 2. С. 301–304.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.142

Силка К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Описано аналіз структури капіталу, розглянуто розрахунок коефіцієнтів структури капіталу та детально описано його показники, також надано рекомендації щодо підвищення ефективності використання капіталу. Розглянуто й охарактеризовано види капіталу підприємства. Розкрито шляхи залучення власного і позичкового капіталу.*

Ключові слова: *капітал, власний капітал, позиковий капітал, коефіцієнти структури капіталу, ефективність, аналіз.*

Аннотация. *Описан анализ структуры капитала, рассмотрен расчет коэффициентов структуры капитала, и подробно описаны его показатели, также даны рекомендации по повышению эффективности использования капитала. Рассмотрены и охарактеризованы виды капитала предприятия. Раскрыты пути привлечения собственного и заемного капитала.*

Ключевые слова: *капитал, собственный капитал, заемный капитал, коэффициенты структуры капитала, эффективность, анализ.*

Annotation. *This article describes the analysis of the capital structure, considers the calculation of the coefficients of the capital structure and describes in detail its indicators, as well as recommendations for improving the efficiency of capital use. The types of capital of the enterprise are considered and characterized. Ways to attract equity and borrowed capital are disclosed.*

Keywords: *capital, equity, loan capital, capital structure coefficients, efficiency, analysis.*

© Силка К. О., 2020

Капітал підприємства характеризується не тільки своєю багатоаспектною сутністю, але й різноманітністю образів, в яких він виступає. Під загальним поняттям «капітал підприємства» розуміють його види, які характеризуються в наш час декількома десятками термінів [1].

Ця тема досі є актуальна, чимало авторів використовували її для написання статей, підтвердження теорій тощо. Такі автори, як Бланк, Боринська, Воскало, Білоченко, Бобяк і інші детально описували капітал та аналізували його використання.

Метою статті є класифікація видів капіталу підприємства та розгляд шляхів його залучення.

Усе це потребує необхідної систематизації термінів, що використовуються. Таку систематизацію, здійснену за найбільш важливими класифікаційними ознаками, наведено у табл. 1 [5].

Таблиця 1

Класифікація видів капіталу підприємства

Ознака класифікації	Вид капіталу
за належністю підприємству	– власний; – позичковий
за джерелами формування капіталу	– внутрішній; – зовнішній
за належністю власникам капіталу	– вітчизняний; – іноземний
за формою власності	– приватний; – державний
за організаційно-правовою формою залучення капіталу	– акціонерний; – пайовий; – індивідуальний
за строком залучення капіталу	– довгостроковий; – короткостроковий
за формами перебування в процесі кругообігу	– грошовий; – виробничий; – товарний
за об'єктами інвестування	– основний; – оборотний
за рівнем ризику	– безризиковий; – середньоризиковий; – високоризиковий
за формою використання власниками	– споживчий; – накопичуваний
використання у виробничому процесі	– правовий; – неправовий

Розглянемо сутність окремих видів капіталу підприємства [7].

За належністю підприємству розрізняють власний і позичковий капітал. Інформація про власний капітал знаходиться в першому розділі пасиву балансу. Власний капітал – це частка активів, тобто майна, підприємства, яка формується за рахунок внесків засновників і власних коштів суб'єктів господарювання.

Позичковий капітал – це кошти, які залучають для фінансування господарської діяльності підприємства на основі таких принципів: цільове використання; строковість; поверненість; платність.

Основні види залучення позикового капіталу – це банківський кредит, емісія облігацій, фінансовий лізінг. Власний і позичковий капітал можуть бути сформовані за рахунок і внутрішніх, і зовнішніх джерел.

У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Він формує найбільшу частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу. Певну роль у складі внутрішніх джерел виконують також амортизаційні відрахування, особливо в підприємствах із високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів. Проте суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування.

До зовнішніх джерел належать: внески засновників і для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути надана їм безплатна фінансова допомога, яку отримують, як правило, лише окремі державні підприємства [7].

Позиковий капітал складається з коштів для забезпечення майбутніх витрат і платежів, банківських, комерційних кредитів, облігаційних позик, інших довгострокових позикових коштів.

Основним видом позикового капіталу вважають кредит. Необхідність кредитних відносин у ринковому господарстві загальновідома.

Всі форми позикового капіталу, що використовуються підприємством, є його фінансовими зобов'язаннями, які належать до погашення у передбачені строки [8].

За належністю власників капіталу, що надають його в господарське користування підприємству, розрізняють вітчизняний та іноземний капітал, інвестований у підприємство.

За формою власності розрізняють капітал приватний і державний. Ця класифікація капіталу використовується у процесі формування статутного фонду підприємства. Вона є основою відповідної класифікації підприємств за формами власності.

За організаційно-правовою формою залучення капіталу підприємством виділяють акціонерний, пайовий та індивідуальний його види. Акціонерний капітал формується підприємствами, що створені у формі акціонерних товариств відкритого та закритого типу. Пайовий капітал формується при створенні товариств з обмеженою відповідальністю. Індивідуальний капітал формується під час створення індивідуальних, тобто сімейних, підприємств.

Залежно від строку, на який залучається капітал, розрізняють довгостроковий та короткостроковий його види. Довгостроковий капітал підприємства складається із власного капіталу, а також із позичкового капіталу зі строком використання більше одного року. Короткостроковий капітал підприємства залучається на період до одного року [5].

Залежно від об'єкта інвестування розрізняють основний та оборотний капітал підприємства. Основний капітал підприємства – це сукупність майнових цінностей підприємства, що беруть участь у процесі господарської діяльності і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами. Оборотний капітал підприємства – це сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують господарський процес і повністю використовуються протягом одного виробничого циклу. Залежно від рівня ризику капітал поділяють на три основні групи: безризиковий, середньоризиковий і високоризиковий.

Безризиковий капітал характеризує ту його частину, яка використовується для здійснення безризикових операцій, що пов'язані з будь-якою (операційною, фінансовою, інвестиційною) діяльністю підприємства.

Середньоризиковий капітал характеризує ту його частину, яка задіяна в операціях виробничого чи інвестиційного характеру, рівень ризику яких приблизно відповідає середньоринковому.

Високоризиковий капітал характеризує його використання в операційній діяльності, що основана на принципово нових технологіях і пов'язана з випуском принципово нових продуктів, або в інвестиційній діяльності, що пов'язана з фінансовим інвестуванням у високоризикові інструменти.

За формою використання власниками виділяють споживчий капітал і накопичений капітал.

Споживчий – це капітал, який пов'язаний з виплатою дивідендів, процентів, а також використовується на покриття соціальних потреб підприємства і його працівників.

До накопиченого капіталу можна віднести нерозподілений прибуток звітного і минулих років. Він характеризує різні форми його приросту в процесі капіталізації прибутку, дивідендних виплат.

Розглянуті види капіталу тісно пов'язані між собою і свідчать про складність економічної категорії «капітал» з теоретичного та практичного погляду. Розглянемо фактори, що впливають на структуру капіталу [2]:

1. Галузеві особливості діяльності підприємства: чим більша фондомісткість галузі, тим нижчий кредитний рейтинг і більше потрібно розраховувати на власний капітал, чим менша тривалість операційного циклу в галузі, тим більша можливість залучати позиковий капітал.

2. Стадія життєвого циклу підприємства та темпи його розвитку: підприємства, що знаходяться на ранніх стадіях свого життєвого циклу і мають конкурентоспроможну продукцію, можуть залучати для фінансування активів більшу частку позикового капіталу, підприємства, які знаходяться в стадії зрілості, повинні більшою мірою використовувати власний капітал.

3. Структура витрат і рівень операційного левериджу: за високої частки постійних витрат не рекомендується мати високу частку позикового капіталу, підприємства, у яких сила дії операційного важеля незначна, а обсяги реалізації постійно зростають, можуть збільшувати частку позикового капіталу.

4. Рівень рентабельності діяльності: чим вищий рівень рентабельності, тим вищий кредитний рейтинг, і збільшуються можливості нарощення позикового капіталу, з'являється можливість більшу частину прибутку реінвестувати у виробничий розвиток і зменшити потребу в позиковому капіталі.

5. Рівень оподаткування прибутку підприємства: в умовах низьких ставок податку на прибуток або використання підприємством податкових пільг зменшується податкова економія і різниця у вартості позикового та власного капіталу із зовнішніх джерел є не настільки істотною. У цих умовах вигідніше здійснювати емісію акцій, за високої ставки оподаткування прибутку збільшується ефект від залучення позикових коштів.

6. Необхідність забезпечення позикової місткості: чим більша майбутня потреба підприємства в кредитах, тим менша можливість нарощення позикового капіталу в цей момент.

7. Кон'юнктура товарного ринку: чим стабільніша кон'юнктура товарного ринку, тим стабільніший попит на продукцію і безпечніше використовування позикового капіталу.

8) Кон'юнктура фінансового ринку: залежно від стану цієї кон'юнктури зростає або знижується вартість позикового капіталу, що визначає ефективність його залучення, у випадку, коли кредитні ресурси дорогі, вигідніше збільшувати частку власного капіталу, і навпаки.

9. Ставлення кредиторів до підприємства: підприємство може мати негативний імідж серед кредиторів навіть за високої частки власного капіталу, що зменшує можливості нарощення позикового капіталу.

10. Рівень концентрації власного капіталу: у випадку, коли власники бажають зберегти фінансовий контроль за управлінням підприємством, додатковий капітал доцільно формувати на основі позикових коштів.

11. Фінансовий менталітет власників і фінансових менеджерів підприємства: у випадку, коли керівництво має на меті збільшення прибутку, частка позикового капіталу буде зростати, у випадку, коли керівництво ставить за мету мінімізацію ризиків, частка позикового капіталу буде зменшуватися.

Таким чином, розглянувши класифікацію капіталу підприємства, доходимо висновку, що висока роль капіталу в економічному розвитку підприємства і забезпеченні задоволення інтересів держави, власників і персоналу визначає його як головний об'єкт фінансового управління підприємством, а забезпечення ефективного його використання належить до найбільш відповідальних завдань фінансового аналізу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Білоченко А. М. Фінансовий капітал в Україні: особливості формування та перспективи розвитку. *Фінанси України.* 2008. № 3. С. 94–100. **2.** Бланк І. О. Управління формуванням капіталу: наукове видання. Київ : Ніка-Центр, 2012. 512 с. **3.** Бобяк А. П. Власний капітал підприємства як економічна категорія та його облік. *Міжнародний збірник наукових праць.* 2011. Вип. 1 (19). С. 55–58. **4.** Боримська К. П., Варічева Р. В. Удосконалення організаційних засад проведення аналізу формування та змін власного капіталу в корпоративних підприємствах. *Вісник ЖДТУ.* 2011. № 3 (57). С. 18–25. **5.** Олесик О. Л., Югас Е. Ф. Економічна сутність та види капіталу підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2014. Вип. 2 (43). С. 63–67. **6.** Веретенникова Г. Б., Омелаєнко Н. М. Методи діагностики та прогнозування розвитку підприємства : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 189 с. **7.** Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. *Економічний аналіз.* 2012. № 11. Ч. 2. С. 96–101. **8.** Воробйов Ю. М. Роль фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2011. № 3. С. 17–21. **9.** Воськало Н. М. Аналіз власного капіталу підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 721. С. 73–77. **10.** Воськало Н. М. Внутрішній контроль власного капіталу підприємства в системі управління його діяльністю. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2012. Вип. 22. С. 174–179.

СУТНІСТЬ КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ

УДК 657

Сліденко К. Л.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «креативний облік», виокремлено мотиви маніпулювання даними фінансових звітів і прийоми, які застосовуються в креативному обліку, а також визначено вплив на оцінку ситуації, що склалася на підприємстві.*

Ключові слова: *креативний облік, творчий облік, облікова політика, фінансова звітність.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «креативный учет», выделены приемы и причины применения креативного учета и манипулирования данными финансовых отчетов, а также определено влияние на оценку ситуации, сложившейся на предприятии.*

Ключевые слова: *креативный учет, творческий учет, учетная политика, финансовая отчетность.*

Annotation. *The essence of the concept of "creative accounting" is considered in the article, the methods and reasons for using creative accounting and manipulating the data of financial statements are highlighted, and the impact on assessing the situation in the enterprise is determined.*

Keywords: *creative accounting, accounting policies, financial statements.*

Як відомо, існують різні види бухгалтерського обліку на підприємстві: фінансовий, управлінський, податковий. Але також виділяють ще один вид – креативний облік, навколо якого існує багато суперечливих суджень у науковій літературі.

Відношення до цього питання у своїх працях висловили вітчизняні науковці: М. С. Пушкар, С. Ф. Легенчук, С. Ф. Голов, Ф. Ф. Бутинець, В. С. Рудницький, Л. В. Чижевська та ін. Їх погляди розділилися на дві групи: одна вважає, що креативний облік має право на існування, інша – ні.

У своїх наукових роботах вони розкрили сутність і сфери застосування креативного обліку та висвітлили зв'язок креативного обліку з бухгалтерською етикою. Розглянемо обидві позиції, з'ясуємо мотиви застосування креативного обліку, виявимо прийоми, які застосовуються, а також визначимо вплив (позитивний або негативний) на оцінку ситуації, що склалася на підприємстві.

З того часу, коли вступив в силу Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в національну облікову методологію було введено механізм, який одержав назву «облікова політика» – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Згідно зі ст. 8, п. 5 цього закону підприємство самостійно визначає облікову політику підприємства. Відповідно, на рівні підприємства з'явилась можливість самостійного вибору методів і процедур ведення бухгалтерського обліку, що дозволяє використовувати альтернативні варіанти його ведення і одержувати відмінні результати, навіть за наявності однакових фактів господарської діяльності [1].

Як показали теорія і практика бухгалтерського обліку, зараз практично неможливо отримати абсолютно достовірні і повні дані про компанію у фінансових звітах. Фахівці бухгалтерського обліку можуть обирати різні методи й інструменти креативного бухгалтерського обліку, які дозволяють їм подати фінансове становище і результати діяльності компанії в кращому світлі [2].

Загальноприйнятого визначення креативного обліку немає, а його прояви є малодослідженими у вітчизняній науці. Креативний облік (також відомий як «творчий») можна визначити як операції облікового характеру, що мають на меті представлення майнового і фінансового становища фірми в бажаному або доцільному ракурсі, причому подібне прикрашання не обов'язково знаходиться в рамках діючих законів і норм [3].

Творчий характер креативного обліку проявляється в тому, що бухгалтер може застосовувати облікові методи, які не відповідають загальноприйнятій практиці, стандартам і принципам, за відсутності інших методів для відображення в обліку нової господарської операції. Але водночас креативний облік може сприяти викривленню результатів діяльності на користь підприємства, фальсифікації облікових даних і реалізації шахрайських схем.

© Сліденко К. Л., 2020

Через це часто означення бухгалтерського обліку як креативного (творчого) сприймається негативно. Тобто креативний облік має двоїсту природу.

Думки науковців також розділилися. М. С. Пушкар виділяє креативний облік окремим видом обліку, на рівні з фінансовим і управлінським, який має свою мету, інструменти регламентації, методи та користувачів. Але, на думку С. Ф. Легенчука, це твердження є помилковим, оскільки фінансовий і управлінський облік орієнтовані на конкретні групи користувачів виходячи з їх найменування, водночас користувачами креативного обліку є лише внутрішні користувачі.

Твердження М. С. Пушкаря стало підставою для критики також іншими українськими дослідниками. Наприклад, Ф. Ф. Бутинець в монографії «Альфа і омега бухгалтерського обліку, або Моя болісна несповідь» зазначає, що «креативного обліку в повному розумінні цього слова, як такого немає і не може бути. … кожен бухгалтер … не може по-своєму осмислювати дійсні факти та передбачати майбутнє корпорації» [1].

Більшість науковців схиляються до думки щодо невідповідності креативного обліку нормам, принципам, якісним характеристикам, регламентованим чинними національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

В цілому бухгалтерський облік не може бути креативним, оскільки значною мірою регламентується за допомогою чітких правил. Повна його креативність означала б можливість порушення законодавчо встановлених правил ведення обліку. Залежно від дотримання чи недотримання законодавчих норм і принципів обліку виділяють умовно-креативний та агресивний облік.

Умовно-креативним є облік, що ведеться в межах альтернативних варіантів, передбачених обліковою політикою та на основі існуючих принципів обліку. Агресивний облік орієнтований на умисне порушення законодавчих норм і принципів обліку [1].

На жаль, на цей час в Україні не існує окремого положення П(С)БО, яке б регулювало порядок і особливості формування й розкриття облікової політики підприємств у всіх аспектах, як це передбачено Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки».

У міжнародній обліковій практиці застосування креативного підходу до бухгалтерського обліку оцінюється неоднозначно й частіше за все негативно внаслідок великої ймовірності спотворення фінансових результатів компаній і введення в оману користувачів фінансової звітності.

Корпорації, як колективні товариства, характеризуються роздвоєнням інтересів користувачів облікової інформації. Тобто в умовах діяльності корпорації з'являються дві умовних групи користувачів облікової інформації з протилежними економічними інтересами: І група – основні власники, зацікавлені у невисокому прибутку з метою мінімізації оподаткування; ІІ група – інвестори, зацікавлені у високому прибутку, а отже, у зростанні курсу акцій та дивідендних виплат, а також і власники, які бажають залучити додаткові фінансові ресурси через покращання власних результатів діяльності. Прикладом корпоративних зловживань для реалізації інтересів представників другої групи є скандальні події з компаніями «Enron», «Worldcom», «Parmalat» тощо [1].

Зарубіжний досвід і практика показали, що використання прийомів «творчого» обліку має на меті: згладжування варіаційного розкиду фактичних фінансових показників навколо їх середнього прогнозованого рівня; виправдання очікувань ринку (тобто інвесторів, аналітиків); поліпшення ринкової позиції підприємства (збільшення курсу акцій, ринкової капіталізації, зниження вартості капіталу); залучення додаткових фінансових ресурсів на більш вигідних умовах; оптимізація податків; приховування негативних результатів діяльності, тенденцій і перспектив розвитку підприємства [4].

Помилки й викривлення в інформації можуть стосуватись неправильної оцінки і відображення практично усіх елементів та окремих статей фінансової звітності, а саме: активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і, як наслідок, фінансових результатів і грошових потоків підприємства за звітний період.

Серед прийомів, які використовують при застосуванні «творчого» обліку, варто згадати знаходження шляхів зниження витрат завдяки оптимізації результатів проведення господарських операцій, що суттєво впливають на формування доходів і витрат; підвищення показників прибутку для можливості нарахування більших за розмірами дивідендів як стимулюючого фактора для інвесторів; завищення прибутковості та заниження обсягів зобов'язань для отримання вищої категорії позичальника під час залучення кредитних ресурсів; заниження державними підприємствами показників прибутку заради зменшення обов'язкових платежів до бюджету; маніпулювання показниками власного капіталу з метою досягнення необхідних вимог щодо формування статутних фондів; штучне поліпшення показників дохідності, прибутковості та ліквідності для заохочення потенційних інвесторів та ін. [5].

Проблема креативного обліку безпосередньо пов'язана з питаннями професійної етики. Через недосконалість законодавства, існування професійного судження, використання принципу «що не заборонено, те дозволено» бухгалтери часто зловживають своїм службовим становищем на захист інтересів власників.

Отже, наразі складно зробити однозначний, чіткий висновок щодо креативного обліку. На нашу думку, бухгалтерський облік має здійснюватися у межах законодавчих норм і принципів обліку. Але можливим є використання окремих прийомів креативного обліку лише у тому разі, якщо не існує інших шляхів для вирішення проблеми при складанні фінансової звітності, що сприятиме вдосконаленню облікових методів. Беручи до уваги неоднозначність питання та прецеденти використання креативного обліку, перспективним напрямком вдосконалення законодавства у сфері бухгалтерського обліку є врегулювання обрання облікових методик і підходів щодо його ведення та чітке визначення «рамок» дозволеного при використанні прийомів креативного обліку для його користувачів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Легенчук С. Ф. Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку. *Міжнародний збірник наукових праць.* 2009. № 2 (14). С. 88–101. **2.** Мокринська З. В. Творчий підхід у бухгалтерському обліку чи проблеми етики бухгалтера. *Агросвіт.* 2015. № 6. С. 31–35. **3.** Креативний облік. URL: http://1-fin.ru/?id=281&t=78. **4.** Івахів Ю. Сутність і практика креативного обліку. *Економіст*. 2011. № 12. С. 50–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2011_12_13. **5.** Левицька С. О. Креативність в бухгалтерському обліку на етапах формування збалансованості соціально-економічного розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка».* 2017. № 6 (34). С. 89–94.

ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПРИЗНАЧЕННЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗМІСТ

УДК 657.4

Стеценко Д. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено теоретичні засади положення обліку об'єктів бухгалтерського обліку та інформацію про План рахунків бухгалтерського обліку, який застосовується в Україні. Виокремлено складові Плану рахунків.*

Ключові слова: *План рахунків, бухгалтерський облік, рахунки, субрахунки.*

Аннотация. *Приведены теоретические основы положения учета объектов бухгалтерского учета, и представлена информация о Плане счетов бухгалтерского учета, применяемого в Украине. Выделены составляющие Плана счетов.*

Ключевые слова: *План счетов, бухгалтерський учет, счета, субсчета.*

Annotation. *The article presents the theoretical foundations of the provisions of accounting for accounting objects and provides information on the chart of accounts used in Ukraine. The components of the chart of accounts are highlighted.*

Keywords: *Chart of accounts, accounting, accounts, sub-accounts.*

© Стеценко Д. В., 2020

Ефективність управління підприємством значною мірою залежить від того, як було відображено результати діяльності. Для цього необхідно правильно вести облік даних для правдивого відображення результату. Головним елементом в системі бухгалтерського обліку є план рахунків. З його допомогою визначаються основні методологічні рішення з ведення обліку, а також він визначає основні вимоги до оформлення бухгалтерських операцій – дані відображаються однаково на усіх підприємствах і за допомогою системи рахунків оформлені за допомогою єдиних вимог.

Дослідженням теми необхідності використовування плану рахунків та його удосконалення було приділено достатньо багато уваги вчених з різних країн. Вони присвятили цим темам свої монографії та наукові праці. Серед цих учених можна назвати таких: Л. О. Гуцайлюк, Т. М. Кондрашова, С. О. Левицька, В. Ф. Максімова, В. А. Пігош, О. В. Полякова, О. М. Клименко та ін.

План рахунків – це схема реєстрації й угруповання фактів господарського життя та інших об'єктів бухгалтерського обліку, необхідних для накопичення бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, що слугує орієнтиром для прийняття рішень.

Це систематизований перелік рахунків, який визначає побудову всієї системи бухгалтерського обліку. План рахунків є директивним документом, обов'язковим для всіх підприємств й організацій.

План рахунків дає змогу як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам задовольняти інформаційні потреби на різних рівнях управління й отримувати фінансові звіти за результатами діяльності по наявних даних [1].

За розробку Плану рахунків відповідає Міністерство фінансів України. В нашій країні на сьогодні діє єдиний план рахунків для усіх галузей народного господарства, крім кредитних і бюджетних установ. Малим фірмам дозволено використовувати спрощений План рахунків. Також при розробленні Плану рахунків використовувались загальновживані принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, основні положення Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку [2].

Цей план побудований на принципі десяткової системи – тобто всі рахунки плану поділяються на десять класів, де рахунки можуть поділятися на субрахунки в межах 10 [3].

В дев'ятих класах знаходяться всі синтетичні рахунки. Ті рахунки, де відображаються наявність коштів і їх джерел їх надходження, що належать цьому підприємству, називають балансовими. У Плані рахунків наведені номери (коди), найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) і субрахунків (рахунків другого порядку). Перша цифра коду означає клас рахунків, друга – номер синтетичного рахунку, третя – номер субрахунку.

Субрахунки використовуються підприємством виходячи з його потреб, для контролю, аналізу, звітності і можуть доповнюватися введенням нових субрахунків (рахунків другого, третього порядків) зі збереженням кодів (номерів) субрахунків цього плану рахунків.

Рахунки дозволяють відображати в бухгалтерському обліку кошти господарства і їх джерела, а також процеси виробництва, обігу та розподілу.

На основі єдиного Плану рахунків створюються робочі плани, що відображають особливості діяльності підприємства. Робочі плани рахунків включають тільки ті рахунки з єдиного плану рахунків, які необхідні на цьому підприємстві. Вони найбільш компактні і прості в обігу.

В плані рахунків відображені такі класи рахунків [4]:

Клас 1. Необоротні активи.

Клас 2. Запаси.

Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи.

Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань.

Клас 5. Довгострокові зобов'язання.

Клас 6. Поточні зобов'язання.

Клас 7. Доходи і результати діяльності.

Клас 8. Витрати за елементами.

Клас 9. Витрати діяльності.

Клас 0. Позабалансові рахунки.

Обов'язковими для використання в обліку діяльності підприємства є рахунки від 0 до 7 класу. В той час, коли рахунки «Витрат діяльності» можуть використовуватись всіма, окрім суб'єктів малого підприємництва та некомерційних організацій, і за власним рішенням ці фірми можуть відкрити рахунки класу 8«Витрати за елементами». На рахунках класів 1-4 відображається загальна інформація про рух та наявність певних категорій [5].

До класу 1 «Необоротні активи» включаються основні засоби, нематеріальні та біологічні активи, знос (амортизація) необоротних активів, інвестиції, гудвіл. Клас 2 «Запаси» включає в себе виробничі запаси, поточні біологічні активи, малоцінні та швидкозношувані предмети, виробництво, продукцію та товари. Клас 3. «Кошти, розрахунки та інші активи» має рахунки, що охоплюють готівку та рахунки в банках, короткострокові векселі, поточні фінансові інвестиції та розрахунки з дебіторами. Клас 4 містить рахунки, пов'язані з власним капіталом і забезпеченням зобов'язань: усі види капіталів, цільове фінансування / надходження та забезпечення майбутніх витрат і платежів.

В класі 5 «Довгострокові зобов'язання» відображено заборгованість підприємства в різних напрямках і термін погашення цієї заборгованості перевищує 12 місяців: довгострокові заборгованості за позиками, векселями виданими, облігаціями, орендою, відстрочені податкові зобов'язання та інші.

До класу 6 «Поточні зобов'язання» навпаки відносять ті зобов'язання, термін погашення котрих менше 12 місяців. Це поточні короткострокові заборгованості за позиками, довгостроковими зобов'язаннями, векселями виданими; розрахунки з постачальниками та підрядниками, за податками й платежами, за страхування, за різні виплати.

Класи 5 та 6 дуже схожі за призначенням використання, але в плані рахунків вони розділені для того, щоб мати можливість виокремлювати різні показники, а також аналізувати, чи є в підприємства власні оборотні кошти [5].

Клас 7 «Доходи і результати діяльності» підбиває підсумки всієї роботи підприємства. Тут відображені доходи від реалізації, операційні доходи, від участі в капіталі, фінансові та інші.

Клас 8 «Витрати за елементами» має такі рахунки: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати.

Клас 9 «Витрати діяльності» охоплює рахунки, які застосовують для відображення собівартості реалізації, загальновиробничих, адміністративних, фінансових, надзвичайних витрат, витрат на збут та інших витрат операційної діяльності, а також податок на прибуток.

Рахунки класу 0 «Позабалансові рахунки» призначені для обліку активів, які не належать підприємству, умовних зобов'язань, отриманих і виданих забезпечень та ін. Сюди відносяться такі рахунки: орендовані необоротні активи, активи на відповідальному зберіганні, контрактні зобов'язання, непередбачені активи і зобов'язання, гарантії та забезпечення (надані та отримані), списані активи, бланки суворого обліку, амортизаційні відрахування.

Тож, підсумовуючи інформацію про План рахунків бухгалтерського обліку, можна зробити такі висновки: План рахунків є універсальним інструментом для ведення бухгалтерського обліку. Це пояснюється тим, що всі підприємства без виключення повинні вести облік своєї діяльності і всіх операцій, що відбуваються на підприємстві, і План рахунків допомагає оформлювати результати в єдиному для всіх підприємств вигляді, надаючи методологічні рішення з ведення обліку, а також він визначає основні вимоги до оформлення бухгалтерських операцій.

Нові синтетичні рахунки можуть вводитися до плану рахунків Міністерством фінансів України за відповідними клопотаннями щодо бухгалтерського обліку специфічних операцій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сєрікова Т. М.

Література: 1. Маляревський Ю. Д., Отенко В. І., Понікаров В. Д., Сєрікова Т. М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Харків : Вид-во ХДЕУ, 2001. 372 с. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 12.05.2011 № 3332-VI) // Офіційний вісник України від 03.09.1999 р., № 33. **3.** Теорія бухгалтерського обліку. URL: https://library.if.ua/book/46/3181.html. **4.** Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2001. 272 с. **5.** План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Інструкція про застосування. *Все про бухгалтерський облік*. 2011. № 12. С. 59–127.

ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 656.078

Сушко К. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано фактори, які впливають на вибір транспорту, а також особливості логістичних витрат підприємств; виявлено напрямки підвищення ефективності функціонування логістичної системи. Визначено сутність кластера та його роль у забезпеченні інноваційного розвитку.*

Ключові слова: *логістичні витрати, логістичний ланцюг, транспорт, кластер, транспортно-логістичний транспорт.*

Аннотация. *Проанализированы факторы, влияющие на выбор транспорта, а также особенности логистических расходов предприятий; выявлены направления повышения эффективности функционирования логистической системы. Определены сущность кластера и его роль в обеспечении инновационного развития.*

Ключевые слова: *логистические расходы, логистическая цепь, транспорт, кластер, транспортно-логистический транспорт.*

Annotation. *The article analyzes the factors that influence the choice of transport. The features of logistics expenses of enterprises are analyzed and the directions of improving the efficiency of the logistics system are identified. The essence of the cluster and its role in ensuring innovative development are defined.*

Keywords: *logistics costs, logistics chain, transport, cluster, transport and logistics transport.*

Проблеми оптимізації та вдосконалення транспортно-логістичної діяльності досліджувалися різними вітчизняними та закордонними науковцями, такими як: Дмитрієв А. В., Казанська О. О., Кузнецов М. М., Ларіна Р. Р., Селезньова Н. О., Смирнов І. Г., Уваров С. А. та ін. Питанням транспортної логістики займалися безліч авторів, а саме: Гаджинський А. М., Неруш Ю. М., Кислий В. М., Сербін В. Д. та ін. Проте слід зауважити, що проблеми оптимізації транспортно-логістичної діяльності є недостатньо дослідженими та потребуть більш детального вивчення.

Метою статті є вивчення основних принципів транспортної логістики та методів її оптимізації.

Транспортування – одна з ключових логістичних функцій, пов'язана з переміщенням продукції транспортним засобом за певною технологією в ланцюзі постачань, що складається з певних логістичних операцій, включаючи експедирування, вантажопереробку, упаковку, передачу прав власності на вантаж, страхування ризиків, митні процедури і т. ін. [3; 5].

Транспортування вантажів – це зміна місцезнаходження товарно-матеріальних цінностей за допомогою транспортних засобів [6].

Оскільки транспортні операції є безпосереднім вираженням зв'язків між окремими етапами товароруху, ефективність цього процесу великою мірою залежить від засобу переміщення товарів (вантажів). Завдання вибору виду транспорту вирішується у взаємозв'язку з іншими завданнями логістики, такими як створення і підтримка оптимального рівня запасів, вибір виду упаковки та ін.

Основою вибору транспорту, оптимального для конкретного перевезення, слугує інформація про характерні риси різних видів товарів (вантажів) [6].

Основні види транспорту:

- залізничний;
- морський;
- внутрішній водний (річковий);
- автомобільний;
- повітряний;
- трубопровідний.

© Сушко К. В., 2020

Кожен з видів транспорту має конкретні особливості, переваги та недоліки, які визначають можливості його використання в логістичній системі [6].

Традиційно виділяють шість основних факторів, які впливають на вибір транспорту:

- час доставки;
- частота відправлення вантажів;
- надійність дотримання графіка доставки;
- здатність перевозити різноманітні вантажі;
- здатність доставляти вантажі на будьяку територію;
- вартість перевезень.

У табл. 1 наведено оцінку факторів, які впливають на вибір виду транспортного засобу. Одиниці відповідає найкраще значення [6].

Таблиця 1

Оцінка різних видів транспорту в розрізі основних факторів, які впливають на вибір виду транспорту

Види транспорту	Фактори, які впливають на вибір транспорту					
	Час доставки	Частота відправлень вантажу	Надійність дотримання графіка доставки	Здатність перевозити різноманітні вантажі	Здатність доставляти вантаж у будь-яку точку	Вартість перевезень
Залізничний	3	4	3	2	2	3
Водний	4	5	4	1	4	1
Автомобільний	2	2	2	3	1	4
Трубопровідний	5	1	1	5	5	2
Повітряний	1	3	5	4	3	5

Проте ще необхідно врахувати індивідуальні особливості товарів (вантажів), такі як: термін реалізації, фізичні характеристики, вибухонебезпечність, займистість, густину, вимоги до транспортування та умови зберігання. Вибираючи засіб доставки конкретного товару, відправники враховують безліч факторів одночасно.

Аналіз наукових джерел дає можливість виявити (хоч і суб'єктивно) найбільш змістовні визначення поняття «Управління логістичними витратами» (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення поняття «Управління логістичними витратами» в наукових джерелах

№	Автори	Визначення
1	Данько М. І. [3]	Управління логістичними витратами полягає в обліку всієї сукупності витрат управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками в усій логістичній системі і плануванні витрат з метою їх зниження
2	Браун Дж., Говінд Дж. [1]	Управління витратами передбачає зниження витрат до раціонального рівня, що й дозволяє досягати зростання економічної ефективності діяльності
3	Кальченко А. Г. [4]	До управління логістичними витратами належать: підвищення оборотності ресурсів у ланцюгу руху товарів, підключення нових джерел фінансування, зниження логістичних витрат
4	Шевців Л. [9]	Під управлінням логістичними витратами доцільно розуміти технологію, що дозволяє знижувати витрати логістичної діяльності
5	Болт Г. [2]	Основні питання системи управління логістичними витратами пов'язані:з виділенням і класифікацією логістичних витрат, на основі яких досліджуються окремі явища і процеси, які відбуваються у логістичному ланцюгу
6	Сумець О. [6]	Управління логістичними витратами являє собою процес прийняття логістичних рішень, які впливають на використання резервів економії ресурсів підприємства. Витрати логістики, не пов'язані зі створенням нової вартості, слід мінімізувати і тим самим домогтися скорочення загальних витрат

Наведені вище визначення поняття «управління логістичними витратами» трактують цю категорію і як процес, і як технологію, надаючи при цьому першочергове значення в одних джерелах – обліку та плануванню сукупності витрат, в інших значна увага приділена оборотності ресурсів у ланцюгу руху товарів та підключенню нових джерел фінансування.

Базуючись на вже існуючих визначеннях та на основі власних досліджень, для чіткого розуміння та практичного використання пропонуємо більш конкретизоване тлумачення сутності цього поняття: управління логістичними витратами являє собою процес прийняття логістичних рішень на основі отриманих даних обліку всієї сукупності витрат управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в усій логістичній системі для досягнення зниження витрат логістичної діяльності.

Висновки. Підбиваючи підсумок, слід сказати, що необхідність логістичної діяльності набуває все важливішого значення, особливо в частині вибору транспортно-логістичного партнера. Виконано оцінювання різних видів транспорту в аспекті основних факторів, що впливають на вибір транспортного засобу. Отже, управління логістичними витратами повинне розглядатися як процес прийняття логістичних рішень на основі отриманих даних обліку всієї сукупності витрат управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в усій логістичній системі для досягнення зниження витрат логістичної діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Браун Дж., Говинд Дж. Стратегическое управление логистичскими издержками. СПб. : Бизнес Микро, 2001. 382 с. **2.** Болт Г. Дж. Практическое руководство по управлению сбытом. М. : Экономика, 1991. 271 с. **3.** Стінг В. Ж., Олтеану А. К. Процес вибору транспорту в логістичному люнцюзі. *Web of Sciences (WOS)*. 2019. Vol. 10. No. 4. P. 209–218. **4.** Кальченко А. Г. Логістика : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 284 с. **5.** Порохня Т. А., Кузьменко Е. В. Выбор оптимального варианта транспортировки в логистике. *Сб. научн. тр. СевероКавказского гос. техн. ун-та. Сер. «Экономика».* 2006. № 1. С. 126–128. **6.** Сумець О. М. Логістичні витрати підприємства: теоретичний аспект : монографія. Харків : Міська друкарня, 2013. 223 с. **7.** Шарай С., Рої М., Дехтяренко Д.. Формування транспортно-логістичних кластерів в Україні // Актуальні проблеми транспорту : праці 1-го Міжнародного наукового наукового дослідження. Конференція, 28-29 травня 2019 р., Тернопіль, 2019. **8.** Мінкен Х., Йохансен Б. Г. Функція логістичних витрат із явними транспортними витратами. URL: www.elsevier.com/locate/ecotra. **9.** Шевців Л. Ю., Петецький І. Логістичні витрати підприємства: формування та оцінювання : монографія. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 244 с. **10.** Гнап Ю., Поляк М., Семанова С. Питання вибору транспортного режиму і перспектива корпоративної логістики. URL: https://doi.org/10.1515/eng-2019-0044.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЗОНАХ КОНФЛІКТУ

УДК 336.221+316.334.3(477)

Тесленко Л. І.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано специфіку роботи, юридичної реєстрації та систему оподаткування для неурядових організацій в тих країнах, де вони функціонують. Вивчено наявні способи та методи стандартизації роботи цих організацій. Зроблено порівняльний аналіз функціонування неприбуткових організацій в зонах конфлікту у країнах Близького Сходу та Україні.*

Ключові слова: *недержавні організації, оподаткування, зона конфлікту, подання податків, юридична реєстрація.*

Аннотация. *Проанализированы специфика работы, юридической регистрации и система налогообложения для неправительственных организаций в тех странах, где они функционируют. Изучены имеющиеся способы и методы стандартизации работы данных организаций. Провден сравнительный анализ функционирования неприбыльных организаций в зонах конфликта в странах Ближнего Востока и Украине.*

Ключевые слова: *негосударственные организации, налогообложение, зона конфликта, представление налогов, юридическая регистрация.*

Annotation. *The article analyzes the specifics of work, legal registration and taxation system for non-governmental organizations in the countries where they operate. The existing methods and methods of standardization of work of these organizations are studied. Comparative analysis of the functioning of non-profit organizations in the conflict zones in the countries of the Middle East and Ukraine was conducted.*

Keywords: *non-governmental organizations, taxation, conflict zone, tax filing, legal registration.*

Мета дослідження – виявити спільні риси ведення бухгалтерського обліку у недержавних організаціях в різних зонах конфлікту та встановити основні виклики для прозорого обліку.

Недержавні організації (НДО), міжнародні агенції з надання допомоги та благодійні організації знаходяться під посиленим тиском дотримання міжнародних і внутрішніх норм, щоб продемонструвати свою фінансову прозорість. В той час як в їхніх країнах може існувати ефективний підхід до бухгалтерського обліку, у цій галузі НДО можуть боротися за адаптацію та орієнтацію на місцеві правила для забезпечення відповідних процедур.

За повідомленням американського реєстру громадських інтересів та глобальної платформи The Global Journal, що базується в США, існує близько 10 мільйонів неурядових організацій або неприбуткових організацій (НДО), а Організація Об'єднаних Націй оцінює їх сукупні щорічні видатки в 2,2 трлн дол./рік. Залучаючи такі великі суми, НДО повинні мати можливість запевнити донорів у тому, що їх гроші витрачаються належним чином. Тим часом, зростання попиту на регуляторний нагляд за НДО зумовлене боротьбою з відмиванням коштів та боротьбою з фінансуванням тероризму (CFT) в уряді США.

НДО, що діють у зонах конфліктів, знаходяться під особливою увагою щодо практики протидії відмиванню коштів та фінансуванню фінансових ресурсів, оскільки неминучий зрив змушує владу, де вони існують, підтримувати жорсткий контроль. Основним напрямком діяльності регуляторів є криза біженців у Сирії, а також конфлікти в Ємені та Афганістані, а також на території конфлікту в Україні. НДО повинні дотримуватися не лише місцевого законодавства та контролю, а й міжнародних норм – а іноді вони можуть бути несумісними. Сирія – це конкретний приклад такого випадку: санкції, введені США та Європейським Союзом у 2011 році, відрізали країну від міжнародної фінансової системи. За оцінками 6,3 мільйона сирійців є внутрішніми переселенцями через конфлікт, тому НДО діють як у Сирії, так і в сусідніх країнах: Лівані, Йорданії та Туреччині, які загалом прийняли близько 5,1 мільйона біженців, згідно з даними Верховного комісара ООН з питань біженців (UNHCR). НДО зобов'язані діяти відповідно до місцевого законодавства.

Першим пріоритетом НДО у більшості юрисдикцій є юридична реєстрація для подання податків. Зважаючи на це, в Сирії наразі немає правил щодо діяльності неприбуткових організацій, тому організації не повинні по-

© Тесленко Л. І., 2020

давати документи; натомість вони працюють у співпраці з затвердженою урядом гуманітарною некомерційною організацією Сирійським арабським червоним півмісяцем. Тим часом у сусідньому Лівані, де, за оцінками, є понад мільйон сирійських біженців, реєстрація НДО з метою оподаткування – це боротьба.

Тут потрібен спонсор, щоб забезпечити місце для заявки на порядку денному президента Лівану, який підписує всі заяви – що стало особливою проблемою між травнем 2014 року та жовтнем 2016 року, коли в Лівані не було президента. Однак те, що організації не можуть бути офіційно зареєстровані створює додаткові проблеми, оскільки незареєстровані організації не можуть отримати дозвіл на роботу чи проживання для своїх іноземних працівників або сплатити соціальне забезпечення місцевому персоналу, оскільки вони не мають реєстраційного номера міністерства фінансів. Деякі неурядові організації відкладають гроші на це, інші виплачують їх безпосередньо працівникам.

В Україні ж неприбуткові організації в розумінні ч. 1 ст. 2 Закону № 996 вважаються підприємствами. Відповідно до цієї норми до підприємств належать усі юридичні особи, створені згідно з законодавством України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

Як і всі юридичні особи, неприбуткові організації зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність, керуючись законодавством (ч. 1 ст. 2 Закону № 996). Тим часом зараз спостерігається неузгодженість нормативних актів у частині формату складання фінзвітності неприбутківцями.

Так, положення ч. 3 ст. 11 Закону № 996 передбачають, що для мікропідприємств, малих підприємств, непідприємницьких товариств і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, крім тих, які зобов'язані складати фінансову звітність за міжнародними стандартами, установлено скорочену за показниками фінансову звітність у складі Балансу та Звіту про фінансові результати.

Всі неприбуткові організації (і непідприємницького характеру, і ті, які не мають заборони на ведення підприємницької діяльності) об'єднані одним принципом: доходи, отримані в межах їх статутної діяльності, використовуються виключно для фінансування видатків на утримання таких неприбуткових організацій, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених їх установчими документами. Саме цей принцип, передбачений в пп. 133.4.2 п. 133.4 ст. 133 ПКУ, впливає на ведення бухгалтерського обліку неприбутковими організаціями.

З метою правильної організації облікових процесів, складання достовірної фінансової звітності і Звіту про розподіл доходів неприбуткової організації необхідно сформувати свою облікову політику, в якій мають бути відображені всі принципові питання ведення бухгалтерського обліку. В цьому питанні варто спиратися на Методичні рекомендації № 635. Облікова політика може відрізнятися у тих організаціях, які діють на звичайних засадах і у НДО, які функціонують у зонах конфлікту та на окупованих територіях.

Оскільки НДО у всьому світі не ставлять не меті отримання прибутку, то неприбуткові організації, як в Україні, так і в Сирії, не платять податок на прибуток. Фонди, які надходять до недержавних організацій мають бути повність використані на цільові потреби. В Україні за пп. 133.4.3 ПКУ у разі недотримання вимог п. 133.4 ПКУ, зокрема, нецільового використання коштів, така неприбуткова організація зобов'язана подати у термін, визначений для місячного податкового періоду, звіт про використання доходів неприбуткової організації за період з початку року по останній день місяця, в якому вчинено таке порушення, та зазначити суму самостійно нарахованого податкового зобов'язання з податку на прибуток.

Перевірка місцевого персоналу та постачальників ще одне подальше ускладнення. Проведення перевірки вимагається донорами, зокрема, такими державними органами, як Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Бюро з питань народонаселення, біженців та міграції США та Департамент міжнародного розвитку Великобританії (DFID).

«Ми повинні перевірити конкретні бази даних [на імена], але проблема полягає в тому, що база даних США не є такою, як у ЄС або Департаменту міжнародного розвитку Великої Британії. Був поштовх до гармонізації та стандартизації цих баз даних, але це питання є дуже політизований, тому прогрес повільний», – каже фінансовий менеджер однієї з крупних некомерційних організацій.

Хоча НДО діють за гуманітарним принципом неупередженості, вони можуть мати неприємності, якщо мимоволі працюють з фізичними особами чи організаціями, які є членами, або пов'язані з ними, санкціонованими або призначеними терористичними організаціями, такими як ліванська «Хезболла». Конгрес США прийняв Закон про запобігання міжнародному фінансуванню «Хезболла» у 2015 році.

Те саме стосується підконтрольних повстанцям районів Сирії, де діє Ісламська Держава. Тобто у певній неурядовій організації можуть бути наймані співробітники, які пов'язані з Ісламською Державою, але через відсутність єдиної системи перевірки людей однозначно встановити це неможливо. Оскільки уряд США вимагає перевірки всіх постачальників і співробітників, багато НДО більше не подають заявки на гранти від США.

Благодійні організації заявляють, що найбільший ризик – це треті особи, оскільки не завжди можливо провести ретельну перевірку в зонах конфліктів або в новостворених країнах.

Для вирішення різних вимог до звітності НДО розробили спеціальні довідники, орієнтовані на специфіку окремих країн із стандартними операційними процедурами, що переглядаються кожні кілька років.

На операційному рівні великі недержавні організації використовують програмне забезпечення для планування ресурсів підприємств (ERP) для управління активами, складування, закупівлі та контролю людських ресурсів. «Належне поводження з фінансуванням донорів має вирішальне значення для продовження операцій. У нас є 300 співробітників, шість офісів і 80 транспортних засобів, тому нам потрібна чітка картина нашого фінансового покриття, щоб звітувати перед донорами», – говорить О'Браєн. Заплати за транскордонні операції, як правило, обробляються на місцевому рівні.

Облікові записи складаються в кінці податкового року штаб-квартирою, яка здійснює подвійні записи через бухгалтерів з інших фірм, оскільки НДО часто не наймають професійних бухгалтерів у цій галузі. Потім окремі країни будуть обрані для перевірки зовнішнім аудитором. Що стосується Сирії, фірма «Big Four» з Йорданії здійснила аудит великої європейської неурядової організації.

Висновки. Отже, проблематика ведення бухгалтерського обліку в зонах конфлікту полягає в тому, що меншим ГО, які не можуть дозволити собі оплату спеціалізованих бухгалтерських фірм, не вистачає фінансових ресурсів для професійного аудиту своїх книг і рахунків, незважаючи на їх територіальне розташування. Більшість спеціалістів з благодійних організацій [послуг бухгалтерського обліку та аудиту] працюють з більшими організаціями, оскільки у менших прибутків менше, тому менші НДО покладаються на приватних бухгалтерів, які не завжди можуть бути достатньо обізнаними у справах неурядових організацій та правилами, характерними для благодійних організацій.

Незважаючи на ці труднощі та очевидні проблеми безпеки, фінансовий менеджер, що базується в Дамаску, каже, що Сирія з неприбуткових організаціях. Існує дуже мало досліджень, які вивчають, як і чому ці стандарти та рекомендації застосовуються на практиці. У зв'язку з цим критичний аналіз за допомогою поглиблених прикладів буде корисним доповненням до літератури. Це дозволило б висвітлити причини та процеси вибору цих стандартів та те, як саме вони застосовуються та працюють у реальності.

Управління недержавними організаціями є спірним питанням. Необхідний критичний аналіз, щоб висвітлити, як подолати ці виклики в секторі НДО та посилити процеси управління НУО, спрямовані на поліпшення підзвітності бенефіціарів, подолання проблем перевірки особистості та локальне державне регулювання у кожній окремій країні щодо реєстрації та оподаткування неурядових організацій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Boomsma R., O'Dwyer B. Constituting the governable NGO: The correlation between conduct and counter-conduct in the evolution of funder-NGO accountability relations. *Accounting, Organizations and Society*. 2019. Vol. 72. P. 1–20. DOI: 10.1016/j.aos.2018.05.012. **3.** Burchell J., Cook J. CSR, Co-optation and Resistance: The emergence of new agonistic relations between business and civil society. *Journal of Business Ethics.* 2013a. Vol. 115. P. 741–754. DOI: 10.1007/s10551-013-1830-z. **4.** Burchell J., Cook J. Sleeping with the enemy? Strategic transformations in business–NGO relationships through stakeholder dialogue. *Journal of Business Ethics.* 2013b. Vol. 113. P. 505–518. DOI: 10.1007/s10551-012-1319-1. **5.** Christensen R. A., Ebrahim A.(2006). How does accountability affect mission? The case of a nonprofit serving immigrants and refugees. *Nonprofit Management & Leadership.* 2006. Vol. 17. P. 195–209. DOI: 10.1002/nml.143.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.751

Тімаков В. Є.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено напрями та розроблено рекомендації щодо вдосконалення логістичної діяльності вітчизняних підприємств. Виявлено можливі проблеми, які виникають при перевезенні вантажів, та шляхи їх вирішення. Запропоновано впровадити систему автоматизації транспортної діяльності на підприємствах.*

Ключові слова: *логістична діяльність, логістична система, транспортне забезпечення, перевезення вантажів.*

Аннотация. *Определены направления, и разработаны рекомендации по совершенствованию логистической деятельности отечественных предприятий. Обнаружены возможные проблемы, возникающие при перевозке грузов, и пути их решения. Предложено внедрить систему автоматизации транспортной деятельности на предприятиях.*

Ключевые слова: *логистическая деятельность, логистическая система, транспортное обеспечение, перевозки грузов.*

Annotation. *The study identified areas and developed recommendations for improving the transport activities of domestic enterprises. Possible problems arising from the carriage of goods, and solutions to them were elicited. A system of automation of transportation activity was proposed.*

Keywords: *transport activity, logistic system, transportation support, transportation loads.*

До логістичної системи підприємств входять закупівельна, виробнича, збутова, транспортна, складська та інші види діяльності. Важливою складовою вдосконалення логістичної системи підприємств є вдосконалення транспортної діяльності, що є дуже актуальним у сучасних умовах господарювання.

Мета статті – визначити напрями та розробити рекомендації щодо вдосконалення логістичної діяльності вітчизняних підприємств.

Зростає кількість публікацій зарубіжних та українських вчених із теоретичних і практичних основ логістики, зокрема транспортної логістики, а саме: Крикавського Є. В., Окландера М. А., Гаджинського А. М., Анікіна Б. А., Миротіна Л. Б., Ташбаєва И. Е. та ін. Проблемним залишається питання розробки комплексної програми вдосконалення транспортної діяльності підприємств.

Важливими показниками якості транспортного забезпечення є доставка вантажів у відповідні терміни і без втрат. До якісних показників, що характеризують транспортування вантажів у відповідні терміни, належать [1]:

а) питома вага вантажів, перевезених на замовлення в обумовлені терміни;

б) час простою машин при очікуванні технологічного транспорту;

в) час затримки між одержанням продукції та вивезенням її до місця зберігання, переробки чи споживання.

Показниками, що оцінюють ефект від перевезення вантажів у встановлені терміни, можуть бути [1]:

– економія коштів і ресурсів замовника внаслідок перевезення вантажів у встановлені терміни; економія коштів і ресурсів за рахунок зменшення втрат унаслідок зменшення простоїв техніки в очікуванні технологічного транспорту;

– економія коштів і ресурсів від зменшення втрат унаслідок своєчасної доставки продукції до місць зберігання, переробки та споживання.

Показниками, що характеризують втрати продукції під час перевезення, є [2]: питома вага вантажів, втрачених під час транспортування та навантаження; частка вантажів, якість яких погіршилася під час їх доставки.

Показниками оцінки ефекту від покращення умов транспортування є: економія коштів і ресурсів від зменшення втрат під час транспортування та навантаження, економія коштів і ресурсів за рахунок зменшення частки вантажів, що псуються під час їх доставки [2].

© Тімаков В. Є., 2020

Логістична діяльність є однією з найголовніших у функціонуванні будь-якого підприємства. Вона прямо впливає на кінцеві результати господарювання підприємств різних галузей (матеріального виробництва видобувної, обробної та машинобудівної промисловості, будівництва і землеробства). Основними завданнями логістичної діяльності є своєчасне якісне і повне задоволення потреб клієнтів у перевезеннях та підвищення економічної ефективності роботи підприємства. Для вирішення цих завдань керівництво на підприємства повинно здійснювати заходи, спрямовані на технічний розвиток усіх видів наявного транспорту, вдосконалення їх взаємодії і підвищення ефективності роботи всієї транспортної системи підприємства.

На цей момент в умовах сучасної технічної революції, концентрації, централізації і комбінованої співпраці, а також усіх зв'язків, що ускладнюються, між окремими галузями промисловості та всередині кожної з них, великого значення набувають проблеми вдосконалення організації та управління визначеними системами, оптимізації основних видів діяльності підприємств, а у зв'язку з цим і комплексним підходом до того або іншого об'єкта дослідження.

Найперспективнішим напрямом оптимізації перевезень вантажів є розвиток технологій, які об'єднували б переваги інформаційних систем, математичного програмування та логіки. Проаналізувавши підприємства діяльність яких пов'язана з перевезенням продукції було виявлено можливі проблеми та були пропоновані шляхи їх вирішення

Можливі проблеми перевезень продукції підприємств та шляхи їх вирішення наведені у табл. 1. Дані табл. 1 свідчать, що для вирішення проблем, що виникають, необхідна розробка комплексної системи із забезпечення логістичної діяльності підприємства єдиною обліковою методикою з метою управління витратами і більш швидкого вирішення всіх виникаючих проблем, пов'язаних із перевезенням вантажів.

Таблиця 1

Можливі проблеми, які виникають при перевезенні вантажів, та шляхи їх вирішення

Проблеми	Шляхи їх вирішення
Стихійні лиха: затоплення, пожежа, мороз, шторм, ураган, зсуви ґрунту, статична електрика	Довгострокове страхування
Перехід кваліфікованих працівників на іншу роботу	Довгострокове страхування
Вандалізм, злодійство, порушення довіри	Середньострокове страхування
Технічно більш складні перевезення, ніж передбачалося	Комплексний попередній аналіз технічних характеристик перевезень
Перевезення негативно впливають на навколишнє середовище	Використання додаткових заходів безпеки під час перевезень
Інфляція та інші економічні явища, які впливають на економічну ситуацію	Підвищена уважність під час підготовчих робіт
Перевезення вантажів широкої номенклатури, при- значених для задоволення потреб більшої кількості споживачів, ураховуючи ринкові умови, рівень попиту та його постійні коливання	Використання великої кількості збірних маршрутів за допомогою автомобільного транспорту, облік великої кількості технологічних обмежень та обробки вихідної інформації
Ряд серйозних технічних обмежень під час малопартіонних перевезень у транспортних системах великих та середніх міст	Ретельний аналіз великих масивів даних щодо формування оптимального маршруту
Необхідність виконання жорстких вимог клієнтів щодо часу та строків доставки збірних вантажів	Залучення до перевезень додаткового рухомого складу, формування оптимального маршруту
Необхідність виконання жорстких вимог клієнтів щодо часу та строків доставки збірних вантажів	Залучення до перевезень додаткового рухомого складу, формування оптимального маршруту
Істотна нерівномірність перевезень за днями тижня і за місяцями року, що викликана коливаннями попиту	Залучення до перевезень додаткового рухомого складу меншої вантажопідйомності, формування оптимального маршруту
Пошкодження вантажу у процесі перевантаження з одного виду транспорту на інший	Короткострокове страхування вантажу
Виявлення під час завантаження браку, нестачі, пересортиці, пошкоджень вантажу	Встановлення винуватців, ліквідація невідповідностей
Перевезення нестандартних вантажів	За необхідності оренда спеціалізованого транспорту, формування оптимального маршруту
Перевезення спецтехніки	Формування оптимального маршруту, оренда низькорамного обладнання – напівпричепів-ваговозів різних габаритів, оренда спеціальних тягачів із трьома задніми осями
Віддаленість замовників від автотранспортних підприємств	Періодичне проведення часового і географічного аналізу розподілу матеріального потоку, визначення хронометражу для розрахунку середнього часу на здійснення операції

У сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств розробка такої облікової методики за допомогою програмного забезпечення (Ant-Logistics,Microsoft Office, 1С та БЕСТ-5 (Інформаційна система управління підприємством)) є актуальною для вирішення таких завдань, як [3; 4]:

– комплексна реєстрація заявок і договорів на надання автотранспортних послуг та оренду автотранспорту;

– складання на постійній основі рознарядок на роботу транспорту, формування шляхових листів, обробка інформації за дорожніми листами (час знаходження автотранспорту на маршруті, пробіг);

– щоденний облік палива в баках за кожною одиницею техніки, формування звітів і відомостей з обороту пально-мастильних матеріалів;

– щоденний облік розрахунків із замовниками та орендарями, таксування шляхових листів;

– комплексний облік роботи техніки, проведення планових технічних оглядів та капітальних ремонтів;

– упровадження автоматизованого обліку орендованої техніки й аналізу строків її повернення – дуже актуально, коли для роботи використовуються блок-контейнери і різноманітний рухомий склад, а також виробнича техніка;

– щоденний облік роботи водіїв і робітників ремонтних служб, ведення табелів обліку робочого часу.

Наведені приклади програмного забезпечення логістичного спрямування показав, що можливості програм не обмежуються лише автоматизацією оформлення подорожнього листа, ведення журналу подорожніх листів, а також найпростішим веденням обліку [5].

Таким чином, було визначено напрями та розроблено рекомендації щодо вдосконалення логістичної діяльності вітчизняних підприємств. Було виявлено можливі проблеми, які виникають при перевезенні вантажів, та шляхи їх вирішення. Також було запропоновано впровадити систему автоматизації логістичної діяльності на підприємствах. Подальше дослідження необхідно спрямувати на розробку рекомендацій щодо оптимізації процесів внутрішньоцехового транспортування на підприємствах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Томах В. В.

Література: 1. Перебийніс В. І., Перебийніс О. В. Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. 206 с. **2.** Ніколаєв Ю. О. Структура транспортно-логістичного кластера та процес його формування. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2012. Вип. 1 (44). С. 345–350. **3.** Попова Н. В. Кластеры как основа инновационного развития транспортно логистической системы региона. *Бизнес Информ*. 2013. Вып. 8. С. 63–67. **4.** Кластери в економіці України : монографія / за наук. ред. М. П. Войнаренка. Хмельницький : ХНУ, ФОП Мельник А. А., 2014. 1085 с. **5.** Полякова О. М. Кластерний підхід до формування інтегрованої транспортно логістичної системи. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2014. № 45. С. 239–244. **6.** Ляшенко В. І., Котов Є. В. Україна XXI: неоіндустріальна держава або «крах проекту»? : монографія. Київ : ІЕП НАНУ, 2015. 196 с. **7.** Іванов С. В. Транспортно-логістичні кластери в контексті розвитку транспортної системи України та окремо взятого економічного району. *Економічний вісник Донбасу.* 2018. №1 (51). С. 15–22.

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.334.5

Ткаченко В. С.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність логістичного менеджменту. Розглянуто питання системи показників, що характеризують ефективність логістичного менеджменту. Побудовано систему KPI логістичного менеджменту підприємства.*

Ключові слова: *логістичний менеджмент, управління ланцюгом постачань, ключові показники ефективності логістики.*

Аннотация. *Исследована сущность логистического менеджмента. Рассмотрен вопрос системы показателей, характеризующих эффективность логистического менеджмента. Построена система KPI логистического менеджмента.*

Ключевые слова: *логистический менеджмент, управление цепочкой поставок, ключевые показатели эффективности логістики.*

Annotation. *The article explores the essence of logistics management. The questions of systems of indicators characterizing efficiency of logistic management are considered. The KPI system of logistic management of the enterprise was built.*

Keywords: *logistics management, supply chain management, key indicators of logistics efficiency.*

Постановка проблеми. Впровадження процесного підходу до управління підприємством, розвиток концепції інтегрованої логістики та управління ланцюгами постачань зумовлюють необхідність перегляду наявних методів оцінки діяльності в межах функціональних сфер діяльності підприємства: закупівлі, виробництва та збуту з акцентом на кінцевий результат бізнесу та досягнення корпоративних цілей. У сучасних умовах логістика та управління ланцюгами постачань набувають статусу ключових джерел досягнення ефективності та конкурентоспроможності.

При цьому одним з актуальних завдань є оцінка впливу цих джерел на кінцеві результати діяльності підприємства. Відсутність системи показників і методики їх розрахунку не сприяє адекватній оцінці впливу різних аспектів логістичного менеджменту на ефективність бізнесу. Основою побудови такої системи показників є аналітична інформація, що формується в окремих відділах підприємства.

Окремі аспекти обліково-аналітичного забезпечення логістично зорієнтованого стратегічного розвитку підприємства висвітлено в працях Л. Ю. Шевців та А. Б. Шевців [1]. Показники та інструменти облікового та аналітичного забезпечення управління бізнес-процесами, зокрема логістичними, досліджено такими науковцями, як А. В. Клімов та А. О. Фатенок-Ткачук [2]. Оглядом останніх наукових праць і публікацій установлено, що питанню аналітичного забезпечення логістичного менеджменту підприємства та оцінки його ефективності не приділено належної уваги.

Метою дослідження є визначення показників ефективності логістичного менеджменту підприємства, методів їх розрахунку, управління та оцінки.

Сьогодні в сучасний економічний лексикон поряд із поняттям «логістика» увійшло поняття «логістичний менеджмент», одне з трактувань якого визначає його як сукупність засобів і форм управління постачанням, виробництвом і збутом продукції для досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей і завдань підприємства. Логістичний менеджмент виступає синергією основних управлінських функцій (організації, планування, контролю, аналізу) з логістичними функціями для досягнення цілей системи підприємства.

Розглядаючи питання системи показників логістики, слід зазначити, що в логістиці широко поширено дві системи показників: збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC) як інструмент стратегічного контролінгу та система ключових показників ефективності (Key Performance Indicators – KPI), яка є інструментом оперативного контролінгу.

© Ткаченко В. С., 2020

Збалансована система показників зазвичай розглядається в контексті розроблення стратегії логістики та стратегії ланцюга постачань. Призначення ключових показників полягає в адекватному відображенні ступеня ефективності операційних і функціональних (обслуговуючих) логістичних бізнес-процесів. Окрім того, слід зазначити, що побудова збалансованої системи показників базується на основі визначення переліку ключових показників ефективності.

Підприємство, що впроваджує збалансовану систему показників, увесь набір ключових показників ефективності розробляє самостійно. Це пов'язано з такими причинами:

– показники відображають усі аспекти діяльності підприємства: як воно конкурує, у чому полягає специфіка ринку, якими унікальними технологіями володіє, який рівень компетенції його працівників;

– процес розроблення системи ключових показників ефективності сприяє формуванню команди висококваліфікованих спеціалістів, що дає змогу працювати в команді та краще розуміти сутність і корпоративний дух підприємства.

Визначення переліку ключових показників ефективності, як правило, здійснюють менеджери, за якими закріплений той чи інший напрям. Для того щоб чітко розділити зони відповідальності менеджерів різних рівнів за визначені показники ефективності, логістична інфраструктура підприємства повинна бути прозорою. Наприклад, за рівень фінансових KPI повинен нести відповідальність фінансовий директор (головний бухгалтер), за показники продажів – комерційний директор тощо. Інакше кажучи, спеціаліст, який відповідає за значення коефіцієнтів, повинен мати важелі впливу на його величину.

У світовій практиці для поліпшення бізнес-процесів підприємства поруч із реінжинірингом (кардинальним переосмисленням бізнес-процесів) отримали розвиток ще дві методики: еталонне оцінювання (benchmarking) та аналіз найкращих методів (best practice analysis).

Перша – дає змогу виміряти ефективність діяльності підприємства та встановити цілі на основі «кращих у своєму класі» (best-in-class) результатів.

Друга – об'єднує якісні та кількісні методи, даючи змогу оцінити кореляцію способів провадження діяльності з оціночними результатами. Саме тому в 1996 р. було розроблено Рекомендовану модель функціонування ланцюгу постачань (Supply Chain Operations Reference-model – SCOR), що базується на методології реінжинірингу, еталонного оцінювання та аналізі найкращих методів.

Модель SCOR можливо адаптувати до української специфіки логістичної діяльності вітчизняних підприємств і використовувати під час розроблення моделі ланцюга постачань як базису міжгалузевого стандарту управління логістичною системою підприємства.

Модель охоплює низку процедур, які дають змогу організувати процес ефективного управління постачаннями, включаючи планування, закупівлю та постачання товарів, складування, налагодження зв'язків KPI між постачальниками сировини, виробниками та кінцевими споживачами.

Основні види діяльності в моделі SCOR та їх стислу характеристику відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Види діяльності та процеси SCOR-моделі

№ з/п	Види діяльності та бізнес-процеси	Характеристика
1	Планування	підготовчі процеси та процедури, визначення ресурсів, консолідація потреб відділів постачання, виробництва та розподілу, планування виробничої потужності та розподіл замовлень
2	Постачання	придбання, отримання, перевірка та надання супутніх матеріалів
3	Виробництво	виробничі процеси, починаючи з формування потреби на сировину та її отримання, безпосередньо виробництво, маркування та пакування
4	Розподіл	визначення попиту, управління замовленнями та процес збуту, який включає управління складами та транспортом

Зазначені основні бізнес-процеси за своєю сутністю та масштабом є агрегованими. Під час побудови SCOR-моделі відбувається їх декомпозиція до найменшого та неподільного елементарного бізнес-процесу.

Для визначення цільових значень показників (KPI) можуть бути використані:

– поточні значення показників або дані минулих періодів;

– результати бенчмаркінгу (внутрішньофірмового і міжфірмового);

– результати опитування споживачів, співробітників із застосуванням методу експертних оцінок.

Міжнародна рада з ланцюгів постачань, що рекомендує SCOR-модель, визнану нині як міжнародний міжгалузевий стандарт під час планування, контролінгу й у цілому в управлінні ланцюгами постачань, запропонувала показники функціонування першого рівня моделі, тобто показники, які узагальнюють низку логістичних процесів. Ці показники наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Параметри функціонування ланцюга постачань і показники першого рівня SCOR-моделі

№з/п	Атрибут функціонування логістики	Визначення атрибутів функціонування	KPI (основні)
1	Надійність доставки в ланцюгах постачань	функціонування центру продажів під час доставки: правильний продукт – у потрібне місце – у заданий час – у необхідному стані і упаковці – заданої якості та кількості – з правильно оформленими документами	виконання графіків доставки
			коефіцієнт задоволеності клієнтів
			задоволення клієнта з позицій «зробленого» замовлення
2	Швидкість реакції у ланцюзі постачань	швидкість, з якою логістика доставляє товари споживачам	час виконання замовлення
			тривалість окремих логістичних циклів
3	Продуктивність / ресурсовіддача логістичної інфраструктури	здатність елементів транспортної, складської і інформаційної інфраструктури логістики задовольняти потреби клієнтів і досягати конкурентних переваг	продуктивність складського підйомно-транспортного та технологічного обладнання
			продуктивність транспортних засобів
			продуктивність / пропускна здатність інформаційної системи
4	Витрати в ланцюзі постачань	витрати, пов'язані з логістичними операціями в ланцюзі постачань	загальні витрати в обсязі продажів
			загальні витрати на управління ланцюгом постачань
			витрати на управління

Слід зауважити, що європейські компанії докладають великих зусиль, щоб зробити свої логістичні мережі більш керованими та досягнути необхідного рівня гнучкості. Оцінка методів і засобів для проведення заходів, спрямованих на поліпшення бізнес-процесів у ланцюгах постачань, дала змогу зробити їм вибір у бік еталонної моделі управління ланцюгами постачань SCOR, в основі якої – ключові показники ефективності.

Для позиціонування ланцюгів постачань у конкурентному бізнес-середовищі та здійснення стратегічного контролінгу логістичних бізнес-процесів SCOR-комітетом Ради з ланцюгів постачань для показників (табл. 2).

Сукупність показників ефективності (KPI) логістичного менеджменту підприємства, їх сутність та методика розрахунку відображені в табл. 3.

Таблиця 3

Система KPI логістичного менеджменту підприємства

№ з/п	Показники та його сутність	Формули розрахунку	Трактування формули
1	2	3	4
KPI фінансових показників логістичної системи			
1	Питома вага обсягів перевезень	$O_n = \frac{O_p \times P_n \times (1 - M_n)}{P_p \times (1 - M_p)}$	де O_p – розрахунковий обсяг перевезень, віднесений на 1 млн грн товарообігу (т); P_n, P_p – плановий та розрахунковий рівні механізації вантажно-розвантажувальних робіт; M_n, M_p – планова та розрахункова питома вага децентралізованих перевезень
	питомий показник обсягів перевезень, що припадають на 1 млн грн		
2	Дохід від наданих додатково логістичних послуг	$Д = Д_Т + Д_С + Д_{В-Р/Р}$	де $Д_Т$ – дохід від послуг транспортування; $Д_С$ – дохід від послуг складування; $Д_{В-Р/Р}$ – дохід від вантажно-розвантажувальних робіт
	дохід від наданих додатково логістичних послуг за період		

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
KPI витрат, що виникають у ланцюзі постачань			
3	Загальні логістичні витрати витрати на складування, транспортування, вантажно- розвантажувальні роботи, управління інформаційними процесами	$ЛВ_З = В_{ЛО} + В_{ЛР} + В_{ЛА}$	де $В_{ЛО}$ – витрати на виконання логістичних операцій / функцій (операційні, експлуатаційні); $В_{ЛР}$ – витрати від покриття наслідків логістичних ризиків; $В_{ЛА}$ – витрати на логістичне адміністрування
4	Питома вага витрат на логістику співвідношення загальних логістичних витрат до кількості реалізованої продукції	$ЛВ_п = \frac{ЛВ_З}{О_Т}$	де $ЛВЗ$ – загальна логістичні витрати; $ОТ$ – загальна кількість реалізованої продукції
KPI управління логістичними активами в ланцюзі постачань			
5	Ймовірність дефіциту показник наявності продукції на доставку споживачам	$B(Q) = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}\frac{Q_{H_i}}{O_{заг}}$	де Q_{H_i} – кількість замовлень i-го споживача, незадоволеного наявними запасами за певний проміжок часу; $Q_{заг}$ – загальна кількість замовлень i-го споживача; n – загальна кількість споживачів
6	Норма насичення попиту показник величини дефіцитів запасів у різні періоди часу	$H_H = \frac{1}{k}\sum_{i=1}^{k}\frac{З_{H_i}}{З_{T_i}}$	де $З_{H_i}$ – загальна кількість наявних запасів i-го виду продукції за певний проміжок часу; $ЗТ$ – кількість запасів i-го виду продукції, необхідних і для задоволення всіх замовлень споживачів; k – кількість найменувань продукції
7	Повнота охоплення замовленнями частота ситуації, коли всі запаси (продукція) замовлені споживачами	$П_{ОХВ} = \sum_{i=1}^{k} H_i$	де H_i – кількість випадків за визначений проміжок часу, коли всі запаси підприємства по i-му виду замовлені споживачами; k – кількість найменувань продукції
KPI надійності доставки			
8	Ступінь задоволення очікувань споживачів під час виконання замовлення здатність здійснювати всі необхідні дії для виконання замовлення	$C_З = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}\frac{t_{ОЧІ}}{t_{факт_i}}$, $C_З \to 1$	де $t_{очі}$ – час виконання замовлення, очікуваний i-м споживачем; $t_{факт_i}$ – фактичний час виконання замовлення i-го споживача; n – загальна кількість споживачів
9	Неперервність виконання операцій здатність системи сервісу здійснювати підтримку термінів сервісу протягом функціональних циклів	$Б = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}\frac{Q_{T_i}}{Q_{B_i}}$	де QT – кількість замовлень i-го споживача, і виконаних відповідно до термінових вимог; Q_B – загальна кількість виконаних замовлень і i-го споживача; n – загальна кількість споживачів
10	Гнучкість операцій та логістичних бізнес-процесів готовність реалізувати зміни, що вносяться споживачами в умови договору	$Г = \frac{Q_{зад}}{Q_{зв}}$, $Г \to 1$	де $Q_{зад}$ – кількість задоволених вимог; $Q_{зв}$ – кількість звернень споживачів щодо надання додаткових послуг
11	Рівень недоліків сервісу ймовірність виникнення збоїв в процесі сервісу	$P_{НС} = \frac{O_{пр}}{O_{заг}}$	де $Q_{пр}$ – кількість замовлень, за якими надійшли претензії; $Q_{заг}$ – загальна кількість замовлень
12	Надійність сервісу якість обслуговування клієнтів	$H = f(B(Q); H_H; П_{ОХЛ}; C_З; Б; Г; P_{НС})$	

Розрахунок ключових показників, що характеризують ефективність логістичного менеджменту підприємства, може бути здійснений як на базі аналітичних розрахунків, так і на базі теорії нечітких рішень. Доцільність застосування теорії нечітких рішень зумовлена тим, що більшість показників ефективності може приймати приблизне значення або прийнятний із погляду підприємства діапазон значень.

Для отримання об'єктивної оцінки ефективності логістичного менеджменту підприємства та розроблення й прийняття адекватних цій оцінки управлінських рішень зазвичай здійснюється інтеграція сукупності KPI в один інтегральний показник.

Висновки. Таким чином, у процесі оцінки ефективності логістичного менеджменту підприємства серед арсеналу аналітичних методів доцільно застосовувати розроблену та загальноприйняту у світовій практиці SCOR-модель, яка дає змогу встановити перелік ключових показників ефективності функціональних сфер і бізнес-процесів логістики, на основі яких здійснювати виважену політику управління логістичною системою підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сігаєва Т. Є.

Література: 1. Шевців Л. Ю., Шевців А. Б. Обліково-аналітичне забезпечення логістично зорієнтованого стратегічного розвитку підприємства. *Технологический аудит и резервы производства.* 2015. № 6 (5). С. 32–38. **2.** Фатенок-Ткачук А. О. Обліково-аналітичне забезпечення прогнозування в стратегічному плануванні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.* 2015. № 4. С. 140–147. **3.** Weijers S., Glockner H., Pieters R., (2012). Logistic service providers and sustainable physical distribution. *Scientific Journal of Logistic. LogForum.* Vol. 8 (2). P. 157–165. **4.** Городко М. В. Передумови та закономірності використання логістичного менеджменту. *Економіка та держава.* 2017. № 8. С. 80–83. **5.** Лукинский В. С., Лукинский В. В., Плетнева Н. Г. Логистика и управление цепями поставок. М. : Юрайт, 2018. 358 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЕНЕРГОКОМПАНІЙ

УДК 33:657.62

Третьякова К. І.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *На основі детального аналізу структури та якості дебіторської заборгованості підприємств енергетичної галузі виявлено основні проблеми обліку та аналізу з метою оптимізації її розміру задля забезпечення її своєчасного погашення та підвищення ефективності суб'єкта господарювання.*

Ключові слова: *кенергетична галузь, компанія, дебіторська заборгованість, стан розрахунків, термін погашення, прострочена дебіторська заборгованість.*

Аннотация. *На основе детального анализа структуры и качества дебиторской задолженности предприятий энергетической отрасли выявлены основные проблемы учета и анализа с целью оптимизации ее размера по обеспечению ее своевременного погашения и повышения эффективности субъекту хозяйствования.*

Ключевые слова: *энергетическая отрасль, компания, дебиторская задолженность, состояние расчетов, срок погашения, просроченная дебиторская задолженность.*

© Третьякова К. І., 2020

Annotation. *On the basis of a detailed analysis of the structure and quality of accounts receivable of the energy industry, the main problems of accounting and analysis have been identified in order to optimize its size in order to ensure its timely repayment and increase the efficiency of the economic entity.*

Keywords: *power industry, company, receivables, state of payments, term of redemption, overdue-receivables.*

Стабільність функціонування підприємств енергетичної галузі, як постачальників енергії домогосподарствам та підприємствам, є передумовою нормального функціонування інших секторів економіки. При цьому слід зазначити, що протягом останніх років відбувається невпинне зростання дебіторської заборгованості за спожиті енергоресурси в Україні, що унеможливлює сталу ефективну діяльність галузі. Протягом останніх років ця тенденція набула загрозливих масштабів [3].

З одного боку, цілком природно, що в процесі господарської діяльності в енергетичних, як і будь-яких інших, компаніях виникає дебіторська заборгованість. З іншого, надмірне розгортання дебіторської заборгованості може порушити фінансовий стан галузевих компаній аж до їх банкрутства.

Таким чином, через несвоєчасні розрахунки споживачів енергокомпанії не мають фінансових можливостей забезпечення нормального перебігу процесу енергопостачання, що, своєю чергою, загрожує енергетичній безпеці держави.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що ефективний контроль стану розрахунків, забезпечення своєчасного погашення дебіторської заборгованості та запобігання зниженню її якості (утворенню сумнівної та безнадійної заборгованості) на підприємствах енергетичної галузі є запорукою підтримання їх фінансової безпеки як необхідної передумови нормального функціонування не лише галузі, а й економіки в цілому.

Дослідженню методичних основ обліку й аналізу дебіторської заборгованості присвячено багато робіт науковців-економістів, зокрема, Н. Акімова [1], Л. Харакоз [4], О. Сарапіної [2] та ін. Однак, попри значну кількість публікацій, питання формування єдиного підходу до обліку й аналізу дебіторської заборгованості енергетичних компаній залишаються відкритими.

Метою цієї статті є вдосконалення обліку й аналізу задля оптимізації розміру дебіторської заборгованості підприємств енергетичної галузі.

Перш за все, слід зазначити, що сьогодні енергетична галузь стикається з цілою низкою проблем, серед яких найбільш гостро постає проблема несвоєчасних розрахунків споживачів за спожиті енергоресурси. Особливо гостро ці проблеми постають перед великими газотранспортними та газорозподільними підприємствами, одним з яких є АТ «Луганськгаз». Це одна з п'яти найбільших за обсягами транспортування газу газорозподільних компаній України, що забезпечує газом споживачів підконтрольної території Луганської області.

Абонентська база компанії налічує 4,7 тис. промислових підприємств, 45 підприємств теплокомуненергетики, 971 бюджетну організацію, а також 3 мільйони домогосподарств області. Загалом рівень газифікації Луганщини складає 70 % [5].

Велика абонентська база, особливості, умови та значні обсяги постачання енергоносія зумовлюють виникнення дебіторської заборгованості. Динаміку обсягів [7] дебіторської заборгованості наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка обсягів дебіторської заборгованості АТ «Луганськгаз» за період 2017–2019 рр. (станом на початок періоду), млн грн

Показник	31.12.2016 р.	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	Абсолютний приріст, млн грн		Темп приросту, %	
				2016–2017 рр.	2017–2018 рр.	2016–2017 рр.	2017–2018 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,60	0,60	0,60	0,00	0,00	0,00	0,00
Короткострокова дебіторська заборгованість, у тому числі	1373,40	1398,20	1882,60	24,80	484,40	1,81	34,64
– за товарними операціями	1203,10	1336,10	1732,40	133,00	396,30	11,05	29,66
– за розрахунками, з них	144,30	35,90	116,90	-108,40	81,00	-75,12	225,63
– за виданими авансами	6,80	6,00	69,90	-0,80	63,90	-11,76	1065,00
– з бюджетом	131,70	21,50	15,20	-110,20	-6,30	-83,68	-29,30

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8
– з нарахованих доходів	5,30	5,30	5,30	0,00	0,00	0,00	0,00
– із внутрішніх розрахунків	0,50	3,10	26,50	2,60	23,40	520,00	754,84
– інша поточна дебіторська заборгованість	26,00	26,20	33,30	0,20	7,10	0,77	27,10
Разом дебіторська заборгованість	1374,00	1398,80	1883,20	24,80	484,40	1,80	34,63

Як видно з табл. 1, в аналізованому періоді дебіторська заборгованість АТ «Луганськгаз» зросла майже на півмільярда гривень, що спричинено збільшенням обсягів короткострокової дебіторської заборгованості на 24,8 млн грн, або 1,81 % у 2016–2017 рр. та на 484,5 млн грн, або 34,64 % у 2017–2018 рр. У складі короткострокової дебіторської заборгованості найбільш інтенсивне зростання спостерігалося за розрахунками за виданими авансами (на 1065 % протягом 2017–2018 рр.) через застосування НАК «Нафтогаз» як постачальника газу, режиму попередньої оплати (авансових платежів) за даний вид енергоносіїв, а також за внутрішніми розрахунками (на 520 % протягом 2016–2017 рр. та на 754,84 % за період 2017–2018 рр.). Заборгованість за товарними операціями збільшилася на 133 млн грн, або 11,05 % у 2016–2017 рр. та на 396,3 млн грн, або 29,66 % за період 2017–2018 рр.

В структурі дебіторської заборгованості АТ «Луганськгаз» превалює заборгованість споживачів за спожитий природний газ. Частка цієї заборгованості протягом 2016–2018 рр. підвищилася майже до 90 %. На тлі зниження частки інших видів дебіторської заборгованості відбулося зростання питомої ваги заборгованості за виданими авансами, що зумовлено зміною умов розрахунків з НАК «Нафтогаз».

Отже, превалювання у складі дебіторської заборгованості боргів споживачів за спожитий природний газ обумовлює поглиблене дослідження дебіторської заборгованості за товарними операціями, надалі подамо реєстр «старіння» дебіторської заборгованості АТ «Луганськгаз» (табл. 2) [7].

Таблиця 2

Аналіз дебіторської заборгованості за товарними операціями АТ «Луганськгаз» за термінами погашення

Термін погашення заборгованості	Сума заборгованості, млн грн			Темп приросту, %	
	31.12.2016 р.	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	2016–2017 рр.	2017–2018 рр.
до 15 днів	229,00	269,00	117,40	17,47	-56,51
15–30 днів	277,00	309,00	454,00	11,55	46,93
30–60 днів	386,00	314,10	301,00	-18,65	-4,14
60–90 днів	132,00	154,00	265,00	16,67	72,08
понад 90 днів	179,10	290,00	595,00	61,98	105,24
Разом	1203,10	1336,10	1732,40	11,05	29,66
Середньозважений термін погашення заборгованості	45	49	62	8,89	26,53

Як видно з табл. 2, в аналізованому періоді відбулося зростання обсягів дебіторської заборгованості з термінами погашення 15–30 днів та понад 2 місяці на тлі скорочення обсягів заборгованості з терміном погашення до двох тижнів. Це спричинило зростання терміну інкасації дебіторської заборгованості з 45 днів у 2016 р. до 62 днів у 2018 р.

Для оцінки та мінімізації втрат необхідним є створення резерву сумнівних боргів, що допоможе пригальмувати процес тотального погіршення ситуації на підприємствах енергетичної галузі та уникнути кризи у разі її виявлення на початкових стадіях.

Зокрема, відповідно до п. 8 П(С)БО 10 сума резерву може бути розрахована з використанням одного-двох методів – застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості та застосовуванням коефіцієнта сумнівності [6]. Використання першого методу для енергокомпаній є не доцільним, оскільки він ефективний на підприємствах, де порівняно невелика кількість дебіторів. Доречно застосувати другий метод, адже він підходить компаніям зі значним обсягом операцій та з великою кількістю дебіторів.

З трьох способів розрахунку коефіцієнта сумнівності потрібно віддати перевагу класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення (рис. 1).

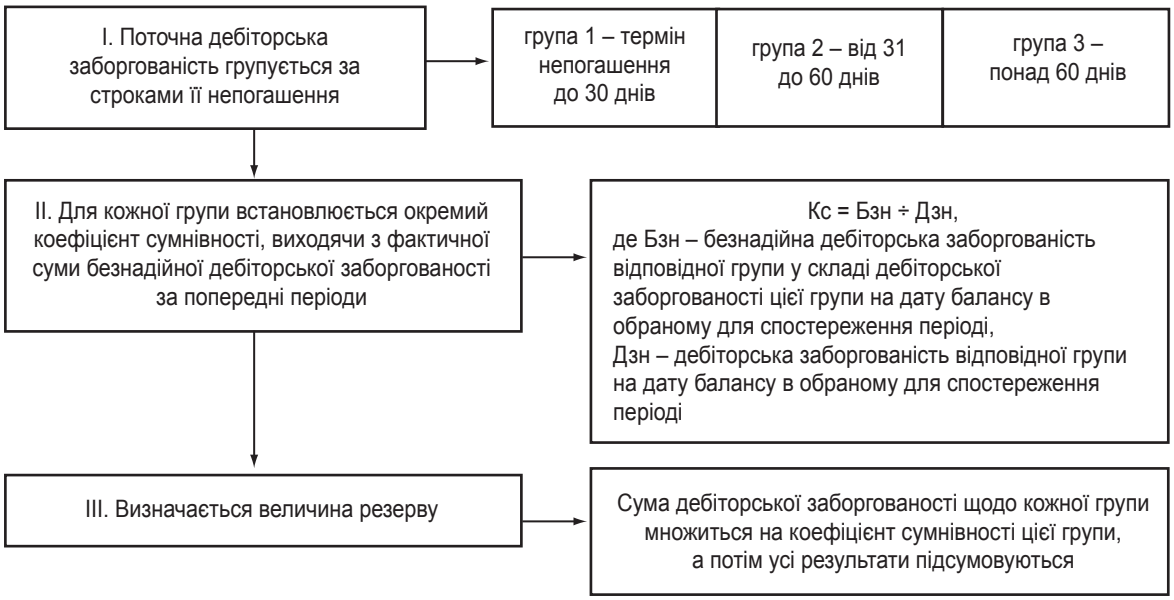

Рис. 1. **Використання класифікації дебіторської заборгованості для визначення коефіцієнта сумнівності** [6]

Через те що спосіб ґрунтується на інформації, що є в наявності в бухгалтера, та є можливість застосування підприємствами з великою кількістю споживачів.

Резерви сумнівних боргів дозволяється створювати за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року, в той час як сумнівні борги виникають в ході торговельних операцій протягом року. Найефективнішим варіантом нарахування резерву сумнівних боргів є той, коли розрахунок резерву сумнівних боргів проводять перед складанням звітності, а використовують його протягом звітного року.

Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення, ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». Проте назва рахунку не цілком коректно відображає інформацію, що на ньому накопичується. Виходячи із зазначеного енергокомпаніям доцільно перейменувати рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» (табл. 3) [1].

Таблиця 3

Структура рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» для підприємств енергетичної галузі

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		**Субрахунки (рахунки другого порядку) – пропонуються до введення**	
Код	**Назва**	**Код**	**Назва**
38	Резерв можливих втрат від боргів	381	Резерв безнадійної заборгованості
		381	Витрати на погашення дебіторської заборгованості

Таким чином, резерв сумнівних боргів виконує сигнальну функцію, адже існування його великої суми на кінець звітного періоду свідчить про застосування підприємством невірної методики його розрахунку. І, навпаки, виникнення дебетового сальдо на рахунку 38 свідчить про ведення підприємством неефективної політики реалізації товарів з наступною оплатою.

Аналіз проблемних аспектів свідчить, що резерв сумнівних боргів виконує функцію страхування від ризику неповернення боргу та одним із засобів ефективного управління дебіторською заборгованістю лише за таких умов: вдосконалення нормативного регулювання обліку сумнівних боргів, подолання наявних розбіжностей у законодавчих нормативних актах, визнання підприємствами необхідності створення резерву сумнівних боргів, наявність на підприємстві осіб, відповідальних за ретельний аналіз платоспроможності потенційних дебіторів.

Таким чином, перед підприємствами енергетичної галузі дуже гостро постала проблема необґрунтованого розгортання дебіторської заборгованості на тлі її «старіння» та зниження якості. Така ситуація негативно впливає на фінансовий стан компаній, зокрема, на їх платоспроможність.

З метою подолання цих негативних факторів необхідне проведення заходів з раціонального управління дебіторською заборгованістю, і зокрема створення резерву сумнівних боргів. Створення резерву сумнівних боргів дозволить підприємствам енергетичної галузі реально відображати свій фінансовий стан і дотримуватися принципу обачності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: 1. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2016. 285 с. **2.** Сарапіна О. А. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 865–868. **3.** Ущаповський К. В. Тенденції розвитку електроенергетики: загрози та можливості. *Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит.* 2018. № 1. С. 21–32. **4.** Харакоз Л. В. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка.* 2018. № 1. С. 53–57. **5.** ПАТ «Луганськгаз». URL: http://luggas.com.ua/. **6.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.1999 № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99. **7.** Фінансова звітність ПАТ «Луганськгаз» за 2016–2018 рр. URL: https://lg.104.ua/.

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ НАКЛАДНИХ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ, ВИХОДЯЧИ З ЦЕНТРІВ ЇХ НАКОПИЧЕННЯ ТА ЦЕНТРІВ ЇХ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.58:338.43

Трехліб О. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічну сутність накладних виробничих витрат, центрів накопичення витрат і центрів їх відповідальності. Здійснено аналіз розподілу накладних виробничих витрат виходячи з центрів їх накопичення та центрів їх відповідальності на прикладі сільськогосподарського підприємства.*

Ключові слова: *накладні виробничі витрати, центри витрат, центри відповідальності, сільськогосподарське підприємство, база розподілу.*

© Трехліб О. О., 2020

Аннотация. *Рассмотрена экономическая сущность накладных производственных расходов, центров накопления затрат и центров их ответственности. Осуществлен анализ распределения накладных производственных расходов исходя из центров их накопления и центров их ответственности на примере сельскохозяйственного предприятия.*

Ключевые слова: *накладные производственные расходы, центры затрат, центры ответственности, сельскохозяйственное предприятие, база распределения.*

Annotation. *The economic essence of over headproduction costs, costcenters and their responsibility centers is considered. The analysis of the distribution of over headproductioncosts, based on the centers of the iraccumulation and centers of the irresponsibility on the example of an agricultural enterprise.*

Keywords: *overhead production costs, costcenters, responsibility centers, agricultural enterprise, distribution base.*

Кожен суб'єкт господарювання в ході своєї діяльності здійснює витрати, пов'язані з виробництвом, збутом, придбанням, транспортуванням, амортизацією, оплатою праці, виправленням браку, управлінням виробництвом тощо. Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств чітко налагодженої системи управління витратами задля збільшення прибутку, конкурентоспроможного стану та рентабельності всіх сфер фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Управління накладними витратами підприємства – складний процес, але не менш важливий, бо саме накладні витрати слугують джерелом зниження собівартості продукції, робіт чи послуг. Правильно сформовані дані щодо витрат підприємства також впливають на прийняття управлінських рішень, а отже, і на визначення фінансових результатів підприємства. Саме цьому тема управління накладними виробничими витратами є і досі актуальною, і вимагає подальших досліджень.

Це питання є також важливим і для галузі сільського господарства України, тому що це одна з найважливіших і перспективних галузей країни, тенденція суб'єктів господарювання якої збільшується згідно з лінією тренду на рис. 1 [5].

Тема розподілу накладних виробничих витрат була висвітлена в працях багатьох вчених-економістів. Зокрема, Апчер А. [1], Лабунська С. [6], Бабіч І. [2], Мельник К. [2], Бутинець Ф. [3], Голов С. [4], Сопко В. [7], та багато інших.

Метою статті є аналіз накладних виробничих витрат виходячи з центрів їх накопичення та центрів їх відповідальності в системі менеджменту сільськогосподарського підприємства.

Сучасні процеси господарювання включають в себе велику кількість складних господарських операцій, контроль за якими не завжди можна здійснити. За таких умов полегшити процес господарювання, а отже, підвищити ефективність діяльності дозволяє поділ підприємства на підрозділи, які будуть функціонувати самостійно, незалежно й водночас нести відповідальність за всі здійснені господарські операції в межах підрозділу. Тобто створюються центри відповідальності на підприємстві.

Вчені-науковці не мають одного трактування щодо поняття «центр відповідальності», тому доцільним буде розглянути декілька термінів різних учених. Наприклад, Бутинець Ф. Ф. вважає, що центр відповідальності – визначена частина господарської діяльності підприємства, характерними рисами якої є відповідальність конкретної посадової особи за контроль та виконання певних показників [3]. Голов С. Ф. стверджує, що центр відповідальності – це сфера (сегмент) діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера [4]. Апчер А. впевнений, що центр витрат – поділ організації на центри, управління кожним з них делегується відповідальному менеджеру [1].

Спираючись на вищенаведені наукові погляди, можна сказати, що центр відповідальності – відокремлена організаційна одиниця, підрозділ підприємства з керівником на чолі, яка несе відповідальність за всі господарські операції, здійснені цим підрозділом.

Кожне підприємство виокремлює центри відповідальності індивідуально, спираючись на специфікацію, розмір підприємства, організаційну структуру тощо.

За кожним центром відповідальності може бути закріплене як один, так і декілька центрів витрат. Сопко В. В. характеризує центр витрат як відокремлену самостійну технологічну дільницю: робоче місце, фаза, переділ, лінія [7]. Центри витрат деталізують виробничі витрати за місцем їх виникнення, тобто дозволяють детально контролювати місце виникнення витрат.

В ролі дослідження накладних виробничих витрат виходячи з центрів їх накопичення та центрів їх відповідальності в системі менеджменту було обрано сільськогосподарське підприємство Харківської області. Було виді-

лено виробничі центри відповідальності (виробництво продукції рослинництва та тваринництва, надання послуг по перевезенню вантажів, складське зберігання) за ними були закріплені виробничі центри витрат (бригади, склади), також було виділено допоміжні центри відповідальності (ХПП, автотранспортний парк, механічна майстерня, лабораторія, паливно-заправна станція) та допоміжні центри витрат (ХПП, лабораторія, машини, трактори, комбайни, їдальня, паливно-заправна станція), номінальні центри відповідальності (адміністративно-господарський відділ) та номінальний цент витрат. Тобто в останніх випадках центри відповідальності збігаються з центрами витрат.

На кожен підрозділ при обліку витрат виробництва відкрито окремий субрахунок, оскільки підрозділ пов'язаний з рослинництвом, то були застосовані субрахунки «виробництва»: 2311 «Витрати поточного року» та 2312 «Витрати наступного року» відповідно до кожної вирощуваної культури.

Прямі матеріальні витрати такі як насіння, добрива, засоби хімічного захисту, ЗП, ПММ та непрямі витрати, прямі нематеріальні витрати розподіляютьсяконкретно на кожну культурувідповідно до бази розподілу, а саме площі, на якій зростає культура. Первинними документами в такому разі будуть акти списання та лімітно-забірні відомості.

За кожним підрозділом цього підприємства закріплено відповідальну особу, тобто керівника бригади, складу, майстерні тощо.

Підрозділи, пов'язані з вирощуванням тварин, використовують рахунки 21 «Поточні біологічні активи» та 16 «Довгострокові біологічні активи». Прямі матеріальні витрати, такі як корма, медичні засоби та прямі нематеріальні, непрямі витрати розподіляються відповідно до вартості біологічних активів на кожну групу тварин.

Наприклад, витрати хлібоприймального підприємства (ХПП) обліковуються на рахунку 232 «Допоміжне виробництво», в своєму складі ХПП має лабораторію, витрати якої також відносяться на 232 рахунок.

Оскільки працівники цього підприємства харчуються безкоштовно, то витрати їдальні акумулюються на рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності».

Ці нововведення дозволили здійснювати процес визначення собівартості продукції легше, адже витрати на оплату праці, соціальні відрахування, витрати сировини, палива та інше відносяться до витрати на виробництво певної окремої культури.

Тобто витрати розмежовуються на кожну культуру і можна проаналізувати витрати кожного підрозділу. Тим самим дані дії дозволяють проаналізувати ефективність діяльності кожного підрозділу і в разі виявлення перевищення витрат підрозділу над позитивним результатом виправити ситуацію.

Отже, сучасні умови господарювання обумовлюють необхідність впровадження систем управління витратами на підприємстві. Використання системи обліку за центрами відповідальності на підприємстві дозволяє поліпшити процес господарювання, створюючи необхідні умови для формування звітності, надаючи необхідну інформацію для управлінських рішень, спрощуючи процес калькулювання собівартості продукції.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: 1. Апчерч А. Управленческий учет: принципы и практика. М. : Финансы и статистика, 2002. 952 с. **2.** Бабіч І. І., Мельник К. П. Оперативний контроль як функція антикризового управління сільськогосподарським підприємством : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. 304 с. **3.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир : Рута, 2005. 480 с. **4.** Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2018. 704 с. **5.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **6.** Лабунська С. В., Маляревський Ю. Д., Безкоровайна Л. В. Перспективи управлінського обліку: організаційно-економічний механізм як основа ефективної операційної діяльності підприємства : монографія. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2008. С. 46–51. **7.** Сопко В. В. бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с.

РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

УДК 336.225.611.2

Чатикян Ф. Е.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто та проаналізовано регулювання бухгалтерського обліку в Україні у контексті його нормативно-правової бази, методів і рівнів. Досліджено проблемні аспекти цього процесу та визначено шляхи їх вирішення і удосконалення регулювання бухгалтерського обліку в цілому задля досягнення максимально ефективного рівня управління підприємством.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, П(С)БО, регулювання, звітність, нормативні акти.*

Аннотация. *Рассмотрено и проанализировано регулирование бухгалтерського учета в Украине в контексте его нормативно-правовой базы, методов и уровней. Исследованы проблемные аспекты этого процесса, и определены пути их решения и усовершенствования регулирования бухгалтерського учета в целом для достижения максимально эффективного уровня управления предприятием.*

Ключевые слова: *бухгалтерський учет, П(С)БУ, регулирование, отчетность, нормативные акты.*

Annotation. *The article reviews and analyzes the regulation of accounting in Ukraine in the context of its regulatory frame work, methods and levels. The problematic aspects of this process are in vestigated and ways to solve the mand improve accounting regulation in general to achieve the most effective level of enterprise management are identified.*

Keywords: *accounting, UAS, regulation, reporting, regulations.*

У сучасному стані розвитку світової економіки та всіх її складових фінансових інструментів важливе місце займає бухгалтерський облік, який постачає якісну, вірну та точну інформацію суб'єктам господарювання та, таким чином, є необхідною умовою для ефективного управління підприємством. Отже, така його значна роль передбачає встановлення чіткого регулювання цього процесу, що дозволяє досягнути максимально позитивного ефекту від нього шляхом усунення розбіжностей та встановлення єдиних стандартів, норм для усіх суб'єктів бухгалтерського обліку.

Таким чином, розвиток господарської діяльності, що передбачає збільшення руху ресурсів, коштів і поява її нових видів і складових, у результаті якого має місце розвиток та перетворення бухгалтерського обліку і робить регулювання цього процесу актуальним питанням на сьогодні.

Метою цієї наукової роботи є виявлення головних засад регулювання бухгалтерського обліку в Україні та визначення можливих шляхів удосконалення цього процесу.

У рамках поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- аналіз нормативної основи регулювання бухгалтерського обліку в Україні;
- дослідження наявних проблем регулювання бухгалтерського обліку в Україні;
- визначення рекомендацій щодо вирішення встановлених проблемних аспектів цього процесу.

Питаннями регулювання бухгалтерського обліку займалися та приділили увагу багато вчених та практиків, як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед вітчизняних вчених цим питанням займалися С. Голов, В. Пархоменко, В. Сопко, В. Швець, О. Губачева, В. Костючнко, Ю. Кузьмінський та ін.

Зарубіжними дослідниками, що займалися регулюванням бухгалтерського обліку, є Р. Антоні, Дж. Блейк, Ж. Дішар, В. Ковальов, Б. Нідлз, Я. Соколов, Я. Вільямс та ін.

Регулювання бухгалтерського обліку вимагає використання комплексу заходів, який передбачає складену систему взаємозв'язків між багатьма законами, стандартами, указами, нормами та іншими наявними документами, що регулюють певні напрямки цього питання. В Україні на цьому етапі розвитку існує багаторівнева система регулювання, яка була сформована в результаті багатьох перетворень, що були спричинені впливом ринкових умов і розвитком глобалізаційних явищ, які дали поштовх до посилення значення міжнародних стандартів у бухгалтерському обліку та в економіці в цілому [1].

© Чатикян Ф. Е., 2020

Головною проблемою регулювання бухгалтерського обліку в Україні на цьому етапі розвитку є інститути регулювання. Згідно з чинним законодавством в Україні немає чітко визначеного відповідального суб'єкта за стан бухгалтерського обліку. Існує багато суб'єктів з певними уповноваженнями, що ускладнює встановлення відповідальності за отриманий результат, що, без сумніву, є важливим аспектом регулюючої діяльності.

Розглядаючи існуючу систему правового регулювання, можна визначити, що в ній існують чотири основні рівні:

1) документи про порядок ведення бухобліку, про порядок надання бухгалтерської звітності;

2) плани рахунків та П(С)БО;

3) методичні вказівки та нормативні акти;

4) внутрішні документи, що визначають облікову політику підприємства.

Основою для загальної системи регулювання бухгалтерського обліку в державі є нормативні акти першого рівня, до яких належать: Закони; Укази Президента України; Постанови Кабінету Міністрів України.

Всі ці нормативні акти закріплюють положення про обов'язковість ведення бухгалтерського обліку всіма суб'єктами господарювання.

Головним регулятором бухгалтерського обліку на цей час є прийнятий 16 липня 1999 року Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який поширюється на всіх юридичних осіб, на представництва іноземних суб'єктів господарювання, незалежно від форм власності та організаційно-правових форм [2].

Цей закон визначає основні принципи бухгалтерського обліку в Україні та встановлює його методи, визначає правові засади організації, ведення і регулювання обліку тощо. Засади, визначені у цьому законі, базуються на міжнародних стандартах фінансової звітності. Передумовою для цього стала Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. № 1706 «Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів», яка за своєю суттю передбачала впровадження в Україні міжнародної методології, що дозволило б досягнути відповідності системи національного бухгалтерського обліку міжнародним стандартам [3].

Таким чином, наявне підгрунтя закону, що регулює бухгалтерський облік, свідчить про його дотримання до міжнародних стандартів. Такий його характер дозволяє українським суб'єктам господарювання бути інтегрованими в міжнародні економічні процеси та позитивне впливає на економічний стан країни. Але засади тих часів вже втрачають актуальність, що означає потрібність у внесенні деяких змін до існуючої в даному напрямі системи законодавства.

Регулювання цього процесу, окрім чинного закону, також ведеться з боку Міністерства фінансів України, яке регулює питання методів бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Саме Міністерство фінансів України затверджує НП(С)БО, що являє собою нормативно-правові акти, які регулюють ведення обліку окремих об'єктів, зокрема: запасів, основних засобів, дебіторської заборгованості, зобов'язань, нематеріальних активів, витрат, доходів, фінансових інвестицій і т. д.

Окрім НП(С)БО, Мінфін України також затверджує інші нормативно-правові акти стосовно ведення бухгалтерського обліку. Важливим органом, що регулює це питання, є Методологічна рада з бухгалтерського обліку, яка працює також при Міністерстві фінансів України. Її головними обов'язками є:

– розробка, перегляд та організування проєктів НП(С)БО, інших нормативно-правових актів, що регулюють ведення бухгалтерського обліку;

– поліпшення методів і форм бухгалтерського обліку;

– методологічне забезпечення запровадження використання сучасної технології збору і обробки обліково-економічної інформації;

– створення рекомендацій стосовно вдосконалення системи підвищення кваліфікації, підготовки та перепідготовки бухгалтерів [4].

У системі регулювання бухгалтерського обліку в України існують також інші органи, які мають свої певні уповноваження, кожен з яких встановлює порядок ведення бухгалтерського обліку у певних галузях господарської діяльності. Наприклад, Національний банк України (НБУ) встановлює порядок даного процесу у банках, Державне казначейство України встановлює такий порядок при виконанні бюджетів і госпрозрахункових операцій бюджетних установ.

Таким чином, в існуючій системі регулювання бухгалтерського обліку мають місце окремі міністерства та відомства, які встановлюють свої певні правила ведення даного процесу, розробляють положення та дають рекомендації підконтрольним підприємствам загальнодержавної і комунальної власності.

Отже, такий характер регулювання свідчить про децентралізацію у цьому напряму, що не завжди тягне за собою позитивні результати, але це дозволяє враховувати особливості, специфікацію кожної галузі та, таким чином, їх бухгалтерський облік є більш об'єктивним. Але, незважаючи на існуючу децентралізацію у даному напрямку, система все одно потребує більшого розширення суб'єктів, що впливають на бухгалтерську діяльність.

Досягнути деякої диверсифікованої системи ведення бухгалтерського обліку вдалося підписанням меморандуму державних і недержавних установ 8 листопада 2002 року, в якому визначаються його основні напрямки розвитку в Україні. Цей меморандум передбачає застосування основних принципів міжнародних стандартів фінансової звітності на всіх підприємствах, але з умовою, що для різних груп підприємств встановлено різні умови розкриття інформації, які залежать від обсягів діяльності та участі в операціях на ринку капіталу. Отже, існують три рівні застосування стандартів бухгалтерського обліку:

1. Підприємства, цінні папери яких знаходяться в обороті на фондовому ринку та в підприємствах, які зобов'язані публікувати річну фінансову звітність відповідно до чинного законодавства, для складання бухгалтерської звітності застосовують міжнародні стандарти.

2. Підприємства, цінні папері яких не випущені в обіг та не зобов'язані опублікувати річну фінансову звітність, застосовують НП(С)БО.

3. Підприємства – суб'єкти малого підприємництва застосовують спрощену процедуру та систему правил фінансової звітності та бухобліку.

Таким чином, можна визначити, застосовуючи запропоновані меморандумом принципи, що система регулювання бухгалтерського обліку в України має диверсифікований характер і позитивно впливає на рівень розвитку господарської діяльності, посилюючи відповідальність за фінансову звітність великих підприємств і водночас полегшуючи цей процес для малих підприємств задля стимулювання відкритості їх бухгалтерського обліку та фінансового звіту.

Отже, можна зробити висновки, що регулювання бухгалтерського обліку в Україні виконується передусім шляхом видання наказів, постанов, рекомендацій та інших легітимних документів, основою яких є чинний Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в України», але за яким не визначається головний відповідальний орган за регулювання цього процесу. Система регулювання в цілому є державною, що означає, що не приділяється уваги професійному регулюванню, яке притаманне для розвинених держав. Це свідчить про те, що, незважаючи на наявні нормативно-правові акти у цьому напрямку, які спрямовані відповідність міжнародним стандартам, повинні бути модернізовані.

Для удосконалення регулювання бухгалтерського обліку в Україні необхідно включити до цієї системи професійне регулювання; продовжити стимулювання обліку та звітності малих і середніх підприємств [5]; розширити суб'єкти впливу на бухгалтерську діяльність, посилити правовий статус; визначити головний відповідальний орган за регулювання бухгалтерського обліку в державі, наприклад, таким статусом можна наділити Методологічну рада з бухгалтерського обліку при Мінфіні України [6].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Лютий І. О., Павленко А. Ф., Оболенська Т. Є. та ін. Національні фінансові системи в умовах глобалізації : монографія / за заг. ред. І. О. Лютого. Івано-Франківськ : Галицька Академія, 2008. 308 с. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **3.** Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 № 1706. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-98-%D0%BF. **4.** Кулик Р., Жубіль Г., Щирба М. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського фінансового обліку в Україні. *Наукові записки.* 2005. Вип. 14. С. 25–29. **5.** Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2008. 525 с. **6.** Ловінська Л. Г. Уніфікація термінології бухгалтерського обліку в Україні. *Фінанси України.* 2010. № 8. С. 33–40.

ЛОГІСТИКА ПОСТАЧАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК

УДК 005.932

Черевко Д. А.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття «управління логістичним ланцюгом поставок», розглянуто концепцію управління ланцюгами постачання та світові тенденції в управлінні ланцюгами поставок.*

Ключові слова: *ланцюг постачання, управління ланцюгом поставки, SCM, блокчейн.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия «управление логистической цепочкой поставок», рассмотрены концепция управления цепочками поставок и мировые тенденции в управлении цепями поставок.*

Ключевые слова: *цепь поставок, управление цепью поставки, SCM, блокчейн.*

Annotation. *The essence of the concept of «logistics supply chain management» is revealed, the concept of supply chain management and the world tendencies in the supply chain management are considered.*

Keywords: *supply chain, supply chain management, SCM, blockchain.*

Постановка проблеми. В сучасному світі ринкових темпів розвитку бізнес відносини будуються в умовах високої конкуренції, невизначеності та нестійкості ринкового середовища. Для успішного управління організацією недостатньо використовувати економічні, маркетингові й інші підходи. Потрібне застосування сучасних високоефективних способів і методів управління логістичними потоковими процесами.

Аналізуючи діяльність логістичних систем на підприємствах зарубіжних країн, можна зазначити зростання зацікавленості в удосконаленні процесів розподілу й завоюванні стійкого стану на ринку за рахунок створення переваг у конкурентній боротьбі, оскільки можливості зниження витрат за рахунок звичайної раціоналізації виробництва вичерпуються.

Аналіз останніх досліджень. Поняття «управління ланцюгом поставок» (англ. – Supply Chain Management, SCM) запровадили американські бізнес-консультанти на початку 1980-х рр., і згодом воно набуло широкої популярності в сучасній теорії менеджменту. Водночас однозначності у трактуванні поняття немає: деякі вчені ототожнюють його з поняттям «логістика» [1]. Проте сучасне трактування ланцюга поставок значно ширше, ніж традиційне трактування логістики.

Найвдаліша, на думку багатьох авторів, дефініція SCM представлена у [1]: «…управління ланцюгами поставок – це інтегрування ключових бізнес-процесів, які починаються від кінцевого користувача і охоплюють всіх постачальників товарів, послуг та інформації, що додають цінність для споживачів та інших зацікавлених осіб…». Це визначення можна розглядати як вищий рівень управління, в який трансформується сучасне поняття управління логістикою, що пояснюється низкою причин.

По-перше, концепція SCM виходить далеко за межі окремого підприємства, оскільки вивчає процеси обміну, які відбуваються не тільки в межах підприємства, але й за його кордонами.

По-друге, в управлінні ланцюгами поставок наголос робиться на інтегруванні ключових бізнес-процесів та управлінні ними, серед яких [1]:

формування та управління взаємозв'язками із споживачами;

- управління обслуговуванням споживачів;
- управління попитом;
- управління виконанням замовлень;
- управління виробничим потоком;
- управління постачанням;
- розроблення продукції та доведення її до комерційного використання;
- управління зворотними потоками.

© Черевко Д. А., 2020

По-третє, формування ланцюгів поставок передбачає комплексне забезпечення цього процесу, яке має маркетинговий, логістичний та інформаційно-комунікаційний вимір.

Метою статті є визначення сутності поняття «управління ланцюгом поставки», розгляд концепції управління ланцюгом поставки та сучасних тенденцій в управлінні ланцюгами поставки.

Поняття «управління ланцюгами поставок» у 2013 р. отримало таке визначення: «Це розробка, планування, виконання, контроль і моніторинг ланцюгів поставок, які здійснюються з метою створення чистої вартості, побудови конкурентоспроможної інфраструктури, використовуючи міжнародну логістику, аналізу співвідношення попиту і пропозиції і вимірювання продуктивності в усьому світі» [2].

На сьогодні важко навести точне визначення терміну «управління ланцюгом поставки». Існує ряд причин, які привели до такого стану справ [1]:

– історично невеликий час розвитку: логістика та управління ланцюгами поставок – досить молоді і бурхливо розвинені; вперше термін Supply Chain Management був запропонований у 80-ті роки XX ст.; термінологія і понятійний апарат в цій галузі знань постійно уточнюються і змінюються, наповнюючи новим змістом;

– наявність різних національних шкіл і течій в логістиці та управлінні ланцюгами поставок: в цей час можна говорити про існування американської школи (Д. Бауерсокс, Д.Ж. Клосс, Д. Уотерс, Дж. Сток, Д. Ламберт та ін.); проводилися серйозні дослідження в різних європейських країнах, в тому числі Великій Британії (М. Крістофер, Дж. Менцер, К. Олівер, М. Вебер та ін.);

– наявність великої кількості термінів з різних галузей знань: це також обумовлено тим, що провідні фахівці в цій галузі знань спочатку є фахівцями в інших галузях менеджменту, маркетингу, комерції, різних інженерно-технічних спеціальностей;

– відсутність деяких термінів логістики в різних мовах, а також їх неточне розуміння в різних країнах. Використання різної термінології можна пояснити приналежністю авторів до тієї чи іншої логістичної школі, а також бажанням зосередити увагу на окремих аспектах логістичного процесу.

Концепція управління ланцюгами поставок є одним з найбільш динамічно розвинених напрямків наукової та практичної діяльності протягом останніх десятиліть та являється сучасним науковим напрямком організації взаємозв'язків між підприємствами і забезпечення клієнтоорієнтованості сучасного бізнесу. Концепція управління ланцюгами поставок, слідуючи теорії стратегічного управління [3], яка, своєю чергою, відображає практику найбільш успішних компаній, прагне забезпечити всім необхідним інструментарієм для координації дій компаній в ланцюзі постачань в умовах сучасного бізнесу.

Сьогодні ефективність ланцюгів поставок визначається швидкістю, гнучкістю і стійкістю, в основі яких лежить необхідність застосування сучасних цифрових технологій в управлінні інформаційними потоками, що йдуть від точки виникнення потреби в продукті через все ланки логістичного ланцюга до систем управління запасами виробників і постачальників. Таким чином, створюється єдиний інформаційний простір ланцюга поставок, що спираються на систему планування (Supply Chain Planning), оперативного управління (Supply Chain Execution) і електронний документообіг (EDI). Система планування, своєю чергою, базується, як правило, на системах класів ERP, а система управління – на системах класів APS, SCM і Workflow-системах (Supply Chain Event Management [4]. У цей список можна додати використання сучасних IT-платформ.

Цифрові технології сприяють створенню нових бізнес-моделей, однією з яких є цифрова ланцюг поставок, які характеризуються:

– великими масивами даних (Big Data);

– дешевими технологіями обробки даних;

– автоматизованою інтеграцією, дозволяючи всім учасникам ланцюга мати доступ до необхідної інформації і доповнювати або виправляти її в разі потреби;

– різними технологіями взаємодії користувачів.

У сучасному світі все більш уваги при управлінні ланцюгами поставок звертається на забезпечення необхідного рівня прозорості ланцюга для всіх його учасників. Забезпечити цей ступінь прозорості дає застосування цифрової інновації багатофункціональної і багаторівневої інформаційної технології блокчейн [5], яка підвищує надійність і прозорість ланцюга поставок. Він допомагає уникнути розбіжностей в документації: наприклад, якщо перевізник і вантажоодержувач по-різному трактують час доставки, страждає показник on-time delivery. З блокчейном цього можна уникнути, оскільки всі учасники ланцюга поставок мають доступ до однієї і тієї ж версії всіх товаросупровідних документів. Крім того, всі запити записується в блоки, видалити або змінити цю інформацію неможливо, тому при розбіжностях знайти корінь проблеми набагато легше. Найбільший ефект технологія блокчейн дозволяє отримати при впровадженні її не на одному конкретному підприємстві, а при інтеграції відразу декількох ланок ланцюга поставок [6].

Висновок. Управління ланцюгами поставок (SCM) пройшло тривалий еволюційний шлях розвитку, що було визначено мінливими зовнішніми факторами для фірм: глобалізацією економіки, розвитком конкуренції і зміною поведінки споживачів. Все це змусило шукати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності, зниження витрат і збільшення цінностей для споживачів.

В результаті з'явилися нові бізнес-моделі, засновані на створенні ланцюгів постачання, що починаються від кінцевого споживача і охоплюють всіх постачальників товарів, послуг і інформації, що додають цінність для споживачів і інших зацікавлених осіб. Зовнішні умови продовжують змінюватися, що призводить до появи сучасних бізнес-моделей.

Отже, розвиток IT-технологій призвів до створення і розвитку цифрових ланцюгів поставок, заснованих на мобільному доступі до даних для споживачів, прогнозному аналізі, сенсорних технологіях моніторингу. Такі технології дозволять забезпечити підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств, зайнятих в логістиці, дозволяючи персоналізувати продукт або послугу, ефективніше підлаштовуватися під потреби споживачів або замовників і знижувати витрати на рух товару по логістичному ланцюгу, підвищуючи, при цьому рівень співпраці і прозорості в ланцюзі постачань.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Сергеев В. И. Еще раз к вопросу о терминологии в логистике и управлении цепями поставок. *Логистика и управление цепями поставок.* 2006. № 5. С. 6–18. **2.** Supply chain management (SCM)" // APICS Dictionary 2013. URL: http://www.apics.org/apics-for-individuals/publications-and-research/apics-dictionary. **3.** Hugos M. Key: Concepts of Supply Chain Management [Essentials of Supply Management, 4th Ed., Wiley 2018]. URL https://www.academia.edu/29011198/Key_Concepts_of_Supply_Chain_Management. **4.** Sweeney E, Grant DB, Mangan DJ: Strategic adoption of logistics and supply chain management [International Journal of Operations and Production Management 2018]. URL: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJOPM-05-20160258/full/html. **5.** Sara Saberi, Mahtab Kouhizadeh, Joseph Sarkis, Lejia Shen: Blockchain technology and its relationships to sustainable supply chain management [Foisie School of Business, Worcester Polytechnic Institute, 2018]. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00207543.2018.1533261?scroll=top&needAccess=true. **6.** Thistlethwaite G. How blockchaine is changing the logistics industry, 2018. URL: https://www.gbnews.ch/blockchain-logistics-industry/.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ КАНАЛІВ ЗБУТУ

УДК 658.81:005.336.6

Чіпка В. А.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність категорій «збут» та «канали збуту». Встановлено що сучасні дослідження практичних аспектів збутової діяльності йдуть по декількох основних напрямках: розширення каналів збуту через розвиток електронної комерції та дослідження поведінки й уподобань споживачів.*

© Чіпка В. А., 2020

Ключові слова: *збут, канали збуту, електронна комерція, поведінка споживачів, бренд.*

Аннотация. *Исследована сущность категорий «сбыт» и «каналы сбыта». Установлено, что современные исследования практических аспектов сбытовой деятельности идут по нескольким направлениям: расширение каналов сбыта через развитие электронной коммерции и исследование поведения и предпочтений потребителей.*

Ключевые слова: *сбыт, каналы сбыта, электронная коммерция, поведение потребителей, бренд.*

Annotation. *The article explores the essence categories «sales» and «sales channels». It has been established that modern research on the practical aspects of marketing activities goes in several directions: expanding sales channels through the development of e-commerce and researching consumer behavior and preferences.*

Keywords: *sales, sales channels, e-commerce, consumer behavior, brand.*

Розвиток ринкових умов і стабілізація економічних процесів в Україні значною мірою залежать від ефективності управління підприємств. У цих умовах збутову політику підприємств потрібно розглядати як економічну систему, ефективність якої залежить від характеру взаємодії з діловими партнерами, конкурентами, посередниками та органами державного управління.

Побудова такої системи робить зазначену проблему актуальною для вітчизняних підприємств і зумовлює необхідність наукового обґрунтування напрямів вдосконалення управління збутовою діяльністю для підвищення ефективності діяльності та розвитку підприємств.

Теоретичною і методологічною основою роботи є праці зарубіжних і вітчизняних авторів у сфері управління збутовою діяльністю. Основними дослідниками цієї проблеми є: Балабанова Л., Ляпунов А., Ямкова О., Котлер Ф., Ламбен Ж.-Ж., Болт Г. та інші. Проте, незважаючи на всю важливість проведених досліджень з проблем управління збутом на підприємстві в сучасних умовах господарювання, розглядання зазначеного питання потребує постійного аналізу і вдосконалення.

Метою статті є дослідження теоретичних засад управління збутовою діяльністю підприємства у міжнародних і вітчизняних фахових виданнях.

Організація ефективної збутової діяльності на підприємстві безпосередньо впливає на результати його діяльності, оскільки можливість подальшого виробництва та розвиток підприємства залежать саме від рівня ефективності реалізації виробленої продукція. Управління збутом в умовах зовнішнього середовища, яке швидко змінюється, зумовлює необхідність постійного впровадження змін у збутовій політиці. Правильна організація управління збутом і своєчасне впровадження збутових стратегій на внутрішньому та зовнішньому ринках можуть забезпечити підприємству стійкі позиції та активізувати його діяльність. Таким чином, у сучасних ринкових умовах збутова діяльність належить до основних напрямів діяльності підприємства, що безпосередньо впливають на формування ефективної господарської системи.

Дослідження робіт учених, які вивчають проблеми управління збутової діяльності підприємства, привели до висновку про відсутність єдиного підходу щодо визначення категорії «збут». Збут визначається як система, зусилля, процес, діяльність або взаємовідносини. Отже, узагальнюючи наявні думки науковців, можна сформулювати таке визначення: збут – це складова маркетингової діяльності підприємства, яка включає цілісний процес доведення продукції до кінцевого споживача шляхом використання маркетингових заходів з вивчення потреб з метою формування та стимулювання попиту на продукцію для задоволення потреб споживачів та отримання прибутку.

Дослідження трактування сутності каналу збуту, каналу товароруху і каналу розподілу, які наводяться рядом учених, свідчить про те, що під цими поняттями вчені розуміють одну і ту ж категорію.

С. С. Гаркавенко стверджує, що «канал збуту – це сукупність фірм чи окремих осіб, які беруть на себе право власності на товар чи послугу або сприяють передачі цього права іншим фірмам чи особам на шляху руху товарів від виробника до споживача» [1, с. 365]. Інші автори розглядають канали збуту як можливий шлях руху товарів і послуг до кінцевого споживача або як сукупність організаційно-технічних та економічних способів доставки товару до місця продажу чи споживання, у встановлений термін, при високому рівні обслуговування і оптимальних витратах продавця.

Порівнявши різні визначення поняття «канал збуту», можна дійти висновку, що найбільш конкретним та актуальним є трактування Гаркавенко С. С., яка вказує на суб'єкт каналу збуту – сукупність фізичних та юридичних осіб, та на об'єкт – право власності на товар чи послугу.

Сучасні дослідження практичних аспектів збутової діяльності йдуть по декількох основних напрямках: розширення каналів збуту через розвиток електронної комерції та дослідження поведінки й уподобань споживачів.

Так, автори дослідження [2] за допомогою методів симуляції зробили висновок, що зростання обсягів інтернет-торгівлі на душу населення сприяє зниженню безробіття в Україні та Польщі та його зростанню в Австрії.

Вивчення статистичних даних підтвердило гіпотезу про суттєве зростання обсягів електронної комерції та її вплив на показники економічного розвитку у світі. Ринки електронної комерції в Україні та Польщі знаходяться на стадії формування та активного зростання, а темпи розвитку електронної комерції в Україні та Польщі перевищують показник Австрії, визнаної лідером на цьому ринку.

Автори статті [3] розглядають особливості електронної комерції для сектора «Бізнес для бізнесу» (B2B). Останнім часом електронна комерція зазнала швидкого зростання і стала однією з найшвидших технологій серед малих і середніх підприємств для здобуття та підтримки конкурентної переваги. Для збору даних для цього дослідження автори використовували анкетування 315 власників та менеджерів малих і середніх виробничі фірми в Гані. Основний висновок, який було отримано під час дослідження, – малі та середні підприємства можуть досягти зниження витрат, для чого їм допомагає економія витрат у своїй операційній діяльності через більш високі рівні використання електронної комерції.

Інший напрям дослідження сучасних науковців в галузі збутової діяльності – це дослідження поведінки та уподобань споживачів. У статті [4] авторами проведено дослідження поведінки молодих споживачів. Автори вважають, що привабливість сегмента молодого споживача з точки зору сімейних підприємств знаходиться під питанням. Хоча думки молодих покупців щодо сімейних підприємств загалом позитивні, в них є певні тенденції поведінки, яку необхідно визнати.

Більше того, дослідження щодо існуючих і потенційних покупців товарів, пропонованих сімейними підприємствами і молодими споживачами в цьому контексті не розглядалися в літературі. Таким чином, основною метою дослідження було започаткування та обговорення тенденцій поведінки молодих споживачів з огляду на перспективу зовнішньоекономічної діяльності. Дослідження фокусується на явні тенденції в поведінці, які можуть бути сприятливими для сімейних підприємств, та ті, які потребують винахідницького підходу.

Висновки виходять із сучасних тенденцій аналізу, латентного спостереження учасника, індивідуального інтерв'ю та кількісного опитування репрезентативної вибірки 1091 покупця. Результати дослідження, серед іншого, відображають динаміку у молодих людей сприйняття сім'ї та позицій, які є надмірно консервативними і можуть трактуватися як пережитки минулого. Ці висновки мають критичне значення для переоцінки маркетологами існуючих збутових політик кампаній. Для кращого розуміння споживача маркетингові повідомлення можуть бути розроблені, та оцінена їх ефективність у спілкуванні з молодими споживачі, розуміючи їх останні тенденції та пов'язані сприйняття.

Інші науковці [5] провели дослідження відношення споживачів до відомих багато років брендів. В результаті вони дійшли висновку, що сьогодні спостерігається зростання ностальгічних почуттів, пов'язаних з нестабільністю середовища. Бренди, які пов'язані з минулим споживачів, стають важливою конкурентною перевагою. Метою їх дослідження була оцінка ставлення молодих споживачів з Франції та з Польщі (представляють Західну та Східну Європу відповідно) до міжнародних брендів, сприйнятих як ностальгічні, враховуючи поділ на покоління та трансгенераційні бренди.

Дослідження були проведені у 2017 та 2018 рр. на групі з 200 молодих французьких і польських споживачів і стосувалося 6 міжнародних ностальгічних брендів: покоління ностальгічних брендів (Kinder, Nintendo, Milky Way), трансгенераційні ностальгічні бренди (Coca-Cola, Levi's, Lego). Ці бренди представляють три категорії товарів: продукти харчування, іграшки та одяг.

В результати було отримано, що молоді споживачі у Франції та Польщі мають позитивне ностальгічне ставлення до відомих з дитинства брендів. Аналізи результатів досліджень довели також інтернаціоналізацію настроїв споживачів. Національність респондентів не впливає на їхнє ставлення до брендів, відомих з дитинства. Сьогодні все більше споживачів шукають цінності справжності, безпеки посилання, ідентичності, емоції та зачарування, а отже, вони хочуть повернутися до минулого, до спогадів, шукаючи відчуття безпеки та стабільності.

Тому при виборі каналів збуту продукції рекомендується використовувати ностальгічні бренди у таких секторах: мода, їжа, косметика (особливо парфумерія), розкішні товари, автомобільна промисловість, розваги та оздоблення. На думку експертів, стратегію ностальгічний брендів можуть розробляти як національні, так і міжнародні компанії. Можна констатувати, що дослідження [5] привело до двох внесків. З теоретичної з точки зору воно забезпечило краще розуміння ностальгічних почуттів молодих споживачів до брендів, відомих з дитинства. З предметної точки зору воно показало потенціал міжнародних ностальгічних брендів. Ностальгія може спровокувати позитивне ставлення до брендів також серед молодих споживачів. При цьому національне походження не впливає на їхню позицію.

Таким чином, збут – це складова маркетингової діяльності підприємства, яка включає цілісний процес доведення продукції до кінцевого споживача шляхом використання маркетингових заходів з вивчення потреб з метою формування та стимулювання попиту на продукцію для задоволення потреб споживачів та отримання прибутку. Збутова діяльність підприємства являє собою сукупність процесів формування попиту та ефективних каналів роз-

поділу, організації маркетингових комунікацій, дистрибуції, продажу готової продукції з метою одержання прибутку та задоволення потреб споживачів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Велика О. Ю.

Література: 1. Гаркавенко С. С. Маркетинг : підруч. для студ вищ. навч. закл. Київ : Лібра, 2004. 708 с. **2.** Zatonatska T. Models for analysis of impact of the e-commerce on indicators of economic development of Ukraine, Poland and Austria. *Marketing and Management of Innovations.* 2018. Vol. 2. P. 44–53. **3.** Hu X., Ocloo C. E., Akaba S., Worwui-Brown D. Effects of business to business e-commerce adoption on competitive advantage of small and medium-sized manufacturing enterprises. *Economics and Sociology.* 2019. Vol. 12 (1). P. 80–99. **4.** Nikodemska-Wołowik A. M., Bednarz J., Foreman J. R. Trends in young consumers' behaviour – implications for family enterprises. *Economics and Sociology.* 2019. Vol. 12 (3). P. 11–24. **5.** Gręb osz-Krawczyk M. Attitudes of young consumers towards international nostalgic brands – the comparative study. *Economics and Sociology.* 2019. Vol. 12 (3). P. 181–191.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657

Шварьова В. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено особливості туристичної сфери діяльності. Розглянуто економічний зміст туризму й окремі аспекти бухгалтерського обліку туристичної діяльності. Визначено різницю між туристичним оператором та туристичним агентом. Розкрито особливості бухгалтерського обліку для туристичних операторів і туристичних агентів. Проаналізовано проблематику побудови такого обліку.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, туристична діяльність, туристичний агент, туристичний оператор.*

Аннотация. *Определены особенности туристической сферы деятельности. Рассмотрены экономическое содержание туризма и отдельные аспекты бухгалтерского учета туристической деятельности. Определена разница между туроператором и туристическим агентом. Раскрыты особенности бухгалтерского учета для туристических операторов и туристических агентов. Проанализирована проблематика построения такого учета.*

Ключевые слова: *бухгалтерский учет, туристическая деятельность, туристический агент, туристический оператор.*

Annotation. *This article identifies features of the tourism industry. The economic content of tourism and some aspects of accounting for tourism activities were considered. The difference between a travel operator and a travel agent is identified. Features of accounting for travel operators and travel agents are disclosed. The problems of construction of such accounting were analyzed.*

Keywords: *accounting, tourist activity, travel agent, tourist operator.*

© Шварьова В. А., 2020

Туризм – важлива складова економіки багатьох держав, яка забезпечує зайнятість місцевого населення, завантаження готелів, готелів, ресторанів, відвідуваність видовищних заходів, надходження іноземної валюти. Туристичний бізнес, як і інші сфери діяльності, відрізняється своїми особливостями в оподаткуванні та бухгалтерському обліку.

Документальне оформлення угод має ряд своєрідних властивостей, яких необхідно дотримуватися. Хоча в Україні туризм не є достатньо розвиненою сферою економіки, все ж таки важливим моментом залишається правильне ведення цієї сфери діяльності та правильний облік туристичних послуг, які здійснюють туристичні оператори та агенти.

Питання визначення особливостей ведення бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах є досить актуальним, особливо в умовах розвитку ринкової економіки в Україні та розповсюдженням популярності туристичної сфери, тому їм присвячено велику кількість робіт таких науковців, як: Н. Алпатова [1], З. Балченко [2], Г. Бургонова [3], Л. Дядечко [4] та ін.

Метою написання цієї статті є дослідження та аналіз особливостей ведення бухгалтерського обліку суб'єктів туристичної сфери діяльності. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

- розглянути теоретичну основну для подальшого дослідження;
- виявити відмінність між туристичним оператором та агентом при організації та веденні бухгалтерського обліку;
- проаналізувати чинну нормативно-правову базу туристичної діяльності;
- обгрунтувати специфіку ведення бухгалтерського обліку у сфері туризму для туристичних операторів і туристичних агентів.

Ринок туристичних послуг має свої специфічні особливості, які проявляються в роз'єднаності його учасників – туроператорів, турагентів і безпосередніх виконавців туристських послуг. Сутність туристичного ринку можна визначити як сукупність економічних відносин між господарюючими суб'єктами, метою діяльності яких є просування туристичного продукту від туроператора за допомогою турагента до споживача – туриста.

Для подальшого аналізу необхідно визначитися з головними теоретичними поняттями.

Основним регламентуючим документом у сфері туристичної діяльності є Закон про туризм. Згідно зі ст. 1 цього Закону туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги з перевезення, розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням.

Існує також різниця між двома поняттями – «туризм» і «туристична діяльність». Туризм – це процес споживання туристичного продукту, що передбачає виїзд за межі кордону або місця постійного проживання. Туристична діяльність являє собою створення та реалізацію туристичних послуг задля отримання прибутку.

Суб'єктами, що забезпечують виконання туристичної діяльності, є:

- туристичні оператори (туроператори) – юридичні особи, створені відповідно до законодавства України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних і супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність;
- туристичні агенти (турагенти) – юридичні особи, створені відповідно до законодавства України, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів і туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних і супутніх послуг;
- та інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійні, розважальні та інші туристичні послуги [5].

Суб'єкти туристичної діяльності укладають відповідні договори. Тобто між ними існують договірні відносини. Після того, як договір укладений з постачальниками необхідних послуг (проживання від готелю, послуги перевезення від авіаліній, надання екскурсії від екскурсійної агенції тощо), туроператор формує свій туристичний продукт [6].

Бухгалтерський облік для туроператора та бухгалтерський облік для турагента – це два різних обліки.

Для турагентів, які виступають посередниками, працюють посередницькі правила. Тобто в доходи турагента потрапляє лише винагорода (за датою акта наданих послуг). Адже кошти, що надходять від туристів в оплату турів, є транзитними: посереднику-турагенту не належать, а будуть перераховані далі «за призначенням» – туроператору. Тому ні в доходи (п. 6.2 П(С)БО 15), ні до витрат (п. 9.1 П(С)БО 16) турагента такі «наскрізні» суми

не включаються [7]. Хоча, якщо бути точніше, такі суми у турагента все ж потраплять в дохід (Дебет (далі – Дт) 361 – Кредит (далі – Кт) 703), але відразу же з доходу виключаються (Дт 704 – Кт 685). Як результат, чистий дохід у турагента не зростає.

Такі записи (по Кт 703 – Дт 704) в обліку турагент зробить за строком виконання туру. Відповідно, за такою же датою (закінчення туру) одночасно відобразить дохід в своєму обліку і туроператор. Крім того, турагент – як платник ПДВ – за першою подією нарахує з винагороди ПДВ.

Винагороду за надані послуги турагент визначає як дохід лише після того, як надає їх туроператору, тобто в момент фактичного виконання своїх обов'язків за договором. Суму цього винагородження підтверджує відповідний акт наданих послуг або звіт про виконання доручення на суму агентської винагороди – все залежить від того, як відповідні положення щодо документального підтвердження надання послуг передбачені в агентському договорі.

Бухгалтерський облік для туроператів вже є більш повним і складнішим. Оскільки турпродукти по своїй суті є послугами, в бухгалтерському обліку їх враховують за правилами, встановленими для послуг. Тому собівартість турпродуктів (турпослуг) туроператор збирає по Дт 23 «Виробництво».

Не є рідкими випадки, коли туроператор працює з туристами «по передоплаті». Тоді потрібно враховувати, що передоплата, що надійшла від туристів в оплату турів, дохід туроператора не збільшує (п. 6.3 П(С)БО 15). А дохід (Кт 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг») туроператор визнає за кожним укладеним туристичним договором за фактом надання послуг. Інакше кажучи, дохід туроператор формує на дату закінчення туру – за фактом надання туристам обіцяного сервісу. Документальним підтвердженням доходу у туроператора може стати бухгалтерська довідка (оскільки здебільшого акт з туристами по завершенні туру не оформлюється).

Разом з доходами туроператор визнає і «пов'язані» туристичні витрати – собівартість реалізованих турпослуг (Дт 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» - Кт 23 «Виробництво»). Собівартість визначають по кожному турпродукту. Причому важливим також моментом є те, що тут діє те ж правило, що і з доходами: собівартість потрапить до витрат в періоді визнання доходу, тобто за фактом надання турпослуг.

Крім витрат на створення турпродуктів, у туроператора виникає цілий ряд інших витрат, пов'язаних із забезпеченням туристичної діяльності. Наприклад: витрати на рекламу, зарплату персоналу, оренду та утримання офісу, оплату комунальних послуг, послуг телефонного зв'язку тощо. У собівартість турпродуктів вони не потраплять, а обліковуються за напрямами витрат – залежно від призначення витрат. Тобто включаються туроператором до складу адміністративних витрат (Дт 92), витрат на збут (Дт 93) або інших операційних витрат (Дт 94). У бухгалтерському обліку всі вони визнаються витратами в періоді здійснення (п. 7 П(С)БО 16), незалежно від моменту визнання доходу від турпослуг.

Існує ще одна ситуація – якщо туроператор є одночасно і турагентом (посередник). Туроператор може працювати з партнерами за агентськими договорами. Наприклад, за агентськими договорами туроператор може реалізовувати послуги зі страхування (видаючи туристам страхові поліси); квитки на проїзд, екскурсії, концерти, спектаклі та інші видовищні заходи; путівки і т. д.

В такому випадку продаж чужих турпродуктів або інших послуг за агентськими договорами в обліку туроператора-посередника відбивається транзитом, як це було описано вище для турагентів (тобто записом Дт 361 – Кт 703 з одночасним зменшенням доходу по Дт 704 «Вирахування з доходу»). Тут також діє все те ж правило: доходи / відрахування з них туроператор відображає на дату завершення туру. Винагорода за посередництво включається до доходу туроператора (Дт 377 – Кт 703) на підставі акта наданих послуг. З нього за першою подією посередник-туроператор нараховує ПДВ.

Якщо ж туроператор, навпаки, для продажу турпродукту сам залучає турагента, витрати на виплату турагентської винагороди для нього виявляться витратами на збут (Дт 93, п. 19 П(С)БО 16).

Ще один момент, який може виникнути при роботі туроператора, – придбання туристичних послуг у нерезидента країни, або, інакше кажучи, виїзний туризм. При виїзному туризмі (організації закордонних турів) туроператор співпрацює з іноземними партнерами-нерезидентами. А це додає ряд своїх нюансів: валютних, нерезидентних тощо.

Момент визнання туристичних витрат у цьому випадку залишається тим самим. Тобто витрати також визнають за фактом надання послуг (в періоді отримання доходу від їх надання). Однак, вся особливість цієї ситуації – валютна складова в собівартості туристичного продукту. Адже туристичні послуги придбаються у нерезидента. Тому величину витрат туроператор формує, спираючись на «валютне» у П(С)БО 21. Там передбачено: операції у валюті перераховують у гривні за курсом НБУ, що діє на початок дня дати здійснення операції. Тому все залежить від того, яка з подій (операція) було першою:

– якщо передоплата нерезиденту за туристичні послуги – витрати формують за курсом НБУ на дату перерахування авансу. Причому в такому випадку заборгованість нерезидента є немонетарною, тому курсові різниці по ній в подальшому не розраховуються;

– якщо отримання турпослуг від нерезидента – витрати формують за курсом НБУ на дату отримання турпослуг (на дату документа, що підтверджує факт їх надання). А ось в цій ситуації грошова заборгованість перед нерезидентом є монетарною. Тому по ній вважають курсові різниці (на дату балансу і на дату погашення, пп. 7, 8 П(С)БО 21).

Отже, важливим моментом для ведення бухгалтерського обліку підприємств, які знаходяться в туристичній сфері, є визначення характеру їх діяльності – чи то туристичний оператор, тобто той, хто створює продукт, чи туристичний агент, посередник в його просуванні та реалізації, чи це ситуація, коли туроператор є одночасно ще й турагентом.

Головним висновком для цієї статті, в контексті ведення бухгалтерського обліку є те, що посередник (турагент / туроператор-агент) в дохід включає лише винагороду. Всі інші суми проходять як транзитні (включаються в дохід (Кт 703) і тут же з нього виключаються як відрахування (Дт 704)). Кінцевий дохід туристичного агента визначається шляхом підрахування його винагороди, згідно з оформленим документом – актом чи звітом – між турагентом та туроператором. Під час ведення бухгалтерського обліку слід також пам'ятати такий момент:

– доходи / відрахування з наданих послуг відображаються на дату завершення туру, тобто процес виробництва туристичної послуги відбувається водночас з процесом її споживання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Алпатова Н. Туристичне посередництво: оподаткування та облік. *Все про бухгалтерський облік*. 2008. № 31 (1428). С. 7–11. **2.** Балченко З. А. Бухгалтерський облік в туризму і готелях України : навч. посіб. Київ : КУТЕП, 2006. 232 с. **3.** Бургонова Г. Н., Каморджанова Н. А. Бухгалтерский учет и отчетность в туризме : учеб. пособие. М. : НОЛИДЖ, 1998. 272 с. **4.** Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу. Київ : Центр учб. літ., 2007. 224 с. **5.** Бухгалтерский учет доходов и расходов туристической деятельности. URL: http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/5477. **6.** Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80. **7.** Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ЧАСТИНА ПРОГРЕСУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

УДК 657.2

Шевченко В. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті визначено сутність понять «гармонізація» та «стандартизація», розглянуто етапи стандартизації та гармонізації фінансової звітності на місцевому та міжнародному рівнях. Розкрито недоліки у перебудові чинної облікової системи України, надано рекомендації щодо удосконалення державного*

© Шевченко В. В., 2020

регулювання процесів забезпечення відповідності фінансової звітності українських підприємств загальноприйнятим світовим нормам.

Ключові слова: *стандартизація, гармонізація, МСФЗ, МСБО, фінансова звітність, бухгалтерський облік.*

Аннотация. *В статье определены сущность понятий «гармонизация» и «стандартизация», рассмотрены этапы стандартизации и гармонизации финансовой отчетности на местном и международном уровнях. Раскрыты недостатки в перестройке действующей учетной системы Украины, предоставлены рекомендации касательно усовершенствования государственного регулирования процессов обеспечения соответствия финансовой отчетности украинских предприятий общепринятым мировым нормам.*

Ключевые слова: *стандартизация, гармонизация, МСФО, МСБУ, финансовая отчетность, бухгалтерский учет.*

Annotation. *The meanings of concepts «harmonization» and «standardization» were defined in this article, the stages of standardization and harmonization of financial statements on the local and international level were considered. The disadvantages of reforming the valid accounting system in Ukraine were disclosed, the recommendations about improving the government regulation of processes of compliance financial statements of Ukrainian enterprises with generally accepted international standards were given.*

Keywords: *standardization, harmonization, IFRSs, IAS, financial statements, accountancy.*

У сучасному світі глобалізація економіки виявила потребу в зіставленні фінансової інформації та визначила актуальність гармонізації бухгалтерської звітності на міжнародному рівні. Цю необхідність на світовому рівні визнає більшість іноземних і вітчизняних науковців.

Проблемами обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ) в останні роки займалися чимало українських та іноземних авторів. Основи теорії та дослідження міжнародного обліку представлено в працях С. Голова [2], С. Зубілевич, Г. Кірейцева, *Л. Ловінської*, О. Петрук, М. Пушкар, В. Сопко, В. Суйц, М. Чумаченка, В. Швець, В. Шевчук та багатьох інших. Серед закордонних авторів можна виділити: О. Амат, М. Ван-Бреда, А. Бріттона, С. Грея, *Д.* Колдуелл, М. Метьюс, Г. Міїке, Г. Мюллер, К. Ноубс, Р. Паркер, Ф.Д.С. Чой та ін.

Метою цієї статті є визначення базових категорій гармонізації та стандартизації, проведення аналізу сучасного стану гармонізації і стандартизації в Україні, виділенні недоліків, які пов'язані з проведенням цих процесів щодо звітності та міжнародних стандартів українських суб'єктів господарювання, надання рекомендацій щодо проведення гармонізації та стандартизації положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (далі – МСБО).

Стосовно терміна «гармонізація» серед робіт вітчизняних й іноземних авторів немає однозначної думки. Науковці Г. Мюллер та Ф. Чой вважають, що концепція інтернаціоналізації обліку може проявлятися у двох напрямах: як процес «гармонізації» та як процес «стандартизації».

Перший вони описують як процес поєднання різних облікових практик, які за логікою не суперечать одна одній та які дозволено використовувати. Прикладом слугують директиви ЄС, які дозволяють використовувати різноманітні варіанти оцінювання вітчизняним підприємствам країн – членів ЄС. Стандартизацію, своєю чергою, трактують як розробку єдиного стандарту, що використовують у всіх ситуаціях (стандарти США).

Інші автори, Р. Паркер та К. Ноубс, також розрізняють поняття «гармонізація» і «стандартизація». Вони визначають гармонізацію як процес підвищення рівня відповідності облікових практик за рахунок окреслення меж кількості можливих варіантів. Під «стандартизацією» вони розуміють припис більш жорсткого і кількісно обмеженого набору правил. Проте автори наголошують, що в обліку ці поняття вже стали майже технічними термінами і не варто покладатися на рядову різницю між цими поняттями. «Гармонізація» найчастіше асоціюється з інтернаціональними законодавчими актами Євросоюзу, а «стандартизацію» в основному пов'язують з діяльністю Комітету з міжнародних стандартів [1].

На думку автора, процес стандартизації на першому ступені розвитку бухгалтерського обліку призвів до появи бухгалтерських стандартів у великій кількості країн з розвиненою економікою, а інтернаціоналізація облікових процесів, поява транснаціональних компаній у подальшому зумовили необхідність у гармонізації практик звітності різних країн.

Цей процес здійснюється як на регіональних так і на міжнародному рівнях.

На міжнародному рівні до створення міжнародної системи бухгалтерського обліку, яка ґрунтується на загальних облікових принципах та виробляє єдині стандарти фінансової звітності для порівняння діяльності підприємств усіх країн світу, залучено чимало організацій, основні з яких: Комітет з міжнародних бухгалтерських

стандартів (КМСФЗ, або IASC – International Accounting Standards Committee); Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ); Міжнародна організація комісій з цінних паперів (МОКЦБ); Організація Об'єднаних Націй (ООН) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3].

Організацією, яка веде основну роботу з розроблення МСФЗ, є Комітет з міжнародних бухгалтерських стандартів. Консультативна рада зі стандартів репрезентує низку економічно розвинених країн зі всього світу, Всесвітню федерацію бухгалтерів, Міжнародну організацію комісій з цінних паперів, Світовий банк та деякі інші інтернаціональні організації. Основними завданнями Консультативної ради зі стандартів є визначення пріоритетних напрямів розроблення МСФЗ, вивчення наслідків запровадження стандартів, надання консультаційних послуг членам правління та довіреним особам [4].

На регіональному рівні найбільших зусиль щодо впровадження МСФЗ приділяє Європейський Союз. У 2001 р. Європейська Комісія заснувала Комітет європейських регуляторів цінних паперів (Committee of European Securities Regulators – CESR), основними завданнями якого є поліпшення координації між вітчизняними регуляторами ринків цінних паперів і надання консультацій для Комісії, зокрема, у галузі застосування МСФЗ. Комітет публікує щорічні звіти для Комісії, випускає різні стандарти, регуляторні документи і вказівки [5].

Але процес переходу до МСФЗ в європейських країнах супроводжується низкою проблем [6]. Опрацювавши зазначені джерела, систематизуємо основні проблеми застосування МСФЗ:

– потреба у формуванні інституційних механізмів, що забезпечують розробку та впровадження МСФЗ і їх дотримання (нагляд над упровадженням) на усіх рівнях, а також забезпечення скоординованої роботи цих механізмів;

– необхідність у вирішенні питань правового запуску (enforcement) МСФО в національну практику;

– необхідність чіткого окреслення сфери застосування МСФЗ на рівні держави;

– потреба у вирішенні технічних питань, пов'язаних як зі специфікою самих МСФЗ, так і з національними особливостями.

Щодо української бухгалтерської звітності, то тут також існує ряд недоліків. Сьогодні П(С)БО, хоч і базуються на МСБО та МСФЗ, але вони все ж відрізняються від них. Зокрема, вітчизняні П(С)БО не охоплюють усіх міжнародних, не передбачають певних альтернативних методів обліку, встановлених МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу», МСБО 23 «Витрати на позики».

Національні стандарти регламентують жорсткі форми фінансової звітності, що звужує можливості підприємства об'єднувати або виділяти окремі статті залежно від змісту. До того ж П(С)БО дуже стисли за обсягом і не включають в себе пояснювальних параграфів, які наведено в МСФЗ. Окрім цього, вітчизняні стандарти вимагають повного відкриття інформації лише від підприємств, що опубліковують річну фінансову звітність. Однак в одних випадках П(С)БО включають в себе дещо ширші вимоги, ніж МСБО, а в інших, навпаки, – значно вужчі.

Оскільки стандарти не можуть «працювати» самостійно – успіх їх застосування залежить передусім від економічного середовища, наявності інфраструктури їх існування. Тому необхідно поступально працювати над поліпшенням економічних умов в Україні.

Отже, можна підсумувати, що у процесі гармонізації фінансової звітності українських підприємств треба брати до уваги досвід розвинених країн, зокрема ЄС, і перехід до МСФЗ повинен мати не «декларативний» характер, а бути поступовим процесом, за наявності відповідного інституційного механізму в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. NobesC., Parker K. Comparative International Accounting. Pearson Education Limited, 2002. **2.** Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр учеб. літ., 2007. 522 с. **3.** Петрук О. М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2005. 420 с. **4.** Белова І., Семенишена Н. Контент-аналіз дефініцій облікової політики інституційних одиниць та підходів до її формування. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка.* 2018. Вип. 28. С. 198–211. **5.** Звіти Комітету європейських регуляторів цінних паперів. URL: www.cesr-eu.org. **6.** Впровадження ЄС МСФЗ. URL: www.ec.europa.eu.

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657.1.011.56

Шеноголець А. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз особливостей системи автоматизації бухгалтерського обліку. Визначено умови, принципи та напрями вдосконалення систем автоматизації бухгалтерського обліку на сучасних вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, облік, бухгалтерський облік, автоматизація, оптимізація.*

Аннотация. *Проведен анализ особенностей системы автоматизации бухгалтерского учета. Определены условия, принципы и направления совершенствования систем автоматизации бухгалтерского учета на современных отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, учет, бухгалтерский учет, автоматизация, оптимизация.*

Annotation. *The analysis of the features of the accounting automation system is carried out. Conditions, principles and directions of perfection of systems of automation of accounting at modern domestic enterprises are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, accounting, accounting, automation, optimization.*

Як відомо, керуючись даними бухгалтерського обліку, керівництво організації приймає найважливіші рішення. За цими даними акціонери, інвестори, державні органи, які виконують контролюючу функцію, здійснюють оцінювання діяльності, визначають рентабельність існування та подальшої діяльності організації.

Однак, хоч він і відображає фінансово-господарську діяльність підприємства, не слід приймати найважливіші рішення, спираючись на інформацію первинного бухгалтерського обліку через великі обсяги цієї інформації. Неможливо швидко знаходити оптимальні рішення, якщо база первинних документів налічує сотні документів. Отже, створення систематизованої (упорядкованої за певними критеріями) бази інформації у вигляді звітів є найбільш доцільним вирішенням цього питання.

Найістотнішою перешкодою для розвитку систем автоматизації бухгалтерського обліку є неоптимізований процес перетворення первинних документів через внутрішні облікові регістри на бухгалтерську звітність. Побудова автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку є довгим і важким процесом з огляду на специфічність принципів побудови, незважаючи на суміжність загальних принципів із бухгалтерським обліком. Це питання досліджували в своїх роботах Слободняк І. А., Палій В. Ф., Беспалов М. В. та багато інших науковців. Однак за сучасних економічних умов важливим є його подальше поглиблене вивчення.

Розглянемо пріоритетні напрями вдосконалення системи автоматизації бухгалтерського обліку.

1. Оптимізація практичного ведення бухгалтерського обліку. Ці дії спрямовані на скорочення часу обробки первинних даних, завдяки чому оперативно формуються необхідні звіти, довідки, виписки. Час є найважливішим, але обмеженим ресурсом. Мінімізація втрат цього ресурсу на ведення бухгалтерського обліку є ключовим аспектом вдосконалення бухгалтерського обліку [1].

2. Упорядкування практичного ведення бухгалтерського обліку. Зведення до мінімуму кількості дій, призначених для отримання кінцевого результату. Ручна технологія ведення бухгалтерського обліку охоплює велику кількість дій, навіть для здійснення найпростіших операцій з калькулювання. Із використанням автоматизованих технологій цей процес містить мінімальну кількість дій, що значно спрощує роботу оператора.

3. Оптимізація обсягу інформації інформаційної системи бухгалтерського обліку. Для особи, яка приймає управлінські рішення, великий обсяг інформації ускладнює пошук найкращого рішення за короткий проміжок часу. Припинення накопичування інформації щодо об'єктів управління має статися, коли всі невизначеності щодо об'єктів знято, подальше нарощування інформації посилює навантаження на суб'єкта керівництва. Кількість аналітичних ознак, інформація з яких фіксується в системі, має не перевищувати розумну межу; аналітика може

© Шеноголець А. В., 2020

бути зайвою і навіть нашкодити. Нині виділяють величезну кількість ознак для класифікації витрат. З їх урахуванням при автоматизації обліку витрачання ресурсів на складання одного документа призвело б до виділення не 2–3 субконто, а 8–10 аналітичних ознак. Пошук оптимальної кількості без втрати якості рішень щодо підвищення аналітичності облікових процедур є складним завданням.

4. Вбудовані алгоритми внутрішнього автоматизованого контролю бухгалтерських даних як інструмент зниження кількості помилок у бухгалтерському обліку. Як відомо, процедура контролю є вже давно автоматизованою. Завдяки вбудованим у програми алгоритмам той, хто веде бухгалтерський облік, не має можливості вказати обсяг матеріалів на виробництві більший, ніж їх наявна кількість на складі; класифікація матеріалів у базі відбувається автоматично. Звичайно, ці алгоритми потребують удосконалення й оновлення. Як приклад, можна ввести певний алгоритм, що пов'язуватиме звіт про рух грошових коштів, звіт про фінансові результати та бухгалтерський баланс, що є фундаментом звітних форм. Завдяки такому алгоритму відображатимуться найважливіші контрольні співвідношення, що дозволятиме контролювати й аналізувати грошовий потік непрямим методом. Слід зазначити, що податкові органи за первинного тестування поданих форм бухгалтерської звітності та податкових декларацій вимагають відповідності встановленим контрольним співвідношенням.

Підвищення ефективності відповідних перевірок за рахунок мінімізації витрат без втрати якості можливе лише за умови впровадження відповідних систем, що скорочуватимуть ручну працю в процесі здійснення операцій внутрішнього контролю, тому подібні перевірки є необхідними [2].

5. Формалізація облікових процедур. На перший погляд, автоматизація бухгалтерського обліку є простим процесом, який легко здійснити в будь-якій організації, але це не зовсім правильно. Існує перешкода, якою є власне теорія й методика самого бухгалтерського обліку. Сучасні інформаційні технології використовують для полегшення та стандартизації операцій, які здійснює бухгалтер. Наслідком упровадження таких технологій є поява автоматизованих систем. Перешкодою також є протиріччя в законодавстві, відсутність взаєморозуміння між органами державного та недержавного регулювання, складність знаходження професійного судження в процесі вирішення певних питань. Формалізація підходів перешкоджає дії на інтуїтивному рівні щодо вирішення питань, у яких вони не мають професійного судження. Більше уваги слід приділяти формалізації підходів. Дуже важливо в автоматизованій системі поєднати максимальну гнучкість для кінцевого користувача, багатий функціонал можливостей програми та єдність підходу до процесу формування обліку та звітності.

6. Підвищення сумісності інформаційних систем різних суб'єктів. Ще однією проблемою, яка знайома майже кожному бухгалтеру, є виникнення труднощів під час здачі звітності через мережу Інтернет. Проблема взаємодії інформаційної системи, якою користується суб'єкт, із системами господарюючих органів, зовсім не проста для вирішення. Найголовнішим є забезпечення максимально простого для користування і водночас надійного каналу передачі звітних даних від одного суб'єкта до іншого. Найчастіше труднощі є пов'язаними із розбіжностями у звітних формах та внутрішніх регламентах різних суб'єктів; проблеми технічного характеру при передачі інформації виникають рідше [3].

Обов'язково слід виключити також дублювання документації. Це сприятиме взаємному контролю масивів вхідної інформації для всіх напрямків обліку. Тому ініційована нині робота щодо об'єднання відвантажувальних документів і рахунків фактур має, безумовно, позитивний характер.

7. Підвищення кваліфікації користувачів інформаційних систем. Взаємодія з сертифікатами безпеки, електронним цифровим підписом, авторизацією вимагає розуміння сучасних інформаційних технологій. Дуже важливо щоб рівень підготовки бухгалтера, який здійснює ведення бухгалтерського обліку в автоматизованих системах, відповідав вимогам сьогодення. З боку користувачів бажаним є спрощення інтерфейсу, що і є метою розробників. Робота бухгалтера не із тих, де можна навчатися під час самої роботи, де невеликі помилки є допустимими. Для бухгалтера обов'язковим є проходження курсів підвищення кваліфікації в авторизованих дилерів-розробників програмного забезпечення для забезпечення впевненості у правильності своїх дій [4].

Організації дуже важливо правильно підібрати інформаційну систему автоматизації бухгалтерського обліку. Нині серед розробок у галузі автоматизації бухгалтерського обліку найбільшого поширення набули продукти серії «1С». Існує велика кількість подібних ERP-систем, серед них «Парус», «Галактика», SAP. Вибір продукту, як правило, залежить від фінансових можливостей та масштабу підприємства. Але всі вони розроблені згідно із міжнародними загальноприйнятими стандартами, із певною специфікою від розробника. Звідси і складність процесу переходу користувача з одного програмного забезпечення на інше. Частота виникнення проблем сумісності версій, а також відмінності в методиці роботи з тією чи іншою програмою є певною перешкодою. Адекватним рішенням є правильне проєктування та вибір програмного забезпечення на початковому етапі виходячи із поточних завдань підприємства, фінансових можливостей та його майбутніх потреб. Однак не менш важливо знайти взаєморозуміння і серед самих розробників, що дозволило б виробити єдиний стандартизований підхід до ERP-систем, якого на сьогодні немає.

Таким чином, потреби підприємств продовжують невпинно зростати разом із вимогами до професійної підготовки бухгалтера, а відповідне технічне забезпечення стає все більш досконалим і доступним. Вирішення проблем автоматизації є одним із першорядних завдань для керівництва організації задля забезпечення успішного ведення бухгалтерського обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. Беспалов М. В. Информационное взаимодействие в системе налоговых органов: основные задачи, проблемные точки и перспективы развития. *Бухгалтер и закон.* 2013. № 5. С. 13–17. **2.** Ковальчученко В. Внутренний аудит. Как автоматизировать анализ данных бухгалтерского учета. *Финансовая газета.* 2012. № 24. **3.** Івахненков С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2003. 349 с. **4.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати» // Бухгалтерський облік на підприємствах АПК. Том І. Посібник по застосуванню нормативно-методичних документів з бухгалтерського обліку в Україні / за ред. В. М. Пархоменка, В. М. Жука. Київ : ІАЕ, 2004. 826 с. **5.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 17 «Податок на прибуток» // Бухгалтерський облік на підприємствах АПК. Том І. Посібник по застосуванню нормативно-методичних документів з бухгалтерського обліку в Україні / за ред. В. М. Пархоменка, В. М. Жука. Київ : ІАЕ, 2004. 826 с.

СЕРТИФІКАЦІЯ БУХГАЛТЕРІВ В УКРАЇНІ: ЗНАЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

УДК 657

Яременко М. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано програми професійної сертифікації бухгалтерів в Україні. Досліджено проблемні аспекти цього процесу. Обґрунтовано необхідність постановки питання щодо впровадження сертифікації на державному рівні. Встановлено, що професійна сертифікація є важливою складовою реформування бухгалтерського обліку в Україні.*

Ключові слова: *сертифікація, бухгалтерський облік, програми сертифікації бухгалтерів.*

Аннотация. *Проанализированы программы профессиональной сертификации бухгалтеров в Украине. Исследованы проблемные аспекты этого процесса. Обоснована необходимость постановки вопроса по внедрению сертификации на государственном уровне. Установлено, что профессиональная сертификация является важной составляющей реформирования бухгалтерского учета в Украине.*

Ключевые слова: *сертификация, бухгалтерский учет, программы сертификации бухгалтеров.*

Annotation. *The programs of professional accounting certification in Ukraine are analyzed. Problematic aspects of this process are investigated. The necessity of raising the issue of introduction of certification at the state level is explained. It is discovered that professional certification is an important component of accounting reform in Ukraine.*

Keywords: *certification, accounting, certification programs for accountants.*

© Яременко М. О., 2020

Бухгалтерський облік – це складний процес, спрямований на забезпечення як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів якісною, точною, правильною інформацією для ефективного регулювання господарськими операціями. Саме бухгалтер на підприємстві є тією особою, яка покликана забезпечити виконання та контроль за бухгалтерською звітністю перед спеціалізованими органами.

У сучасних реаліях розвитку міжнародного співробітництва та підвищення стандартів більшість державних і приватних підприємств вимагають наявність сертифікації у бухгалтера. Вона доводить його висококваліфікованість та обізнаність у роботі за Міжнародними стандартами.

Метою цієї наукової роботи є узагальнення організаційних аспектів проведення сертифікації бухгалтерів в Україні та виокремлення нагальних проблем чинної системи сертифікації.

З часу отримання незалежності Україною швидкі зміни відбуваються в бухгалтерській професії. Оскільки централізовано плановані системи замінюються ринковими системами, необхідно приймати та вивчати нові правила. Бухгалтери також повинні пристосовуватися, оскільки фокус бухгалтерського обліку змінився від надання інформації уряду до надання інформації акціонерам і кредиторам [1]. Саме тому тема сертифікації бухгалтерів за міжнародними стандартами набуває актуальності на сьогодні.

Питаннями сертифікації спеціалістів у сфері бухгалтерського обліку цікавились як іноземні, так і державні науковці. До закордонних науковців відносяться Р. МакДжі, М. Сімкін, А. Річардсон, Д. Шарма. Українські науковці, які досліджували актуальність і проблемні аспекти бухгалтерської сертифікації, включають М. Бондар, М. Шигун, Т. Коваленко, А. Бегун, Н. Головай, В. Волинець.

Поставлена мета обумовлює вирішення таких завдань:

- проведення систематизації програм сертифікації бухгалтерів в Україні;
- дослідження актуальних проблем сертифікації бухгалтерів України;
- надання рекомендацій для подолання цих проблемних моментів.

Бухгалтерська справа в Україні регулюється Законом України № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 [2].

Процедура професійної сертифікації не є на сьогодні обов'язковою вимогою для бухгалтера на рівні цього Закону. Єдина професійна вимога в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» встановлена ч. 7 ст. 8 з 2017 року і стосується головних бухгалтерів підприємств, які становлять суспільний інтерес.

Головним бухгалтером такого підприємства відповідно до Закону може стати особа, яка: має повну вищу економічну освіту; має стаж роботи у сфері фінансів, бухгалтерського обліку та оподаткування не менше трьох років; не має непогашеної або незнятої судимості за вчинення злочину проти власності та у сфері господарської діяльності [2].

Як можна помітити з цього визначення, про сертифікацію бухгалтерів не йдеться. Однак сьогодні все частіше керівники підприємств, роботодавці базують своє рішення щодо прийому на роботу на питанні, чи має бухгалтер сертифікат, який би підтвердив його високу кваліфікацію роботи за міжнародними нормами та правилами. Такими є Міжнародні стандарти фінансової звітності, прийняті країнами Європейської спільноти як обов'язковий стандарт бухгалтерського обліку. Україна в 2007 році прийняла стратегію переходу на МСФЗ [3].

Професійна сертифікація бухгалтерів – це універсальний інструмент визнання кваліфікації в галузі бухгалтерського обліку як у професійних колах, так і на ринку праці. Видаючи сертифікат, професійна організація засвідчує, що його носій володіє: знаннями, досвідом роботи за фахом, репутацією [4].

Такі організації, що займаються підготовкою та сертифікацією бухгалтерів, набирають все більшої популярності у професійних колах. Наведемо їхню кваліфікацію в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Програми сертифікації бухгалтерів, що діють в Україні

Назва	Походження, призначення	Вимоги для складання
1	2	3
CIPA (Certified International Professional Accountant)	Російськомовна програма міжнародної сертифікації професійних бухгалтерів. Власники сертифікатів CAP/CIPA отримують право додавати назву сертифіката до свого підпису, що відповідає міжнародній практиці. Програма CAP/CIPA складається з трьох компонентів: навчання, проведення іспитів та сертифікації. Включає два кваліфікаційних рівні: CAP (Certified Accounting Practitioner) та CIPA	Необхідно: 1. Мати освіту та досвід роботи на посадах, які вимагають знання бухгалтерського обліку, відповідно до критеріїв для отримання сертифікатів: – для CAP – не менше 1 року; – для CIPA – не менше 3 років за наявності вищої професійної освіти. 2. Успішно скласти відповідні іспити.

Продовження табл. 1

1	2	3
		3. Отримати рекомендацію професійної організації члена ЄРСБА, для чого необхідно стати членом однієї з професійних організацій, що є членом ЄРСБА. 4. Мати свідоцтво про проходження курсів з інформаційних технологій
ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) – Велика Британія	У межах цієї програми бухгалтери опановують лише фінансовий облік за МСФЗ. Програма сертифікації ACCA складається з 14 іспитів. DipIFR є еквівалентом одного з іспитів ACCA, який можна складати російською мовою, решту – лише англійською. Бухгалтер, який успішно склав 14 іспитів, має право отримати сертифікат ACCA	Щоб отримати кваліфікацію і стати членом ACCA, потрібно: 1. Скласти 13 іспитів англійською мовою (до дев'яти дисциплін можуть бути зараховані); 2. Мати документально підтверджений трирічний досвід роботи на фінансовій позиції; 3. Заповнити навчальний модуль з професійної етики (Professional EthicsModule). Для того щоб отримати диплом російською мовою, потрібно мати атестат професійного бухгалтера або аудитора; або відповідну вищу або спеціальну освіту і два роки практичного досвіду роботи у сфері бухгалтерського обліку та аудиту
НСБУ (Національна сертифікація бухгалтерів України)	Розробила Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (УАСБА). Вона є різновидом сертифікації CAP. Але замість фінансового обліку за МСФЗ навчають НП(С)БО. Термін дії сертифіката обмежений трьома роками з правом продовження. Програма НСБУ складається з трьох компонентів: навчання, проведення іспитів та сертифікація	Кандидат на присвоєння кваліфікації ССБУ повинен: 1. Бути членом Української асоціації сертифікованих бухгалтерів і аудиторів; 2. Скласти кваліфікаційні іспити с оцінкою не нижче 75 балів за такими дисциплінами: – фінансовий облік 1 з НП(С)БО; – управлінський облік 1; – податки; – право. 3. Мати досвід професійної роботи не менше одного року. 4. Мати професійний досвід роботи з комп'ютерними програмами
CAPA (Certified agricultural professional accountant)	Програму розробив Інститут обліку і фінансів Національної академії аграрних наук України для фахівців у сфері аграрної галузі, що займаються бухгалтерським обліком відповідних підприємств. Програма CAPA складається з п'яти курсів і базується на галузевій спеціалізації. Опановуються такі обов'язкові дисципліни: 1. Облікова політика: капіталізація і підвищення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі; 2. Звітність підприємств агробізнесу в забезпеченні прозорості інтеграційних процесів; 3. Система податкових платежів та спеціальні режими оподаткування агробізнесу [6]	Щоб отримати сертифікат CAPA, необхідно бути членом Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України
CAPS (Certifiedaccountantinpublicsector)	Програму розробив Інститут обліку і фінансів Національної академії аграрних наук України для бухгалтерів у бюджетній сфері. Програма включає 5 курсів: 1. Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі; 2. Кошториси бюджетних установ; 3. Фінансова та бюджетна звітність у державному секторі; 4. Бухгалтерський облік використання державного майна та об'єктів інтелектуальної власності в бюджетних установах; 5. Закупівля товарів, робіт, послуг за державні кошти [6]	Кандидати на отримання сертифікату CAPS повинні пройти відповідне навчання за 5 курсами та бути членами Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України
CIMA (Chartered Institute of Management Accountants)	Міжнародна асоціація фахівців з управлінського обліку. На відміну від інших програм, вона має виражений акцент на управлінські навички: розвиток бізнесу в цілому, координація процесів на всіх рівнях, стратегічне планування.	Інститут CIMA не висуває обов'язкових вимог до освіти кандидата і досвіду роботи для складання кваліфікаційних іспитів і отримання диплома. Досить розуміти основи управлінського обліку і знати математику. Підготуватися до іспитів кандидат може самостійно

Закінчення табл. 1

1	2	3
	CIMA включає в себе 17 іспитів англійською мовою. При цьому є можливість скласти 2 комплексних іспити російською мовою і отримати Сертифікат CIMA «Управління ефективністю бізнесу»	

Бухгалтер, який вирішує пройти непростий шлях сертифікації, повинен брати до уваги усі проблеми, з якими можна зустрітись на шляху підготовки до іспиту та, відповідно, його складання. До них можна віднести такі:

Висока вартість навчання та реєстраційних внесків.

Наразі не кожне підприємство має фінансову можливість для фінансування курсу навчання та сертифікації своїх фахівців. У табл. 2 наведено такі ціни на найбільш популярні програми сертифікації.

Таблиця 2

Вартість програм з професійної сертифікації бухгалтерів [7]

Назва програми	Вартість навчання (1 дисципліна), дол. США	Вартість складання іспиту (1 дисципліна), дол. США
ACCA – англ. мовою	600-1000	8-120
ACCA (DipIFR) – рос.	800-1400	300
CAP– рос. мовою	200-300	100
CIPA – рос. мовою	300-500	100
CAPA	40	120

Необхідність виокремлення значного періоду часу для підготовки. Для іспиту CAP, наприклад, потрібно не менше 150 годин теоретичних занять.

Відірваність від робочих зобов'язань (місця проживання).

Якщо особа здійснює навчання за свої кошти, не працюючи на роботодавця, то виникає потреба пошуку фінансування, щоб була можливість не працювати певний час, який займає підвищення кваліфікації.

Великий обсяг теоретичного матеріалу для вивчення, що часто може бути відділеним від фактичної сфери зайнятості фахівця.

Отже, незважаючи на ці проблеми, впровадження сертифікації бухгалтерів в Україні сприятиме зростанню їх кваліфікації і престижу професії. Питання вищезазначених проблемних аспектів має порушуватися роботодавцем і державою з метою зменшення їхнього впливу. Однак головним пріоритетом бухгалтерської професійної сертифікації має стати розробка моделі та правил на державному рівні з метою забезпечення якісного рівня бухгалтерського обліку на всіх підприємствах.

Тобто не лише там, де вводять вимоги з наявності сертифіката у бухгалтера, що підтверджував би його професійні навички роботи із міжнародними стандартами, а отже, і готовності звітувати перед іноземними інвесторами, акціонерами та партнерами. Загальнообов'язкова сертифікація має бути узгоджена у нормативному документі, а саме у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність».

На сучасному етапі сертифікація бухгалтерів має стати основною складовою реформування бухгалтерського обліку в Україні, оскільки сприятиме: гармонізації вітчизняної системи професійної підготовки бухгалтерів відповідно до вимог міжнародних стандартів; зростанню престижу професії і кваліфікації бухгалтерів, посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики. У перспективі досліджень сертифікації бухгалтерів варто виокремити позитивні та негативні риси кожної з наявних програм і виокремити найбільш ефективні для українських реалій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серікова Т. М.

Література: 1. McGee R. W. Accounting Certification in Ukraine // Accounting Reform in Transition and Developing Economies. Springer, Boston, MA, 2008. P. 421–428. **2.** Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **3.** Бондар М., Ши-

гун М. Концепція сертифікації бухгалтерів України. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2014. № 5. С. 3–7. **4.** Коваленко Т. В., Бегун А. П. Сертифікація бухгалтерів в Україні. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkntu_e_2011_20%282%29__24.pdf. **5.** Головай Н. М., Волинець В. І., Гордополова Н. В. Аналіз сучасного стану впровадження професійної сертифікації бухгалтерів в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2016. № 1. С. 2–36. **6.** Інститут обліку і фінансів Національної академії аграрних наук України. URL: http://www.iaf.kiev.ua. **7.** Фаріон А. І. Проблемні аспекти сертифікації бухгалтерів в Україні // О-17 Облік, оподаткуванн і контроль: теорія та методологія : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 30 черв. 2017 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 342 с.